



**SOSYAL POLİTİKA EKSENİNDE İNSAN TİCARETİ:
MAĞDURLAR ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI**
Doktora Tezi

Cumhur HAVAN

Eskişehir 2022

**SOSYAL POLİTİKA EKSENİNDE İNSAN TİCARETİ:
MAĞDURLAR ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI**

Cumhur HAVAN

DOKTORA TEZİ

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Yener ŞİŞMAN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temmuz, 2022

ÖZET

SOSYAL POLİTİKA EKSİNİNDE İNSAN TİCARETİ:MAĞDURLAR ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Cumhur HAVAN

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz, 2022

Danışman: Doç. Dr. Yener ŞİŞMAN

Modern bir kölelik biçimi olan insan ticareti, uluslararası hukuk ya da sınır aşan suçlar kapsamında çokça çalışılmış bir konudur. Ancak konu bir sosyal sorun olarak tanımlanarak Sosyal Politika perspektifinden hiç ele alınmamıştır. Bu çalışma, Türkiye’de bulunan insan ticareti mağdurlarına uluslararası andlaşmalar ve sosyal bir devletin gereği olarak uygulanan, gönüllü geri gönderme ve mağdur destek programları gibi sosyal politika araçlarının mağdur perspektifinden etkinliğini ölçmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde kavramsal çerçeve ve insan ticaretinin tarihsel gelişimine yer verilmiştir. İkinci bölümde insan ticaretinin nedenleri, ortaya çıkardığı sorun alanları, uluslararası hukukta ve Türk hukukunda insan ticaretine ilişkin düzenlemelere değinilmiştir. Üçüncü bölümde insan ticareti mağdurlarına yönelik sosyal politikalara yer verilmiş ve son bölüm olan dördüncü bölümde ise bu politikaların etkinliği ve verimliliği, katılımcı yöntemle başvurarak Göç İdaresi Başkanlığında görevli 14 Göç Uzmanı ile gerçekleştirilen nitel bir araştırmayla ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda masa başında yazılan kanun ve yönetmeliklerin teorisine geçmekte zorlandığı, pratikte bir takım sıkıntıların bulunduğu gözlenmiştir. Ayrıca insan ticareti gibi sürekli evrilen dinamik bir suçla mücadelede koordinasyon, eğitim ve farkındalık eksikliğinden kaynaklı sorunlar olduğu anlaşılmıştır. Bu sorun ve sıkıntılara karşın Türkiye Cumhuriyeti'nin bu suçla mücadelede Göç İdaresi Başkanlığı önderliğinde uluslararası standartları yakalamak için büyük bir mücadele içinde olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: İnsan Ticareti, Modern Kölelik, Sosyal Politika.

ABSTRACT

HUMAN TRAFFICKING IN THE CONCEPT OF SOCIAL POLICY: A FIELD STUDY ON VICTIMS

Cumhur HAVAN

Department of Labour Economics and Industrial Relations

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, July, 2022

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Yener ŞİŞMAN

Human trafficking, a modern form of slavery, is a widely studied subject under international law or transnational crimes. However, the issue has never been defined as a social problem nor discussed from the perspective of Social Policy. This study measures the effectiveness of social policy tools, such as voluntary repatriation and victim support programs, applied to victims of human trafficking in Turkey as a requirement of international agreements and a social state, from the perspective of victims. In the first part, the conceptual framework and the historical development of human trafficking are given. In the second part, the causes of human trafficking, the problem areas it causes, the regulations on human trafficking in international and Turkish law are mentioned. In the third part, social policies for victims of trafficking are included and in the fourth part, which is the last part, the effectiveness and efficiency of these policies was tried to be measured by using a participatory method, with a qualitative research, conducted with 14 Migration Experts working in the Directorate of Migration Management. As a result of the research, it has been observed that the laws and regulations written on the desk have difficulties in going beyond the theory and practice. In addition, it has been understood that there are problems arising from the lack of coordination, education and awareness in the fight against a constantly evolving dynamic crime such as human trafficking. Despite these problems, it is understood that the Republic of Turkey is in a great struggle to meet international standards in the fight against this crime under the leadership of the Directorate of Migration Management.

Keywords: Human Trafficking, Modern Slavery, Social Policy.

ÖNSÖZ

Öncelikle beni insan ticareti ile tanıştıran, bilginin paylaştıkça değer kazandığını samimiyeti ile gösteren, çalışma disiplini ve öğrenme azmini örnek aldığım, hayatıma dokunan sayılı insanlardan olan ve öğrencisi olabilme onura eriştiğim, tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Yener ŞİŞMAN'a teşekkür ederim.

Tez izleme jürisinde değerli fikir ve tavsiyeleriyle tezimin şekillenmesinde büyük rol oynayan ve desteklerini esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Metin COŞKUN ile Sayın Doç. Dr. Zerrin SUNGUR TAŞDEMİR'e ve Anadolu Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nün tüm değerli hocalarına teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisansımdan başlayarak, akademik eğitimimdeki uzun ve zorlu süreçte her zaman yanımda olan ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Ayhan ORHAN'a teşekkür ediyorum.

Saha çalışması sırasında sağladıkları kolaylık ve destek için Göç İdaresi Genel Başkanlığına, ve Başkanlık koordinatörü Göç Uzmanı Sayın Ömer Uğur ÖZOĞUL beyefendiye teşekkür ederim.

Bu çalışmanın saha kısmında gönüllü olarak araştırmamıza katılan hepsi birbirinden değerli 14 göç uzmanına ayrı ayrı şükranlarımı sunarım.

Son olarak hayatımın her döneminde maddi manevi destekleri ve duaları ile güvenle ayakta durmamı sağlayan canım anneme ve babama, en zor zamanlarımda onun için güçlü olmak zorunda olduğumu hissettiren ve bana umut veren canım oğlum Yiğit Alp'e nekadark teşekkür etsem azdır.

Tüm mağdur ve mazlumlara ithaf olunmuştur...

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....

Cumhur HAVAN

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI	I
ÖZET.	III
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VII
TABLOLAR DİZİNİ	XI
GRAFİKLER DİZİNİ	XII
ŞEKİLLER DİZİNİ	XIII
KISALTMALAR DİZİNİ	XIV
GİRİŞ.	1
PROBLEMİN TANIMI	2
AMAÇ	3
ÖNEM	4
SINIRLILIKLAR	4
ALANYAZIN	5
1. İNSAN TİCARETİNE KAVRAMSAL YAKLAŞIM, İNSAN TİCARETİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE ETKİLERİ	7
1.1. İnsan Ticareti Kavramı	7
1.2. İnsan Ticaretinin Görünümleri	9
1.2.1. Cinsel Sömürü Amaçlı Kadın Ticareti	10
1.2.2. Emek Sömürüsü (Zorla Çalıştırma, Kölelik Benzeri Uygulamalar).	11
1.2.3. Çocuk Ticareti	13
1.2.4. Organ ve Doku Ticareti	15
1.3. İnsan Hakları Bağlamında İnsan Ticareti	17

1.3.1.	Yer Değiştirme	18
1.3.2.	Emek ve Beden Sömürüsü	19
1.4.	Dünyada İnsan Ticaretinin Tarihsel Gelişimi ve Etkileri.....	22
1.4.1.	Köle Ticareti ve Tarihsel Gelişimi ve Etkileri	22
1.4.2.	Modern Bir Kölelik Olarak İnsan Ticaretinin Tarihsel Gelişimi ve Etkiler.....	25
1.5.	Türkiye’de İnsan Ticaretinin Tarihsel Gelişimi ve Etkileri	27
1.6.	Post Kolonyal Bağlamda İnsan Ticareti	31
2.	İNSAN TİCARETİNİN NEDENLERİ, ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUN ALANLARI, ULUSLARARASI HUKUKTA VE TÜRK HUKUKUNDA İNSAN TİCARETİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER VE ÇABALAR	33
2.1.	İnsan Ticaretini Ortaya Çıkaran Etkenler.....	33
2.1.1.	Genel Olarak.....	33
2.1.2.	İnsan Ticaretindeki Artışın Nedenleri.....	34
2.1.3.	Kaynak Ülke Açısından	37
2.1.4.	Hedef Ülke Açısından.....	38
2.1.5.	Transit Ülke Açısından	40
2.2.	İnsan Ticaretinin Ortaya Çıkardığı Sorun Alanları	43
2.2.1.	Kişisel Açıdan.....	43
2.2.2.	Sosyal ve Siyasal Açıdan	45
2.2.3.	Ekonomik Açıdan	46
2.3.	Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda İnsan Ticaretine İlişkin Düzenlemeler ve Çabalar	48
2.3.1.	Uluslararası Hukukta İnsan Ticaretine İlişkin Düzenlemeler ve Çabalar	48
2.3.1.1.1.	<i>Birleşmiş Milletler Çerçevesinde(UN)</i>	49
2.3.1.1.2.	<i>Uluslararası Göç Örgütü(IOM)</i>	51

2.3.1.1.3.	<i>Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği(UNCHR)</i>	53
2.3.1.1.4.	<i>Uluslararası Çalışma Örgütü(ILO)</i>	54
2.3.1.2.	<i>Avrupa Komisyonu Çerçevesinde</i>	57
2.3.1.3.	<i>Avrupa Birliği (AB) Çerçevesinde</i>	58
2.3.2.	Türk Hukukunda İnsan Ticaretine İlişkin Düzenlemeler ve Çabalar	59
2.4.	İnsan Ticareti İle Mücadelenin Yol ve Yöntemleri	63
3.	İNSAN TİCARETİ MAĞDURLARINA YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALAR	69
3.1.	İnsan Ticareti Mağdurlarına Yönelik Sosyal Politikalara Duyulan Gereksinimin Nedenleri	69
3.1.1.	İnsan Ticareti Mağdurlarına Yönelik Sosyal Politikaların Hedefleri ve Araçları	70
3.1.2.	İnsan Ticareti Mağdurlarına Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları	74
3.1.2.1.	<i>Önleyici Politikalar</i>	74
3.1.2.2.	<i>Caydırıcı Politikalar</i>	78
3.1.2.3.	<i>Koruyucu Politikalar</i>	82
3.1.2.3.1.	<i>Mağdur Destek Programı</i>	82
3.1.2.3.2.	<i>Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş Programı</i>	85
3.2.	İnsan Ticareti Mağdurlarının Tespiti ve Tanımlama İşlemi	88
3.3.	İnsan Ticareti Mağdurlarının İkamet İşlemleri	90
3.4.	İnsan Ticareti Mağdurlarına Maddi Destek Sağlanması ve İş Gücü Piyasasına Erişimleri	91
4.	İNSAN TİCARETİ MAĞDURLARI VE İNSAN TİCARETİYLE MÜCADELE AKTÖRLERİ İLE YAPILAN NİTEL ARAŞTIRMA	93
4.1.	Araştırmanın Amacı	93

4.2.	Araştırmanın Önemi.....	94
4.3.	Araştırmanın Deseni.....	94
4.3.1.	Veri Toplama Yöntemi.....	96
4.3.2.	Evren ve Örneklem.....	96
4.3.3.	Araştırma Soruları	97
4.3.3.1.	<i>Mağdur Soru Seti</i>	98
4.3.3.2.	<i>Uzman Soru Seti</i>	98
4.4.	Bulgular ve Değerlendirme	99
4.4.1.	Uzmanlara İlişkin Demografik Veriler	100
4.4.2.	İnsan Ticareti Konusundaki Bilgi Düzeyine (İ1) İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler	101
4.4.3.	İnsan Ticareti Mağdurlarının Belirlenmesine (İ2) İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler	118
4.4.4.	Sosyal Politika Araçlarının Etkinliğine (İ3) İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler	138
SONUÇ		166
KAYNAKÇA.....		173
EKLER		
ÖZGEÇMİŞ		

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1. İnsan Ticareti Açısından Ülkelerin Durumu ve İnsan Ticaretinin Evreleri.	42
Tablo 4.1. Uzmanlara İlişkin Demografik Verilerin Oransal Dağılımı.....	100
Tablo 4.2. İnsan Ticareti Hakkındaki Bilgi Düzeylerine İlişkin Verilen Cevaplar....	102
Tablo 4.3. İnsan Ticaretini Kendi İfadeleri ile Tanımlamaları.....	103
Tablo 4.4. İnsan Ticaretinin Temel Sebeplerine İlişkin Veriler.....	104
Tablo 4.5. Türkiye'de İnsan Ticaretinin Görünümleri.....	106
Tablo 4.6. İnsan Ticaretinde Türkiye'nin Konumu.....	108
Tablo 4.7. İnsan Ticareti Mağdur Tanımlaması.....	119
Tablo 4.8. İnsan Ticareti Mağdurunun Suça Dahil Edilme Yöntemleri.....	121
Tablo 4.9. Muhtemel Mağdurla Karşılaşıldığında Yapılması Gerekenler.....	124
Tablo 4.10. Mağdurları Belirlerken Karşılaşılan Güçlükler.....	126
Tablo 4.11. Mağdurlarla Mülakat Esasları.....	129
Tablo 4.12. Mağdur Kimliğine İlişkin Görüşler.....	132
Tablo 4.13. 29656 Sayılı Yönetmelik kapsamında insan ticareti mağdurlarına sunulan hizmetler.....	139
Tablo 4.14. Teknolojinin İnsan Ticareti Açısından Kullanımı.....	149
Tablo 4.15. Türkiye'nin İnsan Ticareti İle Mücadelede Uyguladığı Politikaların Değerlendirilmesi.....	156

GRAFİKLER DİZİNİ

Sayfa

Grafik 2.1. Yıllara Göre İnsan Ticareti Mağduru Sayısı.....	36
--	----



ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1. İnsan Ticareti İle Mücadele Yol Ve Yöntemleri.....	67
Şekil 3.1. YİMER Kamu Spotu Reklamı.....	75
Şekil 3.2. İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdur Tanımlama Süreci.....	92



KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BM	: Birleşmiş Milletler
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GİM	: Göç İdaresi İl Müdürlüğü
GRETA	: Avrupa Komisyonu İnsan Ticareti ile Mücadele Uzmanlar Grubu
ILO	: International Labor Organization
IOM	: International Organization for Migration
OHCHR	: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
UGG	: Ulusal Görev Gücü
UN	: United Nations
UNCHR	: United Nations High Commissioner for Refugees
UNFPA	: United Nations Population Fund
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund
UNODC	: United Nations Office on Drugs and Crime
YİMER	: Yabancılar İletişim Merkezi
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Göç hiç şüphesiz insanlık tarihi kadar eski birkaç olgudan bir tanesidir. İnsanoğlu çok değişik sebeplerle varlığı kadar eski bu olguya sık sık başvurmuştur. Göç nedeni savaş ya da, kuraklık olabildiği gibi sadece refah artışı isteği de olabilmektedir. Zamanla göçe neden olan etkenler değişiklik göstermiştir. Küreselleşmeyi ivmelendiren sanayi devriminden sonra göç, insanlar için zorunlu bir hal almış ve yayılarak sınırlarını genişletmiştir. Sosyal, ekonomik ve güvenlik nedenleriyle yaşadıkları kasabayı, köyü, şehri ya da, göçe neden olan durumun ciddiyeti ve aciliyetine göre ülkelerini terk eden kişiler pek çok sorunla karşılaşmaktadır. Zorunlu ve düzensiz göç süreçlerinde illegal yollara başvurmak zorunda kalan insanlar, beklenmeyen olaylarla yüz yüze gelebilmektedir. İnsanların düzensiz göç başka bir deyişle ile yasadışı göç esnasında karşılaştığı sorunlardan biri de, insan tacirlerinin ağına düşme ihtimalidir. Her yıl yüz binlerce düzensiz göçmen art niyetli kişilerce farklı amaçlarla alıkonulmakta ve istemedikleri durumlara yani adeta bir batağa itilmektedir. Birçok mağdur cinsel istismar, ev köleliği, ya da, zor işlerde ve insan onuruna aykırı çalışma koşullarında çalıştırılmak maksadıyla kaçırılıp alıkonulmaktadır. 21. Yüzyılın en önemli kavramlarının insan hakları ve demokrasi olduğu göz önünde bulundurulduğunda, günümüzde özellikle bireysel hak ve özgürlüklerin diğer bir deyişle insan haklarının önemi ortadadır. Ayrıca uluslararası kamuoyunda bu hakları ihlal eden her türlü yaklaşım ve eylemlere karşı mücadele mekanizması ve iradesi geliştirilmeye çalışıldığı da, bilinmektedir. İnsanlık tarihi ile var olan kölelik uygulamalarının modern bir biçimi olarak kabul edilen insan ticareti de, insan hakları ihlallerine neden olan sorunlardandır. Bu sebeple Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi başta olmak üzere pek çok bölgesel ve uluslararası kuruluş, uzun yıllar kadın ve çocukların cinsel istismar maksatlı ticareti özelinde sorunun bu boyutuna ağırlık veren çalışmalar yapmışlar, son yirmi yıllık bir süreç içinde ise diğer istismar çeşitlerini de, ele alacak şekilde konuyu değerlendirmeye başlamışlardır. Türkiye’de ise, Palermo Protokolü sonrasında bir farkındalık oluşmaya başlamış ve 2003 yılından bu yana insan ticaretiyle mücadele konusunda somut adımlar atılmaya başlanmıştır. İnsan ticareti mağdurları kolluk kuvvetleri tarafından ‘tespit’ edilip, suçun unsurlarının oluştuğuna kanaat getirilirse bu kişilere ‘insan ticareti mağduru’ statüsü verilmektedir. Tespit edilen mağdurlar, onayları dahilinde, özel bir protokol altında insan ticareti ile mücadele politikalarından mağdur destek programı ya

da, gönüllü geri gönderme programlarından birini seçerek uluslararası standartlarda ve normlarda devlet güvencesinde koruma altına alınmaktadır.

İnsan ticareti, mücadele edilmesi ve önlenmesi zor ve komplike bir olgudur. Sorunu daha iyi anlayabilmek ve onunla daha etkili ve verimli bir biçimde mücadele edebilmek adına, insan ticaretinin bütün yönleriyle ele alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır: Bundan dolayı devletler, uluslararası örgütler, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenler konuyu farklı yaklaşımlarla ele almaktadır. Başka bir deyişle insan ticareti; insan hakları boyutuyla, ahlaki yönüyle, kamu düzenine aykırı bir faaliyet olarak, ceza hukuku boyutuyla, göç sorunu bakımından, bir işgücü ya da, emek sorunu olarak ve cinsiyet temelli yönleriyle ele alınabilir.

İnsan Ticareti ile mücadele pratikleri olarak adlandırılabilirler. İlerlemelerdeki en önemli boşluk, "mağdur"ların seslerinin ve taleplerinin görünmezliği, diğer bir ifade ile mağdur perspektifinden İnsan Ticaretinin değerlendirilmemesi olarak göze çarpmaktadır. Çalışmamızda biz insan ticaretini Sosyal Politika ekseninde mağdur perspektifinde ele alırken sonuçları itibari ile insan ticaretinin sosyal politikaya olan etkilerini değerlendirmeyi amaçladık.

PROBLEMİN TANIMI

İnsan Ticareti ile ilgili gerek ülkemizde gerekse yurtdışında pek çok akademik çalışma bulunmaktadır. Ancak bu çalışmaların tamamına yakını İnsan Ticaretini ya sadece hukuki açıdan ele almış ya literatür taraması ya da, mevcut durum değerlendirmesi ile yetinmiştir. İnsan Ticareti ile mücadele pratikleri olarak adlandırılabilirler politika ve uygulamalardaki en önemli boşluk, "mağdur"ların seslerinin ve taleplerinin görünmezliği, diğer bir ifade ile mağdur perspektifinden İnsan Ticaretinin değerlendirilmemesi olarak göze çarpmaktadır. Sosyal Politikanın en önemli hedeflerinden olan Sosyal Barış Hedefine ulaşmada İnsan Ticaretinin neden olduğu engelleri aşmak ve sosyal bir devletin gereği olarak bu hedefe ulaşmak için hiç şüphesiz "mağdur" gözüyle İnsan Ticareti olgusunu ele almak onlar gibi hissetmek onlar gibi düşünmek yani kısacası empati yapmak çok önemlidir.

Son yıllarda yapılan araştırmalara göre, empati kuranlar, kurmayanlara oranla yardıma ihtiyacı olan kişilere, daha fazla yardımda bulunabilmektedir. Bu sonuç, başkaları ile empati kuranların onlara yardım etme olasılıklarının arttığını göstermektedir. Bu olayın nasıl olduğu hususunda başlıca iki kuramsal açıklama vardır.

Bunlardan birincisine göre, sıkıntı içinde bulunan kişi ile empati kuran kişi, karşısındakinin sorununu anladığı için sıkıntı hisseder ve bu sıkıntıyı gidermek yani kendini rahatlatmak adına o kişiye yardımda bulunur. İkinci açıklama ise sıkıntıya düşen kişi ile empati yaparak onun durumundan haberdar olan kişi, diğergam bir davranışta bulunarak, sıkıntısındaki kişiyi rahatlatmak maksadıyla ona yardımda bulunur. Yukarıdaki açıklamaların ilkinde, yardım davranışının temelinde egoist bir güdü yatmakta, ikincisine göre ise diğergam¹ bir güdü bulunmaktadır (Dökmen, 1997, s.145).

Araştırmalara göre empatinin toplumsallaşma, topluma uyum, kendini açma ve sosyal duyarlılık ile pozitif bağı vardır. Yani diğer insanlara duygu ve düşüncelerini iyi aktarabilen, sosyal duyarlılığı yüksek ve topluma uyumlu olan kişiler aynı zamanda empati kurma kabiliyetine de, sahiptirler (Özbek, 2004, s.10).

Yukarıdaki bilgiler ışığında Sosyal Politikanın en önemli ve temel hedefi olan Refah Seviyesinin Yükselmesi ve Refahın Toplumsallaşmasına erişimde İnsan Ticareti gibi toplumsal bir sorunu çözmek için empatiden faydalanmak şüphesiz yerinde, etkili ve samimi bir yaklaşım olacaktır.

AMAÇ

İnsan Ticareti mağdurlarını daha iyi anlama çabasıyla kurguladığımız bu araştırmada, ilk olarak her mağdurun bütünsel insan tacirlerinin ağlarına nasıl düştüklerini belirlemeyi amaçladık. Olabildiğince bütünsel bir anlatımın, Türkiye’deki mağduriyet süreçlerini daha iyi anlamamıza yardımcı olabileceğini düşünmekteydik. Şüphesiz tüm hayat hikâyelerini derlemek pek mümkün değildi. Ancak durumsal olanı anlamanın, arka plandaki geniş bağlamı anlamaya çalışmadan mümkün olmayacağının da farkındaydık. Bu nedenle, tecrübeleri hakkında mağdurların doğrudan anlatılarına başvurarak onların sesine yer vermeyi amaçladık. Başlangıçta yapmış olduğumuz alan yazını taramasında insan ticareti araştırmalarında çok fazla metodolojik sınırlılıklar olduğu gözlemlendi. İnsan Ticareti mağdurlarına erişimin güçlüğü bu sınırlılığın esas nedenidir. Bu araştırmanın bir amacı, katılımcı yöntemle başvurarak yok sayılan mağdurların görünürlüğünü sağlamaktır. Özelde, İnsan Ticaretinin en kapalı kalan hususlarından olan sömürünün gerçekleştiği süreçte mağdurların neler yaşadığını kendi ağızlarından aktarmayı amaçladık.

¹Diğergamlık ya da özgecilik, çıkar gözetmeksizin diğerlerinin iyiliği için özveride bulunmayı bir huy olarak benimseyen görüş, tutum ve ahlak şeklinde tanımlanabilir (Arslan, 2020, s.23).

Bu çerçevede, bir sosyal sorun olarak tanımlayabileceğimiz İnsan Ticareti olgusu üzerine, sosyal devletin bir gereği olan sosyal politika uygulamalarının İnsan Ticareti Mağdurlarının perspektifinden etkinliğinin sorgulanması düşüncesi, çalışmamızın esas çıkış noktasını oluşturmuştur. Ancak maalesef mağdurlarla nitel bir araştırma için yola çıktığımız araştırmamızda gerekli izinler alınamadığı için Göç İdaresi Başkanlığında görevli 14 Göç Uzmanı ile görüşme yapılmıştır.

ÖNEM

Bu çalışma Türkiye’de bulunan İnsan Ticareti Mağdurlarına uluslararası andlaşmalar ve sosyal bir devletin gereği olarak uygulanan gönüllü geri gönderme ve mağdur destek programları gibi sosyal politika araçlarının mağdur perspektifinden etkinliğinin ölçülmesi ve varsa sistemdeki eksik ve aksak hususların belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Bununla birlikte çalışmamız, ülkemizde var olan mağdur gözünden nitel araştırma eksikliğini gidermek ve gelecekte bu alanda yapılacak olan akademik çalışmalara ışık tutmak açısından son derece önemlidir. Ayrıca araştırmamıza konu olacak insan ticareti mağdurlarıyla birlikte ilk kez çalışılacak olması bu çalışmayı, keşifsel ve korelasyonel araştırma durumuna da, getirecekti ancak yukarıda belirtmiş olduğumuz gerekli izinlerin kısmen alınması dolayısıyla mağdurların kendisiye değil; doğrudan mağdur tanımlaması yapan, onlarla bire bir görüşen göç uzmanlarıyla mülakat yapılmıştır. Yine de ülkemizde göç uzmanlarıyla yapılan ilk çalışma olmasından dolayı araştırmamızın özgünlüğü ve keşifsel korelasyonel karşılaştırma açısından önem arz etmektedir.

SINIRLILIKLAR

Evrensel genellemelerden ziyade nitel araştırmalarda araştırma sonuçlarının tasnif edilmesi ve farklı şartlara uyarlanabilen, tekrarlanabilen genellemelere erişilmesi amaçlanmaktadır. Sosyal alanda cereyan eden olay ve olgular nitel araştırmaların inceleme konusudur. Dinamik yapısından dolayı sosyal olaylar duruma, zamana ve mekâna göre değişkenlik gösterebilir. Bunun yanı sıra nicel araştırmanın evren ve örneklem yöntemlerinden büyük ölçüde değişkenlik gösteren nitel araştırmalarda çalışma grubu söz konusu olduğundan, araştırma bulgularının evrene genellenebilmesi zordur. Çünkü nitel araştırmaların çalışma grupları eşsizdir yani benzerlerine toplumsal yapı içinde rastlanma olasılığı çok düşüktür. Bu nedenle nitel araştırmalarda yalnızca özel ve sınırlı genellemeler yapılabilmektedir. Sınırlı genelleme yapılırken araştırmanın

çerçevesi ve sınırlılıkları dikkate alınmalı ve araştırma raporunda bu sınırlılıklar ayrıntılarıyla ifade edilmelidir (Baltacı, 2019, s.383).

Yukarıda bahsi geçen nitel araştırmanın doğası gereği olan sınırlılıklarının yanı sıra bizim çalışmamızda ayrıca; mağdurlar, mağdur destek programı veya gönüllü geri gönderme kapsamında sığınma evinde kaldıkları süre boyunca devletin gözetim ve denetimindedir. Uluslararası boyutta böylesine bir suça konu oldukları için, verdikleri ifadeler kolluk ve yargı süreci açısından çok önemlidir. Mağdur kadını diğer yabancı hayat kadından ayıran statü, işte bu adli sürecin içinde bulunmasıdır. Uluslararası bir suç mağduru oldukları için, sınır dışı edilmeden ülkelerine geri dönüşleri Emniyet Genel Müdürlüğü ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM) işbirliği sorumluluğunda gerçekleşmektedir. Mağdurların sınır dışı edilmeyecek olması onlar açısından çok önemlidir. Genellikle son ana kadar bu endişeyi taşımakta, yasadışı fuhuş yapmaktan ötürü kendilerinin sınır dışı edileceğini zannedebilmektedirler. Bu nedenle mağdurlar, sığınma evinden çıkana kadar statülerine dair endişe içinde olabilirler. Araştırmamızın yöntemi olarak derinlemesine görüşme yapma, mağdurların bu endişesiyle çatışma riski taşımaktadır. Verecekleri bilgiler içinde, adli süreçte aleyhlerine kullanılabileceğini düşündükleri şeyler olabilir. Ya da, tam tersine, kendilerini konuşmaya “mecbur” hissedebilirler. Bununla birlikte, farklı düzeylerde travma etkisinde olan mağdurlar acı deneyimlerini hatırlatacağını düşündükleri konularda konuşmak istemeyebilirler. Daha önceden poliste, savcılıkta ve diğer resmi makamlarca zaten defalarca kez hikayelerini anlatan mağdurlar tekrar bu hikayeleri anlatmak istemeyebilirler. Sıralamış olduğumuz tüm sınırlılıklara ek olarak araştırmamıza konu olan mağdurlarla sığınma evlerinde derinlemesine mülakat yapmak için gerekli olan yasal izni alamamak bu çalışmanın en önemli sınırlılıklarındandı ve maalesef sınırlılık geçerli oldu.

Ancak Göç İdaresi Başkanlığı araştırmamız için göç uzmanlarıyla mülakat yapmamıza izin vermiştir. Göç uzmanlarıyla yapılan mülakatın sınırlılıkları ise; görevlilerin resmi kurumla ilişkileri yüzünden rahat konuşamamaları ve mağdurlarla ilgili kişisel verilerin güvenliği açısından sınırlı davranmaları idi.

ALANYAZIN

Çalışmayla bağlantılı yaklaşımların ele alındığı alanyazın bölümü üç kısımda incelenmiştir. Çalışmanın birinci kısmında İnsan Ticaretine Kavramsal Yaklaşım, İnsan Ticaretinin Tarihsel Gelişimi ve Etkilerine yer verilmiştir. İkinci kısımda İnsan

Ticaretinin Nedenleri, Ortaya ıkardığı Sorun Alanları, Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda İnsan Ticaretine İlişkin Düzenlemeler ve çabalar konusu incelenmiştir. Son kısımda ise İnsan Ticareti Mağdurlarına Yönelik Sosyal Politikalar incelenmiştir.



BİRİNCİ BÖLÜM

1. İnsan Ticaretine Kavramsal Yaklaşım, İnsan Ticaretinin Tarihsel Gelişimi ve Etkileri

Bu bölümde insan ticaretine ilişkin kavramsal tanımlamalara, insan ticaretinin görünümüne ve insan ticaretinin tarihsel gelişimi ve etkilerine yer verilmiştir.

1.1. İnsan Ticareti Kavramı

Tarihi neredeyse insanlık tarihi kadar eski olan, kişileri tamamen hak ve hürriyetlerinden mahrum bırakan, insan haklarına ve hukuka aykırı bir eylem olan, insan ticareti kavramı günümüz dünyasında da, köleliğin çağdaş biçimi olarak adlandırılmaktadır (Aydın, 2013, s.4).

Birleşmiş Milletlerin yanı sıra başka uluslararası örgütler tarafından da, insan ticareti kavramı tanımlanmıştır. İnsan ticaretinde bireyin veya bireylerin sürgün edilmesi, bir yerden başka bir yere nakledilmesi, barınma durumlarının değiştirilmesi, asker toplama, insan satışı gibi eylemlerle karşılaşmaktadır. Kullanılan yöntem ise genellikle, tehdit veya zor kullanmak, kandırma, korunmasızlığı suiistimal etme, kaçakçılık, mağduru kontrol altında tutan kişiye para vermek veya kâr sağlamak şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İnsan ticareti çoğunlukla istismar, zorla çalıştırmak, fuhuş, cinsel istismar, esaret veya kölelik benzeri uygulamalar, organ nakli gibi birçok istismar çeşitlerinden oluşmaktadır (Polat ve Şahin, 2014, s.55).

İnsan ticaretini tanımlamaya yönelik en kapsamlı uluslararası teşebbüs 2000 yılında imzalanan Palermo Protokolüdür². Uzun bir ön hazırlık evresinden sonra oluşturulan ve öncesindeki tarihsel sözleşmelerin sonuncusu niteliğindeki “Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol İnsan Ticaretini şu şekilde tanımlar:

(a) “İnsan ticareti”, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma,

²İnsan Ticaretinin Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Protokolü; 12-13 Aralık 2000 tarihlerinde İtalya’nın Palermo kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler konferansında kabul edilerek ve 25 Aralık 2003 tarihinde yürürlüğe giren; “Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol”dür (<http://1>)

kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir.

(b) İnsan ticaretinin (a) bendinde belirtilen yöntemlerden herhangi biriyle yapılmış olması halinde, mağdurun bu istismara razı olup olmaması durumu değiştirmeyecektir.

(c) Bu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması “insan ticareti” olarak kabul edilecektir.

(d) Onsekiz yaşının altındaki herkes “çocuk” kabul edilecektir.

5237 sayılı TCK’nin 80. Maddesinde ise insan ticareti şu şekilde tanımlanmıştır:

"Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarına elde etmek suretiyle tedarik edilmesi, kaçırılması, bir yerden başka bir yere götürülmesi veya sevk edilmesi, barındırılması... "

Amerikan Kongresi tarafından 2000 yılının Ekim ayında kabul edilen İnsan Ticareti Mağdurları’nın Korunması Kanunu (Trafficking Victims Protection Act of 2000) genel olarak insan ticaretini;

“şiddet, baskı, sahtekârlık ve hile ile kişileri, esaret veya benzeri koşullara tabi kılmak, fuhşa veya cinsel hizmetlere zorlamak, iç hizmetlerde kullanmak şeklinde zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, kötü çalışma koşullarına veya köleliğe varan iş mükellefiyetine tabi kılmak amacıyla kişilerin tedarik edilmesi, kaçırılması, bir yerden bir yere taşınması, barındırılması, sevk edilmesi, satılması veya alınmasını içeren her türlü eylem”

biçiminde tarif etmiştir (Değirmenci, 2006, s.61).

Yukarıda çeşitli kurum, kuruluş ve bilim insanlarının yaptığı tanımlardan da, anlaşılacağı üzere genellikle "insan ticareti" geleneksel olarak fuhuş ile ilişkilendirilir. Bu suç şeklinde genç kız veya kadınlar, fuhşun yasal bir faaliyet olduğu ülkelere gönderilmekte veya fuhşun endüstriye dönüştüğü ülkelere getirilmektedir. Dolayısıyla her ne kadar insan ticaretinin etki alanı ve görünümleri çeşitlilik gösterse de, en çok görülen insan ticareti türü fuhuş olduğu için bu durumdan en çok maalesef kadınlar etkilenmektedir.

İnsan ticareti suçu ile göçmen kaçakçılığı yada diğer bir ifade ile insan kaçakçılığı suçları birbirlerine karıştırılmaktadır. İnsan ticareti suçu ile insan kaçakçılığı suçu arasındaki en önemli fark rıza unsurudur. İnsan kaçakçılığında kişi kendi rızasıyla başka bir ülkeye götürülmek için bir ücret ödemektedir, ancak insan ticareti suçunda ya rıza yoktur ya da, kişinin iradesinin sakatlanması sureti ile elde edilmiş bir rıza söz konusudur. Her iki suç da sınır aşan niteliktedir. Suçun sınır aşan boyutu insan kaçakçılığı için zaruri bir unsur iken insan ticaretinde sınır aşan nitelik aranmaz. Diğer bir bakış açısı ile insan ticareti mağduru kendisine karşı işlenmiş bir suç iken, insan kaçakçılığı devlete karşı işlenmiş bir suçtur ([http-2](http://2)).

1.2. İnsan Ticaretinin Görünümleri

İsminden de, anlaşılacağı gibi insan ticaretinin öznesi maalesef insandır. Bu nedenle, mağdurlarının yasal statüleri ve işlenme amaçları, suçun farklı şekillerini ortaya çıkarmıştır. Küreselleşen dünyada suçların sınırları dahi aşarak uluslararası boyut kazandığı ve suç tanımlarının sürekli olarak değiştiği gerçeğiyle insan ticareti, sürekli değişen özellikleriyle daha karmaşık bir hal almakta ve bu durum suçun tanımını, dolayısı ile de, suç ile mücadeleyi zorlaştırmaktadır.

“İnsan ticareti”, çeşitli ‘gayrimeşru’ faaliyetlere atfen kullanılan bir tanımdır ve zorla çalıştırma, cinsel sömürü, zorla evlendirme, borç batağı, esaret ve esaret benzeri uygulamalar ve organ ticareti gibi formları kapsar (Lobasz, 2009, s.323).

Daha önce yapmış olduğumuz tanım ve açıklamalar doğrultusunda uluslararası alanda genel olarak kabul gören dört farklı insan ticareti türü vardır:

1.2.1. Cinsel Sömürü Amaçlı Kadın Ticareti

İnsan ticaretinin büyük bir bölümünü oluşturan "kadın ticareti", temelde baskı, şiddet, tehdit, aldatma gibi çeşitli yollarla bir kadının kendi rızası olmadan çıkar sağlamaya yönelik olarak cinsel amaçla sömürülmesi ve pazarlanması şeklinde meydana gelmektedir. Başka bir ifadeyle, kadın ticareti; kadın ve kız çocuklarının hizmetçiliğe, fuhşa, sahte evlilik ve evlatlığa, gizli ve uydurma iş sözleşmeleri yapılarak ağır şartlar altında çalışmaya yönlendirilmesi şeklinde kendini göstermektedir. Kadının sömürülmesi ise hedef ülkeye ya da, bölgeye ulaştıktan sonra başlamaktadır. Genellikle getirildikleri ülkelerin dilini ve yasalarını bilmemeleri ve ailelerine daha önce öndelik biçiminde para verilmesinden dolayı iktisadi bağımlılıklarının devam etmesi, kadınların ülkelerine veya ailelerine geri dönmelerinin önünde çok ciddi engel teşkil etmektedir. Farklı alanlarda çalışacağını zanneden ve yasal veya yasal olmayan yollardan yabancı ülkelere ve bölgelere götürülen kadınların bu duruma düşmelerine etkili olan faktörler arasında yaşadıkları ülke ya da, bölgelerde işsizlik oranının yüksekliği, işgücü piyasasındaki cinsiyet ayrımcılığı, eğitim düzeylerinin düşük olması gibi ekonomik sebepler sıralanabilir (Öztürk ve Ardor, 2007, s.87).

Küresel seks ticareti zincirleri, patriarkal hiyerarşik düzende, kadının metalaştırılmasıyla enformel biçimde işler. Enformelleşme, bir taraftan da, küresel ekonomik dönüşümlere uyarlanma stratejisidir. Ülkelerdeki seks sektörleri, göçmen kadınların “iş” bulabileceği sınırlı alanlardan biridir. Fuhuşun legal olduğu ülkelerde de, illegal olduğu ülkelerde de, ‘yasadışı göçmen fuhuşu’ vardır. Yasal olduğu ülkelerde “vatandaş” ların seks işçisi olarak çalışabileceği bir alan bulunur. Belgesiz göçmenler ise yer altı tabir edilen fuhuş sektöründe çalışırlar. Fuhuşun yeraltında konumlanışının, denetimler ve düzenlemelerin eksikliğinden ötürü insan ticareti için uygun bir pazar meydana getirdiği sanılmaktadır. Tacirler kadınları bulup transfer ederek bu cinsel tüketim pazarlarında sisteme dahil ederler. Kârın kaynağı kadınların fiziksel ve duygulanımsal (affective) emeğidir (Özer, 2010, s.21).

Kadın ticareti yeni bir kavram değildir. Kadın ticareti olgusunun en erken tanımı; *"yalan, aldatma veya zorlama yollarıyla kendini seks endüstrisinde bulan masum kadını fahişeden ayırmak için kullanılmıştır"*. Kadın ticareti veya diğer bir tabirle "beyaz kölelik" on dokuzuncu yüzyıl sonlarında hakkında çokça tartışılan önemli bir sorun olmuştur. Beyaz köleliğin uluslararası arenada sesini duyurması 1895'de Paris'te gerçekleştirilen bir konferans ile başlar ve 1899'da Londra ve Budapeşte'deki konferanslarla devam eder. Kadın ticareti alanındaki bu farkındalık Avrupalı kadınların evlilik veya iş teklifi ile kandırıldığı ve evlerinden uzaklarda genelevlerde zorla çalıştırıldıklarının rapor edilmesi ile dikkat çekmiştir (Bakar, 2011, s.11).

Dünya'da tespit edilen insan ticareti mağdurlarının güncel verilere göre %72 si kadınlar ve kız çocuklarından oluşmaktadır. Dezavantajlı bu grubun cinsel sömürüye maruz kalma oranı ise %94' tür. Bu bağlamda risk grubunda olan olgumuz; aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin fazla hissedildiği bu coğrafyada savunmasız kalmıştır (Aslan vd., 2021, s.181).

İnsan Ticareti ile sorumlu çeşitli uluslararası kuruluşlar insan ticaretinin büyüklüğünü göstermek adına bazı rakamlar verse de, bu suçun doğası gereği net rakamları söylemek oldukça zordur. Bu sebeple biz bir rakam vermek yerine, her hangi bir ülkede fuhuş maksatlı görüşme yerlerinde yabancı, özellikle de, dağılan demir perde ülkeleri kökenli kadınların mevcudiyetinin artık doğal karşılandığını hatırlatmakla yetineceğiz. Emegin ve sermayenin rahatça dolaşabildiği küreselleşen dünyada, Güney Amerika ülkelerinden Arap emirliklerine, İsrail'den modern Avrupa'ya, Amerika Birleşik Devletlerinden Türkiye'ye kadar pek çok ülkede, meşru ya da, gayri meşru olarak cinsel birleşme alanlarında çalışan seks işçilerinin tamamına yakını eski demir perde ülkelerinin vatandaşlarından oluşmaktadır. Bunun yanı sıra insan tacirleri müşterilerin istekleri doğrultusunda, kadın kaynağını Afrika'dan, Güney Asya ülkelerine kadar çeşitlendirmekte ve mağdurların sayısını maalesef artırmaktadır.

1.2.2. Emek Sömürüsü (Zorla Çalıştırma, Kölelik Benzeri Uygulamalar)

İnsan Ticaretinin bir diğer görünümü olan emek sömürüsü ya da, diğer bir ifade ile zorla çalıştırma ve kölelik benzeri uygulamalar genel olarak kişinin, içinde bulunduğu olumsuz durumdan ve yoksunluğundan yararlanarak, zorla ve çoğu zaman ağır koşullarda, sosyal güvenceden yoksun ve çok düşük ücretlerle ya da, karın tokluğuna çalıştırılması olarak tanımlamak mümkündür.

İki farklı biçimde ortaya çıkan zorla çalıştırma kavramı mağduriyetlere sebep olmaktadır. Birincisi mağdurların ücretsiz olarak çalıştırılması ve kendileri üzerinden kâr ve kazanç sağlanmasıdır. Erkek veya kadın olsun, her hangi bir karşılık beklemezsizin, kişinin çalıştırılması ve emeğinin neticesinde elde edilen kazancın sömürene transferidir. İkincisi ise mağdur kişinin çaresizliği ve kimsesizliğinden faydalanarak çok düşük meblağlarda ücret karşılığı çalıştırılması neticesinde ortaya çıkan mağduriyetlerdir. Zorla çalıştırılmadan kaynaklanan mağduriyete, bir lokantada karın tokluğuna çalıştırılan, ayak işleri yaptırılan, yük taşıtılan yasadışı bir göçmenin durumu örnek gösterilebilir. Bu işi yapmaya mecbur kaldığı için işverenin her türlü ayak işini yapmaya bu kişi kendini zorunlu hissedecektir. Çünkü işverenin bu tutumuna karşı gelme gibi bir seçeneği bile olmayan göçmen, tersi bir durumda kendini sokakta bulabilecektir. Gerçekten bu durum mağdur olan göçmenin yakalanma riskini de, arttıran bir durumdur. Benzer istismar şekilleriyle yerli veya yabancı olsun herkes karşılaşabilir (Sever ve Arslan, 2008, s.106).

Brezilya'da her yıl en az 25 bin kişi Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından hazırlanan bir rapora (<http://www.bbc.co.uk>, 2006) göre kölelik şartlarında çalıştırılıyor. Çoğunlukla yağmur ormanları içinde tarım ve hayvancılık için alan açan bu kişiler, sabahın erken saatlerinden gün batımına kadar çok uzun saatler çalıştırılıyor, derme çatma barakalarda kalıyor ve yemek için zararlı tarım ilaçlarının boşalan kaplarını kullanıyorlar. Dahası bu kişilerin bir çoğu işverenlerine borçlu durumda bulunuyor. Yani borçlarını ödeyemeyecekleri için, işi kendi özgür iradeleriyle bırakmaları imkansız hale sokuluyor. Bazı durumlarda ise bu kişilerin kaçmasını engellemek için silahlı muhafızlar gözetiminde tutuluyor. Bu tür uygulamaları yaygınlaştıran zengin toprak sahipleri arasında siyasetçi ve yargıçların da, olduğuna raporda vurgu yapılıyor (Öztürk ve Ardor, 2007, s.90).

Zorla çalıştırma kavramı, ruhsal veya fiziksel kısıtlama fikrini akla getirmektedir. Zorunlu çalışma ise, yalnızca yasal yükümlülüğün veya zorunluluğun her hangi bir şekline gönderme yapmaktadır. Örneğin, serbestçe imza altına alınmış bir sözleşme gereğince yapılması gereken bir iş, sadece taraflardan biri diğerine bu işi yapmayı taahhüt ettiği ve sözünü tutmadığında yaptırımla karşılaşması, zorunlu çalışma anlamına gelmez. Burada olması gereken, *"bir kimseden ceza tehdidi altında yapması*

istenen" ve ilgili kişinin kendi iradesine rağmen gerçekleştirdiği, yani *"kendi iradesiyle yapmadığı"* bir çalışmadır (Doğru ve Nalbant, 2012, s.319).

İnsan ticareti mağdurlarında ve yasadışı göçmenlerde kaçak ya da, zorla çalışma söz konusu olsa da, ikisi aynı şey değildir. Bu iki kavram genellikle karıştırılmaktadır. İnsan ticaretinde kaçak çalışma, aynı zamanda zorla çalıştırma unsurlarını da, içermektedir yani irade dışı unsur söz konusudur. Yasadışı göçmenlerde ise zorla çalıştırma söz konusu değildir çünkü iradeleri ile o ülkeye gelmiş ve o işi yapmaktadırlar.

1.2.3. Çocuk Ticareti

Çocuk ticareti kavramını açıklamadan önce çocuk kelimesini açıklamak gerekmektedir. TDK "çocuk" kavramını; *"küçük yaştaki oğlan veya kız, soy bakımından oğul veya kız, bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak, genç erkek olarak tanımlamaktadır"* (TDK, 2020). Çocuk tanımı, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 6. maddesinin (b) bendinde ise; 18 yaş altı olan kişiler olarak ifade edilmektedir.

Birleşmiş Milletler tarafından 2000 yılında Palermo'da imzalanan Kadın ve Çocuklara karşı İnsan Ticaretinin Önlenmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokolde ise çocuk ticareti tanımı şu şekilde yapılmıştır:

"Çocukların istismar edilmek amacıyla bir yerden bir yere nakledilmesi, taşınması, istihdam edilmesi bu maddenin (a) alt paragrafında yer alan araçlar yer almasa da insan ticareti olarak kabul edilecektir."

Dünya genelinde milyonlarca kız ve erkek çocuğu insan ticaretinin mağduru durumundadır. Anne baba bakımından mahrum olan bu çocukların pek çoğu okula gitmek ve gerekli sağlık hizmetlerinden yararlanabilmek için gerekli kayıt belgelerine sahip değildir. Milyonlarca çocuk evlerinde, okullarında, çevrelerinde, yerleştirildikleri kurumlarda veya tutukluluk durumunda suiistimale ve şiddete maruz kalırken, diğerleriye son derece uygunsuz şartlarda çalışmaya zorlanmaktadır. Çoğu zaman bu tür olumsuzlukların sorumluları, çocukların emanet edildikleri kişiler olmaktadır (Demir, 2018, s.12).

Çok farklı nedenlerle, suistimal edilmek üzere kaçırılan ya da, bizzat aileleri tarafından satılan çocuklar, insan ticaretinin en acımasız şeklinin özneleri durumundadır. Özellikle az gelişmiş ülkelerde, çocuklarının geleceklerinden kaygı duyan aileler ya da, bekâr anneler, çocuklarının maddi durumu iyi olan kişilere evlatlık verileceği vaadiyle kandırılmakta ve çocuklarını suç örgütlerine satmaktadırlar. Aileler, bu ticareten 1000\$ para kazanırlarken, suç örgütleri, ülkesine göre değişmekle birlikte, 50.000–100.000\$ arasında değişen bir kazanç elde etmektedirler. Fakirlik sebebiyle çocuklarını satanların yanı sıra bazı aileler, çocuklarının daha iyi koşullarda bir hayata sahip olacaklarını zannettiklerinden, uzaklara gitmelerine ve çalışmalarına göz yummaktadır (Kuloğlu, 2010, s.23).

2000 yılında doğan 50 milyon bebeğin, doğduktan sonra kaydının yapılmadığına UNICEF'in hazırladığı bir raporda dikkat çekilmektedir. Bu rakam dünyada doğan çocukların yaklaşık %41'ine tekamül etmektedir. Afrika'da, Sahra çölünün güneyindeki bölgede doğan çocukların %70'i, Doğa Asya ve Pasifik ülkelerinde doğan çocukların %22'si, Güney Asya'da doğan çocukların %63'ü, Kuzey Afrika ve Orta doğu'da doğan çocukların %30'u, doğduktan sonra kayıtlara geçirilmemektedir. Kayıt edilmemiş bu çocukların durumları, sonrasında okula gidememelerine, iş sahibi olamamalarına, sağlık güvencesinden yararlanamamalarına, banka hesabı açtıramamalarına hatta seçimlerde oy kullanamamalarına sebep olmaktadır. Kısacası bu çocuklar hayatın resmi tarafından faydalanamazlar. Bu sorun, bu çocukların hem yaşam kalitelerini düşürür hem de, bu çocukların, suç örgütlerine kolay yem olmalarına sebep olur. Suç örgütleri, kurban bulma çalışmalarını, bu tarz illegal uygulamaların çok olduğu, ailelerin cahil ya da, haklarını arama noktasında zayıf kaldığı bölgelerde yoğunlaştırmaktadırlar. Yine doğal afetlerin ve çatışmaların yoğun olduğu bölgeler tacirlerin kendisine rahatlıkla kurban bulabildikleri bölgelerdir. Yalnızca Endonezya'da deprem ve tsunami felaketinde ailesinden birisini ya da, her ikisini kaybetmiş çocuk sayısı 30.000 den fazladır. Uluslararası suç şebekelerinin bu çocukları ev hizmetlerinde çalıştırmak üzere, Körfez Ülkelerine satma çabalarında oldukları basında ifade edilmiştir (Kuloğlu, 2010, s.25).

Çocuk ticareti ile mücadeleyi zorlaştıran en önemli unsur özellikle yoksul ülkelerde çocukların bir meta gibi alınıp satılmasında ailenin de, rızasının olmasından dolayı konunun bir suç unsuru olarak değil de, aile ekonomisine katkı sağlayan bir faaliyet olarak görülmesinden kaynaklanmalıdır.

1.2.4. Organ ve Doku Ticareti

Birleşmiş Milletler insan ticareti protokolü çerçevesinde organ ticareti; *"bir kişinin organlarını almak maksadıyla, tehdit ederek, zorlayarak, kaçırarak, kandırarak otoritenin kötüye kullanılması veya kişinin güçsüzlüğünden yararlanarak elde edilmesi, o kişinin taşınması, organının alınması, barındırılması, faaliyetlerinin tamamı"* olarak tanımlanabilir (Pearson,2004'den aktaran Demir, 2018, s.13).

Son yıllarda tıp teknolojisinde yaşanan ilerlemeler, pek çok organın nakledilmesini imkan tanımaktadır. Ölen kişilerin organları nakledildiği gibi, canlı kişilerin de, organları nakledilebilmektedir, canlı insanlardan gerçekleştirilen nakillerin daha başarılı olduğu bilinmektedir. Böbrek naklinde özellikle canlı kişilerden alınan organlarda başarı oranı daha da, artmaktadır. Tıbbın ilerlemesi organ naklini olanaklı kılmaktadır ancak maalesef organ nakli bekleyen hasta sayısı, nakledilecek organ sayısından fazladır. Bu durum bir organ karaborsasını meydana getirmekte ve illegal organ ticaretini cazip hale getirerek suç örgütlerini bu alana çekmektedir. Yeterli ekonomik güce sahip olan ve organ için beklemek istemeyen şahıslar, suç şebekelerini bulmakta ve organ tacirlerinin müşterileri olmaktadır. Zengin hastaların talep yönünü oluşturduğu organ ticaretinin arz yönünü ise, fakirlikten organını satmaktan başka çaresi kalmayan kişiler oluşturmaktadır. İnsan yada organ tacirleri bu arz-talep dengesine aracı olmakta, çok büyük kârlarla organ satışında baş rolde oynamaktadırlar. Arz yönündeki bu yüksek kârlılık, insan tacirlerine cesaret vermekte, başlangıçta çaresizliği kullanılarak, mağdurun rızası alınarak gerçekleşen organ nakli, kaçırma yada zorla organ alma ve çalma boyutlarına varmaktadır. Japonya, İsrail, Zengin Arap ülkeleri, Kanada, İtalya ve A.B.D gibi ülkeler, organ ticaretinin talep tarafını meydana getirirken, Afganistan, Pakistan, Hindistan, Romanya, Moldova, Romanya, Peru, Meksika, Güney Afrika gibi ülkeler arz tarafında organ verecek vatandaşların bulunduğu ülkeleri meydana getirmektedir. Yasa dışı yapılan naklin sağlıklı şartlarda gerçekleştirilmesi organ ticaretinin bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Zorlanarak yada razı edilerek organları alınan kişiler, steril olmayan ortamlarda, gelişebilecek komplikasyonlar karşısında tıbbi müdahaleden uzak şartlarda tıbbi işleme maruz bırakılmaktadır (Sayın, 2018, s.89).

Kandırılarak yada kaçırılarak organları zorla alınan kişilerin yanı sıra, organlarını kendi rızalarıyla satan kişiler için de, mağduriyet söz konusudur. Gönüllü

olarak organlarını satan kişilerin, kendilerine vaat edilen paraları tam olarak alamadıkları, alsalar dahi kısa süre sonra maddi sıkıntı içerisine yeniden düştükleri görülmektedir. Organlarını rızasıyla satan kişilerle yapılan bir araştırma, organlarını satan kişilerin %79'unun, kısa süre sonra, tıbbi açıdan takip ve kontrollerini dahi yaptıramayacak yoksulluk içerisine düştüklerini ortaya çıkarmıştır. Aynı araştırmada katılımcıların %81'i, ikinci bir şansları olsa organlarını asla vermeyeceklerini ifade etmişlerdir. Hindistan'da yapılan diğer bir araştırma ise, kendi rızalarıyla organını satan kişilerin çoğunluğunun kadın olduğunu ve borçlarından dolayı organlarını sattıklarını, bu kişilerin organları karşılığında aldıkları parayı altı ay içerisinde bitirdiklerini ve %79'unun organını sattığı için pişman olduğunu çıkarmıştır. Bir taraftan, organ ticaretinden suç örgütleri zengin olurken, diğer taraftan pek çok kişinin bu ticaretten zarara uğradıkları bilinmektedir (Kuloğlu, 2010, s.31).

Ülkemizde teşhis, tedavi veya bilimsel amaçlarla organ ve doku alınması, saklanması ve nakli "Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun" ile düzenlenmiştir. Bu kanun kapsamında; on sekiz yaşını doldurmuş ve reşit olan bir kişiden organ ve doku alınabilmesi için, donörün en az iki şahit huzurunda bilinçli, açık ve her türlü etkiden uzak şekilde önceden verilmiş yazılı ve imzalı (veya en az iki şahit önünde sözlü olarak) beyanda bulunup imzaladığı tutanağın uzman bir hekim tarafından onaylanması gerekmektedir. Organ veya dokunun bir bedel karşılığında alınması ve satılması ise kesinlikle yasaktır. Türkiye, bulunduğu bölgede diğer ülkelere nazaran tıp teknolojisinde gerek cihaz gerekse uzman hekim bakımından ileri düzeyde bulunması ve Avrupa ülkelerinden daha ucuz ameliyat yapılabilmesi sebebiyle, az da olsa illegal organ ve doku naklinin yapıldığı ülke konumundadır. Herhangi bir maddi çıkar karşılığı olmaksızın organ ve doku bağışının yetkili hastanelerde gerçekleştirilmesi ise yasal bir husustur (Öztürk ve Ardor, 2007, s.93).

Yukarıda açıklanan nedenlerden de, anlaşılabileceği gibi organ ticaretindeki en büyük zorluk kişilerin mağduriyetinden kaynaklanan arz talep ilişkisinden çıkmaktadır. Daha açık bir ifadeyle donör ve alıcı belgeleri bağış kılıfı altında hazırlamakta, fakat gerçekte bir ticaret söz konusu olabilmektedir. Bu sebeple bir şikayet olmadığı durumlarda bu suçun ortaya çıkması imkansızlaşmaktadır. Bu gibi durumlarda ise sadece naklin gerçekleştirildiği sağlık kuruluşunun yetkili olup olmadığı sorusu ön plana çıkmaktadır.

1.3. İnsan Hakları Bağlamında İnsan Ticareti

Bağımsız ve egemen devletlerden meydana gelen uluslararası mekanizmanın insan hakları uygulamalarında işbirliği ve uyum içinde olması zorunludur. İnsan hakları ihlallerinin uluslararası alanda karşılaştığı problemler ve sunulan çözüm önerileri, küreselleşen bir dünyada karmaşık bir ikileme dönüşürken, bu problemi çözmenin önemi ve pratik değeri her geçen gün artmaktadır. Siyasi ve ekonomik birliklerin oluştuğu, ulusal sınırların ortadan kalktığı ya da, sınırları aşmanın giderek kolaylaştığı küresel bir dünyada ulusal insan hakları ve ceza uygulamalarının uluslararası işbirliği ve koordinasyon yöntemlerini geliştirmesi zorunlu hale gelmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) insan ticaretine insan hakları bağlamında konuya yaklaşımı Avrupa'da insan haklarının korunması konusundaki önemli pozisyonu sebebiyle özel merak uyandırmaktadır. Önceden AİHS'de yer almayan insan ticareti kavramı ilk olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) 2010 tarihli Rantsev kararıyla AİHS sistemine girmiştir. İnsan ticaretini “modern bir kölelik biçimi” olarak bu kararla tanımlayan AİHM kölelik, kulluk ve zorla veya zorunlu çalıştırma yasağını ele alan 4. maddeyi gündemine almıştır. AİHM bu kararın ardından günümüze kadar 4. maddenin ihlali iddiasını kapsayan 4 karar daha vermiştir. Geç olsa da, güncel, yaygın ve ağır insan hakları ihlallerine yol açan insan ticareti kavramının AİHM tarafından 2010 yılında AİHS sistemine dahil edilmiş olması en azından olumlu bir ilerlemedir. Fakat bu ilerlemenin gerçek manâsını anlayabilmek için AİHM'nin bu kapsamda aldığı kararların esasına bakmak ve 4. maddede bulunan diğer yasakların birbirleri ve insan ticareti suçuyla bağını ve ayırım noktalarını nasıl oluşturduğunu incelemek gerekir (Kuyucu, 2017, s.31).

Bazı temel haklar kapsamında, bireylerin, insan ticaretini teşkil eden fiillere karşı korunması yönünden “dolaylı” bir etkiye sahip olan uluslararası Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) yanı sıra başka uluslararası insan hakları sözleşmeleri de, bulunmaktadır. Bunlar; BM Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'dir. Bu sözleşmeler genel olarak insan hakları bağlamında insan ticareti ihlallerini iki grupta değerlendirmektedir;

1.3.1. Yer Değiştirme

Yer değiştirmek ya da, götürmek, “yanına alarak gitmek, taşımak, ulaştırmak” anlamlarına gelmektedir. İnsan Ticaretine İlişkin Protokol’ün 3. maddesinde bu hareketi ifade etmek üzere, Fransızcada “transport”, İngilizcede “transportation” sözcükleri tercih edilmiş, Türkçe çevirisinde ise “bir yerden bir yere taşıma” ibaresine yer verilmiştir. Bu bakımdan, TCK’nin 80. maddesindeki “bir yerden başka bir yere götürme” hareketi, kişinin faille birlikte götürülmesini, taşınmasını, naklini ifade etmektedir. Bu hareketin herhangi bir ulaşım aracı kullanılarak gerçekleştirilmesi mümkün olduğu gibi, kişiler yaya olarak da, bir yerden başka bir yere götürülebilirler. Mağdurun, cebir, tehdit gibi araçlara başvurularak bir yerden bir yere taşınması halinde, artık bu hareket değil, “kaçırma” söz konusu olacaktır. Ülkeye sokmak ve ülke dışına çıkarmak hareketleri de, esasında geniş anlamda kişilerin bir yerden başka bir yere taşınmasını ifade etmektedir. Ancak, bu hareketler maddede ayrıca öngörülmüş olduklarından, Türkiye’nin siyasi sınırlarından içeri girilmesi veya bu sınırlardan dışarı çıkılması dışında kalan hallerde “bir yerden başka bir yere götürme” söz konusu olacaktır. Bu bakımdan ülkenin sınırları içerisinde mağdurların her türlü taşınması ve nakli bu hareket kapsamında sayılacaktır. Şu halde, kişilerin cebir, şiddet ve tehdit dışındaki araçlarla ve siyasi sınırlar geçilmeksizin, 80. maddede belirtilen maksatlarla bir yerden başka bir yere taşınmaları durumunda, insan ticareti suçu bu hareketle işlenmiş olacaktır (Yücekul, 2011, s.412).

İtalya’nın Palermo şehrinde 12–13 Aralık 2000’de yapılan konferansta Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol imzalanmıştır. Protokolün hedefi, göçmen kaçakçılığını engellemek ve bu suçla mücadele etmek ve kaçak göçmenlerin haklarını korurken, diğer yandan taraf devletler arasında işbirliğini tesis etmektir. Protokol’de yasadışı giriş, göçmen kaçakçılığı, sahte seyahat ve kimlik belgesi tanımları yapılmıştır. Protokol, göçmen kaçakçılığı yapan sınır aşan örgütlü suç şebekelerinin soruşturulması ve kovuşturulmasının yanı sıra, mağdurların haklarının korunmasını da kapsar yani, göçmenler cezai kovuşturmayla uğramayacaklardır. Mali ya da, maddi çıkar elde edilerek gerçekleştirilen göçmen kaçakçılığını suç haline getirmek için taraf devletler, gerekli yasal tedbirleri alacaktır. Taraf devlet, göçmen kaçakçılığına konu olmuş kişilerin, uluslararası hukukun ilgili hükümlerinin sağladığı, özellikle yaşam

hakkı, işkenceye veya başka zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muameleye veya cezaya tâbi tutulmama hakkı gibi haklarını saklı tutmak ve korumak için uluslararası hukuktan doğan yükümlülükleriyle uyumlu olarak, gerekli yasal ve diğer bütün uygun koruma ve yardım önlemleri alacaktır. Kaçak göçmenin devleti, giriş devletinin talepleri doğrultusunda göçmelerin geri dönüşü ile işlemleri yerine getirecek ve işbirliğinden çekinmeyecektir (Sayın, 2010, s.363).

Yukarıda bahsi geçen protokol ve andlaşmalarda göçmen olarak yola çıkan ya da, memleketlerinde kandırılarak yer değiştirilen, kaçırılan insan tacirlerinin ağlarına düşen insan ticareti mağdurlarının, uluslararası evrensel insan hakları bağlamında sahip oldukları hukuki bir takım haklardan bahsettik ancak tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de, hukuki açıdan boşluk olmadığı gibi mağdurların tespiti ve bu kanun ve protokollerin uygulanırılığında sorunlar yaşanmaktadır.

1.3.2. Emek ve Beden Sömürüsü

Köle olarak tutulmama hakkı, diğer bir ifadeyle emek ve beden sömürüsü ve istismarı uluslararası hukukla koruma altına alınan ilk haktır. 1926 tarihli Kölelik Sözleşmesi'nin 1(1). fıkrası köleliği; *"üzerinde mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanılabileceği kişinin statüsü veya içinde bulunduğu durum"* olarak tanımlamıştır. Aynı Sözleşme'nin 1(2). fıkrasına göre köle ticareti (insan ticareti değil); *"bir kimseyi köle haline getirmek için onu ele geçirme, kazanma, elden çıkarma, alıp satma"* eylemlerini içerir. Kölelik Sözleşmesi, hemen yasaklayan açık bir ifade kullanmamış, devletlerin köleliğin her biçimini tamamıyla *"tedricen ve mümkün olan en kısa sürede"* kaldırmalarını istemiştir. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ise mutlak yasaklayıcı bir ifade kullanmıştır. Günümüzde ise kölelik yasağı, uluslararası hukukun emredici hukuk normu halini almıştır. Bunun yanı sıra Sözleşme'nin 15. maddesine istinaden olağanüstü hallerde dahi 4(1). fıkradaki kölelik ve kulluk yasağı askıya alınamaz. Yani köle veya kul olarak tutulmama hakkı net bir şekilde korunmuştur. "Kölelik Sözleşmesi'ne ek 1956 tarihli Sözleşme", kölelik ve benzeri pek çok durum ve uygulamayı kaldırmıştır. Taraf devletler Sözleşme'nin 1. maddesine göre kölelik kavramına girip girmediğine bakmaksızın, tanımları verilen şu durum ve uygulamaları kaldırmayı taahhüt etmişlerdir:

"Borç köleliği; serflik; kadını rızası alınmadan başlık parası karşılığı evlendirme ve evlendirme taahhüdünde bulunma; kadının kocasının, ailesinin veya aşıretinin bir değer karşılığı başka birine verme hakkı bulunması; kocası ölen kadının başka bir kimseye miras kalması; 18 yaşın altındaki bir çocuğun bir karşılık alınarak veya alınmadan anne babası tarafından sömürülmesi veya iş görmesi için başka bir kimseye verilmesi".

Aynı şekilde seks köleliğine zorlanan kadınlar, işvereni tarafından pasaportu elinden alınmış göçmen işçiler ve fahişelik için satılan çocuklar, kendi yaşamları üzerinde seçme ve kontrol unsurlarının başka kişilere geçtiği insanlar olarak nitelendirilebilirler (Doğru ve Nalbant, 2012, s.318).

A.B.D' ye göre, yıllık insan ticaretine konu olan kişilerin yarısından fazlası, seks ve seks ile ilişkili işlerin içine itilmektedir. Diğer yarısının ise zorla çalıştırıldığı, kölelik yaptırıldığı veya kölelik benzeri uygulamalara maruz bırakıldıkları düşünülmektedir. Hiç bilmedikleri bir ülkede, tanımadıkları bir ortamda, ellerindeki pasaport ve kimlik belgelerine el konan mağdurların, ağır borç yükü altına sokularak yada tehdit edilerek bir takım illegal faaliyetlerin içerisine sokulmaları ve kendilerinden istenilenleri yapmak zorunda kalmaları, köleliğin modern bir yorumu ve uygulaması olarak değerlendirilir (Kuloğlu, 2010, s.25).

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi bünyesinde hazırlanan 17 Mayıs 2001 tarihli bir Raporda, ev hizmetlilerinin köleleştirilmesi, son yıllarda, Avrupa'da ortaya çıkan yeni bir kölelik biçimi olarak adlandırılmaktadır. Binlerce mağduru gerçek bir maddi karşılığı olmaksızın çalışmaya zorlayan ve aynı zamanda insan onurunu hiçe sayan bir insan hakkı ihlali olarak kabul edilen bu istismar biçimine yönelik olarak dünyada her yıl yaklaşık dört milyon kadının satıldığı tespit edilmiştir. Parlamenterler Meclisi, daha sonra aynı konuda kabul ettiği 26 Haziran 2001 tarihli ve 1523(2001) sayılı Tavsiye Kararında, bu koşullarda çalıştırılan ev hizmetlilerinin durumunun AİHS'nin, kölelik ve kulluğu yasaklayan 4. maddesinin birinci fıkrasına aykırı olduğunu hatırlatmaktadır. Bu Kararda, çok sayıda mağdurun, 1961 tarihli Viyana Anlaşmasına göre dokunulmazlıktan faydalanan diplomatlar ve uluslararası kamu görevlileri için çalıştığı gerçeğinden büyük bir üzüntü duyulduğu belirtilerek, üye ülkelerin hükümetlerini, Viyana Anlaşmasını, diplomatların özel hayatlarında işledikleri bütün suçlar bakımından dokunulmazlıklarını kaldıracak şekilde değiştirmeye çağırması

için Bakanlar Komitesine tavsiyede bulunmaktadır. Ayrıca, bir ev hizmetlileri hakları şartı oluşturulması konusu da, gündeme getirilmektedir. Tavsiye Kararında, mağdurların pasaportlarına sistematik bir şekilde el konularak işverenlerine karşı tam bir çaresizlik içinde bırakıldıkları ve hatta bazı hallerde fiziksel ve cinsel şiddete maruz kaldıkları, hapsedilmeye yakın koşullarda yaşadıkları belirtilmektedir. Bu yeni kölelik biçiminin mağduru haline gelenlerin çoğunun, ajanslar tarafından tedarik edilmiş ve en başta yolculuk masraflarını karşılamak için borçlanmış, yasadışı koşullarda bulunan kişiler olduğu tespit edilmektedir. Mağdurların içinde bulundukları fiziksel ve duygusal tecrit durumunun, dış dünyadan duyulan korkuyla birleştiği ve özgürlüklerine kavuşmalarından sonra dahi devam eden psikolojik sorunlara neden olabildiği, Kararda değinilen bir başka konudur. Parlamenterler Meclisi, söz konusu Kararda, üye ülkelerin hükümetlerinden bir takım taleplerde bulunulmasını Bakanlar Komitesi'ne tavsiye etmektedir. Bunlar arasında; köleliğin, insan ticaretinin ve zorla evlendirmenin ceza yasalarında suç olarak düzenlenmesi; sınır denetimlerinin güçlendirilmesi, polisiye işbirliği için politikaların uyumlaştırılması ve kadın polis görevlilerinin sayısının artırılması belirtilebilir. Ayrıca, üye ülkelere; insancıl nedenlerle geçici ve yenilenebilir oturma izinlerinin verilmesini genelleştirmek, sosyal ve idari tedbirlerle ve yasal destek vermek suretiyle korumaya yönelik adımlar atmak, topluma yeniden uyum sağlamaları ve iyileştirilmeleri için harekete geçmek, korunmaları için özel programlar geliştirmek, zararlarının giderilmesi amacıyla fonlar oluşturmak suretiyle kölelik mağduru olan kişilerin haklarını korumalarının istenmesi tavsiye edilmektedir (Yücekul, 2011, s.112).

Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra hızla küreselleşen bir dünyada düzensiz göç olgusunun sebep olduğu insani sorunların ortadan kaldırılması ve uygun önlemlerin alınması maksadıyla 18 Aralık 1990'da New York'ta, BM ve diğer uluslararası belgeleri esas alan bir sözleşme imzalanmıştır. Bu sözleşmenin adı; *"Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme"* 'dir. Sözleşme, insan hakları ve çalışma ilişkilerine ait temel uluslararası adlaşmalara atıf yaparak başlar. Milyonlarca göçmeni ilgilendiren ve uluslararası toplumda çok sayıda devleti etkileyen göç olgusunun önemi ve kapsamı ile göçmen işçi hareketlerinin devletler ve ilgili vatandaşlar üzerindeki etkilerinin farkında olarak, göçmen işçilere ve aile fertlerine yapılacak uygulama ile ilgili temel ilkelerin kabul

edilmesi yoluyla devletlerin tutum ve davranışları arasında işbirliği sağlanmasına katkıda bulunabilecek kuralları uygulamayı arzu eder. Göçmen işçilerin ve aile fertlerinin her yerde yeterli şekilde tanınmamış olduğu ve bu sebeple bu hakların uygun şekilde uluslararası koruma altına alınmalarının zorunluluğu inancında olarak, özellikle ailelerin dağılmasına yol açması nedeniyle, göç olgusunun göçmen işçilerin hem kendileri, hem de, aile fertleri açısından sıklıkla önemli problemlere sebep olduğu gerçeğini dikkate alır. Kayıtsız ve düzensiz göçmen konumundaki işçilerin diğer işçilere göre genellikle daha olumsuz şartlar altında istihdam edildiklerini ve bazı işverenlerin haksız rekabet koşullarının sağlayacağı çıkardan faydalanmak maksadıyla bu tür işçileri istihdam etmek arzusunda olduklarını ifade eden Sözleşme, tüm göçmen işçilere eşit haklar tanınması halinde yasal olmayan statüde bulunan göçmenlerin istihdam edilmesinin cezbedici olmayacağını öngörür (Sayın, 2010, s.344).

1.4. Dünyada İnsan Ticaretinin Tarihsel Gelişimi ve Etkileri

İnsan ticaretinin tarihsel gelişimine baktığımızda köklerinin kölelik ve esir ticaretine dayandığını görebiliriz. Kölelik ve esir ticareti kavramları insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte, insan haklarına karşı bir eylem olarak adlandırılması için 19. yüzyıla kadar beklemek gerekmiştir. Gerek tarih öncesi gerekse yakın tarih medeniyetlerinin tamamında kölelik kabul görmüş, köle emeğinden yoğun biçimde faydalanılmıştır. Daha da ötesi antik çağ filozofları tarafından, fethedilen toprakların savaş esirlerinden veya halklarından oluşan köleler ve onların emeklerinin toplumsal ve ekonomik yaşam için zorunluluğu dahi savunulmuştur. Kölelik monoteizmin hüküm sürdüğü toplumlarda da, toplumsal gerçeklik olarak kabul görmüştür. Kölelik ve insan ticareti iç içe geçmiş iki olgudan ibaret olduğu için insan ticaretinin tarihsel gelişimini iki alt başlık altında ele almak daha doğru olacaktır.

1.4.1. Köle Ticareti ve Tarihsel Gelişimi ve Etkileri

Başlangıcı M.Ö. 4000 yıllarına kadar dayandırılan köleliğin Mezopotamya uygarlıklarında da, var olması, ne derece köklü ve eski bir olgu olduğunun işaretidir. Temel dayanağı savaş esirleri olan kölelik, Sümer kanunlarına dahi yansımış, Sümer tabletlerinde, kölelerin hukuki statüleri ve özgürleştirilmelerine dair bazı maddelere dağınık olarak da, olsa yer verilmiştir. Çeşitli sebeplerle özgür insanların dahi köle olabildiği bu toplumda, kölelerin efendinin malı sayılmaları ve saçlarının tras edilmesi

yöntemiyle damgalanmaları görülse de, özgürlüklerini satın alma, mülk edinme, başkasına satılmayı reddetme durumunda mahkemeye başvurma gibi bir çeşit haklarının olduğu da, gözlenmektedir. Benzer şekilde, Babil’de Hammurabi Kanunlarına göre toplumdaki halk tabakalarından en aşağısını “köleler” teşkil etmekte ve dışarıdan köle ithali, savaş esirleri, borcunu ödeyememe, anne-babaların çocuklarını satmaları gibi kaynaklardan sağlanmaktaydı. Efendinin kölesi üzerinde mutlak bir mülkiyet hakkı bulunmakta ve köle her türlü ticaret konusu olabilmekteydi. Ayrıca kölelerin kızgın demirle ya da, iğneyle efendilerinin adının dövme yapılmasıyla damgalandıkları ve saçlarının tıraş edilmesi de, görülmekteydi. Köleliğin Yunan uygarlığında da, üretim faaliyeti sorununa getirilebilecek kabul edilebilir bir çözüm olarak toplumsal ve ekonomik hayatta yer aldığı da, gözlenmektedir. O dönemde, köleliğin özgürlük ile ilişkilendirilerek değil de, yerine getirdiği faaliyet bakımından kabul gördüğünü söylemek doğru olur. Nitekim Aristoteles, eski Yunanda köleliğin zorunlu bir kurum olduğunu belirtmiş ve köleleri mülkiyetin bir parçasını oluşturan birer unsur, bir işin yapılmasına yardım eden “alet” olarak görmüştür. Bu dönemde köle, *“istenildiğinde alınıp satılabilen, ömrünü tüketinceye kadar hizmet eden ve işlevini tamamlayınca bir kenara atılabilen bir malı”* ifade etmekteydi. Kölelerin, azad edilmiş olsalar dahi vatandaş sayılmamaları önemli bir ayrıntıdır. Platon köleleri “mal” olarak kabul eder ve kölelerin vazifelerinin, efendileri için gerekli serveti ve diğer şeyleri tesis etmek ve hizmetlerine koşmak olduğunu ifade eder. Atina’da az sayıda zanaatkarın köle olduğu ve bunların borç ve mal edinebildikleri, bu mal ve borçlarla beraber satıldıkları ifade edilmektedir. Romalılar, “diğer kavimlerin köle olarak yaratıldıklarına” inanıyorlardı. Köle işgücünün geniş ölçüde tarım alanına doğru büyüdüğü ve toprak sahiplerinin, her türlü çiftçilik işlerinde, otlaklarda, toprağın ekilmesinde, sürülmesinde, üzüm bağlarında kölelerin işgücünden yararlandıkları Roma İmparatorluğu döneminde gözlenmektedir. Roma yasalarına göre özgür insanlar ve köleler kesin çizgilerle birbirlerinden ayrılmışlardır. Yasalara göre kölelik, insanlığın ortak bir değeridir (ius gentium). Yine bu yasalarda “özgürlük” (libertas), “insanın silah ya da, yasalarla engellenmeksizin istediğini yapabilme yetkisi”; “kölelik” (servitus) ise, “kişinin diğer bir kişiye sahip olmasını sağlayan bir kurum” olarak belirtilmekte ve kölelerin, birer mülk sayılmalarının, “onların kuvvet kullanılarak ele geçmiş (manucapianitur) olmalarından kaynaklandığı” ifade edilmektedir. Türklerde ise İslam öncesinde de, köleliğin olduğu bilinmektedir. Savaşta elde edilen esirler, onları elde edene verilirdi.

Göktürk Devletinde, savaşı kaybeden kavimler ve onların çocukları köle olarak alınmaktaydı. Uygurlarda ise kölelik, köle satımı, köle azadı, diyet gibi kavramlar bulunmakta; sahiplerin köleleri üzerinde mülkiyet hakları Roma hukuku kadar sert olmasa da, kabul görmekteydi (Yücekul, 2011, s.34).

Haçlı Seferleri ve İskandinav toplumlarının kuzey doğu yolu ile doğu ticaret yollarını açmaları, 11. yüzyıldan itibaren ticaretin canlanması ve Avrupa’da yeni şehirlerin kurulmasıyla sonuçlandı. Bu sayede, kendi ürettiğini tüketen kapalı tarım toplumundan, yeniden ticaret toplumuna dönüldü. Şehirlerde zanaatkârlar ve tüccarlardan oluşan yeni sınıf yani burjuvazi ortaya çıktı. Şehirlerin sayısının ve popülasyonun artması, serflere ürettiklerini satma ve özgürlüklerini satın alma imkânı tanırken, senyörlere ise azat etme işlemlerinden büyük kazançlar elde etme imkanı doğmuştur. Kölelerin özgürleşmesi sürecini burjuva sınıfının emek ihtiyacı hızlandırmıştır. Avrupa’da 11. ve 12 yüzyıllarda şehirleşmenin başlaması, özellikle kadınları köleleşmesini ve fahişeliğin yaygınlaşmasını ortaya çıkarmıştır. Özellikle kuzeyde (İskandinavya ve İzlanda) ve güneyde (İtalya ve İspanya), Roma İmparatorluğu sırasında ve İsa’dan sonra birinci binyılda olduğundan çok daha az köle vardı. Kadın köleler çoğunlukla fahişe ya da, ev hizmetçisi olurlardı; hizmetçilerin, efendilerinin diğer ihtiyaçlarının yanı sıra cinsel ihtiyaçlarını da, gidermeleri beklenirdi. Türkiye’deki haremleere çok sayıda Galyalı kadın gönderilirdi ve Uppsala piskoposu fazla beslenmemelerini tavsiye etmekteydi. Ortaçağ boyunca Akdenize kıyısı olan ülkelerde, kentli köleler yaygındı. Avrupa’da ortaçağ ve sonrasında kölelik yaygın olduğu gibi, Osmanlı Devleti’nde de, kölelik kabul görmüştür. Osmanlı geleneğinde kişilerin sahip olduğu kölelerin yanı sıra devlete ait köleler de, vardı. Devlete ait köleleri, savaş esirleri ve devlet adamlarının esir pazarlarından satın aldığı kişiler oluştururdu. Şahıslara ait köleler ise genellikle ev hizmetlerinde kullanılırdı. Bu dönemde ortalama bir kölenin ederi 20 ile 40 duka altını arasında idi. Osmanlı Devletinde köle ticareti belli bir nizam içinde gerçekleşirdi. Osmanlı Kanunnameleri esir ticaretini düzenlemekteydi. Köle pazarlarının denetimi, düzeni ve vergilerinin toplanması, esirciler emini unvanlı görevli ve yardımcısı esirciler kethüdası tarafından yerine getirilirdi. Dışarıdan gelen köleler, gümrük vergisine tabiydi. Köle ticaretinden alınan vergiler, Osmanlı hazinesinin Kırım limanlarından sağladığı en büyük gelir kalemiydi (Sayın, 2010, s.169).

Maalesef insanlık tarihi kadar eski olan köleliği yasaklayan ilk uluslararası belge, Fransızcası *La Déclaration relative à l'abolition universelle de l'esclavage* olan 1815 tarihli “Köle Ticaretinin Evrensel Olarak Kaldırılmasına İlişkin Bildirge” olarak literatürde kabul görse de Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (S.A.V) tarafından 632 tarihinde okunan Veda Hutbesi bu konuda zamanın çok ötesinde bir örnektir. Ayrıca Hz. Peygamber'in Medine'de farklı inanç mensupları ve etnik guruplarla yaptığı Medine Sözleşmesi başta olmak üzere, hayatı boyunca etrafındaki insanlara karşı davranışları, farklı inanç guruplarıyla toplumsal sınıflara mensup insanlarla ilişkileri ve bu konudaki tavsiyeleri, insan hakları açısından büyük öneme sahip olan belge ve uygulama örnekleri olmakla birlikte, onun risaleti boyunca ortaya koyduğu uygulamaların hâsılı ve teorik çerçevesi mahiyetinde olan Veda Hutbesi, insan hakları açısından da önemli bir belgedir.

1.4.2. Modern Bir Kölelik Olarak İnsan Ticaretinin Tarihsel Gelişimi ve Etkileri

Zorla veya gönüllü olarak “seks işçiliği” yani kadın ticareti 1840’larda ortaya çıkmış, sonrasındaysa büyümeye ve gelişmeye başlamıştır. Bu ticaretin başlaması ve artmasına, ailevi herhangi bir bağı olmayan çok sayıda erkeğin taşınmasını ve göçü içeren birbirine bağlı üç gelişme neden olmuştur. İlk olarak; madencilik sanayisine işgücü temin etmek, tarım ekonomisinde Afrikalı kölelerin yerine geçmek ve tren yolları, kanallar gibi büyük inşaat projelerini yürütmek üzere sözleşmeli işgücünün yerleştirilmesidir. Giderek büyüyen kapitalizmin henüz aç olduğu ve serbest işgücü göçünün bu talebi karşılamakta yetersiz kaldığı bir zamanda kölelik kaldırılmıştır. Bu durum, topraksızlığın ve yoksulluğun istekli bir göçmen havuzu oluşturduğu Çin, Hindistan, Vietnam, Japonya, ve Pasifik Adalarından büyük ölçekli bir işgücü akımına sebep olmuştur. Bu durum ile aynı zamanda gerçekleşen ikinci gelişme, Batılı olmayan erkeklerin koloniyel yapı içindeki ve batılıların hüküm sürdüğü dünya pazarında yer değiştirmesi yani göçüdür. Genellikle herhangi bir bağı olmayan, zengin ve fakir erkeklerin yoğunlaşması, göç nedeniyle gelen kadınlar tarafından sunulan, fuhuştan ev hizmetçiliğine kadar arzın büyük bir talep yönünü oluşturmuştur. Üçüncüsü ise, Avrupa’dan ve Amerika’dan gelerek büyük inşaat projelerinin ve sömürge fırsatlarını kovalayan sınırlara yönelmiş, bağımsız, ihale peşinde koşan erkeklerin geniş çaplı, uzak mesafeli yolculuklarıdır. Seyahatin kısmen kolay ve erişilebilir olması, 1870’lerin ortalarından 1890’lara kadar uzanan ekonomik buhran ve sömürge dünyasının her

yerindeki büyük işgücü akını, batılı olmayan ülkelerin nüfusunu ve fuhşa dayalı ekonomilerini geri dönülemez bir biçimde değiştirecek bir göç dalgasını beraberinde getirmiştir. Bu önemli üç gelişme, seks işçilerinin uluslararası ticaretini hızlandırmış, bölgesel fuhuş göçünü cezbetmiş ve yerel fuhuşu pekiştirmiştir. Maalesef kadınlar, kurnaz girişimlerden kandırılmaya kadar türlü hilelerle tuzağa düşürülmüş ve bu ticarete dahil edilerek, iş koşulları üzerinde mutlak bir kontrolden kilitli genelevlerde köleleştirmeye kadar çalıştırılmışlardır. 1800'lerin sonlarına doğru Asya, Orta Doğu, Amerika ve Avrupa arasında kapsamı ve uzunluğu değişen kadın ticareti ağları açığa çıkmıştı. Aynı dönemde, reform gruplarının taktikleri ve toplumun karmaşık endişeleri sonucunda arka arkaya sansasyonlar yaratan olaylar zinciri, toplumun diğer kesimlerinin de, bu organize ve geniş çaplı fuhuştan haberdar olmasını sağlamıştır. 1879 yılında Brüksel'in yankı uyandıran skandallarla sarsılmasının ardından genelevleri işleten ve aracılık yapan çok sayıda kişi yakalanarak mahkum edilmiş, yüksek rütbeli polis memurları istifaya zorlanmıştır. Bunu, 1880 yılında İngiliz Hükümetinin girişimiyle başlatılan ve bir çoğu çocuk yaşıta genç İngiliz kızlarının genelevlerde fuhuş yaptırmak amacıyla kıtanın çeşitli yerlerine nakledildiklerini ortaya çıkaran bir dizi soruşturma izlemiştir. Birkaç yıl sonra, 3 Temmuz 1885'te "Pall Mall Gazette" isimli bir İngiliz Gazetesinde kadın ticaretinin engellenmesi için bir kampanya başlamıştır. Çeşitli vakalarla ilgili araştırmalara dayanan bir dizi makale çok ağır istismarları ortaya çıkarmıştır. Arka arkaya açığa çıkan skandallar uluslararası toplumun dikkatini çekmiş ve geniş bir kesimin tepkisine neden olmuştur. "National Vigilance Assosication" isimli bir kuruluş konuyla ilgili ilk girişimi gerçekleştirerek 1889 yılında "Londra Kongresi"nin toplanmasını sağlamıştır. Bu Kongrede kadın ve çocuk ticaretinin cezalandırılması için milletlerarası bir büronun ve Avrupa'nın başlıca merkezlerinde milli komitelerin kurulmasına karar verilmiştir. Aynı kuruluş tarafından, 1901 yılında Amsterdam Konferansı düzenlenerek; idari tedbirler ve denetimlerle ticaretin önlenmesi ve çeşitli ülkelerin mevzuatlarının gözden geçirilmesi biçimindeki çözümler tartışılmıştır. Çok geçmeden, 1902 yılında Paris Konferansı toplanarak, konuyla ilgili yetersiz ceza mevzuatına sahip ülkelerde genç kızların ve reşit kadınların fuhşa sevk edilmelerinin suç haline getirilmesi ve suçun işlenmesinde şiddet, tehdit, hile gibi araçların kullanılmasının ağırlaştırıcı nedenler olarak öngörülmesi konuları görüşülmüştür. Bunların yanında bir uluslararası sözleşme hazırlanmasına karar verilerek bunun taslağı hazırlanmıştır. Aynı yılın Ekim ayında Frankfurt'da beyaz kadın

ticaretinin önlenmesi için bir uluslararası Kongre düzenlenmiş ve çeşitli ülkelerde bu konuda yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Beyaz Kadın ticareti konusunda toplanan uluslararası kongrelerden sonra ilk kez 18 Mayıs 1904 tarihinde Avrupa milletleri arasında Beyaz Kadın Ticaretine Karşı Etkili Himayenin Sağlanmasına Dair Uluslararası Düzenleme kabul edilmiştir. Bunu takiben de, 1910'da yeniden Paris'te bir uluslararası konferans düzenlenmiş ve 1902 tarihli Paris Kongresi'nde hazırlanmış olan Sözleşme taslağı bir takım değişikliklerle 4 Mayıs 1910 tarihinde "Beyaz Kadın Ticaretinin Cezalandırılması konusunda Paris Sözleşmesi" olarak kabul edilmiştir. Bu Sözleşmede kadın ticareti kapsamında cezalandırılması kararlaştırılan fiiller; *"başkasının ihtiraslarını tatmin için, rızası ile de olsa, reşit olmayan bir kadın yahut bir kızın fuhuş maksadıyla hizmetlerini taahhüt etmek, böyle birisini bir yerden başka bir yere götürmek veya yoldan çıkarmak"* şeklindedir (md. 2) (Yücekul, 2011, s.43).

Yukarıda yapılan ayrıntılı açıklamalardan ve tanımdan da, anlaşılacağı üzere 4 Mayıs 1910 Tarihli Paris'te düzenlenen konferans neticesinde imzalanan "Paris Sözleşmesi" insan ticareti suçunun kavramsal unsurlarına değinen ilk belge niteliğinde ve insan ticaretiyle mücadelede uluslararası alanda atılan ilk adım olarak kabul edilir.

1.5. Türkiye'de İnsan Ticaretinin Tarihsel Gelişimi ve Etkileri

İktisadî yapısı köle çalışmasına dayanmasa da, 14. ve 15. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğunun kentlerinin sosyal ve ekonomik yaşantısının her bölümünde kölelerle karşılaşmak mümkündü. Kölelere ilişkin hukuki muamelelere ait pek çok örneğe mahkeme kayıtlarında rastlanabilir. Bunun yanı sıra kölelik olgusunun etkisi eşyayı konuşan (mal-ı nâtık) ve konuşmayan (samit) biçiminde sınıflandıran ekonomik anlayışta da, ortaya çıkmaktadır. Yani insanlık tarihin hemen hemen her safhasında insan herhangi bir nedenle köle muamelesi görünce, özgür birey olmaktan çıkıp, eşya gibi alınıp satılmıştır. Ancak şu hususu hatırlatmak gerekir ki, Osmanlı imparatorluğunun ekonomisi, kölelerin çalışması esasına dayanmıyordu. Yalnızca, bazı zenginlerin fazlaca kölesi vardı. Bununla beraber kölelik iktisadi hayatın belirli bir gelişmesine bağlı olarak ülke hayatında kısmi bir rol oynamıştır. Yani, kölelik uygulamalarının Osmanlıda niçin çok fazla gelişmediğini anlamak zor değildir. Zira Roma'da olduğu gibi büyük tarım arazileri, çiftlikler (latifundium) mevcut değildi (Tahiroğlu, 2011, s.662).

Bununla birlikte insan ticaretinin günümüzde en yaygın görülme biçimi olan fuhuş açısından değerlendirecek olursak;

Kayıtlara geçmiş en eski fuhuş vakası Osmanlıda Kanuni'nin son zamanlarına doğru, 1565'da Galata dışında Sultankır Mahallesi'nde Arap Fatı, Giritli Nefise, Atlı Ases, Balatlı Ayni, Kamer ve Narin adlı fahişelerin basılıp hapse atılmalarıdır. İstanbul kadısından 1567 tarihli bir fermanla, fuhuş kesinlikle müsamaha göstermemesi ve fuhuşu sabit olan avratların ivedilikle sürgüne gönderilmek suretiyle hapsedilmesi talep edilmektedir. Başka bir fermanla, imamlardan mahallelerindeki fahişeleri haber vermeleri istenmekte, eğer himaye eder haber vermezlerse fahişelere uygulanacak cezanın önce onlardan başlayacağını bilinmesi söylenmektedir. 1568 tarihli diğer bir fermanla, fahişelerle evlenenlerin İstanbul'dan taşınmaları istenmiş, fermana uymayanların hapsedileceği bildirilmiştir. 1571 tarihli bir başka fermanla ise, bekar çamaşırı yıkayan avratların, dükkânlarına gelen leventleri fahişelerle tanıştırdıkları bildirilmiş ve bu kadınların bekar çamaşırcılığı yapmaları yasak edilmiştir. 1573 tarihli bir başka fermanla, Eyüp Sultan kadısından kaymakçı dükkanlarına "girip, oturup namahremlerle cem olup şeriata aykırı vaziyetler ve tecavüzlerin" olduğunu kontrol etmeleri ve kaymakçı dükkanlarına kadınların girmesinin yasak edilmesi istenmektedir. 16. yüzyılda Osmanlı Devletinin fuhuş merkezleri; Tophane, Galata ve Eyüp'tü. "Kuklacı Mustafa" adında biri Sokullu devrinin bitimine doğru, etrafına topladığı oğlanları kadın kılığına sokup, zengin kadınların isteklerini karşılayan, bir jigolo örgütü kurmuştur. Pezevenkler ve fahişeler de, lonca örgütlenmeleri sayılan esnaflar arasında bulunmaktaydı. 16. yüzyılda bazı esirciler de, esir ticareti haricinde fuhuş yaptırmaktaydı. Bunlar ellerindeki cariyelerle esir pazarına giderler, sanki müşteriymiş gibi pazara gelen levent tayfasına göstermelik bir pazarlıkla bir miktar pay akçesi alıp cariyeyi verirlerdi; cariyeler leventin odasında birkaç gece kalır ve "şu özü çıktı" diye geri verilir; 17. yüzyıl ortalarından itibaren yani yeniçeri ocağının bozulmaya başlamasıyla beraber İstanbul'da genel ahlaka aykırı davranışlar çoğalmıştır. Yeniçeri ocağının bir "haşarat yatağı" olduğu bu zamanda, "ırz ehli" evlerine kapanmış, zabıta teşkilatı çalışamaz hale gelmiş, hatta kadınlar değil, dört kaşlı delikanlılar dahi sokağa çıkamaz olmuşlardı. Tarihi Gilmani müellifi Mehmed Halife, Yeniçeri zorbalarının sokaklarda alenen ve ayak üzere fiili şeni ve livata yaptıklarını nakleder. 1790-91 yıllarında gerçekleşen Osmanlı-Rus harbinde cepheden gelen kötü havadislerin, yaygınlaşan

fuhuştan kaynaklandığı kanaatine varılmış ve padişahın fermanı ile mahalle imamlarının "uygunsuz fahişedir" diye bildirdikleri on beş kadar mimli kadın şehrin kalabalık yerlerinde asılarak idam edilmiştir. Öte yandan, yeniçeri ocağının kaldırılmasına kadar, "geçim yolunda" fahişeliğe "hepsi bekar olan yeniçerileri tatmin etmek için izin verilmiş, yeniçeri ocağının nezareti altında ve Ayvansaray Kapusu etrafındaki bir kaç evde toplanmış fahişelere de, «Yeniçeri Avreti» denilmiştir." Bu dönem Osmanlı toplumunda, eski metinlerde, "fuhuş yolunda okuyanları tahrik edici 'Bahname' denilen ve edebi kıymetten mahrum eserler vardır. Bahnamelerden bazıları hatta minyatürlerle süslenmişlerdir, lüks nüshalardır." Bahnameler, Osmanlı toplumuna özgü günümüz pornografisinin öncülleri olarak kabul edilebilir (Sayın, 2010, s.241).

Yukarıdaki açıklamalardan da, anlaşılaacağı üzere somut belgeler, Osmanlı Devletinde fuhuş olgusunun varlığının inkar edilemeyeceğini, özellikle de, ticaretin yoğun olduğu büyük ve liman kentlerinde yaygın olduğunu göstermektedir. Osmanlıda fuhuş dönem dönem vergi alınarak meşrulaştırılmış, dönem dönem yasaklanmış ama buna rağmen alenileştiği dönemlerde bile çoğunlukla gizlice yürütülmüştür.

Lozan Barış Antlaşması (md.100) hükmü gereğince Türkiye Cumhuriyeti, 18 Mayıs 1904 tarihli "*Beyaz Köle Ticaretinin Bastırılması Uluslararası Antlaşması*" 'nı kabul etmiştir. 1950 yılında ise, 1904 tarihli bu antlaşmanın Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafınca 1948 tarihli Protokolünün onanmasına dair kanun çıkartılmıştır. Ayrıca "*11 Ekim 1933 tarihli Yetişkin/ (Reşit) Kadınların Ticaretinin önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi*" de, Türkiye tarafından onaylanmıştır. Türkiye bu maksatla, 15 Mayıs 1935 tarih ve 2693 sayılı "*Reşit Kadın Ticaretinin Men'i Hakkında 11 Teşrinievvel 1933'de Cenevre'de İmzalanan beynelmilel mukavelenin tasdikine dair Kanun*" çıkartmıştır. 1933 tarihli Sözleşme 1947 tarihli Protokol ile yer değiştirmiştir. Fakat 1949 tarihli "*İnsan Ticaretinin ve Başkalarının Fahişeliğinin Sömürülmesinin Önlenmesi Sözleşmesi*" ni imzalamamıştır. 1933 tarihli sözleşme hükümleri 1949 tarihli Sözleşme (md.28) uyarınca bu sözleşmeye taraf olan devletler açısından, hükümsüz hale gelmiştir. 1956 yılında BM tarafından kabul edilen "*Köleliğin, Köle Ticaretinin ve Köleliğe Benzer Kurumların ve Uygulamaların Kaldırılması Hakkında Tamamlayıcı Sözleşme*" yi ise 1957 yılında imzalayan Türkiye Cumhuriyeti, 1963 yılında ise 361 sayılı Kanunu çıkarmıştır (Şahin, Polat, 2014, s.65).

147 ülke tarafında imzalanan 2000 tarihli BM Palermo Sözleşmesinin 2003 tarihinde TBMM’de onaylanmasının ardından insan ticareti ile mücadele mevzuatı iç hukuk halini alması ile ulusal seviyede hukuki süreç hızlanmıştır. Bu tarihten evvel, insan ticareti suçu özel olarak yasalarımızda düzenlenmemiştir. Bununla beraber gerek yargı sürecinde, gerekse kolluk birimler tarafından genellikle göçmen kaçakçılığı ya da, fuhuş gibi kavramlar ile karıştırılmış olması, ortada farklı ve bağımsız bir suçun varlığını perdelemiştir. Sonrasında TCK’da insan ticareti suçu tanımlanarak bu suça ilişkin cezai müeyyide artırılmıştır (Seyhan, 2012, s.9).

Cumhuriyet tarihinde yürürlüğe giren tüm kanunlarda, farklı biçimlerde ve şartlarda da olsa evlenme yoluyla vatandaşlığın edinilmesi hakkı hukuk sistemimizde yer almıştır. 1312 sayılı ve 23.05.1928 tarihli Türk Vatandaşlığı Kanunu "1312 sayılı Kanun" m. 13/I’nin ilk iki cümlesinde “Türklerle evlenen ecnebi kadınlar Türk vatandaşı olurlar. Ecnebilerle evlenen Türk kadınları Türk kalırlar...” hükmü yer alır. Ancak bu hüküm daha sonra değişikliğe uğramıştır. Değişiklik sonrası 5. maddenin ilk fıkrasında, Türk vatandaşı ile evlenmenin kendiliğinden Türk vatandaşlığını kazandırmayacağı ilkesi bildirildikten sonra;

“... bir Türk vatandaşı ile evlenme nedeniyle Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılar, en az üç yıldan beri evli olmaları, fiilen birlikte yaşamaları ve evliliğin devamı kaydıyla, yurt içinde en büyük mülkî idare amirliklerine, yurt dışında ise Türk konsolosluklarına yazılı olarak başvuruda bulunabilirler. Başvuru üzerine İçişleri Bakanlığınca yapılacak inceleme ve soruşturma sonucunda, aranan şartları taşıdıkları anlaşılan kişiler, bu durumun tespitine ilişkin karar tarihinden itibaren Türk vatandaşlığını kazanırlar.”

hükmü yer almaktadır (Erten, 2014, s.251).

Bu değişikle beraber tacirler tarafından sıklıkla kullanılan bir yöntem olan evlilik yoluyla kadın temininin önüne bir nebze de olsa geçilmiştir.

Bu konuyla ilgili son düzenleme, 17 Mart 2016 tarih ve 29656 sayılı Yönetmelikle şekillendirilerek çok önemli ilerlemeler sağlanmıştır. “İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik” olarak çıkarılan yönetmeliğin kanuni dayanağı; "4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun (YUKK) 121 inci maddesi" ve "30/1/2016 tarihli ve

6667 sayılı Kanunla uygun bulunan Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi" dir. Yönetmeliğin işletilmesinde; toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde, insan haklarına dayalı, sosyal devlet ilkesine uygun, adil, etkili ve süratli bir yol izleneceğini vurgulanmıştır. İlgili yönetmelik uyarınca "İnsan ticareti suçunu önleme ve bu suçla mücadeleye ilişkin politika ve stratejilerin oluşturulması konusunda çalışmalar yürütmek, eylem planı hazırlamak, kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak amacıyla Kanunun 117. maddesine istinaden" bir komisyonun kurulacağı belirtilmiştir (Demir, 2018, s.73).

Türkiye’de de, birçok ülkede olduğu gibi, insan ticareti ilk zamanlar çoğunlukla cinsel istismar şeklinde kendisini göstermekle beraber gelişen ve küreselleşen dünyaya entegrasyon neticesinde insan ticareti ile mücadele stratejisi belirlenirken; kadınların, erkeklerin ve çocukların insan ticareti suçuna konu olabilecekleri ve bu suç fiilinin farklı formlarında mağdur olabilecekleri gerçeği kabul görmüştür.

1.6. Post Kolonyal Bağlamda İnsan Ticareti

Post-kolonyalizm kavramı, kolonyal sömürgeciliğin sona ererek sömürge ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından gelen süreç için kullanılmaktadır. Ancak ifade edildiği üzere sona eren sadece kolonyalizm olmuştur. Sömürgecilik ise farklı boyutlarıyla ve daha şiddetli bir şekilde devam etmektedir. Bazı teorisyenlere göre de Afrika’da çatışmaları, şiddeti besleyen, sosyo-ekonomik ve politik krizlere yol açan unsur hem kolonyalizmin bıraktığı miras hem de yeni araçlarla sürekli olarak devam eden ve şiddetini artıran sömürgeciliktir. Batılı kolonyalistler, dekolonizasyon sürecinin ardından geride suni sınırlar, demografik değişimler, yerli kültürden kopuş, sosyo-ekonomik dengesizlikler ve bölünmüşlük, insani sermayenin tahribi, üretim ve güç araçlarının belli ellerde toplanması, politik şiddet geleneği, güvenlik boşlukları, doğal kaynakların ve finansal sermayenin paylaşımı, zayıf kurumsal yapı vs. gibi çok sayıda sorunu miras olarak bırakmışlardır. Çok az Afrika ülkesi kendi kaynakları üzerinde etkili bir kontrole sahiptir. Bu sorunlar ise kaynak ve pazar arayışında olan büyük güçlerin küresel rekabetinde, zayıf temeller üzerine oturtulmuş Afrikalı devletleri savunmasız hale getirmektedir. Politik sömürgecilik sona erse de ekonomik sömürgecilik tüm şiddetiyle devam etmektedir (Demir, 2019, s.19).

Uluslararası hukuk sömürgeciliğin meşrulaştırılmasında bir araç olarak kullanılmıştır. Uluslararası hukukun salt Avrupa merkezci oluşunu güçlü kanıtlarla ortaya koyan yaklaşıma göre, disiplin Avrupa'nın sınırsız gelişmesi önündeki engelleri kaldırıp Üçüncü Dünya halklarının önüne koymaktadır. Klasik sömürgecilik döneminin ardından başlayan “post-kolonyal” dönem ise, Üçüncü Dünya lehine değil, aleyhine gelişmiştir. Zira, İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası örgütler marifetiyle kurulan uluslararası sistem, Üçüncü Dünya'yı ötekileştirmeye, BM Güvenlik Konseyi örneğinde olduğu gibi siyasi/askeri alanda ve ekonomik alanda tahakküm altında bulundurmaya devam etmektedir. Bu anlamda post-kolonyal dönem, sömürgeciliğin güncellenmiş bir versiyonudur. Her ne kadar Üçüncü Dünya bu sistemin oluşumunda ve işleyişinde söz sahibi olmasa da uluslararası hukukun Birinci Dünya odaklı kuralları “herkesin uyması gereken kurallar dizisi” olarak takdim ve tasdik edilmektedir. Üçüncü Dünya'nın taleplerine karşılık vermeyen bir uluslararası hukuk, gayrimeşru olmaya yakın ve küresel adaleti sağlamaya uzak olacaktır. Esasında uluslararası kitlesel göç hareketleri, Birinci Dünya ülkelerinin Üçüncü Dünya halkları üzerindeki tahakkümünün ve sömürgeciliğinin doğrudan bir sonucudur. Zira bu ülkelerde yaşanan iç karışıklıklar, yoksulluk ve güvenlik kaygılarının sorumlusu, sömürgecilik yarışında olan Birinci Dünya ülkeleridir. Bizatihi Üçüncü Dünya'nın sömürülmesi yoluyla yüksek bir refaha ulaşmış olan bu ülkeler, şimdi Üçüncü Dünya'dan gelen “rahatsızlık verici” göç hareketlerini engellemek için uluslararası hukuku bir tahakküm aracı ve uluslararası göç hukukunu da bir kalkan olarak kullanmaktadırlar (Kırdım ve Demirkol, 2021, s.1603).

Yukarıdaki açıklamalar ışığında post kolonyal teori bağlamında değerlendirildiğinde; uluslararası literatürde modern bir kölelik biçimi olarak adlandırılan insan ticaretini, hiç şüphesiz gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkeler üzerindeki tahakkümünün kölelik olgusu üzerindeki evrilmiş ve modernize edilmiş bir versiyonu olarak tanımlamak yerinde bir yaklaşım olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. İnsan Ticaretinin Nedenleri, Ortaya Çıkardığı Sorun Alanları, Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda İnsan Ticaretine İlişkin Düzenlemeler ve Çabalar

Bu bölümde insan ticaretini ortaya çıkaran etmenlere farklı açılardan değinilmiştir. Ayrıca insan ticareti suçunun hukuki boyutta bir incelemesi yapılmıştır.

2.1. İnsan Ticaretini Ortaya Çıkaran Etkenler

Diğer bütün suçlarda olduğu gibi insan ticareti suçunu da, meydana getiren mağdur ya da, tacir açısından sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi pek çok karmaşık ve kompleks faktör bulunmaktadır. İnsan ticareti gibi uluslararası boyutta komplike bir olguyu ortaya çıkartan bu nedenleri anlamak açısından bu etkenleri ayrıntılı olarak ele almakta fayda olacaktır.

2.1.1. Genel Olarak

İnsan ticareti fiilinin; sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi birçok sebebi vardır. Hali hazırda her toplumda görülen ekonomik sömürü özellikle cinsiyet eşitsizliğinin daha sık görüldüğü toplumlardaki kadınların maddi gücünü ve şartlarını daha da ağırlaştırmakta ve pek çok kadının gelirleri üzerinde söz sahibi olamamasına neden olmaktadır. Erkek egemen toplumlarda erkeğin, kadın ve çocuklara nazaran daha güçlü olduğu ve maddi durumu iyi olmayan kadınların çaresizliklerinden insan tacirlerinin istifade ettikleri bilinmektedir. Cinsiyete dayalı ayrımcılık, kadın ve çocukların istismar edilmesinde kültürel bir faktördür. Sınırların kalktığı günümüzde artan iletişim imkânları ile birlikte insanlar, farklı coğrafyalarda yaşanan hayat şartlarını rahatlıkla görebilmekte ve kıyas yaparak, daha iyi ve daha güvende yaşama gayesiyle bu ülkelere göç etmenin yollarını aramaktadırlar. Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla birlikte baskıcı yönetimden kurtulan bölge insanının beklentileri artmış ve hayat standartları daha yüksek olan diğer ülkelerde iş arayışı başlamıştır (Kılınç, 2014, s.32).

İnsan ticareti, küreselleşmeyle ivme kazanan yapısal uyum reformlarının eski Sovyetler örneğindeki gibi ölçek ekonomilerinde yarattığı işsizlik ve yoksulluğa bağlı tahribattan ve bu tahribatın kadın üzerindeki ağırlaştırılmış etkilerinden bağımsız düşünülemez. Emek ve pazar ilişkilerinin cinsiyetlendirilmişliği, küresel kadın emeği

ihtiyacını doğurarak insan ticareti için verimli sahalar oluşmasına neden olmuştur (Özer, 2010, s.18).

İnsan ticaretinin temelinde de, tüm insan hareketlerinde olduğu gibi, yoksulluk yatmaktadır. Kaynak ülkeler, insan ticareti ve yoksulluk arasında güçlü bir bağ vardır. Bulundukları ülkelerdeki ekonomik şartlarla mücadele güçlüğü yaşayan kişiler, kurtuluşu başka bir ülkeye giderek, yeni bir hayat kurmada görmektedirler. Bu durum, genellikle, insanları tacirlerin ağına düşürmektedir (Kuloğlu, 2010, s.13).

Yukarıda değinilen açıklamalardan çıkan genel sonuç; İnsan ticaretini meydana getiren esas nedenler ile klasik göçün nedenleri birbirleri ile benzerlik göstermektedir. İnsanlar, yaşam standartlarını iyileştirmek için bazı çözüm yolları aramakta ve çareyi başka bir ülkeye gitmekte sanmaktadır. Yaşam standartlarını ve kalitelerini artırmak amacındaki insanlar, umut ettikleri bu göçün neticesinde, kendilerini bekleyen tehdit ve tehlikelerden genellikle bilgi sahibi değildirler. Suç örgütlerince kendilerine vaat edilen yüksek kazanç ve kaliteli hayata erişim isteği ile düşünmeden bu işe kalkışan kişiler nihayetinde insanlık onuruna yakışmayacak durumlara düşmekte ve çok acılar çekmektedirler.

2.1.2. İnsan Ticaretindeki Artışın Nedenleri

Günümüzde insan ticareti, ülkeler arasındaki giderek artan rekabet ve gelişmişlik farklılıkları, işsizlik, kadın-erkek arasındaki cinsiyet eşitsizliği gibi nedenlere bağlı olarak hızlı bir biçimde artmaktadır. Kaynak ülkelerdeki mevcut yoksulluk, işsizlik, eğitimsizlik, fırsat eşitsizliği, farkındalık eksikliği, asgari yaşam seviyeleri, savaşlar gibi sebepler insan ticaretinin nedenlerini meydana getirmektedir. Ayrıca sosyolojik açıdan ise; kadınlara ve kız çocuklarına yapılan baskı, genç kızların aile baskısıyla zorla evlendirilmeleri, yoksul çocukların ekonomik durumu daha iyi olan zengin akrabalara veya arkadaşlara emanet edilmesi gibi nedenler de, insan ticaretinin önemli sebepleri arasındadır. Kaynak ülkelerin yanında, hedef ülkelerdeki sınırlayıcı göç politikalarının kısıtlı ve alelade olması, ucuz işgücüne olan talep gibi nedenler, insan ticaretine sebep olmaktadır (A.B.D Dışişleri Bakanlığı, 2016, s.32).

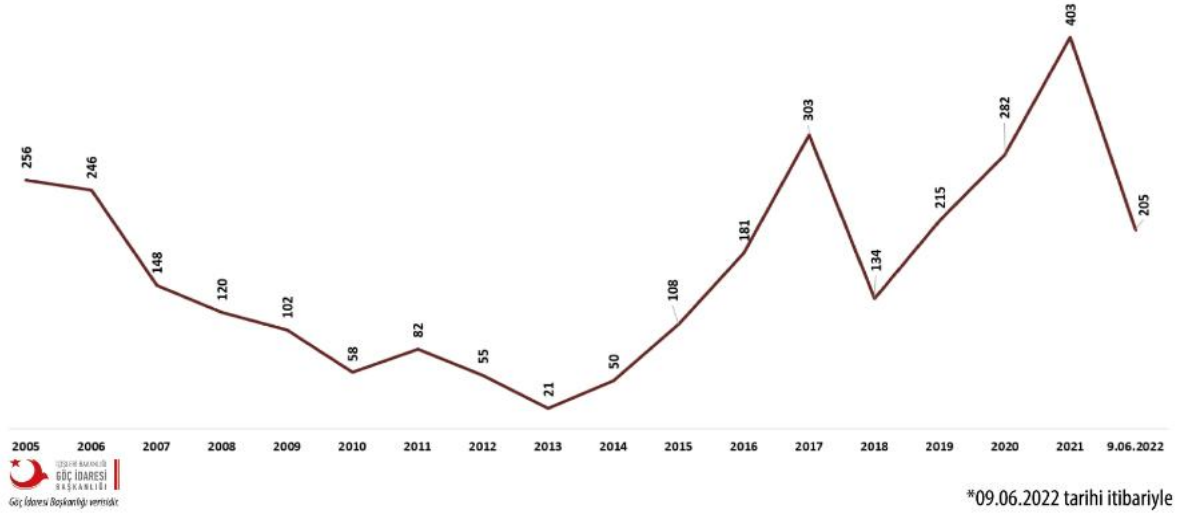
İnsan tacirleri adına fuhuş yapmak amacıyla kandırılan ve kaçırılan kadınlar, hesabına çalıştıkları tacirlere, çalıştıkları süreler müddetince çok yüksek miktarlarda paralar kazandırmaktadır. Bu kârlılığın yanı sıra, pek çok ülkede kanuni açıklardan dolayı ve insan ticareti konusunun tehlikeli boyutunun yeterli ölçüde anlaşılamaması

nedeniyle, insan tacirlerinin alması gereken cezaları almamaları ve rahat davranmaları yüzünden bu suç türü giderek çoğalmaktadır. Kârlı ve büyük getirisi olan insan ticareti ve bu suçun cezası, birçok ülkede adi suçlara verilen cezalardan dahi düşük kalmaktadır (Bolat, 2005, s.23).

Bütün dünyada yoksulluk arttıkça, umutsuz göçmenler ulusal sınırların ötesinde ekonomik fırsatlar aramaya başlamışlardır. Özellikle 1989 yılında komünist iktidarların arka arkaya çöküşünün ardından bir zamanlar Doğu ve Batıyı ayıran uluslararası sınırlar daha kolay geçilir hale gelmiştir. Bu jeopolitik değişiklikten en fazla yararlananlar ise, ekonomik olanakların çok kısıtlı olduğu ülkeleri umutsuzluk içinde terk etmek durumunda kalan yoksul kesimlerin yeni keşfettikleri "yer değiştirme yeteneğini" istismar eden insan kaçakçıları olmuştur. Gelişmiş ülkelerdeki iş imkânlarının çekiciliği ve bu işleri elde etmek için sınırları geçme zorunluluğu, 1990'larda insan ticaretinin yaygınlaşmasında etkisi olan faktörlerden biri olmuştur. Böylece, sınırların daha kolay geçilir hale gelmesi ve serbest pazarın ucuz iş gücü talebi şeklindeki iki gelişmenin, yıllık 9 milyar dolar kar getiren bir gölge köle endüstrisini ayakta tuttuğu tahmin edilmektedir (Yücekul, 2011, s.87).

2005-2022 yılları arasında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) tarafından tespit edilen insan ticareti mağduru sayısı Grafik 2.1.'de gösterilmiştir. Buna göre 2005-2013 yılları arasında tespit edilen mağdur sayısında azalma eğilimi gözlenmektedir. 2013 yılı itibariyle mağdur sayıları yükselişe geçmiştir. 2017 yılında zirveye ulaşan mağdur sayısı 2018 yılında düşmüş 2021 yılında ise tekrar bir zirve yapmıştır. Haziran 2022 itibariyle 2021 yılındaki sayının yarısına ulaşıldığı gözlenmektedir.

Grafik 2.1. : Yıllara Göre İnsan Ticareti Mağduru Sayısı (GİGM,2022)



2018'de yayınlanan küresel insan Ticareti raporuna göre son dönemde Batı ve Güney Avrupa'da tespit edilen Doğu Avrupa ve Orta Asya kökenli mağdur sayısında artış kaydedildiği bildirilmiştir. Benzer şekilde Türkiye'de kaydedilen mağdurların büyük kısmının Doğu Avrupa ve Orta Asyalılardan oluştuğu belirtilmektedir. 2003-2016 yılları arasında dünya genelinde tespit edilen toplam insan ticareti mağduru sayısının ülke başına ortalaması yine aynı raporda not edilmektedir. Yani 2010 yılında ortalama ülke başına 150 insan ticareti mağduru düşmektedir. Bu sayı her yıl artış göstererek 2011 yılında 170, 2012 yılında 179 ve 2013 yılında ise 216'yı bulmuştur. Aynı şekilde 2014 yılı sonrasındaysa ülke başına tespit edilen ortalama insan ticareti mağduru sayısı devamlı artmış ve dünya genelinde 2016'da 254'ü bulmuştur (İnsan Ticareti İle İlgili Küresel Rapor, 2018, s.7).

Türkiye'de 2010-2014 yılları arasında kaydedilen mağdur sayıları ise Grafik 2.1.'den görüleceği üzere 21 ile 82 arasında değişmektedir. Yani söz konusu yıllarda dünya ortalamasının altında kaldığımızı söylemek doğru olacaktır. 2014 yılı sonrasında GİGM'nin operasyonel hale gelmiş ve bunun sonucu olarak Türkiye'nin insan ticareti ile mücadelesinde önemli bir ivme kaydedilmiştir. Tanımlanan mağdur sayıları 2015 yılında 108, 2016 yılında 181, 2017 yılında ise 303'ü bularak 2016 yılında dünyada tanımlanan ortalama mağdur sayısının üzerine çıkmıştır. Dolayısıyla GİGM'nin kuruluşunun insan ticareti ile mücadeleye belirli bir ivme kazandırarak fayda sağladığı anlaşılmaktadır. Yapılan mülakat ve tanımlanan mağdur sayısındaki artış insan ticareti ile mücadelenin başarısını açıkça ortaya çıkarmaktadır (Alakuş ve Uzan, 2020, s.107).

2.1.3. Kaynak Ülke Açısından

Sınır aşan nitelikte işlendiğinde, insan ticareti suçu mağdurların kaynak ülkede bulunmasını, baskı ve tehdit ile hâkimiyet altına sokulmasını ve istismar edilmesini içeren süreç, birden fazla ülkede gerçekleşir. Diğer bir ifadeyle, suçun bir ülkede başlayıp diğer ülkede devam ettiği veya üçüncü ya da, dördüncü ülkede tamamlandığı anlamına gelmektedir. Suçun işlenme şekli ve takip edilecek yöntem, faaliyetin karmaşıklığı, yöneldiği sektör, faillerin sayısı ve örgütlü olarak hareket edip etmemeleri gibi pek çok bağımlı değişkene göre şekillenmektedir. Fakat, çoğu insan ticareti eyleminin benzer yöntemlerle gerçekleştiği ve kişilerin bir ülkede temin edildikten sonra transit ülke yada ülkeler üzerinden taşındıkları ve hedef ülkede istismar edildikleri gözlenmektedir. Dünyadaki çeşitli ülkelerin insan ticaretinden etkilenme biçimleri arz ve talep faktörlerine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Yani, izlenen suç rotaları net bir şekilde tespit edilemese de, ülkelerin sosyal, ekonomik, siyasi konum ve gelişmişlik seviyelerine göre genel bir takım eğilimler bilinmektedir. En azından mağdurla ilk temasın sağlandığı ve temin edildikleri ülkeler ile istismarın gerçekleşeceği hedefe doğru yapılan yolculukta üzerinden geçilen transit noktalar ve istismarın gerçekleşeceği ülkenin bazı özelliklerinin tespit edilmesi mümkün olmaktadır. Bu sayede, insan ticareti suçunda, ülkelerin konumlarına göre “kaynak ülke” ya da, “çıkış ülkesi”, “transit ülke” ya da, “geçilen ülke” ve “hedef ülke” ya da, “varış ülkesi” şeklindeki ifadeler ortaya çıkmaktadır. Kaynak ülkeler, çoğunlukla sosyal, siyasal ve ekonomik bakımdan o ülkede yaşayan insanların hayatlarını kötü yönde etkileyecek şartlara sahip olan ülkelere oluşmakta ve insan ticaretinin “arz” yönünü meydana getirmektedir. Tacirlerinin, bu ülkelere yaşayan insanları, sahte iş vaatleri, sözde evlilik teklifleri gibi çeşitli hilelerle kandırarak yolculuğu başlatan taraf olmaları söz konusu olsa da, kaynak ülkelere yaşayan insanların, hayatlarındaki olumsuz şartlardan kurtulmak yada iş bulmak gibi nedenlerle yabancı ülkelere gitmek için yola çıkarak, sınırları geçmelerini kolaylaştıran insan tacirlerinin ağlarına düşmeleri veya gittikleri ülkelere illegal durumlar ya da, başka sebeplerle istismara açık olmaları sebebiyle insan ticaretinin mağduru haline dönüşmeleri de, mümkün olmaktadır. Bu nedenle, tacirlerin mağdurlarla ilk teması sağladıkları, onları kandırdıkları ve yolculuğun başladığı yerden daha fazla anlam ifade eden “kaynak ülke” nin; insan ticareti mağdurlarının tacirlerin eline düşmeden önce yaşadığı veya vatandaşı olduğu ülke olarak adlandırılması daha yerinde olur (Yücekul, 2011, s.27).

İnsan ticareti mağdurlarının öncelikle kaynak ülkede araştırılıp tespit edilmesi ya da, temin edilmesi gerekmektedir. Tacirler, kurbanlarının yaşadıkları yerleri terk edip, bir başka ülkeye geçici ya da, kalıcı yerleşmeleri için mağdurları kandırır, zorlar ya da, onları kaçıırırlar. Bu süreç eş zamanlı, beraber ya da, nakil organizasyonundaki kişilerle beraber seyahat etmeyi kapsamaktadır. Genellikle kurbanlar çeşitli aldatmacalarla ikna edilmektedir. İnsan tacirlerinin kurbanlarını bulma yöntemleri ise; yaşadıkları sosyal çevrede, kendilerinden önce aynı yolları deneyen diğer mağdurlar aracılığı gibi bireysel irtibatlar, gazete, dergi vb. iletişim araçlarındaki ilanlar, iş bulma acenteleri gibi farklı yollardır. Mağdurların bir kısmı yasal işler konusunda ikna edilirken, diğer kısmı da, fuhuş sektöründe çalışmaya ikna edilirler ki; bu ikna, güzel iş ve yaşam şartları, ekonomik andlaşmalar ve kişisel özgürlükleri içermektedir. Satıcı kadınlar bu aşamada kurban kadınların ikna edilmesinde önemli rol oynarlar. Mağdurların geneli, kendileri ile ilk irtibat kuranların kadınlar olduğunu ifade etmektedir. İnsan tacirleri kaynak ülkede seyahat ve ikamet ile ilgili belgeleri düzenleme, gerekli yasal işlemleri takip etme ya da, sahte belgeleri temin etme işlemlerini gerçekleştirirler. Bu illegal işlemler tacirlerin resmi görevliler ve sahte belge düzenleyen örgütlerle bağ kurmalarını zorunlu kılar (Sayın, 2010, s.180).

Yaşadıkları ülkelerde, gerçek ile hayallerinin bağdaşmadığını gören kişiler, özellikle de, gençler "bundan daha kötüsü olamaz" düşüncesi ile başka ülkelerde maceraya atıldılar ve genellikle de, insan tacirlerinin ağına düşerek mağdur konumuna düştüler. Dağılan Sovyet ülkelerinden ve Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden temin edilen kurbanlar, dünyadaki diğer ülkelerden temin edilen kurbanlara nazaran, eğitim seviyeleri daha yüksek insanlardır. Kendi ülkelerinin istikbali için daha verimli alanlarda istihdam edilmesi gereken bu kişilerin, insan ticareti suçuna konu olmaları, hem kendileri adına hem de, ülkeleri için olumsuz bir durum teşkil etmektedir (Kuloğlu, 2010, s.46).

2.1.4. Hedef Ülke Açısından

Hedef ülke olarak adlandırılan ülkeler, insanların ya da, “mal”ların istismar yada suiistimal edildikleri, modern köleliğin pazarı konumundaki ülkelerdir. Bu ülkelerde meydana çıkan ucuz işgücü ya da, fuhuş sektöründeki seks işçisi ihtiyacı, insan tacirlerinin dikkatini çekmekte ve bu ülkelere kurban temin edilmektedir. Bu ülkeler çoğunlukla dünyanın kuzey yarım küresinde yer alan ülkelerdir. Gelişmiş ve zengin

olan bu ülkeler, insan tacirlerinin arzını yaptıkları kurbanların, talep yönünü oluştururlar. Bu ülkelere örnek olarak AB Ülkeleri, ABD, İsrail, Avustralya, Japonya, Avusturya, Kanada ve Danimarka gibi ülkeler verilebilir. İnsan tacirleri için en kolay yöntem, öğrenci vizesi, turist vizesi, çalışma vizesi çıkartıp mağduru ülkeye sokmaktır. İnsan tacirleri kurbanlarına vize almak vize tipi ne olursa olsun nasıl davranacaklarını öğretmekte, vize başvurusundan sonra yapılacak mülakata dair ipucu vermektedirler. Bunların yanı sıra, sahte banka hesapları, sahte iş kontratları, sahte işveren kayıtları gibi evraklar vize almak için kullanılmaktadır. Klasik göç ülkeleri olarak bilinen Kanada ve Avustralya, insan tacirleri için cezbedici yerlerdir. Dünyadaki en büyük insan ticareti kaynakları olan Güneydoğu Asya Ülkeleri'nden kurbanlar, mesafe olarak yakın olması sebebiyle, Avustralya'ya götürülmekte ve orada pazarlanmaktadır. Diğer gelişmiş ülkeler gibi Batı Avrupa ülkeleri de, dünyanın az gelişmiş ülkelerinden gelen insan ticareti mağdurları için hedef konumundadır. Asya'da uzun yıllardır mevcut olan bu sorun, Sovyetlerin parçalanması ve Doğu Bloğu Ülkelerinin dağılmasıyla, Avrupa'da ve AGİT ülkelerinde de, giderek artan bir sorun haline gelmektedir (Bolat, 2005, s.44).

Mağdurların yeni bir hayat kurma isteğiyle; çocuk bakıcılığı, hizmetçilik, mankenlik ya da, eğlence sektöründe dansçı olma vaatleri ile kandırıldıkları ve hedef ülke olarak adlandırılan istismarın yapıldığı ülkeye getirildikleri görülmektedir. Tacirler, bu iş için turizm, evlilik, iş bulma ve mankenlik gibi değişik amaçlar adı altında acenteler kurmaktadır. Seyahat veya iş organizasyonu görünümüyle temin ettikleri kadınların, zorla fuhuş yaptıracakları hedef ülkeye girişleriyle birlikte pasaportlarını ve paralarını alarak hürriyetlerini kısıtladıkları ve tecavüz, şiddet, tehdit gibi yöntemleri kullanarak sindirdikleri, insan ticareti fiilinin mağdur temininde görünen en tipik şeklidir (Kılınç, 2014, s.28).

Hedef ülkeyi belirleyen faktör ise insan ticareti suçunun yöneldiği maksadı oluşturan, “istismar” şeklidir. İnsan ticareti mağduru kişilerin götürüldükleri son durak, tacirler tarafından belirlenen hedef ülkelerdir. Hedef ülkede kurbanlar; bazen kendilerini istismar edecek kişilere satılarak, devredilerek, teslim edilerek bazense tacirlerin bizzat kendileri tarafından istismar edilmek ve kullanılmak suretiyle ticaretin nesnesi haline getirilmektedir. Kısaca hedef ülke; insan ticaretinde bir kişinin istismara konu edilmek maksadıyla götürülmesinin amaçlandığı, insan tacirleri tarafından kararlaştırılan varış ülkesi olarak adlandırılabilir (Yücekul, 2011, s.28).

Hedef ülkeler; iç savaşlar, siyasi istikrarsızlıklar, ekonomik problemler gibi sorunlarla boğuşan kaynak ülkelere nazaran insanların daha iyi yaşam şartlarına sahip olduğu ülkelerdir. İnsanlar bu gelişmiş ülkelere yasal giriş hakkına sahip olmadıklarında yasadışı örgütlerin vaatlerine karşı savunmasız ve aç hale gelmektedirler. Bunun yanı sıra iç karışıklıklar nedeniyle ailelerin parçalanması gibi sosyal problemler neticesinde de, özellikle kadın ve çocuklar insan ticaretine karşı savunmasız hale düşmektedirler. Benzer şekilde, hedef ülke özelliği taşıyan gelişmiş ülkelerdeki işgücü ihtiyacı ve fuhşa olan talep, insan ticaretini beslemektedir. Siyasi istikrarsızlık, yoksulluk, cinsiyet eşitsizliği, iç savaş gibi faktörler bireyleri kaynak ülkelerden ayrılmaya zorlarken; daha iyi ekonomik şartlar, ucuz iş gücüne olan talep gibi sebepler ise hedef ülkelere olan cazibeyi arttırmaktadır. Bu sebeple Europol³; bireyleri kaynak ülkelerden ayrılmaya zorlayan sebepleri itici faktörler, hedef ülkeye yönelimi sağlayan sebepleri ise çekici faktörler olarak adlandırmaktadır. Europol itici faktörleri; cinsel veya etnik ayrımcılık, şiddet, yüksek işsizlik, kadınlara kapalı işgücü pazarı ve cinsiyet ayrımcılığı, sosyal yapının bozulması, hayat kalitesini artırma olanaklarına erişememe, yoksulluk, zulüm ve istismardan kaçış, insan hakları ihlallerinden kaçış, çatışma ve savaş dahil diğer çevresel faktörler olarak ifade etmiştir. Çekici faktörleri ise; yüksek yaşam kalitesi ve standardı, kaliteli eğitime erişim, daha iyi işgücü fırsatları, yüksek maaş ve daha iyi çalışma koşulları, daha az ayrımcılık ve istismar, asgari standartların ve bireysel hakların uygulanması, ucuz işgücüne talep, ticari cinsel hizmetlere olan talep, seks endüstrisi içinde işçilere olan talep ve yüksek kazançlar, yerleşik göçmen toplulukları/diasporalar şeklinde sıralamıştır (Tekin, 2020, s.14).

2.1.5. Transit Ülke Açısından

Mağdurun, kaynak ülkeden tacirler tarafından belirlenmiş olan hedef ülkeye götürüldüğü rota üzerinde bulunan ve yasal veya yasadışı yollardan sınırlarının geçildiği ülkeye transit ülke veya geçilen ülke adı verilir. Genel kabul gören "transit ülke" kavramının, aynı anlamı gelecek biçimde Türkçede "geçilen ülke" olarak ifade edilmesi TDK'ya göre daha uygun olsa da, genel kabul gören kavram "transit ülke" dir. Bir güzergah üzerinde birden çok transit ülke olması olasıdır. Ayrıca; tacirlerin her zaman en kısa yolu ya da, coğrafi koşullara göre en uygun rotayı kullanmadıkları, kaynak ülke

³ Avrupa Polis Teşkilatı ya da kısaca Europol, Avrupa Birliği üyesi ülkeler ile birliğin ortaklık kurduğu diğer ülkelerin güvenlik güçleri arasında, uluslararası organize suçlar ve terörizm konusunda iş birliği ve etkili çalışma ortamı sağlamak amacıyla kurulmuş bir birimdir.

ile kararlaştırılan hedef ülke arasında çok çeşitli alternatif rotaların olabileceği muhtemeldir. Sıklıkla istismar biçimlerinin gerçekleşmesi transit ülkelerinin topraklarında söz konusu olmasa da, bazen hedef ülkeye henüz ulaşmadan, mağdurların çeşitli nedenlerle istismara maruz kaldıkları görülmektedir (Yücekul, 2011, s.27).

Coğrafi şartlara nakliye yol ve yöntemlerinde belirleyicidir. Mağdurlar deniz, hava veya kara yolları vasıtasıyla nakledilebilir. İzlenilen rota kaynak ülkeden doğrudan hedef ülkeye olabileceği gibi, transit ülkeleri de, kapsayabilir. Sınırların geçilmesi ise kimi zaman yasal kimi zamansa yasal olmayan biçimde gerçekleşir. İkna edilemeyip nakliye organizasyonu ile birlikte hareket etmeyen mağdurlar, zorla veya uyuşturucu madde verilerek kaçırılmaktadır. Taşıma safhası doğrudan kaynak ülkeden hedef ülkeye olacak şekilde planlanmamışsa, transit ülkelerde kurbanlar bekletilip toplanmaları sağlanır. Bu aşamada transit ülkelerde temin edilen korunaklı evlerde mağdurlar biriktirilir. Mağdurların sonraki safhada geçecekleri sınırlara dair hazırlıklar yapılır. Seyahat belgeleri, ulaşım araçları, yolda kullanılacak gereçler transit ülkelerde temin edilir. Taşıma safhasında korunma evlerinde biriktirilen mağdurlar, buralarda adeta hapsedilir, fiziksel ve cinsel şiddete maruz bırakılabilir, bu sayede sömürü sırasında karşılaşacakları kötü muamelelere rıza göstermeye hazırlanırlar. İnsan tacirleri bu sayede mağdurları sömürü esnasından önce sindirmeyi, zorlamalara razı olmalarını sağlamayı hedefler. Eleman bulma safhasında söylenmeyen fuhş sektöründe istihdam gibi gizli niyetleri açıklanır ve kurbanlar fuhşa zorlanırlar. Taşıma safhası, hazırlanan sahte ya da, gerçek evrakların kullanılma evresidir. Sahte evraklarla yapılan seyahatlerde evrakın inandırıcılığı ya da, görevlilerin kontrollerinin atlatılması taşıma aşamasında organize olmayı zorunlu kılar. Bu safhada, insan tacirleri kurbanlarla ya birlikte hareket ederler yada onları güvendikleri elemanlarla beraber hareket ettirirler. Mağdur sahte evrak kullanma hususunda istekli olabileceği gibi, ikna da, edilebilir. Mağdurun sahte evrak talep etmesi durumunda masrafları kendisinin karşılaması istenir ya da, mağdur insan tacirlerine borçlandırılır. Sahte evrak kullanmaya ikna edilen mağdurlar ise sınır aşmanın mümkün olduğuna inandırılarak bu süreçte hazırlıkları yaptırılır. Taşıma safhasında insan tacirleri, nakliye organizasyonları ile beraber çalışabilecekleri gibi, kendileri de, taşıma işlemini bizzat yapabilirler. Kaynak ve hedef ülkelerin coğrafi konumları bazen kara, deniz ve hava yollarının art arda kullanılmasını mecbur kılabilir. Taşıma işlemi birden fazla nakliye organizasyonunun koordinesini

sağlayacak şekilde de, gerçekleşebilir. Hava yoluyla yapılan transferlerde genelde gerçek ya da, aldatma olasılığı yüksek sahte evrak kullanılır. Hava yollarının sıkı korunması, ileri seviye kontrol yöntemleri, insan ticareti suç örgütlerinin daha da profesyonelleşmesine neden olmuştur. İnsan ticareti örgütleri, sınırların deniz gümrüklerinden geçilerek gerçekleşeceği transferlerde de, aynı profesyonel hassasiyeti gösterirler. Deniz transferi genellikle, deniz gümrüklerine girilmeyecek yerlerde insanların karaya ayak basabilecekleri yerleri bulabilecek balıkçı tekneleri ile sağlanmaya çalışılır. Teknelere tıka basa doldurulan kurbanlar, tehlikeli yolculuklara itilir. İnsanlık dramlarına sahne olan bu yolculuklar, sınır kontrollerinin zor olduğu kıyılardan sınır aşma çabaları ile neticelenmektedir. Karaya ayak basan kurbanlar, buralarda kara araçları ile hedef noktalara götürülmektedir. Kara yolu, araçlar yada yürüyerek sınırların geçilmesi yoluyla gerçekleşir. Sınırın araçla geçilmesi yanında, sınıra kadar araçlarla gelmekte ve yürüyerek sınır kontrolüne girmeden transit ya da, hedef ülkeye ulaşılmaktadır. Şayet yürüyerek sınır aşılsa, burada yeniden kara araçlarına binilerek, hedef noktalara ulaşmaya çalışılır. Kara yolunun tercih edilmesi, örgütler arasında koordinenin sağlanmasının yanı sıra sınır aşma yollarının öğretilmesi ve bilgi verilmesi biçiminde de, gerçekleşir (Sayın, 2010, s.187).

Yukarıdaki açıklamış olduğumuz Kaynak-Hedef-Transit Ülke kavramlarını özetleyecek olursak, bu olguları ayrı ayrı incelemek, insan ticaretinin ortaya çıkardığı sorun alanlarını daha doğru kavramamıza yardımcı olacaktır. Suçun bu ayrı safhalarda araştırılması, insan ticaretinin, başlangıç, gelişme ve sonuçlanma evrelerinin farklı coğrafi bölgelerde, değişik örgüt yapıları içinde, çok çeşitli araç ve yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmesinden ileri gelmektedir.

Tablo 2.1. : İnsan Ticareti Açısından Ülkelerin Durumu ve İnsan Ticaretinin Evreleri

Ülke Pozisyonu	İnsan Ticareti Evresi
Kaynak Ülke	Eleman Arama / Bulma / Temini
Transit Ülke	Nakliye / Taşıma
Hedef Ülke	Sömürü

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

İnsan ticareti suçunun başlangıç aşaması kurban arama ve temin etmedir. Bu aşama genellikle az gelişmiş veya gelişmekte olan kaynak ülkelerde meydana gelmektedir. Bu ticaretin ikinci safhasında transit (geçiş) ülkeler kullanılarak insan ticareti mağdurlarının nakledilmesi sağlanmaktadır. İnsan ticareti suçunun son aşamasında ise varılan gelişmiş hedef ülkelerde kurbanların istihdamı yani sömürüsü gerçekleşmektedir.

2.2. İnsan Ticaretinin Ortaya Çıkardığı Sorun Alanları

Çalışmamızın başında açıkladığımız gibi modern bir kölelik olarak adlandırılan insan ticareti, baskı, tehdit zor kullanma gibi eylemlerle bireylerin istismar edilmesi ve kişinin rızasına olmaksızın, bedeninden veya iş gücünden yararlanılması yani sömürülmesi demektir. Her yasa dışı eylemde olduğu gibi maddi çıkar amacı ile işlenen insan ticareti suçunun, toplumsal ve bireysel açıdan maddi boyutun çok ötesinde, pek çok sorun alanlarını ortaya çıkardığından söz etmek mümkündür:

2.2.1. Kişisel Açıdan

İnsan ticareti suçunun kişisel sonuçlarını, ayrı ayrı mağdur ve tacir perspektifinden değerlendirmek doğru olur. Zira, her iki taraf açısından da, suç değişik sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Mağdur açısından istismar, suiistimal ve acı çekmek olarak özetlenebilecek insan ticareti, tacir açısından zenginlik, lüks, para kazanma anlamına gelmektedir. Mağdur bakımından kişisel sonuçlar, önceden de, belirtildiği gibi, kişinin işkence görmesi, insan hakları ihlaline uğraması, fiziki ve psikolojik açıdan çökmesi gibi sorunlara neden olabilir. İnsan ticaretine kurban olan mağdurlar, öncelikle kendi sahip olduğu tüm insani değerlerle ilgili tasarrufunu kaybetmekte ve ticari bir meta olarak görülmektedirler. Kendi üzerinde kontrolünü kaybeden mağdurların, maddi ve manevi sıkıntılara maruz kalması kaçınılmazdır. Mağdurların bu olumsuzlukların yanı sıra ümitsizliğe düşmesi, kendine ve topluma yabancılaşması, potansiyel suçlu olarak algılanması ve nihayetinde suçlu olması sonucunu doğurabilir. Hayattan bir beklentisi kalmayan mağdurların, insan tacirlerinin elinden kurtulma ümidi de, biterse, başka çareler araması ve hatta intihar dahi etmesi olasıdır. İnsan ticareti kurbanlarının, içinde bulunduğu suç örgütlerine yeni kurbanlar temin ederek, kendilerini kurtarmaya çalışması olası sonuçlardandır. Para kazanmanın kolay yollarından birisi de, suç örgütleri için insan ticaretidir. Kişiler, kazandıkları kirli paralar ile daha da, güçlenmekte ve mağdur ettikleri kişilerin sırtından lüks hayatlar sürmektedirler. Yeni

kurbanlar bulmak için ya da, işledikleri suçları çeşitlendirmek için bu suçtan elde ettikleri paraları kullanabilmektedirler (Bolat, 2005, s.41).

Kişisel sonuç bakımından da, insan ticareti oldukça yıkıcıdır. Mağdurların fiziksel olarak istismar edilerek işkence edilmesi, psikolojik ve duygusal travmalar yaşamalarını kaçınılmaz ve kabul edilemez kılmaktadır. İnsan ticaretinin mağdurları hayatlarının her aşamasında olumsuz etkilemektedir. İnsan ticareti sürecinin her safhasında işkence, cinsel, fiziksel ve psikolojik istismar ve şiddet, yoksun bırakma ve maddelerin zorla kullanımı, manipülasyon, kötü muamele ve ekonomik sömürü görülebilmektedir. Diğer şiddet türlerinin çoğunun aksine insan ticaretinin etkileri genellikle uzun süreli ve kronik travmalardan oluşur. Yapılan araştırmalar kadınların, çocukların ve erkeklerin belirli sömürü şartlarında kısa ve uzun süreli fiziksel yaralanmalara, engellere ve ölümlere sebep olabilecek biçimde istismar edildiğine dikkat çekmektedir. İnsan ticaretine maruz kalmış kişiler HIV bulaşması bakımından da büyük risk taşımaktadır. Yaşadığı travma sonrası kurbanlar stres bozukluğu, depresyon, kaygı, yabancılaşma, yönelim bozukluğu ve konsantrasyon eksikliği, saldırganlık, gibi sorunlarla başa çıkmak zorundadır. Araştırmalar, travma sürecinde travmanın yavaş yavaş kötüleşme eğilimi gösterdiğinin altını çizmektedir. Yetişkinler gibi aynı kötü muameleye maruz kalan çocuk mağdurlar, yaşları gelişme çağında oluşları ve deneyim eksikliği sebebiyle insan ticaretinden oldukça kötü etkilenmektedirler. Üçüncü şahısların insan ticareti mağdurlarının davranışlarını anlaması zor olabilir; diğer yandan mağdurlarsa onlara yaşadıklarını anlatma, bu konu hakkında başkaları ile tartışma veya başkalarına açıklamakta güçlük çekebilirler. Bazı durumlarda, etrafındakilere sinir bozucu ve asabi görünebildikleri için dışlanma yaşamaktadırlar. İnsan ticaretinin kişisel sonuçlarının, mağdurun ailesi veya toplum tarafından reddedilme olasılığı da dâhil olmak üzere toplumsal bir etkisi de, vardır. İnsan ticaretinin uzun vadeli sonuçları birey için karmaşıktır ve iyileşmenin garantisi verilememektedir (Demir, 2018, s.22).

İnsan ticareti suçunun, mağdurlar açısından en temel tehlikesi, doğuştan sahip olduğuna inanılan kişilik haklarının ihlal edilmesini kolaylaştırmasıdır. Ayrıca suçun, mağdur durumundaki kişilerin gelecekle alakalı umutlarını tükettiğine ve onlar için ortaya çıkması muhtemel fırsatları azalttığına inanılmaktadır. Örneğin, suç mağduru çocukların eğitim alamadıkları için hayata hazırlanamadıkları düşünülmektedir. Zorla

çalıştırılan ya da, fuhuş yaptırılan kadınların ise aile kurma ve anne olma haklarının ellerinden alındığı iddia edilmektedir (Shelley, 2010, s.60).

2.2.2. Sosyal ve Siyasal Açıdan

Toplumların sosyal ve siyasal düzeni açısından da, insan ticareti suçunun olumsuz sonuçları mevcuttur. Kurbanlar yasal statüsü olmadan, illegal olarak kaldıkları ülkelerde çalışmaktadır, bu durum ise kayıt dışı istihdamın artmasına olanak sağlamaktadır. Bu yöntemle ucuz iş gücünün temini, ücretlerin gerekenden düşük seviyede olmasına ve bireylerin iş güvenliği ve sağlığından yoksun biçimde çalışmalarına neden olmaktadır. Özellikle çocukların ucuz iş gücü sağlamak maksadıyla çalıştırılmaları, çocukların eğitimini etkilediği gibi, yaş ve gelişimlerine uygun olmayan işlerde çalıştırılmaları da, toplum ve çocuk sağlığı açısından telafisi zor sonuçlar doğurmaktadır. İnsan ticareti suçunun sebep olduğu toplumsal sonuçlar, bireysel sonuçlardan çok daha karmaşık ve kapsamlıdır. Kaynak, transit ve hedef ülkelerde meydana gelen olgu devletlerin otoritesini sarsmakta ve gücünü zayıflatmaktadır. Devletler vatandaşlarına özgürlük ve refah içinde, insan haklarının kullanılmasının sağlandığı ve korunduğu bir düzen yaratmak zorundadır. Bu bakımdan bu yükümlülüklerini yerine getiremeyen devletlerin güç ve otoriteleri tartışmaya açık hale gelmektedir. Suçun işlenmesindeki artış, bunun etki ve sonuçları göz önüne alındığında toplumları, devletleri ve devletler arasındaki ilişkiyi genel sağlık, toplum refahı, kamu düzeni bakımından yakından etkilediği görülmektedir. Etki alanının genişliği suçu ve önlenmesinin önemini artırmakta ve aynı zamanda zorlaştırmaktadır (Aydın, 2013, s.33).

Uluslararası düzensiz göç, yasadışı göç, insan kaçakçılığı ve insan ticareti, kaynak transit veya hedef ülke ayrımı yapmaksızın ülkelerin ekonomisini, güvenilirlik durumunu ve toplumsal yapısını ciddi biçimde tehdit altına almaktadır. Silah kaçakçılığı, kara para aklama ve uyuşturucu gibi organize uluslararası suçlarla iç içe geçmekte, bunun yanında yolsuzluk ve devlet sisteminin çökmesi gibi pek çok güvenlik sorununa da, sebep olabilmektedir. Ayrıca, ekonomik gelişmenin lokomotifi olarak turizmin desteklendiği bazı ülkelerde bu sektörün özellikle kadın ticareti ve kadın bedeni üzerinden şekillenen pazarlara dönüştüğü durumlarda aile kurumu üstünde ahlaki çöküş ve değer erozyonuna, uzun süreçte ise toplumsal yapıda problemlere sebep olmaktadır (Vural, 2007, s.4).

İnsan ticareti, çoğunlukla fuhuş ekseninde gerçekleştiğinden, hedef ülkeler üzerinde toplumsal dinamiği sarsacak, ahlâki bir takım tahribatlar yapabilecek bir suç çeşidi olarak görülmektedir. Ahlaken çökmüş ve sosyal sıkıntılar yaşayan ülkelerin, gelecek nesiller adına beklentiye girmeleri ve çok ümitli olmaları beklenemez. Toplumsal sağlığı olumsuz etkileyen ve ciddi tehdit oluşturan insan ticaretini, fiziki ve psikolojik rahatsızlıkları da tetikler. Zührevi hastalıkları artırır. Steril olmayan sağlıklı ortamlarda yapılan organ nakilleri, başka bir sağlık problemi olarak ortaya çıkabilir. İnsan ticareti, mağdurları arasında stres, korku, uykusuzluk, endişe ve depresyona sebep olabilir. Özellikle de, çocuklar bu suçtan en çok etkilenen gruptur. Yasadıkları travma ve incinme nedeniyle psikolojileri bozulan mağdurlar, suç işlemeye meyilli olabilirler (Bolat, 2005, s.41).

Yukarıda sıraladığımız sosyal ve siyasal etkilerinin yanı sıra insan ticareti sonucunda kişisel düzeyde ortaya çıkan sorunların, tüm topluma yayılması ve bunun neticesinde pek çok toplumsal ve siyasal problemlere neden olması muhtemeldir. İnsan ticareti suçunun olası toplumsal sonuçları, daha karmaşık ve kapsamlıdır.

2.2.3. Ekonomik Açıdan

İnsan ticaretinin toplumların insan kaynakları veya iş gücü piyasasına ve dolayısıyla da, ekonomik durumlarına da, olumsuz bir takım etkilerde bulunmaktadır. Kendi iş güçlerini satarak geçimlerini sağlayan düşük gelir grubunda bulunan kişilerin ekonomik durumlarını tehlikeye düşürmektedir. İşverenlerin, insan ticareti kapsamında sağladıkları daha ucuz iş gücü nedeniyle, normal işçilere normal ücretleri ödemedikleri ya da, işçilerin sağlık ve güvenlik durumlarına dikkat etmedikleri bilinmektedir. Ucuz iş gücünün bu yöntemle sağlanıyor olması, ücretleri baskı altına alarak, olması gerekenden düşük seviyelerde kalmasına neden olmaktadır. Bu durumun ekonomik dengeleri olumsuz etkileyeceğini ifade etmek zor olmayacaktır. İnsan ticaretinin, çocukların eğitim imkânlarını ellerinden alması, toplumların geleceklerini olumsuz etkileyen ve ekonomik anlamda da, maliyeti bulunan başka bir sonuç olarak zikredilebilir. Bu maliyete, suç neticesinde oluşan sağlık sorunlarına yönelik harcamaları ve suçun önlenmesine yönelik bütçeleri de, eklersek dolaylı ve dolaysız ekonomik maliyetlerin büyüklüğü daha net anlaşılabilecektir (Bolat, 2013, s.80).

İnsan ticaretinin geniş çaplı ekonomik sonuçları vardır. Açacak olursak; devletin, toplumun, göçmenlerin, ailelerinin, veya diğer potansiyel yasal işverenlerin

göçten kaynaklı meşru hakları, insan kaçakçıları ve onların işbirlikçilerini cezbetmektedir. İnsan ticaretinin gerçek boyutunu ölçmede zorluklar olduğu gibi, küresel ve toplumsal çapta sebep oldukları etkiyi ölçmek de, aynı derecede zordur. Bu suçun dinamikleri sürekli evirilmekte ve farklı uluslararası boyutlar kazanmaktadır. Mevcut istatistikler konuya eğilen kaynaklara, metodolojilere ve kavramlara göre değişkenlik gösterir. Göçmen kaçakçılığı illegal bir yeraltı faaliyeti olduğu için sonuçları gizlidir ve insan ticareti ile mücadele eden devletlerin bu suçun etkilerini başarılı ve doğru bir biçimde ölçebilmesi için henüz uygun göstergeler geliştirilememiştir (Kalach, 2020, s.30).

İnsan ticaretinin, toplumlar açısından çok büyük ekonomik külfeti bulunur. Özellikle çocukların günde 18 saat kadar çalıştırılmaları ve bu sektörde kullanılmaları çocukların eğitim almasına mani olmaktadır. Toplum sağlığı açısından olumsuz etkisi de, göz önünde bulundurulursa, suçun önlenmesi durumunda, sağlık giderlerinin düşeceği ve toplumun eğitim seviyesinin yükseleceği aşîkârdır. Bu durum, milyarlarca doların tasarruf edilmesi anlamı taşımakta ve eğer başarılı olunursa gelecekte toplumun üretimi ve ekonomik gücü açısından pozitif olacağı tahmin edilmektedir. Bu suçla mücadele edebilmek için, devletlerin her yıl daha fazla kaynak ayırma zorunda olmaları da, ekonomik yükü arttıran farklı bir sorundur (Kuloğlu, 2010, s.53).

İnsan ticareti, yasa dışı işçi çalıştırılması ve bu yasadışılığın yanı sıra daha ucuza çalıştırmış olmalarından dolayı yetişmiş elamanların işsiz kalmasına sebep olarak yurt içi işsizlik oranını yükseltmekte, devletin vergi kaybına sebep olmakta ve kalitesiz üretimde artışa neden olmaktadır. Kayıt dışı istihdam, işveren açısından bir kâr gibi görünse de, topluma ve ekonomiye zararları çok fazladır. Gerek kaçak olarak çalıştırılınsınlar gerekse zorla çalıştırılınsınlar mağdurlar hiçbir şekilde normal bir işçi statüsünde olmayıp, ayrıca işçi haklarından da, faydalanamamaktadırlar. Herhangi bir iş kazasında ise hak arama gibi bir durum söz konusu değildir (Demir, 2018, s.23).

İnsan ticareti suçunun sebebi fark etmeksizin, neticesi nereye ulaşırsa ulaşsın, ister fuhuş, ister zorla çalıştırma maksatlı ya da zorla evlendirme şeklinde gerçekleşsin, yani insan ticaretinin tüm görünüşleri, sonuçları itibarı ile, herkesin üzerinde mutabık olduğu en önemli sonuç, insanların bir meta gibi istismar edilmek suretiyle sahip olmaları gereken temel insan haklarının ayaklar altına alınması ve bu suçun tüm insanlığa karşı işlendiği gerçeğidir.

2.3. Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda İnsan Ticaretine İlişkin Düzenlemeler ve Çabalar

Genellikle uluslararası örgütlü suç gurupları tarafından organize edilen insan ticareti suçu sonuçları itibari ile de, sınırları aşmaktadır. Sınır aşan bir suçun doğası gereği olarak bu suçla mücadele zorlaşmakta ve uluslararası koordinasyon ve işbirliği gerektirmektedir. Ayrıca, birden çok ülkeyi içine alan ve etkileyen organize bir suç unsuru söz konusu olması nedeniyle, tek bir ülkenin bu soruna ilişkin izleyeceği suç ve ceza politikalarının veya diğer mücadele stratejilerinin tek başına bir sonuç elde edebilmesi mümkün değildir. Bunun yanı sıra insan ticaretinden elde edilen gelir, genellikle diğer illegal faaliyetlerin finansmanında kullanılmakta açık bir ifade ile göç kanunlarının ihlalden gümrük görevlileri ve polise rüşvet verilmesine, evrakta sahtecilikten uyuşturucu suçlarına kadar pek çok suçu da, beraberinde getirmektedir. İnsan ticaretini önleyebilmek için öncelikle devletler konuyla alakalı yasal altyapıyı iç hukuklarında oluşturmalıdır. Zira uluslararası anlaşmalar, insan ticareti ile etkin mücadele için taraf devletlere, iç hukuklarında insan ticareti suçunu düzenleme zorunluluğu getirmiştir.

2.3.1. Uluslararası Hukukta İnsan Ticaretine İlişkin Düzenlemeler ve Çabalar

İnsan ticareti suçuyla mücadele konusundaki uluslararası yaklaşım ve çabalar her geçen gün daha da, önem kazanmaktadır. Dünya çapında çok çeşitli uluslararası ve bölgesel çapta kuruluş tarafından; insan ticaretini daha geniş bir çerçevede tanımlayan, bütün yönleriyle bu suçu ele alan, hukuki ve idari tedbirler içeren, mağdurların haklarının tüm yönleriyle korunmasını amaçlayan düzenlemeler yapılmış, suçla mücadeleyi amaçlayan etkili eylem planları oluşturulmuştur. Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi tarafından yapılan çalışmalar bunların içerisinde özellikle çok önemlidir. BM'nin çeşitli birimleri ve organları, insan ticareti üzerinde çalışmak üzere özel olarak görevlendirilmiş, bunun neticesinde bir dizi tavsiye kararları, ilke kararları ve uluslararası sözleşmeler kabul edilmiştir. Avrupa Birliği de, konuya katkıda bulunmak amacıyla bir dizi tavsiye kararları ve yasal düzenlemelerle uluslararası mevzuata katkı sağlamıştır. Bunların dışında, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) gibi uluslararası ve bölgesel kuruluşların da, insan ticaretinin önlenmesine ilişkin çabaları mevcuttur. Bu şekilde, genel hatlarıyla tespit edilen mevzuatı ayrıntılı olarak değerlendireceğiz.

2.3.1.1.1. Birleşmiş Milletler Çerçevesinde(UN)

Uluslararası kamuoyunun özellikle kadın ve çocuk ticaretine verdiği büyük tepkinin ardından başlatılan girişimlerle ve çok sayıda ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen uluslararası kongre ve konferansların neticesinde, oldukça hızlı bir ilerlemenin sağlandığı görülmektedir. Yoğun çalışmaların yapıldığı bu dönemde 1904 ve 1910 tarihli Sözleşmelerin kabul edilmesi sağlanmışsa da, I. Dünya Savaşının başlamasıyla birlikte bir durgunluk dönemine girilmiştir. Savaşın bitmesinin ardından kurulan Milletler Cemiyeti, daha da büyük bir tehdit haline gelen bu yasadışı faaliyet ile ilgilenmeye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra dağılan Milletler Cemiyeti'nin bu görevini, savaş sonrasında, uluslararası ilişkileri istikrara kavuşturmak ve barışı sağlamak için 1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletler devralmıştır. Bu ardıllık nedeniyle, insan ticareti konusunda Milletler Cemiyeti'nin çalışmalarının da, Birleşmiş Milletler tarafından meydana getirilen düzenlemeler kapsamında incelenmesi uygundur (Yücekul, 2011, s.74).

2 Aralık 1949 tarihli “Birleşmiş Milletler İnsan Ticaretinin ve Başkalarının Fahişe Olarak Sömürülmesinin Bastırılması Sözleşmesi” Milletler Cemiyeti tarafından 1937 yılında hazırlanan taslağı temel alarak kendisinden önce hazırlanan 1904, 1910, 1921 ve 1933 sözleşmelerini birleştirmiştir. Sözleşmenin ilk iki maddesinde taraf devletlerin cezalandırma konusunda anlaştıkları eylemler sıralanmıştır. Bir kişiyi, rızası bulunsa dâhi, fahişelik amaçlarıyla temin eden, baştan çıkaran ya da, kışkırtan ve bir diğer kişinin, rızası bulunsa bile, fahişeliğini sömüren, bir genelev işleten, yöneten, finanse eden yahut finansmanına katılan ve başkalarının fahişeliği amacıyla bir yeri bilerek kiraya veren ya da, kiralayan herhangi bir kişinin cezalandırılması hususunda devletler mutabık kalmışlardır. İlk iki madde de, yer alan suçlara teşebbüs, suçların işlenmesine hazırlık fiilleri ve kasıtlı olarak iştirak cezalandırılacaktır. Sözleşme taraflara iç hukuklarında kişilere fuhuşla iştigal etme imkanı veren kanuni ve idari düzenlemelerini kaldırma mükellefiyeti getirmektedir. Bu mükellefiyete uygun davranılması taraf devletlerin iç hukuklarına uygun olarak insan ticareti suçunu tanımlaması, kovuşturması ve cezalandırması sorumluluğunu etkilemeyecektir. Sözleşmeye ekli son protokole göre sözleşme hükümleri bu hususta daha katı hükümler içeren mevzuata halel getirmemektedir. 7 Eylül 1956 tarihli “Köleliğin, Köle Ticaretinin ve Köleliğe Benzer Kurumların ve Uygulamaların Kaldırılması Hakkında

Tamamlayıcı/ Ek Sözleşme” 13/08-04/09/1956 tarihleri arasında toplanan BM konferansında kabul edilmiş 30/04/1957 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme kölelik ve köle ticaretinin kapsamını genişletmiştir. Sözleşmenin ilk maddesinde 1926 tarihli sözleşmedeki köleliğin kapsamına girip girmediğine bakılmaksızın borç yükümlülüğü, serflik, bir kadının reddetme hakkı bulunmadan bir ödeme karşılığında evlendirilme sözü verilmesi veya evlendirilmesi, bir çocuğun ya da, on sekiz yaşın altındaki bir gencin, ana babası ya da, bunlardan biri ya da, vasisi tarafından, kendisinin ya da emeğinin sömürülmesi amacıyla ücretli ya da, ücretsiz olarak başka bir kimseye verilmesi hallerinin kaldırılmasının taraf devletlere bir yüküm olarak yüklendiği yer almaktadır. Sözleşmenin 3. maddesinde devletlere köle ticaretini bir suç olarak kabul etmek, suçtan mahkum edilen kişileri “çok şiddetli” cezalara çarptırmak, suçun önlenmesi amacıyla bilgi alışverişinde bulunmak ve gerekli tüm önlemleri almak yükümü yüklenmiştir (Aydın, 2013, s.43).

BM nezdinde insan ticaretine ilişkin çabaların en sonuncusu olan, önceki bölümlerde pek çok kez değindiğimiz Palermo Protokolü, bir suç tipi olarak insan ticaretinin düzenlenmesi sürecine zemin oluşturan ve ülkelerin iç hukuklarında yaptıkları yasal düzenlemelerin dayanağı olması hasebiyle ve ayrıca çok geniş katılım oranı olan 147 ülkenin imzalaması nedeniyle insan ticareti açısından bir mihenk taşıdır. Bu sebeple Palermo Protokolüne ayrıntılı olarak değinmekte yarar olacağını düşünmekteyiz:

İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokol, insan ticaretinin kapsayıcı bir tanımının yapıldığı ve bu suçla mücadelede küresel bir yaklaşımı benimseyen ilk uluslararası hukuki metindir. İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokolün kabul edildiği tarihten önce de, insan ticaretinin çeşitli yönleriyle, özellikle kadın ve çocukların cinsel yönden istismarıyla mücadeleyi amaçlayan uluslararası veya bölgesel nitelikte kuralları ve uygulanabilir önlemleri içeren düzenlemeler bulunmaktaydı. Ancak meseleyi bütün yönleriyle ele alan temel bir uluslararası metnin ortaya çıkması, İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokolün kabulüyle gerçekleşmiştir. Protokol 20 maddeden oluşmaktadır. Birinci bölüm, genel hükümlere; ikinci bölüm insan ticareti mağdurlarının korunmasına; üçüncü bölüm, önleme, işbirliği ve diğer önlemlere, dördüncü bölüm ise son hükümlere ayrılmıştır (Yücekul, 2011, s.91).

Aksine bir hüküm olmadığı sürece, sözleşmede bulunan maddelerin geçerli olduğu protokolde belirtilen suçlar, sözleşme doğrultusunda belirlenmiş suçlar olarak kabul edilecektir. Özellikle kadın ve çocuk ticareti ekseninde, insan ticaretinin kapsamlı ve geniş bir tanımı protokol ile yapılmış ve imza atan ülkeler tarafından uygulanacak minimum kriterler netleştirilmiştir. İnsan ticaretini önlemek maksadıyla etkin mücadelenin kaynak, transit ve hedef ülke nezdinde insan tacirlerinin cezalandırılması ve mağdurlarının uluslararası seviyede kabul görmüş insan haklarının korunmasının geniş çaplı bir uluslararası yaklaşım gerektirdiği vurgulanmaktadır. Kadın ve çocuklara özel önem veren protokol, insan ticaretini önlemek ve mücadele etmek, bu suçun mağdurlarını, onların insan haklarına tamamıyla saygı göstererek korumak ve onlara yardım etmek ve taraf devletler arasındaki koordinasyonu geliştirmek maksadıyla imzalanmıştır. Protokol insan ticaretini tanımlamış ve istismar kavramını açıklamıştır. Tanımlanan bu fiilin cezalandırılması zorunluluğu vurgulanmıştır. Bu sayede, işgücü sömürüsü, cinsel sömürü ve organ nakli olarak sınıflandırılan insan ticaretinin her üç şekli de, suç kapsamına alınmıştır. Taraf devletlerin insan ticareti suçunun mağdurlarına yönelik yardım ve koruma görevlerini ayrıntılı biçimde ele alan protokol, taraf devletin insan ticareti mağdurlarının kendi ülkesinde geçici veya sürekli olarak ikamet etmelerine izin veren yasal veya diğer uygun önlemleri almayı düşünmesini ve insancıl ve merhametli yaklaşımlarla gereken önemi vermelerini istemiştir. İnsan ticareti mağdurlarının kendi ülkelerine dönmelerine dair hükümleri de, ele alan protokol, taraf devletlerin bilgi değişimi ve eğitim gibi konularda işbirliği yapmalarını istemiştir (Sayın, 2010, s.365).

2.3.1.1.2. Uluslararası Göç Örgütü(IOM)

Mevcut göç eğilimleri nedeniyle, şu anda uluslararası göçe öncelik veren birçok çok taraflı faaliyet bulunmaktadır. Yaklaşık 25 hükümetler arası kuruluş ve birçok alt grup, uluslararası göç ile ilgili olarak farklı faaliyetlerde bulunmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), günümüzün artan göç sorunlarına çözüm sağlamak için BM çatısı altında kurulan hükümetler arası kuruluşlardan biridir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), uluslararası fonlarla hükümetlere ve göçmenlere hizmet ve danışmanlık sağlayan bir aktördür. IOM bu özelliği ile diğer tipik organizasyonlardan ayrılmaktadır. Organizasyon, geniş bir yelpazeyi kapsayan göç ve kalkınma, göçün düzenlenmesi, göç sağlığı, acil durum ve kriz sonrası göç yönetimi gibi hizmetler ile ilgilenir. Afrika, Orta

Doğu, Doğu Amerika, Asya, Okyanusya ve Avrupa gibi geniş bir coğrafyada hizmet eder. Üç ana organdan oluşur bunlar; Konsey, Yürütme Komitesi ve Yönetim Komitesi. Merkezi olmayan ve hizmet odaklı bir anlayışla yönetilir. IOM, kendisini hükümetler arası ve sivil toplum kuruluşları ile yakın temas halinde çalışan uluslararası alanda lider bir organizasyon olarak tanımlamaktadır. IOM, amacına uygun olarak misyonunu şu şekilde tanımlamaktadır: "Göç yönetiminin artan operasyonel zorluklarının karşılanmasına yardımcı olmak, göç meselesinin anlaşılmasını ilerletmek, göç yoluyla sosyal ve ekonomik kalkınmayı teşvik etmek ve göçmenlerin insanlık onuru ve refahını korumak. " Misyonunu yerine getirmek için IOM, uluslararası toplumdaki ortaklarıyla birlikte hareket eder. Bu ortaklık 1998'de 67 devletten 2008'de 122 üye Devlete yükselmiştir. 18 devlet de, gözlemci statüsüne sahiptir. Kuruluşun Türkiye dâhil 100'den fazla ülkede ofisi bulunmaktadır. Türkiye, Kasım 2004'ten beri IOM üyesidir ve IOM' nin Ankara'daki diplomatik misyonunun hukuki statüsü, ayrıcalıkları ve dokunulmazlıkları konusunda ikili bir andlaşmayı onaylamıştır. IOM'un politika geliştirmede bir rolü yoktur, operasyonel bir organizasyondur. Yasadışı bir göç biçimi olarak insan ticareti, göçü yönetmek için belirlenen amaçlar doğrultusunda IOM'un görev alanındadır. IOM, BM Sınırı Aşan Organize Suçlarla Mücadele Sözleşmesinin İnsan Ticareti Protokolüne atıfta bulunarak insan ticaretini tanımlar ve Sözleşmeyi ve iki Protokolünü kabul eder; bağlayıcı yasal araçlar olarak İnsan Ticareti Protokolü ve Kaçakçılık Protokolü (Çınar, 2008, s.20).

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere IOM un herhangi bir uluslararası andlaşma ve politika ile ilgili misyonu yoktur. Ancak hükümetlere ve insan ticareti ile mücadele eden vakıf, dernek ve kuruluşlara sağladığı fonlarla insan ticaretinin engellenmesinde olağanüstü bir role sahiptir. Ayrıca IOM her yıl düzenli olarak, bölgeler ve ülkeler bazında içinde istatistiklerinde bulunduğu raporlar yayınlayarak ülkelerin insan ticareti ile mücadelede göstermiş olduğu çabayı uluslararası kamuoyunun vicdanına sunmaktadır. Yayımlanan raporların yanı sıra IOM 2018 yılında internet üzerinden insan kaçakçılığı ile ilgili küresel veri merkezini (Global Data Hub On Human Trafficking: <https://www.ctdatacollaborative.org/>) kurarak her zaman herkesin ulaşabileceği güncel istatistikleri de, paylaşmaktadır.

2.3.1.1.3. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği(UNCHR)

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNCHR) insan ticareti ve kaçakçılık mağdurlarını destekleme konusunda belirli bir yetkisi bulunmamakla birlikte, ağırlaştırıcı koşullar veya insan ticareti ile kaçakçılık mağdurlarının veya potansiyel mağdurlarının bazı durumlarda UNCHR için endişe verici kişiler olabileceği kabul edilmektedir: mülteciler, sığınmacılar, ülke içinde yerinden edilmiş veya vatansız kişiler, insan ticareti mağdurları veya insan kaçakçılığı sırasında ciddi suçların veya insan hakları ihlallerinin kurbanı olan insanların uluslararası koruma ihtiyaçları olabilir ve bu nedenle mülteci statüsü kazanabilirler. İşte bu gibi durumlarda UNCHR, onları koruma ve çözüm bulma yetkisine sahiptir. İnsan ticareti mağdurlarını hızlı bir şekilde tespit etmek ve onlara yardım için UNCHR'ye ve yasal otoriteye yönlendirmek için sahada insan ticareti ile ilgili görev ve sorumluluğu olan yetkili personelin şu hususlara dikkat etmesi gereklidir:

- İnsan ticareti olgusunun farkında olmak ve sahadaki meslektaşları arasında farkındalık yaratmak.
- İnsanları, insan ticareti mağduru olma riskine sokabilecek güvenlik açıklarını fark etmek.
- İnsan ticaretinin meydana gelebileceği bölgesel veya ülkeye özgü bağlamı anlamak.

UNHCR, insan ticaretini genel olarak ele almak ve ortak küresel girişimler geliştirmek için UNODC, UNICEF, OHCHR, UNFPA, ILO ve IOM dâhil olmak üzere çeşitli kuruluşlarla yakın işbirliği içinde çalışmaktadır. Bu kapsamda 2020 yılında UNCHR ve IOM, İnsan Ticareti Mağdurlarının Tanımlanması ve Korunması için Standart Çalışma Prosedürlerinin Geliştirilmesine ilişkin güncellenmiş bir ortak deklarasyon yayınlanmıştır. Deklarasyon, koordinasyonu artırmış ve iki kurum arasındaki insan ticareti konusunda işbirliğini ana hatlarıyla belirlemiştir. UNCHR, aynı zamanda, çok paydaşlı bir yaklaşımla insan ticareti ile kapsamlı bir şekilde mücadele etmek için çeşitli ülkelerdeki sivil toplum kuruluşlarının koordinasyon yapılarına da katılmaktadır. UNCHR, 2007 yılında diğer BM kurumları, hükümetler ve sivil toplum kuruluşları ile mültecilerin korunması ve karma göç hareketlere ilişkin önemli bir rehberlik kaynağı olan 10 Noktalı Eylem Planı yayınlamıştır:

- Kilit ortaklar arasında işbirliği.

- Verilerin toplanması ve analizi.
- Korumaya duyarlı giriş sistemleri.
- Resepsiyon düzenlemeleri.
- Tarama ve sevk mekanizmaları.
- Farklılaştırılmış süreçler ve prosedürler.
- Mülteciler için çözümler.
- İleriye yönelik hareketleri ele alma.
- Mülteci olmayanlar için geri dönüş düzenlemeleri ve alternatif göç seçenekleri.
- Bilgi stratejisi.

UNHCR, yukarıdaki girişimlerin yanı sıra, IOM ve Heartland Alliance ile birlikte İnsan Ticaretiyle Mücadele Küresel Koruma Kümesi Görev Ekibine ortak liderlik etmektedir. Ekip, kümelenme müdahalesi yoluyla ülke içinde yerinden olma durumlarında kişilerde insan ticaretini önlemek maksadıyla gereken pratik önlemlere ilişkin küresel rehberlik ve strateji geliştirmekle görevlidir (<http-3>).

2.3.1.1.4. Uluslararası Çalışma Örgütü(ILO)

ILO, uluslararası çalışma standartlarını belirleyen, çalışma yaşamı haklarını savunup yaygınlaştıran, insana yakışır çalışma biçimlerini özendiren, sosyal korumayı ve çalışma yaşamıyla ilgili konularda sosyal diyalogu güçlendiren Birleşmiş Milletler kuruluşudur. 1919 yılında kurulmuş olan ve 187 üye devleti bulunan ILO; hükümet, işveren ve işçi temsilcilerini bir araya getirerek çalışma yaşamında faaliyet göstermektedir. İnsan ticareti de, ILO'nun özellikle; zorla çalıştırma, kölelik ve çocuk işçiliği bağlamlarında sorumluluk alanına girmektedir.

Uluslararası göç hareketlerine paralel bir biçimde göçmen (işçilerin) haklarının uluslararası alanda korunması çalışmaları ise ilk olarak ILO tarafından başlatılmıştır. ILO Anayasası Başlangıç bölümünde göçmen işçilerin sorunlarına değinmiş, 1949 yılında 97 sayılı Göçmen İşçiler Sözleşmesi, 1975 yılında 143 sayılı Göçmen İşçiler Sözleşmesi (Tamamlayıcı Hükümler) kabul edilmiştir. 97 sayılı Sözleşme, göçmen işçilerin istihdamına yardımcı olmak üzere ücretsiz aracılık hizmetlerini (md. 2), sağlık hizmetleri ve iyi hijyen koşullarının sağlanmasını (md.5), ücret, çalışma saatleri, fazla çalışma, sendikal haklar gibi konularda ayrımcılık yasağı ve sosyal güvenlik ile ilgili düzenlemeleri (md.6) içermektedir ve Ocak 2021 itibariyle 50 ülke tarafından

onaylanmıştır. 143 sayılı Sözleşme ise yasa dışı göçmen istihdamının önlenmesi ve yasa dışı çalışan göçmenlerin koşullarının iyileştirilmesini amaçlamaktadır ve yine Ocak 2021 itibarıyla sadece 25 onay sayısına ulaşabilmektedir. Bu anlamda sözü edilen ILO Sözleşmelerinin ancak sınırlı bir uygulama imkânı bulabildiği, Türkiye tarafından ise henüz onaylanmadığı söylenmelidir (Şişman ve Balun, 2020, s.26).

Diğer yandan, Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan ve Genel Kurul tarafından 1990 yılında kabul edilen *"Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunması"* sözleşmesi konuya ilişkin çabaların kuşkusuz en kapsamlısıdır (Şişman, 2007, s.120).

Zorla çalıştırma ve hizmet ettirme, bütün dünyada işlenen insan ticareti fiillerinde en çok başvurulan istismar biçimlerinden biridir. İnsan haklarına yönelik sayısız uluslararası ve bölgesel andlaşmalarca, hatta ulusal mevzuatlarca yasaklanmış olan, insan ticareti suçuyla mücadeleye odaklanan bütün uluslararası ve bölgesel metinlerin istismar biçimleri arasında yer verdiği “zorla çalıştırma” bu metinlerin hiçbirinde tanımlanmamıştır. Bu konuda, özellikle İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokol’ün ve İnsan Ticaretine Karşı Eyleme İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin yorumuna ilişkin kaynaklarda olduğu gibi genellikle ILO’nun zorla çalıştırmaya ilişkin çeşitli sözleşmelerine atıf yapıldığı görülmektedir. Bunun nedeni, "zorla çalıştırmanın" tanımına yer veren yegane uluslararası belgelerin 29, 105 ve 182 numaralı ILO sözleşmeleri olmasıdır (Yücekul, 2011, s.157).

Zorla çalıştırmanın çerçevesi 1930 tarihli, 29 sayılı ILO sözleşmesinde ILO tarafından şu şekilde belirtilmektedir; Çalışana yönelik tehdit veya gözle görülür biçimde fiziksel zarar, çalışanın hareketliliğinin kısıtlanması veya sınırlı bir yerde ya da, belli bir iş yerinde alıkoyma, çalışanın borç batağına sokulması, çalışanın borcunu ödemek zorunda kaldığı için çalışmak zorunda olması ve çalışması karşılığında para alamaması, işverenin çalışana fahiş fiyatlarla konaklama ve yiyecek imkanı sağlayarak borcunun devamlılığını sürdürmesi ve çalışanın borç batağında boğulması, işverenin önceden yapılmış sözleşmeyi ihlal edecek biçimde ücretlere el koyması veya ücretlerin kısılması, çalışanın hareket özgürlüğünün kısıtlanması için kimlik veya pasaport gibi resmi belgelerine el konması, çalışanın yasa dışı göçmen statüsünde olduğu ülkede, onu polise ihbar etmekle tehdit etme. Kısacası angarya, zorla çalıştırma veya herhangi bir kişinin tehdit ve baskı altında ve bu kişinin tam rızası dışında mecbur bırakılacağı tüm

hizmet ve fiiller olarak nitelendirilmiştir. 1957'de Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Genel Konferansı tarafından kabul edilen 105 numaralı sözleşmeyi Türkiye, 1960 yılında onaylanmıştır. Sözleşmenin 1'inci maddesine göre taraf devletler, zorla (cebren) veya zorunlu çalışmanın tüm şekillerini ortadan kaldırmayı taahhüt etme yükümlülüğü taşımaktadır (Korkusuz, 2014, s.49).

ILO tarafından kabul edilen 182 sayılı ve 17 Haziran 1996 tarihli “Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi” insan ticareti ile ilgili son sözleşmedir. Sözleşmeye taraf olan Devletler, acil bir sorun olarak en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinin yasaklanmasını ve ortadan kaldırılmasını taahhüt edecek ivedi ve etkin önlemleri almayı kabul etmişlerdir (1. md.). Sözleşme’de 18 yaşın altındaki herkesin çocuk olarak kabul edilmiş (md. 2) ve “en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği” tanımlanmıştır. 3. maddeye göre bu kavram;

“a) çocukların alım-satımı ve ticareti, borç karşılığı veya bağımlı olarak çalıştırılması ve askeri çatışmalarda çocukların zorla ya da zorunlu tutularak kullanılmasını da içerecek şekilde zorla ya da mecburî çalıştırılmaları gibi kölelik ve kölelik benzeri uygulamaların tüm biçimlerini; b) çocuğun fahişelikte, pornografik yayınların üretiminde veya pornografik gösterilerde kullanılmasını, bunlar için tedarikini ya da sunumunu; c) çocuğun özellikle ilgili uluslararası andlaşmalarda belirtilen uyuşturucu maddelerin üretimi ve ticareti gibi yasal olmayan faaliyetlerde kullanılmasını, bunlar için tedarikini ya da sunumunu; d) doğası veya gerçekleştirildiği koşullar itibariyle çocukların sağlık, güvenlik veya ahlaki gelişimleri açısından zararlı olan işi kapsar”.

Sözleşme’nin 3. maddesinin (a) bendinde açıkça “çocuk ticareti” ifadesinin kullanılmasının yanında, (b) bendinde çocukların belirtilen maksatlarla “tedarik edilmesi” veya “sunumu” gibi hareketlerin öngörülmüş olması önemlidir. Ayrıca, çocuk ticaretinin yöneldiği istismar biçimlerinin oldukça geniş bir kapsamda yasaklanması, söz konusu belgenin bu ticaretle mücadele yönünden önemli bir katkısı olarak kabul edilmelidir. Bununla birlikte, Sözleşme’de “çocuk ticareti” nin tanımlanmadığı ve kölelik benzeri uygulamalar kapsamında değerlendirildiği dikkat çekmektedir (Yücekul, 2011, s.161).

2.3.1.2. Avrupa Komisyonu Çerçevesinde

İnsan ticaretiyle mücadele Avrupa Konseyi nezdinde iki ayrı yöntemle gerçekleştirilmektedir. Birincisi AİHM verdiği kararlar vasıtasıyla yapılan insan ticaretiyle mücadeledir. Avrupa Konseyi kapsamında kabul edilen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin uygulanması bakımından AİHM, yargı yetkisini kullanarak, insan ticaretine dair verdiği kararlarla yasal çerçevenin oluşumuna katkı sağlamaktadır. İkincisi ise "*Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi (AKİTS)*" dir. Bu sözleşmenin kabulüyle devletler arası işbirliği ve koordinasyon sağlanmıştır. Avrupa Konseyi bu sayede insan ticaretiyle mücadeleyi yalnızca AİHM' ye bırakmamış ve bu kapsamda mücadelesini büyük ölçüde güçlendirmiştir (Tekin, 2020, s.65).

2005 yılında imzalanan ancak 2008 Şubat ayında yürürlüğe giren, içerik açısından Palermo Protokolünden daha kapsamlı olan "İnsan Ticaretine Karşı Avrupa Konseyi Sözleşmesi" bu sözleşmeye taraf olan devletlere, iç hukuk sistemlerini gözden geçirmelerini salık vermiş; bu sayede suçla mücadelenin daha etkili bir yol izlenmesi sağlanmış ve insan ticareti mağdurlarının, toplumsal cinsiyet eşitliği ile insan hakları ekseninde korunmalarını temin etmek maksadıyla insan ticareti faaliyetlerini cezai müeyyideye bağlama yükümlülüğü getirmiştir. BM Protokolü ile bu sözleşme hemen hemen aynı tanımlamalar yapmaktadır ve belirtilen kapsama dâhil olan faaliyetleri suç olarak düzenleme noktasında taraf devletleri sorumlu tutmaktadır. Avrupa Konseyi üyesi olmayan devletlere de, aynı sözleşme açıktır ve bu sayede geniş kapsamlı bir uygulama alanı sunmaktadır. Sözleşmenin amacı, insan ticaretinin önlenmesi, kaldırılması ve cezalandırılması hususunda Palermo Protokolü'nün ilerisine geçebilmektir. Konu bağlamında sözleşmede belirtilen ayrıntılar şöyledir: İnsan ticareti suçu bir insan hakları ihlalidir; suçun ulusal ya da, uluslararası ve tek başına ya da, örgütlü bir şekilde işlenebilmesi ihtimaller dâhilindedir; emek sömürsü de, insan ticareti suçunun kapsamına alınmalıdır; mağdur ile tanıkların korunması için hukuki altyapının oluşturulması gerekmektedir. Bu mevzuat, görüldüğü üzere insan ticaretini bir suç olarak kabul etmektedir. Söz konusu kişinin mağdur sıfatıyla nitelendirilmesi için suç oluşumunu meydana getiren ve mevzuatta belirtilen fiillerden birisine maruz kalmak, yeterlidir. Diğer taraftan, mağdurun rıza göstermesi durumunda dahi suçlunun cezai sorumluluğu olduğu tıpkı Palermo Protokolü'nde olduğu gibi vurgulanmıştır. Avrupa Sözleşmesi ayrıca, sözleşmeye taraf olan devletlerin insan ticaretine karşı hangi

cezaların verilebileceğine ilişkin maddeleri de, barındırmaktadır. Etki gücü yüksek ve orantılı olmak şartıyla caydırıcı nitelikteki cezalar ile özellikle suç üzerinden elde edilmiş gelirlerin müsadere edilmesine olanak sağlanmasını, hükümlerinde öncelikli olarak vurgulamıştır (Çakmakcılar, 2019, s.13).

İnsan ticareti tanımının Palermo Protokolü'nün 3'üncü maddesindeki tanımıyla aynı olan bu sözleşme, 2005'te düzenlenmiş ve 2009'da Türkiye tarafından imzalanmıştır. Avrupa Konseyi'nin, tavsiye kararlarından öte hukuki bağlayıcılığı olan bir andlaşmanın hazırlanmasını ihtiyaç duyması üzerine, mağdur haklarının korunması ve insan hakları ile kovuşturmayla dair hususlar arasında uygun bir dengenin kurulmasını hedefleyen bu sözleşme hazırlanmıştır. *"İnsan Ticaretine Karşı Eyleme İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi Hakkında Açıklayıcı Belge"* 'de belirtildiği üzere; bu sözleşmeyle Avrupa Konseyi'nin daha sınırlı yapısından faydalanan, daha net hükümler içeren ve daha kapsamlı diğer uluslararası andlaşmalardaki asgari standartların ilerisine geçebilen bu sözleşme ile, insan ticaretine karşı uluslararası platformdaki çabaların bölgesel seviyede tamamlanması hedeflenmektedir (Korkusuz, 2014, s.46).

2.3.1.3. Avrupa Birliği (AB) Çerçevesinde

AB'nde insan ticareti ile ilgili çalışmalar, 1990 yılının başında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından başlamıştır. Sovyetler Birliği'nden ayrılan ülke vatandaşları, bu siyasî gerilimin, yoksulluk ve işsizliğin etkisiyle başka ülkelere çalışmak amacıyla gitmeye başlamış; bu sebeple insan tacirleri tarafından insan ticaretinin konusu olma ihtimalleri artmıştır. 1990'lı yıllardan sonra insan ticareti suçunun giderek artması Avrupa ülkelerini insan ticaretiyle mücadele konusunda harekete geçirmiş; bu kapsamda AB tarafından insan ticaretiyle mücadelede işbirliğinin artırılması ve yeni politikaların üretilmesi gerektiği düşüncesi ortaya atılmıştır. İnsan haklarına saygı, demokrasi ve hukukun üstünlüğü AB'nin temelini oluşturmaktadır. AB siyasî, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar üzerine odaklanmış; azınlıkların ve özellikle kadın ve çocuk haklarına özel önem vermiştir. AB'de temel haklara ilk olarak Maastrich Antlaşması ile insan hakları kavramı eklenmiş; Amsterdam, Lizbon Antlaşmaları ve Temel Haklar Şartı ile bu kavram giderek güçlendirilmiştir. AB'nin insan ticareti alanında başlayan çalışması Amsterdam Anlaşmasıyla hız kazanmış ve Çerçeve Kararlar AB hukuk sistemine dahil edilmiştir. AB'de insan ticaretiyle mücadele çalışmalarının hız kazanmasının en önemli sebebi; 7 Ocak 2010 tarihli Rantsev

kararıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Rantsev-Kıbrıs ve Rusya davasında verdiği kararlar çok önemli bir adım atmıştır. Bu kararlar insan ticaretinin bir insan hakkı ihlali olduğu hatırlatılmış ve taraf devletlere insan ticaretiyle mücadele konusunda sorumluluklar yüklenmiştir. İnsan ticaretine ilişkin en önemli düzenlemelerden birisi 19 Temmuz 2002 tarihinde AB’nde oy birliği ile kabul edilen İnsan Ticareti ile Mücadeleye İlişkin 2002/629/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararıdır. Bu karar, Palermo Protokolü’nün AB’ye yansımalarıdır. Bu Çerçeve Karar’da Palermo Protokolü’ne paralel insan ticareti tanımı yapılmış; insan ticaretinin geniş bir kapsamda ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca kararda, insan ticaretinin temel insan hakları ihlali ve insan onurunu zedeleyen bir suç türü olduğu da, belirtilmiştir. 2002/629/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararı, insan ticareti konusunda cezaî düzenlemelerde minimum standart getirmesi açısından da, önemlidir. Kararın kabul edilmesinin ardından birçok üye ülke kendi mevzuatlarını çerçeve karara göre düzenlemiştir. Bu Kararla insan ticaretinin sömürü, sevk etme ve tedarik etme gibi değişik şekilleri cezalandırılmış ve bu konuda AB ülkeleri farklı görüşler benimsemiştir. Hollanda, Çek Cumhuriyeti, Macaristan gibi ülkeler kararda yer alan yöntemi benimseyerek insan ticaretini tüm araç ve amaçları kapsayacak şekilde tek madde altında ele almışlardır. Bazı ülkeler ise suçu tek maddede toplamayarak suçun değişik görünümelerini farklı maddelerde ele almıştır: Örneğin, Litvanya’da kişinin sevk edilmesi, cinsel amaçlı sömürülmesi farklı maddelerde düzenlenmiştir. Üçüncü grupta bulunan ülkeler ise, insan ticaretini amacına göre farklılaştırmaktadır: Örneğin Almanya’da iş gücünün istismarı veya cinsel istismar iki ayrı maddede düzenlenmiş; İrlanda, Estonya, Slovakya gibi ülkelerde ise çocuk ticareti ayrı maddelerde düzenlenmiştir (Demiral, 2019, s.45).

2.3.2. Türk Hukukunda İnsan Ticaretine İlişkin Düzenlemeler ve Çabalar

Maalesef Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında insan ticareti yasağı ile ilgili açık bir madde bulunmamaktadır. Ayrıca Anayasa Mahkemesi de, henüz bir temel hak olarak insan ticareti yasağı ile ilgili herhangi bir karar vermemiştir. Bu sebeple de, bu yasağın söz gelimi Anayasanın 17⁴. veya 18⁵. maddeleri kapsamı içinde kalıp kalmadığı

⁴ Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı başlıklı Anayasa m. 17/1 uyarınca: “Herkes, ... maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. ...”

⁵ Zorla çalıştırma yasağı başlıklı Anayasa m. 18 uyarınca: “Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır. Şekil ve şartları kanunla düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki

ve kalıyorsa nasıl korunduğu ve hangi yükümlülükleri içerdiği ile hangi şartlar altında sınır ötesi uygulanabilir olduğu sorularına henüz açıklık getirilmemişse de, bu sorular ile ilgili bir takım tespitler yapılabilir (Göçmen, 2015, s.18).

İnsan ticareti ile mücadele; uluslararası kuruluşların, devletlerin, sivil toplum örgütlerinin ve araştırmacıların bu alandaki bütün faaliyetlerini içermektedir. Bu suçla mücadeleye yönelik kuramsal araştırmalar literatürde politika analizi, norm geliştirme ve uygulama ve en iyi uygulama çalışmaları olmak üzere üç başlık altında sıralanabilir. Bu çalışmaların ortak vurguladığı nokta, diplomasi dünyasının rasyonel hareket eden ve kendi çıkarları doğrultusunda pozisyon alan devletlerden oluştuğu yönündedir. Politika analizi yaklaşımı cinsiyet, yaş, etnik köken gibi politika parametrelerine değişik ölçütlerin de, dâhil olmasını inceler ve bu parametrelerin genel bir değerlendirmesini yapar. İnsan ticaretiyle mücadeleyi bir norm olarak görenler ise, insan ticaretinin nasıl geliştiğini anlamaya çalışır. Türkiye’de insan ticaretiyle mücadele ulusal çerçevesi, bu alanda uluslararası standartların oluşumunun ardından 2000’li yılların başından itibaren gelişimini hızla sürdürmektedir. Türkiye, uluslararası göç sistemi içerisinde yakın zamana kadar göç veren ve transit ülke olma özelliği ile ön plana çıkan bir ülke konumundan, sosyo-ekonomik kalkınmayla birlikte yaşanan olumlu gelişmelerin ardından, hedef göç ülkesi olma hususunda da, hızla ilerlemektedir. Dolayısıyla Bu husus, Türkiye’yi aynı zamanda insan ticareti suçunda bir hedef ülke konumuna sokmuştur. BM Sınır aşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi’nin (Palermo Protokolü) 2000 yılında imzalanması ve ilgili protokollerin 2003 yılında iç hukuka dâhil edilmesiyle beraber, sözleşmenin yükümlülüklerini yerine getirmek maksadıyla insan ticareti alanında bazı yasal ve idari düzenlemeler yapılmıştır. İlk olarak suçun kovuşturulması ve soruşturulması kapsamında 2005 yılında yürürlüğe giren "5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (TCK)" İnsan Ticareti Özel Hükümler kısmında “Uluslararası Suçlar” başlığı altında 80. Madde’de yaptırıma bağlanmıştır. TCK’de insan ticareti suçu, insan ticaretine yönelik Ek Protokole uygun olarak şu şekilde ele alınmıştır:

“Zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak veya esarete tâbi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya

çalıştırmak; olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler; ülke ihtiyaçlarının zorunlu kaldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları, zorla çalıştırma sayılmaz.”

kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri ülkeye sokan, ülke dışına çıkaran, tedarik eden, kaçırarak, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden ya da barındıran kimseye sekiz yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası verilir.”

Türkiye’de insan ticareti ile mücadelede özgü ayrıca bir kanun henüz bulunmamaktadır. Fakat son zamanlarda göç politikalarının tekrar yapılandırılmasıyla insan ticaretiyle mücadele kapsamı da, uluslararası normlara uygun ve kapsayıcı biçimde revize edilmektedir. Bu çerçevede Türkiye ile yakın işbirliği içerisindeki uluslararası bir kuruluş yetkilisinin ifade ettiği üzere, özellikle 2010 sonrası dönemde insan ticareti ile mücadele, göç yönetimi çerçevesinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ve politika alanında konunun önemi artmıştır. Göç alanında diğer bir uzman ise, insan ticaretiyle ulusal mücadele sürecine etki eden faktörleri dışsal ve içsel olmak üzere ikiye ayırıp, konuyu daha analitik bir çerçevede yaklaşmıştır. Görüşmeci; insan ticaretiyle mücadele konusunda uluslararası standartların oluşması Türkiye’de de, ilgili aktörlerin bu suça yönelik farkındalığını arttırdığını beyan etmiştir. Farkındalığın artmasında da, özellikle ABD’nin Türkiye’de, dâhil olmak üzere diğer ülkeler hakkında yayınladığı yıllık insan ticareti raporları, Türkiye’nin AB müktesebatına uyum süreci, uluslararası kuruluşların düzenlediği eğitim faaliyetleri gibi uluslararası faktörlerin etkili olduğu ifade edilmiştir. 2000-2010 yılları arasında insan ticaretiyle mücadelede yönelik ulusal düzenlemeler yapılmasını da, bu tür uluslararası faktörler tetiklemişken, 2010 sonrası sürece daha çok ulusal faktörler etkili olmaya başlamıştır. İnsan ticaretiyle mücadelede yönelik farkındalığın oluşması ve artmasının da etkisiyle, bu kapsamda atılması gereken adımlar göç yönetiminin insan hakları esaslı bir yaklaşımla reform edildiği sürecin bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda 2013 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun (YUKK) insan ticaretiyle mücadelede insan güvenliği ve mağdur odaklı bir yaklaşım benimsenmesinde bir mihenk taşı olduğu söylenebilir. İnsan ticareti mağdurlarının sınır dışı edilemeyeceği ilkesi öncelikle uluslararası standartlara uygun olarak kanunda güvence altına alınmıştır. Göç uzmanı bir yetkili, kanun tasarısı hazırlama sürecinde insan ticaretiyle mücadele alanının da ele alındığını, zayıf yönler araştırılarak bu kapsamda özellikle mağdurların korunması, mağdurlara ikamet izni verilmesi, ulusal yönlendirme ve koordinasyon mekanizmasının güçlendirilmesi gibi düzenlemelerin de, kanun metnine dahil edildiğini ifade etmiştir.

Böylece YUKK insan ticareti mağdurlarına tedavi, bakım ve düşünme süresi ve sonrasında Türkiye’de belirli bir müddet ikamet edebilme kolaylığı sağlamıştır. 2016’da yürürlüğe giren Uluslararası İşgücü Kanunu’nda ise, YUKK uyarınca, mağdur destek sürecinden yararlanan insan ticareti mağdurları, çalışma izninden istisnai olarak yararlanabilecek yabancılar arasına dahil edilmiştir. YUKK’ un yürürlüğe girmesiyle beraber, göç yönetimi ve uluslararası korumadan sorumlu olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), bu sayede insan ticareti alanında ulusal koordinatör görevini Dışişleri Bakanlığı’ndan devralmıştır. GİGM içerisinde kurulan İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı, insan ticareti alanında veri toplama ve araştırma, mücadelede temel boşlukların belirlenmesi, hizmetlerin iyileştirilmesi, ulusal koordinasyonun güçlendirilmesi, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği, ortak projeler yürütülmesi gibi görevleri ifa etmektedir. Mağdurlara erişimde temel bir araç olarak hizmet veren “İnsan Ticareti Mağduru Acil Yardım İhbar Hattı” 157 numarası, GİGM tarafından “Yabancılar İletişim Merkezi” ’ne (YİMER) dönüştürülmekle birlikte hâlâ insan ticareti mağdurlarına yönelik ihbar ve yardım hattı da, işlevini sürdürmektedir. İlgili uzmanlarla yapılan mülakatlarda ifade edildiğine göre, bu geçiş aşamasında ilk zamanlar mağdur tespitinde azalma ve koruma hizmetlerinde kurumlar arası iş birliğinde aksaklıklar yaşanmış olsa da, varılan noktada insan ticareti ile mücadele alanında oluşturulan yeni mekanizmalar etkili olmaya başlamıştır (Memişoğlu, 2019, s.266).

Ayrıca hukuki açıdan teknik olarak incelendiğinde insan ticareti suçunu Veysel Dinler şu şekilde aktarmıştır;

İnsan ticareti suçu, Türk hukuk sistemine ilk olarak, "3 Ağustos 2002 tarih ve 4771 sayılı kanunun ile 765 sayılı eski TCK'nin 201/b" maddesiyle dahil olmuştur. 5237 sayılı ve 2004 tarihli Türk Ceza Kanununun 80. maddesinde, özel hükümlerin birinci kısmını oluşturan "Uluslararası Suçlar" kısmının, ikinci bölümünde göçmen kaçakçılığı suçuyla beraber, müstakil bir suç olarak ele alınmıştır:

"(1) Zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak veya esarete tâbi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri ülkeye sokan, ülke dışına çıkaran, tedarik

eden, kaçıran, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden ya da barındıran kimseye sekiz yıldan oniki yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası verilir".

"(2) Birinci fıkra da belirtilen amaçlarla girişilen ve suçu oluşturan fiiller var olduğu takdirde, mağdurun rızası geçersizdir".

"(3) Onsekiz yaşını doldurmamış olanların birinci fıkra da belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hallerinde suça ait araç fiillerden hiçbirine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkra da belirtilen cezalar verilir".

"(4) Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler hakkında da güvenlik tedbirine hükmolunur".

Kişi özgürlüğü ve kişinin kendi kaderini belirleme hakkı, insan ticareti suçuyla korunan hukuki bir değerdir. Suçun esas konusu, insan ticaretinin de, konusu olan insandır. Tacir veya mağdur için bir özellik belirtilmemiştir. Bütün insanlar bu suçun faili veya mağduru olabilirler. Suçun maddi unsuru, ülkeye sokma, ülke dışına çıkarma, temin etme, kaçırma, bir yerden başka bir yere götürme veya barındırma. Bu fiillerin gerçekleştirilmesinde, tehdit, baskı, cebir, şiddet kullanmak, çaresizliğinden faydalanmak, aldatmak araç fiiller olarak belirtilmiştir. Kasıt suçun manevi unsurudur. Yani taksirle işlenmesi söz konusu değildir ve özel kast gerekir. Amacın zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak, esarete tabi kılmak ve vücut organlarının verilmesi sağlamak fiillerini içermesi gerekir. Hukuka uygunluk öğelerinin bu maddeye uygulanma mümkünatı yoktur. Böylece maddenin ikinci fıkrasında bulunan mağdurun rızası kısmı geçersiz sayılmıştır. Bu suç birleşik bir suçtur. Araç fiillerin yapılmasından dolayı faile ayrıca ceza verilmez yani suçun gerçekleşmesi bir süreci kapsadığından, mütemadi bir suçtur. Araç fiiller gerçekleştirilip, amaç fiiller gerçekleştirilmediğinde teşebbüsten söz edilebilir. Ayrıca suçun meydana gelmesi için amacın gerçekleşmesi şartı yoktur. Bu suça yardım ve yataklık ile iştirak da mümkündür (Dinler, 2010, s.195).

2.4. İnsan Ticareti İle Mücadelenin Yol ve Yöntemleri

İnsan ticaretiyle mücadele uluslararası literatürde İngilizce anlamlarının kısaltmaları olan 3P (Prevent, Protect ve Prosecution) olarak bilinir. Yani; önleme, koruma ve cezalandırma. İnsan ticareti suçu, organize bir suç olduğu için işlenmesi zor

olduğu kadar, mücadelesi de, o denli zor olan bir suçtur. Suçun doğası gereği en az iki ülkeyi birden ilgilendirmesi, her iki ülkenin emniyet güçlerinin işbirliği ve koordinasyonunu gerektirmektedir. Sivil toplum kuruluşları ve devletler arasında koordinasyon ve işbirliği zorunludur. Bundan dolayı, literatürdeki 3P ye "ortaklık" kavramını ekleyen çalışmalar da mevcuttur. Ancak bu çalışmalar daha çok insan ticaretinin engellenmesi unsuruyla beraber yer almaktadır.

İnsan ticaretiyle mücadelede, literatür üçlü bir temeli ele alınır. İnsan ticaretiyle mücadelenin alt unsurlarını oluşturan bu üçlü paradigma önleme, cezalandırma ve korumayı kapsar. İnsan ticaretinin önlenmesi açısından; insan ticaretine yönelik arz ve talebi baskılayarak insan ticareti vakalarını azaltma çabaları bu kapsamdadır. Bu çabalar çoğunlukla ulusal eylem planları, eğitim programları, yetkililer arasında bilgi paylaşımı, sivil toplum örgütleri ve başka ülkelerin kurumlarıyla işbirliği ve kamu farkındalığı kampanyaları gibi eylemleri içerir. Bu faaliyetlerin büyük kısmı ülke içerisinde gerçekleşir. Uluslararası örgütler ve hükümetler, dezavantajlı guruptaki insanların mağdur olmalarını engellemek için farkındalık artırıcı faaliyetlerde bulunmaktadır. Potansiyel mağdurların insan tacirlerine karşı savunmasız hallerini iyileştirmek için çaba harcarlar ve topluma insan ticareti farkındalığı ekseninde eğitim verirler. Önleme kampanyaları çoğunlukla kaynak ülkelerde başlatılmaktadır. Fakat bu kampanyalar eş zamanlı olarak hedef ülkelerde de, gerçekleşmelidir. Tacirlerin caydırıcı cezaları almaları açısından; insan ticareti eylemlerinin yeterli biçimde cezalandırılması ve dolayısıyla insan tacirlerinin eylemlerinin etkili şekilde soruşturulması ve kovuşturulması bu kapsamdadır. İnsan ticaretindeki rollerinin ağırlığına göre tacirlere yönelik caydırıcı cezalar verilmelidir. Tacirlerin cezalandırılmasına yönelik çabaların aynı zamanda insan ticaretini önleyici etkisi de, vardır. İnsan ticareti mağdurlarının korunması açısından; insan ticareti mağdurlarının gözetilmesi ve desteklenmesi çabaları bu kapsamdadır. Bu çabalar ücretsiz yasal danışma, ikamet izni verilmesi, barınma, tıbbi ve psikolojik destek gibi faaliyetleri kapsar. Mağdur perspektifinden etkin bir koruma için özellikle vatandaş olmayan mağdurlar açısından vize, çalışma ve oturma izni, tıbbi yardım, eğitime erişim gibi imkanlar sağlanmaktadır. Mağdurların sınır dışı edilme veya hapsedilme gibi kaygıları giderilmelidir. İnsan tacirlerinden gelecek kendileri veya aile bireylerine yönelik tehdit ve baskılara karşı korunmaları için gerekli tedbirler alınmalıdır. Nihayetinde, önleme, koruma ve cezalandırma çabaları birbirleriyle yakın ilişkilidir ve birbirlerini tamamlarlar. Cezalandırma insan tacirleri

bakımından caydırıcı bir faktördür. Koruma ise mağdurlarının statülerini güçlendirerek onların tekrar mağdur olmalarının önüne geçer. Bu sayede insan ticareti sürecinin tekrür etmesine mani olur. Önleme ise insan ticaretine yönelik arz ve talebi ortadan kaldırmak suretiyle problemi esas kaynağından çözmek niyetindedir. İnsan ticaretinin alt unsurları açısından, İnsan ticaretiyle mücadelede dengeli bir yol izlenmelidir. Fakat, insan ticaretinin ağır bir insan hakları ihlali oluşu ve sonucunda insan ticareti yasağının bir temel hak olarak değerlendirilmesi gerektiğinden mağdur haklarına ilişkin özel bir ilgi gösterilmelidir (Tekin, 2020, s.41).

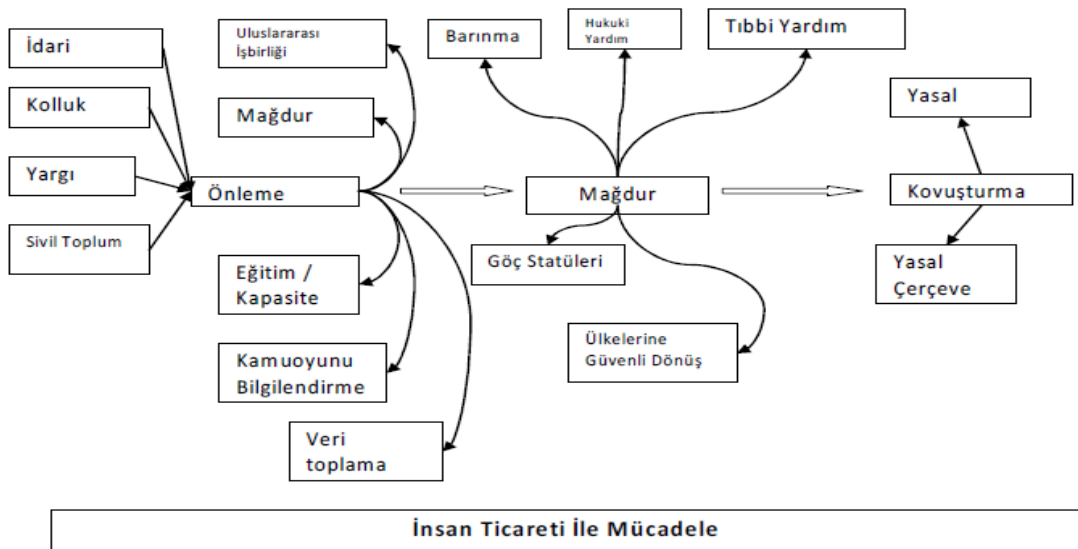
İnsan ticaretiyle mücadelenin temel çerçeve ve ilkelerine ilişkin bir diğer çalışma ise Avrupa Komisyonu İnsan Ticareti ile Mücadele Uzmanlar Grubu(GRETA) tarafından gerçekleştirilmiştir. Avrupa Komisyonu İnsan Ticareti ile Mücadele Uzmanlar Grubu'nun insan ticaretiyle mücadeleye ilişkin çerçevesi “insan hakları temelli” bir müdahaleyi önermektedir. Buna göre, “insan hakları yaklaşımı, insan ticaretine karşı politika ve araçların geliştirildiği her bir eylem planına entegre edilmelidir. İnsan ticaretiyle mücadele araçlarının var olan insan hakları normlarıyla uyumlu olmasını sağlayan mekanizmalar oluşturulmalıdır ve var olan mücadele araçları, insan ticaretinden etkilenen grupların (özellikle mağdurlar ve kadın göçmenler, sığınmacılar ve seks işçileri) insan haklarını olumsuz etkilememelidir. Uzmanlar grubu; “insan ticaretini etkili bir şekilde işaret etmek için insan haklarına saygı ve insan haklarının geliştirilmesi temelinde bütüncül ve bütünleştirilmiş bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğunu ifade etmektedir. Bu tür bir yaklaşımın gerçekleştirilmesi için sivil toplumu ve istihdam piyasası aktörlerini dâhil edecek şekilde tüm ilgili aktörlerle çok disiplinli işbirliği ve koordinasyon kurulması çok önemlidir” demektedir. Uzmanlar grubun göre insan ticareti ile mevcut göç politikaları ve çalışma yerlerinin enformelleştirilmesi arasındaki bağlantı kabul görmelidir. İnsan ticareti mağdurlarının haklarının korunması soruşturma ve kovuşturmanın kalbinde yer almalıdır. İnsan ticaretiyle mücadelede ülke örnekleri incelendiğinde ise farklı kavramsal çerçeveler ışığında gerçekleştirilmiş ülke sıralamaları bulunduğunu görmekteyiz. Örneğin ABD'nin ülkeleri insan ticaretiyle mücadeledeki başarısı açısından sıraladığı liste ile Dreher, Cho ve Neumayer tarafından geliştirilen İnsan Ticaretiyle Mücadele Politika Endeksi (Anti-trafficking policy index) sonuçları açısından farklılaşmaktadır. Belirtildiği gibi bu farklılığın nedeni kullanılan kavramsal çerçeve ve parametrelerdir. Her iki sıralamada da, ülkelerin önleme, koruma, kovuşturma gibi üç ana başlık altında

ele alındığı ve bazı ülkelerin koruma alanındaki başarısı ile ön plana çıktığını bazılarının ise, kovuşturma ve yasal düzenlemeler konusunda iyi örneklerle sahip olduğunu görmekteyiz. Dreher, Cho ve Neumayer (2013) son on yılda küresel düzeyde insan ticaretiyle mücadelede önemli gelişmeler olduğunu ifade etmektedir. Endeks sonuçlarına göre en önemli gelişmeler önleme ve kovuşturma başlıkları altında olmuştur. Gelişmenin en yavaş olduğu alanın ise, koruma olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre birçok ülke insan ticareti mağdurlarını (birçoğu yabancı uyruklu olan) korumak konusunda isteksiz (belki de, daha iyi koruma hizmeti sunarlarsa insan ticaretinin artacağı endişesi nedeniyle) davranmaktadır. İnsan Ticaretiyle Mücadele Politika Endeksi (3P Index; Prosecution=kovuşturma; Prevention=önleme; Protection=koruma) hükümetlerin insan ticaretine karşı çabalarını 3 ana politika boyutunda, Birleşmiş Milletler Palermo Protokolü doğrultusunda puanlayan ve derecelendiren bir ölçüm aracıdır. Ülkelerin tacirlere yönelik kovuşturma, insan ticaretini önleme ve mağdur koruma politikaları 1' den 5' e kadar puanlanır. 1 en kötü politik düzeyi, 5 en iyi politik düzeyi ifade eder. The 3P Index Prof. Seo-Young Cho (Marburg Üniversitesi) tarafından, Şubat 2010-Mart 2012 yılları arasında Avrupa Birliğinin İnsan Ticaretinde Derecelendirme Projesi kapsamında geliştirilmiştir. Her ülkeye ait yıllık veriler güncellenmekte ve sunulmaktadır. Prof. Seo-Young Cho başkanlığında İnsan Ticareti Araştırma Grubu tarafından yönetilmektedir. İndekse göre en iyi performans gösteren ülkeler Avustralya, Fransa, Hollanda, Güney Kore ve İsviçre'dir. Bu ülkelerin tam puanları 15'dir. 2011 yılının en iyi performans gösteren ülkesi İsveç ve İtalya'nın 2012 yılında elde ettikleri puan 14' dir. İsveç' in mağdur korumaya, İtalya' önlemeye ilişkin yönelik politikaları 4 puan almıştır. Derecelendirmede genellikle hedef ülkelerin puanları yüksektir. Ancak Nijerya, Kosova ve Moldova gibi kaynak ülke konumunda olanlar insan ticaretine karşı ileri düzey politikaları hayata geçirmeye başlamıştır. İndeks' de en kötü performans gösteren ülke Suriye'dir. Küba, Somali, İran, Kuzey Kore insan ticaretine karşı politikalarını geliştirmesi gereken, kötü performansa sahip ülkelerdir. 2012 yılındaki derecelendirmede ülkelerin önleme ve mağdur korumaya ilişkin puanlarında artış; kovuşturmayla ilişkin puanlarında ise, düşüş olduğu gözlenmiştir. Bu düşüşün ana nedeni olarak insan ticareti karşı hukuki uygulamaların eksikliği ifade edilmektedir. Bu politika boyutundaki değerlendirme esas olarak insan ticaretine karşı kanunların kabul edilip edilmediği ve uygulama düzeyi ile ilgilidir. 163 ülkenin ulusal hukuk sistemi

içinde insan ticareti suçu yer almaktadır. Bununla beraber sadece 57 ülke kovuşturma ve yargılamayı tatmin edici seviyede gerçekleştirmek için insan ticaretine karşı yasaları yeterli düzeyde uygulamaktadır. İsveç özellikle insan ticareti sorununda cinsel hizmet satın almaya odaklanmış ve bu talebin önlenmesine yönelik çalışmalar ile insan ticareti ile mücadele edilebileceğini savunmuştur. İsveç'in bu uygulamaları insan ticareti alanında "İsveç Örneği" olarak da adlandırılmaktadır. İsveç bu bölümde hedef ülke örneği olarak sunulmuştur (Beydili vd., 2014, s.41).

Makro düzeyde uzun süreçli stratejilerin belirlenebilmesi, kurumsal kapasite ve uzmanlaşma insan ticareti ile etkili mücadelede için zorunludur. İnsan ticareti ile kurumsal mücadele; önleme, mağdurun tespiti ve korunması ve failin yakalanarak cezalandırılmasını içeren esasta üç sacayağı üzerinde kuruludur. Anlaşılacağı üzere pek çok faktörü kapsayan bu süreçle etkin mücadele için, çok çeşitli kurumların koordineli bir biçimde çalışması kaçınılmazdır. 2002 yılında Dışişleri Bakanlığının koordinesinde birçok kurum ve kuruluş bu kapsamda bir araya getirilerek ulusal bir görev gücü kurulmuştur (UGG). Söz konusu görev gücü: İçişleri Bakanlığı (Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, İnsan Kaynakları Geliştirme Vakfı ve Kadın Dayanışma Vakfı gibi kurum ve kuruluşlardan oluşmaktadır.

Şekil 2.1. : İnsan Ticareti İle Mücadele Yol Ve Yöntemleri



Kaynak: Seyhan(2012)

Şekil 2.1. de, görüleceği üzere insan ticareti ile mücadelenin üç temel ayağı vardır: 1.İnsan ticaretini önlemeye yönelik yasal, politik ve toplumsal çabalar; 2.İnsan ticareti mağdurlarının hukuki, tıbbi ve insani bakımdan korunması ve desteklenmesi; 3.Bu suçun faillerinin yakalanarak adalete teslim edilmesi ve bu suçla ilgili fiillere caydırıcı cezalar getiren yasal ve hukuki düzenlemelerin yapılması (Seyhan, 2012, s.15).



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İnsan Ticareti Mağdurlarına Yönelik Sosyal Politikalar

Bu bölümde çalışmamızın çıkış noktasını oluşturan insan ticareti mağdurlarına yönelik ülkemizde uygulanan sosyal politikaları irdelleyeceğiz.

3.1. İnsan Ticareti Mağdurlarına Yönelik Sosyal Politikalara Duyulan Gereksinimin Nedenleri

Sosyal devlet ilkesinin gereği; vatandaşlara, içinde yaşadığı toplumun gerçeklerine uygun bir yaşam seviyesi sağlamayı kendine vazife edinen devlet görüşünü ifade eder. Sosyal barışı ve sosyal adaleti sağlamak maksadıyla, sosyal ve ekonomik alana müdahaleyi haklı ve gerekli gören yani sosyal devlet ilkesini benimseyen ülkeler, vatandaşlarının sosyal haklarını iyileştirmek, onlara insan onuruna yakışır bir yaşam seviyesi temin etmek, sosyal güvenlik ihtiyaçlarını gidermek noktasında kendilerini yükümlü görürler. Bu alandaki yükümlülüklerini yerine getirebildikleri ölçüde, devletler sosyal bir nitelik elde ederler (Altan, 2004, s.14).

Sosyal devlet ilkesini benimseyen ülkeler, tüm bireylerin korunması, toplumsal bütünleşme ve uyum ve kalkınmanın getirdiği yararlardan, gelişmeden faydalandırılması görevlerini benimsemelidir ki bu görev aynı zamanda devlet olmanın da bir gereğidir (Şişman, 2013, s.17).

Sosyal politika bilim dalının sosyal nitelikli tüm politikaları kapsadığını, bireylerin eğitimlerinden sağlıklarına, güvenliklerinden hak ve özgürlüklerine kadar uzanan çok geniş bir çalışma ağına sahip olduğunu düşünebiliriz. Ancak böyle bir anlatım, sosyal politikayı bağımsız bir bilim dalı olarak ifade edebilmemizi güçleştirir. Bu nedenle de, bu bilim dalını tanımlayabilmek için öğretide yapılmış olan daha özel tanımlardan yararlanılması gerekmektedir (Şişman, 2013, s.10).

Sosyal politikayı kimi zaman iş, kimi zamansa toplumsal hayatın içinde, kişilerin karşılaştıkları yada karşılaşılabilecekleri tüm sorunlara karşı korunup, gerektiğinde ise, bakım ve gözetimlerinin öngörüldüğü, kamusal politikalar üreten, uygulayan ve sorgulayan sosyal bir bilim dalı şeklinde tanımlayabiliriz (Altan, 2007, s.9).

Anayasanın 2. maddesinde;

“Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

hükmü düzenlenmiştir. Hem bu hükmün hem de, yukarıda tanımlarını yaptığımız sosyal politikanın ve sosyal devlet olmanın bir gereği olarak ayrıca Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu tüm uluslararası andlaşmaların da, neticesinde insan ticareti mağdurlarına yönelik sosyal politikalara duyulan gereksinim kaçınılmazdır.

3.1.1. İnsan Ticareti Mağdurlarına Yönelik Sosyal Politikaların Hedefleri ve Araçları

Sosyal politikaların konuları zamanla iş ilişkileri ve yaşamı ile sınırlı olmaktan çıkarak, koruma sözcüğü eskisine göre daha zengin bir içerik kazanmıştır. Yaşadığımız dönemde Sosyal Politika’nın belli bir sınıfın değil, tüm toplumun korunmasına yönelik daha kapsamlı ve ileri hedefleri bulunur. Sosyal politikalarla sosyal korunma gereksinimi en geniş ve doyurucu biçimde karşılanıp, sosyal refah düzeyinin olabildiğince yükseltilerek toplumda gerek sosyal, gerekse ekonomik yönden bir dengenin kurulup, korunması amaçlanır. Bu yüzden de, çağdaş Sosyal Politika anlayışı; sosyal politikaların salt işçi kesimini değil, tüm toplumu kucaklaması halinde toplumsal düzenin sigortası, güvencesi olabileceğini varsayar, ancak bu yol ile toplumsal barışın sağlanacağına ve buna dayalı sürekli bir gelişmenin sürdürüleceğine inanılır. Bu hedef, devleti ve hukuk düzenini ayakta tutup sürdürebilmek açısından da, hiç kuşkusuz yaşamsal bir değer taşır (Altan, 2004, s.26).

Toplumun en üst düzeydeki amaçları ile sosyal politikanın hedefleri çakışmaktadır. Sosyal denge, sosyal gelişme, sosyal bütünleşme, sosyal barış, sosyal adalet gibi başlıklar altında bu hedefleri toplayabiliriz. Bütün bu hedefler toplumun denge içinde varlığını devam ettirmesinin, çatışmaları ve toplumsal bunalımları aşarak, sağlıklı bir toplum düzeni meydana getirmenin temel unsurlarını belirlemektedir. Toplumu oluşturan sosyal gruplar ve kişiler arasındaki yaşam seviyeleri, toplumsal hizmetlerden faydalanma ve ekonomik imkanlara erişimden kaynaklanan farkları azaltmak, sosyal gelişme amacına yönelik politikaların genel hedeflerindendir. Toplum yaşamında tüm bireylerin insan olma niteliğinin gereğince medeni ve siyasal hakları vardır. Bu bağlamda birey özgür sayılabilir. Fakat, özgür sayılmak mutlu olmak için

yetersizdir. Diğer bir ifade ile, özgürlükler ancak maddi imkânlarla gerçekleşebilir. Kişilere klasik hak ve özgürlükler yanı sıra sosyal haklar da, tanınarak bu hedefe erişilebilir. Sosyal adalet hedefi bu haklara ulaşmada toplumun her kesimine eşit davranmayı hedefler. Sosyal barış hedefinin esasını ise, toplumdaki uyuşmazlıkların, sosyal çatışmalara ya da, sosyal patlamalara dönüşmeden barışçı yollarla çözülmesi oluşturmaktadır. Bir toplumun bütün kesimlerinin geniş ölçüde uyum içinde bulunmasını sağlayan toplumsal bütünleşme durumu ise, sosyal denge olarak adlandırılır. Sosyal denge, toplumu oluşturan coğrafi bölgeler, sosyal grup ve sınıflar ile sosyal hizmetlerden faydalanan kesimler arasında kurulması gereken geniş yelpazeli bir dengeyi ifade eder. Toplumsal çözümleri önleyerek, bir bütünleşme süreci içinde toplumun varlığını sürdürmek sosyal bütünleşme hedefini ifade eder. Toplumun her seviyesinde ve toplumsal gelişme sürecinin her aşamasında sosyal bütünleşme hedefinin gerçekleştirilmesi büyük önem arz eder (Şişman, 2013, s.95).

Yukarıdaki bahsettiğimiz kavramsal çerçeveden çıkarılacağı üzere; dezavantajlı bir gurup olan insan ticareti mağdurları her açıdan savunmasız, istismara açık, koruma ve desteğe muhtaç oldukları için sosyal bir devletin uygulaması gereken sosyal politika hedeflerine ulaşmada en az toplumun diğer kesimleri kadar hak sahibi ve merkezi bir konumda olmalıdırlar. Bu hedeflere ulaşırken devletin kullanmış olduğu bazı sosyal politika araçları vardır bu araçlar genel olarak ulusal ve uluslararası araçlar olarak ikiye ayrılır.

Devletler sömürünün ve istismarın önüne geçilebilmesi, barışın ve adaletin sağlanabilmesi, artan çatışma ve sürtüşmelerin azaltılabilmesi, ve nihayet gelir dağılımında adaletin tesisi için sosyal ve ekonomik hayata müdahale etmeye başlamışlardır. Yapılan bu müdahaleler, bazen politika düzenlemeleri, bazen yasal, bazen kurumsal, bazen de, hepsinin beraber uygulandığı yöntemlerle olmuştur. Sosyal politika araçlarının ve disiplininin doğuşu bu müdahale yöntemleri sayesinde olmuştur. Ulusal sosyal politika araçlarını ise, ulusal seviyede geliştirilen araçlar ve yöntemler oluşturmaktadır. Özellikle sanayi devriminden sonra yaşanan değişime bağlı olarak toplum hayatında ulusal ve uluslararası sosyal politika araçları giderek önem kazanmış ve sosyal politikanın teorik amaçları olan, barışın ve adaletin toplum hayatına entegrasi için vazgeçilmez araçlar hâlini almıştır (Bedir vd., 2012, s.17).

Çeşitli araçlardan yararlanılarak, sosyal politikalarla ulaşılmak istenilen hedeflere erişilebilir. Bu bilim dalının kendine özgü araçlarının yanında, kamusal niteliği olan tüm politikalarla ortak araçları da, vardır. Hiç şüphesiz hukuk normları bunların başında yer alır. Ulusal sosyal politikaların temel ilkeleri, ancak yasama organı tarafından yürürlüğe konulan hukuki düzenlemelerle bir ülkede uygulanabilir. Bunun yanı sıra, bu bilim dalına has başka araçlara da, yine hukuki düzenlemelerle geçerlilik kazandırılabilir. Bu sebeple, sosyal politikaların araçları arasında hukuk normları öne çıkar. Sosyal politikaların araçları arasında sosyal planlama da bulunur. Hali hazırdaki sosyal güvenlik sistemi ile endüstri ilişkileri sisteminden de, sosyal politikaların hedefleri doğrultusunda faydalanılır. Bunun yanı sıra engelli ve eski hükümlülerin istihdam edilebilmesinde kullanılan korumalı işyerleri, ücretlerin reel değerlerinin korunmasında kullanılan eşel-mobil, toplu iş sözleşmeleri ya da, toplumsal andlaşmalar gibi bazı teknikler de, bu kapsamda değerlendirilmelidir. Sosyal Politika bilim dalına konu olan politikaların kurumsal anlamda istihdam, denetim kurumları, yargı organları gibi kamusal ya da, yarı kamusal kurum ve kuruluşlar ile tüketici örgütleri, kooperatifler gibi örgütler de, sosyal politika araçları arasında sıralanabilir. Yine sosyal politikalara ilişkin konuları içeren iki ya da, çok taraflı uluslararası andlaşmalar, sözleşmeler, onaylanan kararlar, bildirge ve resmi belge hükümleri de, sosyal politikaların uluslararası araçlarının kaynağı kapsamında sayılabilir (Altan, 2007, s.25).

Sosyal politikanın araçları söz konusu olduğunda, baş aktörün devlet olduğu aşikârdır. Politika önlemlerinin alınmasında ve gelişmesinde etkili olan kurum şüphesiz devlettir. Hukuki yaptırım gücü söz konusu olduğundan her dönem ve sistemde toplumsal yapıya yön veren önemli ekonomik ve sosyal rol ve işlevler üstlenmiştir. Refahın sağlanması maksadıyla kaynakların yönlendirilmesi ve dağıtılması modern devletin en önemli görevleri arasında yer almaktadır (Erdendoğdu, 2014, s.7).

Hukuk normları dışında da, sosyal politikaların başka araçları mevcuttur. Bu kapsamda, sosyal politikaların sosyal hizmet, sosyal planlama, sosyal yardım, sosyal sigorta, sosyal tazmin, sosyal güvenlik sistemi, toplu iş sözleşmeleri, toplumsal antlaşmalar gibi kendine has araçlarının olduğu söylenebilir (Tezgel, 2013, s.7).

Son yıllarda Türkiye’de sosyal yardımlarla ilgili teorinin geliştiğini aynı zamanda uygulama kapsamının da genişlediğini ifade etmek mümkündür. Benzer şekilde bir taraftan mevzuat genişlerken, diğer yandan uygulama içine girilmekte ve bu

alanda çalışan daha fazla uzman yer almaktadır. Bu çerçevede sosyal hizmet bölümleri de, sürekli olarak artmaktadır. Bu alanda çok önemli bir gelişme olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasını gösterebiliriz. Sosyal yardım uygulaması içindeki SYDV' lerin bütçelerinin de, sürekli artış kaydettiğini söylemek mümkündür. Benzer şekilde kamu yönetimlerinin yanı sıra sivil toplum, özel sektör ve bireysel yardımların da, artışları göze çarpmaktadır. Hem mevzuat anlamında hem de, uygulamaların yaygınlaşması kapsamında sosyal yardım konusunun yansımaları esasen 1980 sonrası dönemden sonra görülmeye başlamıştır. Yoksulların genel sağlık sigortasına dâhil edilmeleri, 18 yas altı çocukların ebeveynlerinin ödedikleri primlerden bağımsız olarak sosyal güvence kapsamına alınması da, önemli bir adımdır. Türkiye'de yürürlükte olan 2022 sayılı Kanun, evde bakım hizmetleri, muhtaç, güçsüz ve kimsesizlere aylık bağlanması, kadın konukevleri, Sosyal Yardımlaşma Vakıfları (SYDV), dul kadınlara nakit ödenmesi, kadına yönelik şiddeti önleme çalışmaları, elektronik destek butonu gibi merkezi hükümetin sosyal devlet uygulamalarının yanı sıra belediyeler ve il özel idareleri de, sosyal hizmet ve sosyal yardımlarla ilgili uygulamalara dahil olmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, koordinasyon ve işbirliği içinde ulusal strateji ve politika üretebilecektir. Şüphesiz bu işbirliği ve koordinasyon sağlamanın sosyal politikaya olumlu etkisinin olması kaçınılmazdır. Bunun yanı sıra bakanlığın görev tanımlarında yalnızca çocuk, kadın, aile, engelli ve yaşlı gibi gurupların olması, sosyal politikalarla ilgili önceden beri süregelen bir eksikliği de, gün yüzüne çıkarmaktadır. Sosyal politikaların kapsamının yalnızca yaşlılar, engelliler, kadınlar, çocuklar ya da şehit ile gaziler olmadığı aşikârdır. Göç ve insan ticareti mağdurları, işsizlik, çalışan yoksullar, istihdam, sosyal güvenlik ve sağlık problemlerinin de, “sosyal politikalar” la ilgili bakanlığı ilgilendirdiği net olarak söylenebilir (Kesgin, 2012, s.53).

Yukarıda açıkladığımız nesnel gerçekler ışığında; insan ticareti mağdurlarına yönelik uygulanan sosyal politika araçlarının dayandığı argümanların ve çerçevesinin uluslararası andlaşmalar ve taahhütler olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu bağlamda hem ülkemiz hem de, diğer ülkeler açısından bir milat niteliğinde olan Palermo Protokolü ve sonrasında bu protokolün gereği olarak başlatılan yapısal reformlar ile birlikte ülkemizin insan ticareti mağdurlarına yönelik uygulanan sosyal politika hedeflerine ulaşmada kullandığı araçların modern çağın gereklerine uygun olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

3.1.2. İnsan Ticareti Mağdurlarına Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları

İnsan Ticareti ile mücadeleden ayrı düşünölemeyecek olan mağdurlara yönelik uygulanan sosyal politikaları tıpkı insan ticareti ile mücadelede uluslararası literatürde kabul gören 3P indeksinde olduğu gibi önleyici politikalar, caydırıcı politikalar ve koruyucu politikalar olmak üzere üç ana başlık altında değerdendireceğiz.

3.1.2.1. Önleyici Politikalar

Gerek ulusal gerekse uluslararası çalışmalarla Türkiye insan ticaretini önleyici politikalar üretmektedir. Türkiye, 25 Mart 2003 tarihinde Birleşmiş Milletler Sınır Aşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi'ne (Palermo Sözleşmesi) taraf olmuştur. Öte yandan Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Avrupa Konseyi İnsan Ticaretiyle Mücadele Sözleşmesi (GRETA) 30 Ocak 2016 tarihinde kabul edilmiştir. Türkiye'de Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) insan ticareti suç olarak kabul edilmekte ve mevcut suça ilişkin 8 yıldan 12 yıla kadar hapis cezası hükmedilebilmektedir. Türkiye, insan ticareti sorununa ciddi biçimde önem vererek, TCK'de insan ticareti ile ilgili suçları Palermo Sözleşmesi'ne uyumlu şekilde getirmek için çabalamaktadır. Bunun yanı sıra 2014 yılında AB'nin Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı'ndan (IPA) faydalanılarak "İnsan Ticareti Mağdurlarının Korunması Projesi" uygulamaya dahil edilmiştir. Türkiye, hem yabancılar hem de, kendi vatandaşları için, insan haklarını gözeterek, insan ticaretiyle mücadelesini geliştirmektedir. 17 Mart 2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkındaki Yönetmeliğı insan ticareti mağdurlarına verilecek desteğın belirlenmesi maksadıyla yürürlüğe sokmuştur. Türkiye'de insan ticareti mağdurlarına yardım edilmesi için yetkililerin dışında halkın da desteğı kaçınılmazdır. Nitekim insan ticaretinin kapsamlı ve geniş kitleleri etkileyen bir sorun olması nedeniyle insan ticaretinin önlenmesinin sadece yetkililer ile sınırlandırılması doğru bir yaklaşım değildir. Bu bağlamda insan ticaretinde kapsamlı bir stratejinin benimsenmesi zorunludur. Türkiye'de vatandaşların insan ticareti mağdurları ile karşılaştıklarında veya bir yerde insan ticareti suçunun işlendiğine dair şüphe duyduklarında Yabancılar İletişim Merkezini (YİMER 157) aramaları istenmektedir. YİMER bünyesinde insan ticareti mağdurlarına acil yardım verilmesi hedeflenmektedir. YİMER, haftanın 7 günü 24 saat hizmet sağlamaktadır. Hatta Türkçe ve İngilizcenin haricinde farklı dillerde de, insanlara yardım edilmeye çalışılmaktadır. 157 YİMER ile özellikle insan ticaretine maruz kalmak üzere olan

insanlara ulaşılması ve insanlara insan ticareti mağduru olmadan yardım edilmesi hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra insan ticareti mağduru olan insanların da, güvenli olarak ülkelerine dönmelerinin sağlanmasına yönelik gerekli bilgilendirmelerin yapılması amaçlanmaktadır. Bu maksatla çeşitli yollarla YİMER'in tanıtımı yapılmıştır.

Şekil 3.1. : YİMER Kamu Spotu Reklamı



Kaynak: İçişleri Bakanlığı, (2019)

Türkiye’de insan ticareti ile mücadele konusunda İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2013 yılında aktif hale getirilmiştir. Bu kapsamda insan ticaretine karşı daha koordineli olarak hareket edilebilmesi için Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün bünyesinde “İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı” kurulmuştur. Kurulan Daire Başkanlığı, insan ticaretinin önlenmesine yönelik çalışmalar yürütmekle beraber insan ticareti mağdurlarının korunması kapsamındaki görevleri de, icra etmektedir. Başkanlık, insan ticareti konusunda yurt içinde yürütülen çalışmalar ile doğrudan ilgilenirken, yurt dışındaki konuyla ilgili çalışmalar ile de, doğrudan Dışişleri Bakanlığı ilgilenmektedir. Öte yandan çalışmalar, sivil toplum ile iş birliği içerisinde yerine getirilmektedir. Türkiye, pek çok ülke ile insan ticaretinin önlenmesi için iş birliği yapmaktadır. Bu kapsamda kimi zaman Türkiye ile diğer bazı ülkeler ortak operasyonlar gerçekleştirmektedir. Türkiye, faaliyetlerini daha etkin bir biçimde sürdürmek amacıyla Birleşmiş Milletler bünyesindeki Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ile ortak yürütmektedir (Tuğ, 2020, s.44).

Türkiye 2002 yılından bu yana, uyumlu, tutarlı ve eşgüdümlü yaklaşım çerçevesinde insan ticaretiyle kararlı şekilde mücadele sürdürmekte ve insan ticaretinin önlenmesi, mağdurların korunması, tacirlerin yargılanması alanlarında önemli önlemler almaktadır. Yasal çalışmalar devam ederken, insan ticaretiyle mücadele konusunda Ulusal Koordinatör olarak görevlendirilen Dışişleri Bakanlığının başkanlığında Ekim 2002’de Ulusal Görev Gücü kurulmuştur(UGG). Görev Gücünde İnsan ticaretiyle mücadele alanında görevi olan tüm kurum ve kuruluşlar yer almaktadır. UGG, hükümet ve hükümet-dışı kuruluşların, uluslararası kuruluşların bir araya gelerek insan ticareti konularını tartışabilecekleri bir platform oluşturmaktadır. UGG, gelişmeleri gözden geçirerek ileriye dönük yönlendirmede bulunmaktadır. Türkiye’de insan ticaretinin önlenmesi, mağdurların tespit edilmesi ile korunması ve insan tacirlerinin cezalandırılmasına yönelik politikaların geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Birinci ve İkinci “İnsan Ticareti ile Mücadele Ulusal Eylem Planı” Ulusal Görev Gücü kapsamında hazırlanmıştır. Birinci Ulusal Eylem Planı Ulusal Görev Gücü tarafından 6 Mart 2003’te hazırlanmış, ikinci eylem planı ise, 18 Haziran 2009 tarihinde Başbakanlık onayıyla yürürlüğe girmiştir. Birinci Ulusal Eylem Planı: Planın amaçları insan ticareti alanındaki eksiklikleri tespit ederek gerekli idari düzenlemeleri yapmak; mağdurlara yönelik yapılan her tür işlemde ve suçun soruşturulmasında uluslararası en iyi uygulamaları yakalamaktır. Birinci Ulusal Eylem Planının bileşenleri:

1. Sığınma evlerinin kurulması,
2. Mağdurların güvenli ve gönüllü geri dönüşlerinin sağlanması,
3. Acil yardım hattının kurulması,
4. Vatandaşlık kanununda değişiklik yapılması,
5. Kolluk kuvvetlerinin eğitimi,
6. Şahitlik yapacak mağdurların korunmalarının sağlanması,
7. Yabancıların çalışma izinlerinin sadece Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından verilmesi,
8. Mağdurların tedavi ve bakımlarının sağlanması,
9. Kamuoyunu bilinçlendirme kampanyalarının yürütülmesi,
10. Adli İstatistik Genel Müdürlüğünce ayrıntılı istatistik tutulması olarak belirlenmiştir.

Birinci Ulusal Eylem Planına 25 Mart 2005, tarihinde aşağıdaki başlıklar eklenmiştir;

- İnsan Ticaretiyle Mücadelede Uluslararası İşbirliğinin Tesisine Yönelik Çalışmalar
- Mağdur Koruma Çalışmaları
- Kamuoyunun Bilinçlendirilmesi Amacıyla Kampanyaların Gerçekleştirilmesi
- İnsan Ticaretine İlişkin Eğitim Faaliyetleri
- İnsan Ticareti ile Mücadelede Kurumsal kapasitenin Güçlendirilmesi Eşleştirme projesi,
- İnsan Ticaretiyle Mücadele mağdurların desteklenmesi

İkinci Ulusal Eylem Planı: Planın amaçları: Türkiye’de insan ticaretinin ortadan kaldırılması için gerekli uluslararası standartlara ulaşılması; insan ticaretiyle mücadele alanında faaliyet gösteren kurumların güçlendirilmesi; AB Müktesebatıyla uyumun sağlanması; insan ticaretiyle mücadele stratejisinin geliştirilmesidir. Hazırlanan planın başlığı “İnsan Ticaretiyle Mücadelede Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi” olup 6 sektörden oluşmaktadır. Bunlar;

- (1) İnsan ticaretiyle mücadelede Türk Hükümetinin strateji ve politikasının geliştirilmesi ve neşri,
- (2) Ortaklar, politikacılar ve toplumda sürekli bir bilincin oluşturulması,
- (3) Detaylı olarak hazırlanan sosyal yaklaşımın geliştirilmesi: mağdur yardım ve desteği, geri dönüş ve topluma yeniden kazandırma yardımı,
- (4) Kanuni ve idari düzenlemeler,
- (5) Teknik teçhizat ve kalite koşulları/hükümleri,
- (6) Kurum içi işbirliği

Başlıklarından oluşmaktadır (Çavuşoğlu, 2014, s.20).

İngiltere’nin, insan ticaretini önlemede uluslararası işbirliği kapsamında fonladığı, "ICMPD (Uluslararası Göç Politikalarını Geliştirme Merkezi)" ile 2017 yılında PICTOR Türkiye anlaşması imzalanmıştır. "*Türkiye’de İnsan Ticaretinin Önlenmesi, Tespiti ve Mücadelesi (PICTOR Türkiye)*" projesinin amacı, Türkiye sınırları içerisinde meydana gelen insan ticareti suçuyla ve geçici koruma statüsünde bulunan Suriye uyruklu yabancılar ile yerinden edilmiş olan diğer mağdurların istismar

edilmeleriyle ilgili mücadele etmektir. Projenin amaçladığı program kapsamında gerçekleştirmeyi hedeflediği faaliyetler şunlardır: Bir eğitim müfredatı oluşturmak ve bir dizi multi disiplinli eğitimler vermek; geçici koruma kapsamında ülkeye gelmiş olan ve burada ikamet eden dezavantajlı gruplar arasındaki insan ticaretine konu olabilecek vakaları önlemek, tespitini gerçekleştirmek ve gerekli yönlendirme için konuyla alakalı olan devlet kurumlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve uluslararası örgütlerin bilgi ve kapasitelerini kayda değer seviyede artırmak. İkinci olarak gerçekleştirmeyi hedeflediği faaliyet ise, şu şekilde söylenebilir: Kişilerin çalışma ve diğer hakları bağlamında doğrudan amaca yönelik bilgi akışını sağlayarak, ülkede geçici koruma statüsünde bulunan sayıca fazla nüfusun uzun erimli dayanıklılığına makro seviyede katkı sağlamak. Bu proje iki bölümden oluşan bir projedir. Buna göre birinci bölüm dezavantajlı gruplar arasında mağdur tespiti yapmak ve proaktif taramayı genişletmek; ikinci bölüm ise, yine dezavantajlı topluluklar arasında insan ticareti mağdurlarına verilen hizmetleri daha iyi seviyelere çıkarmaktır (Çakmakcılar, 2019, s.136).

3.1.2.2. Caydırıcı Politikalar

Çalışmamızın önceki bölümlerinde Türk Hukukunda İnsan Ticaretine değinerek 5237 Sayılı'nın TCK 80. Maddesinde özel olarak tanımlanan bu suçun ayrıntılarına yer vermiştik, ancak bilindiği üzere gelişmiş bir kamusal düzende caydırıcı etken tek başına bir kanundan ziyade o kanunu destekleyen ve tamamlayan bütün kanun, genelge, yönetmelik ve talimatlardan meydana gelmektedir bu kapsamda Yılmaz (2017);

Ülkemizde Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler çerçevesinde alınan kararlar ve imzalanan sözleşmelere uygun hukuki düzenlemeler yapılmıştır. 5237 sayılı TCK'nın 80. maddesinde; tüm bu uluslararası düzenlemelerin de, bir gereği olarak insan ticareti suçu düzenlenmiştir. Bununla beraber, mağdur odaklı insan ticaretiyle mücadele çerçevesinde TCK dışında da, bazı yasal düzenlemeler mevcuttur. Bu kapsamda; 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 'na göre düzenlenen ikamet izni türlerinden biri de, insan ticareti mağduru ikamet izni olup, insan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe bulunan yabancılara, yaşadıklarının etkisinden kurtulabilmeleri ve yetkililerle iş birliği yapıp yapmayacaklarına karar verebilmeleri maksadıyla valiliklerce otuz gün süreyle ikamet izni verileceği ve bu ikamet izinlerinde, diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartların aranmayacağı hükmedilmiştir. Ayrıca mağdur destek programından faydalanmakta olan

insan ticareti mağdurları hakkında sınır dışı etme kararı alınamayacağı ifade edilmiştir. Bununla beraber, insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş ve Genel Müdürlük bünyesinde İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı hizmet birimi oluşturulmuştur. Yine 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu ile yabancıların çalışma izinlerinin verilmesi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yetkisi kapsamında olup Kanun'un 16/1-f maddesinde "*mağdur destek sürecinden yararlanan insan ticareti mağduru*" yabancılara çalışma iznine ilişkin istisnalar tanınabileceği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca çalışma izinleri olmadan yabancı çalıştıran işverenler, çalışma izni olmayan yabancının ve varsa eş ve çocuklarının konaklama masraflarını, ülkelerine dönmeleri için gerekli giderleri ve gerektiğinde sağlık harcamalarını karşılamakla yükümlü kılınmıştır. Yine insan ticareti yapanların yetki belgesi almalarını düzenleyen 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'na istinaden çıkarılan Karayolu Taşıma Yönetmeliği, insan ticareti mağdurları ile evlenilerek duruma yasal bir kılıf uydurma çabasının önüne geçilmesi maksadıyla getirilen şartlar bakımından 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ile birlikte insan ticareti suçunun mağduru olan yabancılara ikamet izninin harçsız olarak verileceğini ifade eden "492 sayılı Harçlar Kanunu" da, bu çerçevede değerlendirilebilecek düzenlemelerin bir kısmıdır (Yılmaz, 2017, s.893).

Kamu düzeninin devamı, genel asayişin tesisi ve muhtemel eylemlerin engellenmesi maksadıyla caydırıcı ve önleyici tedbirlerin alınması büyük önem arz etmektedir. Ulusal ve uluslararası güvenliğinin tesisinde büyük öneme haiz ve özellikle ekonomik ve sosyal düzeni olumsuz yönde etkileyen illegal göç hareketlerinin ülkemizin coğrafi konumu nedeniyle hedef ülke statüsünde bulunduğundan dolayı denetim, uygulama ve operasyonel faaliyetler yürütülmektedir. Düzensiz göç hareketleri, göçmen kaçakçılığının engellenmesi ve bunun bir sonucu olarak insan ticareti suçunun meydana gelmesini önlemek maksadıyla drone destekli operasyonlar yürütülmektedir. Bu operasyonlara bir örnek 04.07.2019 günü drone destekli yapılan uygulama sayesinde Karabük yolu Potbaşı mevkiinden hareket halinde olan düzensiz göçmenleri taşıyan minibüsün durdurulması ve minibüs içerisinde 4 Afganistan uyruklu şahsın yakalanmasıdır. Ayrıca, 2016-2017 yıllarında İstanbul Emniyet Müdürlüğü göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti büro amirliği tarafından insan ticaretine yönelik operasyonlar yapılmıştır. Yine 2016 yılında bir planlı operasyon yapılmıştır. Olayda 9 şüpheli şahıs yakalanmış, 5 şahıs tutuklanmıştır. Ayrıca operasyonda 11 kadın mağdur

kurtarılmıştır. 2017 yılında Fatih ilçesinde yapılan operasyonda ise, 4 şüpheli yakalanmış ve Vietnam uyruklu 10 mağdur kurtarılmıştır. Adli mercilere sevk edilen şüphelilerden 3'ü tutuklanmıştır. Gerçekleşen operasyonda 11 adet kimlik kartı, 18 adet pasaport ve 3 adet ikamet tezkeresine el konulmuştur. Bunların yanı sıra Emniyet güçlerince alınan bazı diğer önlemler aşağıda yer almaktadır:

- Kadın Acil Destek İhbar Sistemi (KADES): Akıllı telefon kullanıcısı herkesin, Google Play ve Apple mağazalarından indirilebileceği “Kadın Acil Destek İhbar Sistemi (KADES)” aile içi ve kadına yönelik şiddet olaylarının mağduru kadınların acil durumlarda cihaz konum bilgisini açarak tek tuşla 155 Polis İmdat Acil Çağrı Merkezine erişimini sağlayan ve arkasından olay yerine en yakın ekip ve devriye sevk edilmesini sağlayan bir uygulamadır. 24 Mart 2018 tarihinde hizmete girmiş, 31 Aralık 2018 tarihi itibarıyla 54.052 kişi uygulamayı indirmiş, 25.741 kişi uygulamaya kaydolmuş ve 7.415 kişi ihbarda bulunmuştur. 18 Kasım 2021'de güncel verileri açıklayan İçişleri Bakanı Sn. Süleyman SOYLU, yaklaşık 2 milyon 780 bin kadının KADES uygulamasını telefonuna indirdiğini, şu ana kadar da 248 bin ihbar geldiğini, gelen bu ihbarların 248 binine de gidildiğini ve 138 bin kadına ve aile içi şiddete yönelik olaya müdahale ederek engellediklerini ifade etmiştir.
- Kiralık Araç Bildirim Sistemi (KABİS): Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı Asayiş Daire Başkanlığı tarafından 03.10.2015 tarihinde uygulamaya sokulan “Kiralık Araç Bildirim Sistemi” ile <https://arackiralama.egm.gov.tr/> adresi üzerinden ülke genelinde kiralanen araçların ve kiralayan kişilerin bilgileri kayıt altına alınmaktadır. Kiralık Araç Bildirim Sistemine 14.521 firma dahil edilmiştir. Sistemde aktif olarak 581.521 araç bulunan bu sistemde, toplamda 11.187.566 kiralama gerçekleştirilmiştir. Bu sistem sayesinde 11.341 aranma kaydı olan şüpheli şahıs yakalanmıştır.
- Hizmetin Yerinde İfası Projesi: Bu proje güvenlik hizmetleri arasında insana yapılan ve ivedilik gerektiren suçlar açısından büyük önem arz etmektedir. 14 Ekim 2014 tarihinde uygulamaya başlanan proje kapsamında müşteki, mağdur ve bilgi sahibi konumundaki vatandaşlarımızın, talepleri doğrultusunda polis merkezine getirilmelerine ya da, gelmelerine gerek kalmadan iş ve işlemleri bulundukları yerde (evinde, işyerinde, olay mahallinde) yapılmaktadır. 2018 yılı

içerisinde Hizmetin Yerinde İfası Projesi kapsamında 78.583 erkek ve 34.100 kadın olmak üzere 112.683 vatandaşımız bu hizmetten faydalanmıştır.

Güç kullanma yetkisini hukuktan alan devlet, vatandaşların huzur ve güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. Örgütlü suçlarla etkin mücadelede, devletin istihbarat birimlerinin çalışması çok önemlidir. Doğru, güvenli, şeffaf ve hesap verilebilirlik standartları oluşturulduğunda, güvenlik güçleri suç ve suçluları tespit ederek, önleme odaklı güvenlik uygulamalarını istihbarat sayesinde hayata geçirebilirler. Suçların önlenmesi yanında, meydana gelen olayların hızlı bir biçimde çözülmesi ve faillerin adalete teslim edilmeleri noktasında da, önemi bulunmaktadır. Özellikle insan ticareti ile mücadelenin her kademesinde istihbarat küçümsenmeyecek bir öneme sahiptir. Bu tedbirlerin yanı sıra "11.04.2013 tarihli ve 28615 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)" ile İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün amacı;

“göç bölgeleri ile ilgili stratejilerin ve politikaların uygulamalarını gerçekleştirmek, konu ile ilgili kurum ve kuruluşlar arasındaki entegrasyonu ve uyumu tesis etmek, yabancı uyruklu vatandaşların ülkeye girişleri ve ülkede kalışları ile ülkeden çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası ya da geçici koruma sağlanması ve son olarak insan ticareti suçuna konu olan mağdurların korunmaları ile ilgili olarak gerekli işlemleri yürütmek” olarak belirlenmiştir.

YUKK, iç hukukta insan ticareti suçuna konu olan mağdurlarla ilgili koruma ve tedbirlerin sınırlarının belirlenmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Güvenlik hizmetlerinin daha etkili ve verimli gerçekleştirilmesi maksadıyla, 4.2.2016 tarihli Bakanlık Makamı Onayı ile "Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti İle Mücadele Daire Başkanlığı" kurulmuştur. Türkiye genelinde 28 il ve 24 ilçede yapılanması konusunda gerekli onaylar alınmış, bugün itibarıyla 27 İl GİM Şube Müdürlüğü ve 24 İlçe GİM Grup Amirliğinin kuruluşu tamamlanmıştır. Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti ile Mücadele Daire Başkanlığı'nın kuruluş hedefi, ulusal ve uluslararası alanda faaliyet gösteren göçmen kaçakçılığı, insan ve organ-doku ticareti yapan suç organizasyonlarıyla, evrensel insan hakları temelinde, sosyal çevrenin değerlerini dikkate alarak topluma karşı sorumluluk bilinciyle, yasaların vermiş olduğu yetki ve sorumluluk kapsamında suçlu ve suç örgütleriyle zaman kaybetmeden etkin ve caydırıcı

bir biçimde mücadele etmek ve suçun sürekliliğini engellemektir (Çakmakcılar, 2019, s.130).

3.1.2.3. Koruyucu Politikalar

İnsan ticareti mağdurlarını koruyucu politikaların oluşturulmasında bir dayanak noktası olan ve önceki bölümlerde de, pek çok kez değindiğimiz 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun (YUKK) yürürlüğe girmesinin akabinde aynı Kanun'un 121. maddesine ve 30.01.2016 tarih 6667 sayılı Kanun ile uygun bulunan Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi'ne dayanılarak ve 17 Mart 2016 tarih ve 29656 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik uygulamaya girmiştir. Yönetmeliğin 1. maddesinde yönetmeliğin amacı ve kapsamı;

"insan ticaretiyle mücadele, insan ticareti suçunun önlenmesi, insan hakları kapsamında yabancı ve Türk vatandaşı ayrımı gözetilmeksizin insan ticareti mağdurlarının korunması, yabancı mağdura ikamet izni verilmesi ve mağdurlara sağlanan destek hizmetlerine ilişkin usul ve esasları belirlemektir"

şeklinde ifade edilmektedir. Bu yönetmeliğin en önemli tarafı yabancı veya Türk vatandaşı ayrımı gözetmeksizin insan ticaretine konu olmuş tüm gerçek kişileri kapsamına alması ve yönetmeliğin 4. maddesinde belirtilen temel ilkesi olan; yönetmeliğin işletilmesinde; toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde, insan haklarına dayalı, sosyal devlet ilkesine uygun, adil, etkili ve süratli bir usul izlenir biçiminde yapılan tanımlamadır. Bu tanımlama ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bir kez daha sosyal devlet ilkesinin gereğini yerine getirmiş olmaktadır. Yönetmelikte koruyucu politikalar mağdur destek programı ve gönüllü ve güvenli geri dönüş programı olmak üzere iki ana çerçevede ele alınmıştır. Biz de, bu kapsamda bu politikaları değerlendirmeye çalışacağız.

3.1.2.3.1. Mağdur Destek Programı

Mağdur destek programı dahilinde sığınma evi veya benzer hizmet kuruluşuna yerleştirilerek kovuşturma veya soruşturma aşamasında, düşünme safhasında, mağdurun güvenliğinin ve sağlığının korunması için mağdurun rızası kapsamında destek programı verilir. İnsan Ticaretiyle Mücadele Ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmeliğin 28. maddesi uyarınca mağdur olarak tanımlananlara sunulacak destek programı;

"mağdurun sığınma evlerinde veya güvenli yerde barınması, sağlık hizmetlerine erişiminin sağlanması, psiko-sosyal destek sağlanmasını, sosyal hizmet ve yardımlara erişimi, hukuki yardıma erişim ve mağdurların yasal haklarına ilişkin danışmanlık hizmeti ve bilgi verilmesi, eğitim ve öğretim hizmetlerine erişim konusunda rehberlik yapılması, mesleki eğitim alması ve iş gücü piyasasına erişimi konusunda destek verilmesi, temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde geçici maddi destek temini" amacıyla 29.05.1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu hükümleri uyarınca; "maddi destek konusunda gerekli kolaylığın sağlanması, ilgili sivil toplum kuruluşları ile uluslararası ve hükümetler arası kuruluşlar tarafından sağlanabilecek danışmanlık hizmetlerine erişimi, tercümanlık hizmeti verilmesi, vatandaşı olduğu ülkenin büyükelçiliği veya konsoloslukuna rızası hâlinde bilgi verilmesi, vatandaşı olduğu ülke büyükelçilik veya konsolosluk yetkilileriyle görüşebilme imkânı tanınması, kimlik tespiti ve seyahat belgelerinin temini konusunda yardım sağlanması ve Genel Müdürlük tarafından uygun görülen diğer hizmetlerin sağlanması" şeklinde sıralanmıştır. Mağdur, destek programından faydalandığı esnada bunu sonlandırmak isteyebilir. Mağdurun böyle bir talebi olması durumunda bu isteğini sığınma evi yetkilileri ile paylaşmak ve yazılı olarak iletmek zorundadır. Sığınma evi yetkilileri yazılı olarak aldıkları bu beyanı en hızlı şekilde İl Göç İdaresi Müdürlüklerine bildirir. Mağdurun kendi rızasıyla hiçbir baskı, tehdit ve şantaj ile karşılaşmadan suçun failleriyle yeniden iletişim kurduğu fark edildiğinde, sığınma evi görevlilerinin bilgisi haricinde sığınma evinden ayrıldığında, destek programı uygulanırken gerekli kurallara uymadığında, yetkililer ile işbirliği yapmadığında ve mağdur olarak tanımlanan şahsın yalan söylediği tespit edilerek mağdur olmadığının anlaşılması durumunda İl Göç İdaresi Müdürlüğü yetkilileri tarafınca uygulanan destek programına derhal son verilir (Seçkin, 2018, s.57).

İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik kapsamında; İl Göç İdaresi Müdürlüğünde görevli uzman personel tarafından ihbar edilen muhtemel insan ticareti mağdurları ile mülakat yapılır. Yapılan bu mülakat neticesinde ilgili yabancının mağdur olduğuna kanaat getirilmesi halinde ilk olarak mağdurun güvenlik, barınma, psikolojik destek, sosyal ve hukuki destek ve sağlık gibi gereksinimlerinin karşılanacağı mağdur destek programı başlatılır. Mağdur destek programından yararlanmak istemediğini beyan eden mağdurların, gönüllü ve güvenli geri dönüş programından faydalandırılarak kendi ülkesine veya gitmek istediği üçüncü

bir ülkeye güvenli bir biçimde dönmeleri sağlanır. Bütün bu süreçlerde söz konusu mağdurun illegal biçimde Türkiye'ye giriş yapmış olması veya yasal kalış hakkının sona ermiş olması ihtimali bulunmaktadır. Bu bağlamda 6458 sayılı YUKK ile düzenlenen ikamet izinlerinden biri de, insan ticareti mağduru ikamet iznidir. YUKK'ye göre "İnsan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe duyulan yabancılara, yaşadıklarının etkisinden kurtulabilmeleri ve yetkililerle iş birliği yapıp yapmayacaklarına karar verebilmeleri amacıyla valiliklerce otuz gün süreli ikamet izni verilir. Bu ikamet izinlerinde, diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmaz." Buradan yola çıkararak yetkili birimlerin insan ticaretinden haberdar olması halinde uygulanacak usullerin yasal ve yönetsel çerçevesinin belirlendiği anlaşılmaktadır. Fakat tespit edilebilen insan ticareti mağduru sayısını arttırabilmek için denetim ve ihbarların çoğalması ve illegal şekilde ülkede bulunan yabancılara kayıt altına alınma çalışmalarının arttırılması gerekmektedir (Alakuş ve Uzan, 2020, s.106).

Yukarıdaki açıkladığımız mağdur destek programı kapsamında verilen barınma hizmeti ve sığınma evi hizmetleri ile ilgili olarak detay vermek gerekirse İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmeliğin 25. Maddesinde Sığınma evlerine ilişkin; G   İdaresi Genel Müdürlüğünün, uzman personelin görev yaptėı, mağdurların fiziki, psikolojik tedavilerine erişimi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmaların yedi gün yirmi dört saat kesintisiz devam ettiği sığınma evlerini kurmaya yetkili olduğu belirtilmiştir. Kurulan bu sığınma evleri Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından işletilebileceği gibi tamamını ya da, bir kısım hizmetlerini protokol yaparak hizmet alımı yöntemiyle işlettirebilir. Muhtemel veya tanımlanan mağdurlar, Müdürlüğü ait sığınma evlerine, mümkün olmaması halinde kamu kurum ve kuruluşlarına, mahalli idarelere, sivil toplum kuruluşlarına ait sığınma evleri veya benzeri hizmet kuruluşlarından birine yerleştirilir. Sığınma evlerinin yeri gizli olmalıdır. Müdürlük, kolluk, sığınma evi görevlileri, diğer görevliler ve destek programından yararlanan mağdurlar gizlilik kurallarına riayet etmek zorundadır. Genel Müdürlüğü ait geri gönderme ve kabul barınma merkezlerinde; mağdurların  n tanımlama, tanımlama, sığınma evine sevk, gönüllü ve güvenli geri dönüş işlemleri sırasında kısa süreli kalabileceği ayrı mek nlar da tahsis edilebilir. Bu yerler, yabancı mağdurlar için her daim hazır bulundurulur. Aynı yönetmeliğin 27. Maddesinde Barınma hizmeti ile ilgili olarak; Mağdurun sığınma evinde barındırılması esastır. Mağdur, destek programı

kapsamında, uygun sığınma evine veya benzeri hizmet kuruluşlarından birine yerleştirilir. Mağdurun sığınma evindeki toplu yaşam kuralları ile uyması gereken güvenlik önlemlerini içeren metin kendisine anlayabileceği dilde okunur, izah edilir ve bu metni imzalaması sağlanır. Mağdur, destek programı kapsamında kaldığı sığınma evinden yetkililere haber vermeden ayrıldığı takdirde sığınma evi yetkililerince tutanak düzenlenir ve derhal Müdürlüğe ve kolluğa bilgi verilir. Müdürlük, mağdurla ilgili tüm süreçler konusunda Genel Müdürlüğü bilgilendirir. Hükümleri amirdir.

3.1.2.3.2. Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş Programı

Gönüllü ve güvenli geri dönüş programı, tanımlanan mağdura sunulan mağdur destek hizmetlerden birisidir. Gönüllülük esasına dayanan programda gizlilik korunurken aynı zamanda güvenlik de, sağlanmaktadır. Güvenli ve gönüllü geri dönüş programı mağdurun mağdur destek hizmetleri sürecinden yararlanmak istemediğini yazılı olarak beyan ettiğinde, program uygulandığı esnada veya program bitiminde uygulanmaktadır. Güvenli ve gönüllü geri dönüş programı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün koordinesinde İl Göç İdaresi Müdürlüklerince yerine getirilmektedir. Mağdur kendi ülkesinin yanı sıra üçüncü güvenli ülkeye gitmek isteyebilir. Gerekli tedbirlerin alınarak güvenli çıkışının sağlanabilmesi adına Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne bilgi verilmektedir. Mağdurun hayatı veya vücut bütünlüğü için tehlike arz edecek bir ihtimalin olması durumunda güvenlik güçlerinden yardım istenmektedir. Sığınma evlerinden ülkelerine gönüllü ve güvenli geri dönüş işlemleri gerçekleştirilirken mağdurların havalimanlarına sevki sığınma evi personeline gerçekleştirilir. Sığınma evinde ikamet etmesi mümkün olmayan ve başka nedenlerle geri gönderme merkezlerinde veya protokol yapılan kamu kurum ve kuruluşlarında kendileri için tahsis edilen özel alanda kalan mağdurların havalimanına sevki Valilik personeli veya protokol yapılan kurum ve kuruluşların görevlileri tarafından gerçekleştirilir. Mağdurların ülkeden çıkış işlemleri yapılırken çıkış ve belge kontrol prosedürü mağdurun pasaport kontrol noktalarına gitmesine gerek kalmaksızın belgeler üzerinden gerçekleştirilir ve mağdur direkt olarak kullanacağı ulaşım vasıtasının kapısına götürülür. Mağdurların ülkeden çıkarken ikamet ve vize ihlallerinden doğan harç ve cezaların olduğu anlaşılabılır. Mağdurların çıkış işlemleri 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 88. maddesi gereğince harçsız olarak yapılır. Mağdurun ulaşım ve diğer giderleri Göç İdaresi Müdürlüklerince veya protokol hükümlerine göre ilgili kurum ve

kuruluşlarca temin edilir. Mağdurun ülkemizden güvenli bir biçimde çıkışının sağlanması maksadıyla havaalanı transfer ve refakat hizmetleri yerine getirilmekte ve varış ülkesinde yaşadığı yere kadar ulaşımı sağlanmaktadır. Mağdura vardığı ülkesine uyum sağlayabilmesi maksadıyla nakdi veya ayni yardımda bulunmaktadır. Mağdurun rıza göstermesi durumunda ülkesinin yetkilileri ve kurumları mağduru olduğu insan ticareti suçu hakkında bilgilendirilir ve mağdurun döneceği tarih ve dönüş şekli ve mağdurun belgeleri hakkında malumat verilir (Seçkin, 2018, s.58).

Mağdur destek programının sona ermesiyle birlikte zaman kaybetmeksizin Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş Programına geçilir. İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmeliğin 29. Maddesine göre Mağdur Destek Programının sona ermesi şu hükümlere bağlanmıştır;

(1) Mağdurun;

- a) Destek programından faydalanmak istememesi,*
- b) İradeyi sakatlayan haller dışında, özgür iradesiyle suçun failleriyle bağlantı kurduğunun tespit edilmesi,*
- c) Sığınma evinden haber vermeden ayrılması,*
- ç) Destek programında alınan tedbirlere uymaması,*
- d) Yetkililerle işbirliği yapmaması,*
- e) Mağdur olmadığının anlaşılması,*
- f) Gerçek dışı beyanda bulunduğu anlaşılması, durumlarında*

Müdürlük uzman personeli tarafından düzenlenen değerlendirme raporuna istinaden destek programı sonlandırılabilir.

(2) Değerlendirme raporuna istinaden, yabancı mağdura düzenlenmiş olan ikamet izni uzatılmaz veya iptal edilir.

(3) Destek programından gönüllü olarak ayrılmak isteyen mağdur, gönüllü ve güvenli geri dönüş programı ile kişisel güvenliği konusunda Müdürlük tarafından bilgilendirilir.

(4) Mağdur, destek programı sırasında programdan ayrılmak istediğini yazılı veya sözlü olarak sığınma evi görevlilerine bildirdiği takdirde, bu bildirim Müdürlüğe iletilir.

Destek programı sona erdikten sonra Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş Programı aynı yönetmeliğin 30. Maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir;

(1) Gönüllü ve güvenli geri dönüş programı, mağdurun destek programından yararlanmak istemediğini, destek programı uygulandığı sırada veya program bitiminde talep etmesi hâlinde Genel Müdürlüğün koordinasyonu altında Müdürlük tarafından gerçekleştirilir.

(2) Müdürlük tarafından, mağdurun kendi ülkesine veya üçüncü bir ülkeye gitmek istediği durumda, güvenli çıkışının sağlanması ve gerekli koruma önlemlerinin alınabilmesi amacıyla Genel Müdürlüğe bilgi verilir.

(3) Mağdurların sığınma evlerindeki destek programı bitiminde ülkelerine gönüllü ve güvenli geri dönüş işlemlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla havalimanlarına sevkleri sığınma evi görevlilerince, diğer durumlarda da Valilik görevlisi veya protokol yapılan kurum veya kuruluşun yetkilisi tarafından gerçekleştirilir.

(4) Kişinin hayatı veya vücut bütünlüğü bakımından yakın bir tehlikenin mevcut olması hâlinde kolluk refakati talep edilebilir.

(5) Ulaşım ve diğer giderler Müdürlük veya protokol hükümlerine göre ilgili kurum veya kuruluş tarafından karşılanır.

(6) Mağdurların ülkemizden çıkış ve belge kontrol işlemleri, söz konusu mağdurlar pasaport kontrol noktasına götürülmeden, belgeler üzerinden tamamlanır ve kişiler doğrudan uçağın veya diğer ulaşım vasıtalarının kapısına götürülür.

(7) Mağdurların ülkeden çıkışlarında, vize ve ikamet süresi ihlallerinden kaynaklanan cezaların bulunduğu durumlarda, çıkış işlemleri 492 sayılı Kanunun 88 inci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendine göre gerçekleştirilir.

(8) Mağdurun vatandaşı olduğu ülke makamları, mağdurun dönüş tarihi ve konu olduğu insan ticareti olayı ile ilgili olarak mağdurun rızasına dayanılarak bilgilendirilir.

3.2. İnsan Ticareti Mağdurlarının Tespiti ve Tanımlama İşlemi

Mağdur olduğunu beyan eden veya insan ticareti suçundan haberdar olan herkes Yönetmeliğin 16. maddesi gereğince durumu yazılı, sözlü veya elektronik olarak, acil yardım ve ihbar hattına, Cumhuriyet Başsavcılığına veya emniyet güçlerine ihbar etmelidir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne, İl Göç İdaresi Müdürlüklerine, acil yardım ve ihbar hattına yapılan ihbar ve şikâyetler ivedilikle Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluğa iletilmelidir. Emniyet güçleri yaptıkları operasyonlar neticesinde insan ticareti muhtemel mağdurlarını tespit ederek İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne bildirmektedir. Fuhşa konu olan kişilerin insan ticareti suçu kapsamında olabileceği düşünülür ve hastalık taşıma riski göz önünde bulundurularak kamu sağlığını tehdit etmemesi açısından işlemleri öncelikli olarak tamamlanır. Emniyet güçleri vasıtasıyla genel adli muayene raporu ve gerekli evraklar İl Göç İdaresi Müdürlüklerine teslim edilir. Emniyet güçlerinin talebi olması durumunda İl Göç İdaresi Müdürlüğü uzman personeli kolluk kuvvetlerinin kişi ile görüşme yaptığı esnada hazır biçimde bulunabilmektedir. Mülakat İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nün alanında uzman personeli tarafından uygun şartlarda gerçekleştirilir. Kolluk bünyesinde görüşme gerçekleştiği esnada 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu uyarınca mağdurlara baro tarafından avukat desteği sağlanmaktadır. Mülakat esnasında kişilerin kendini güvende hissetmesi ve başından geçenleri anlatabilmesi için dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Mülakatların sağlıklı yapılabilmesi adına konuşmaların duyulamayacağı bir yer seçilmelidir. Bu yerde yalnızca mülakat görevlisi uzman ile eğer gerekiyorsa tercüman ve psikolog da bulunmalıdır. İlk olarak mülakatı yapan uzman personel kendini tanıtmalıdır. Söz konusu olan muhtemel mağdur şayet bir çocuk ise, psikolog ya da, sosyal çalışmacı bulundurulması kanunen zorunludur. Mülakata alınanlara, özel sorular sorulacağı ve yaşadıklarını hatırlatacak rahatsız olabileceği hususlara değinileceği hakkında bilgilendirme yapılmalıdır. Muhtemel mağdura vereceği bilgilerin çokluğu ile kendisine yardım edebilme imkânının artacağı söylenmelidir. Önyargısız bir biçimde dinlemek ve kişiyi sorgulamamak kişinin yaşadıklarını anlatabilmesi adına önemli olan konulardır. Gerçekleştirilen mülakatlarda kişilerin cinsiyeti, yaşı, olay örgüsü ve beden dili bir

bütün olarak ele alınmalıdır. Her mağdurun algı seviyesi, yetiştiği aile, geldiği ülke kendine has özellikler taşıyabilmektedir. Bu nedenle genellemelerden kaçınarak mülakatı gerçekleştirmek gerekmektedir. Usulüne uygun olarak gerçekleşen mülakatlar esnasında suç unsuru taşıyan bilgiler edinilmesi durumunda bu bilgiler uzman personel tarafından emniyet veya Cumhuriyet Başsavcılığı ile paylaşılmaktadır. Soruşturma veya kovuşturma esnasında mağdurları dinlerken görüntü ve ses kaydı alınmak istenebilir, bu durumda mağdurun bilgilendirilmesi ve rızasının alınması zorunludur. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu usullerine göre görüntü ve ses kaydının alınması gerçekleştirilir. Mağdur olan veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe bulunan yabancılar bu süreçler devam ederken sınır dışı işlemlerine konu olamazlar. Kişinin mağdur olduğuna karar verilmesi durumunda uzman personel tarafından rapor hazırlanarak insan ticareti tanımlama işlemleri başlatılır. Rapora istinaden hazırlanan insan ticareti tanımlama belgesi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından onaylanır. Gerekli görülmesi durumunda Genel Müdürlük tarafından mağdurlara yönelik iş ve işlemler esnasında mağdurun güvenliği açısından kolluk refakati talep edilebilmektedir. Mağdur olabileceği düşünülen kişilere kendi dillerinde anlayacağı biçimde izlenecek yol anlatılır. Yapılan mülakatlar sonucunda muhtemel mağdur olan veya mağdur olduğuna karar verilen kişilerin şikâyetçi olup olmadığına bakılmaksızın ve soruşturma ya da, kovuşturma aşaması beklenilmeksizin mağdur tanımla işlemi yapılır. Bu süreçte mağdurun güvenliği, fiziksel ve psikolojik durumları göz önüne alınarak sığınma evine yerleştirilir. Mağdur destek programı ile ilgili bilgi verilerek mağdur destek süreci başlatılır. Mağdurun ihtiyaç duyması halinde sağlık alanındaki her türlü birime erişimi sağlanır. Mağdur olduğuna kanaat getirilen veya muhtemel mağdur olan kişi düşünme sürecinde veya bitiminde destek programından yararlanmak istemediğini yazılı olarak beyan ederse mağdur olarak tanımlama işlemi gerçekleştirilir. Fakat bunun sonrasında kişiye yabancılara ilişkin genel hükümler uygulanmaktadır. Yabancı uyruklu kişilerin yanı sıra Türk vatandaşları da, Türkiye’de veya yurt dışında insan ticareti suçunun konusu haline gelebilmektedir. Türk vatandaşı kişilerin mağdur olarak tanımlanması işlemi "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" hükümlerine göre yapılmaktadır. 15.08.2017 tarihli 694 sayılı KHK ile 6458 sayılı Kanunun 108. maddesinde değişiklik yapılarak gerek duyulması halinde insan ticareti mağduru hakkında açılacak her türlü davaya Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne müdahil olma hakkı tanınmıştır (Seçkin, 2018, s.56).

3.3. İnsan Ticareti Mağdurlarının İkamet İşlemleri

İnsan ticareti mağdurlarının ikamet izinleri 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunundaki hükümler doğrultusunda yapılmaktadır. Kanunun 48. ve 49. maddeleri insan ticareti mağduru olarak tanımlama almış gerçek kişilerin ikamet izinlerini düzenlemiştir.

Mağdur olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe olan muhtemel mağdura yaşadıklarının tesirinden kurtulabilmeleri, fiziksel ve psikolojik olarak toparlanabilmeleri ve yetkililerle işbirliği yapıp yapmayacaklarına karar verebilmeleri için Valiliklere 30 günlük ikamet izin hakkı tanınmıştır. Diğer ikamet izin çeşitlerinde aranan şartlar aranmaz; harç ile vize veya ikamet ihlallerinden doğan cezalarının ödenmesi iptal edilir. Mağdurun 30 günlük ikamet izin süresini ülkemizde kalarak geçirmek istemesi durumunda güvenli barınma olarak adlandırılan sığınma evine yerleştirilme işlemleri başlatılır. Mağdurun sığınma evine nakli görevliler aracılığı ile sağlanır. Güvenliğinin tesisi için adreslerinin gizli tutulduğu sığınma evlerinde mağdurun ihtiyaçları hiçbir bir bedel talep edilmeden karşılanmaktadır. Sığınma evlerindeki görevliler vasıtasıyla her türlü sağlık imkânına erişimi sağlanmaktadır. İl Göç İdaresi Müdürlükleri uzman personeli tarafından mağdurun ikamet izninin uzatılmasının gerektiği hallerde değerlendirme yapılarak karar verilir. Ancak altışar aylık zamanlarla uzatılabilen ikamet izni toplamda 3 yılı geçemez. Herhangi bir sebepten mağdur destek programına son verildiği hallerde verilen ikamet izinleri iptal edilir. Destek hizmetinden yararlandığı esnada gönüllü ve güvenli geri dönüş programını kullanmak isteyen yabancının ikamet izni dönüş işlemlerinin ardından iptal edilir. Mağdurun destek programından faydalandığı esnada kendi rızasıyla tacirlerle bağ kurduğunun tespit edilmesi durumunda ikamet izni iptal edilir. Ancak bu eylemi şiddet, baskı ve şantaj sonucu veya psikolojik bir nedenle yapıp yapmadığı araştırılır ve bunlardan birinin varlığı tespit edilirse mağdurun ikamet izni iptal edilmez. Düzenlenen ikamet izninin uzatılması, iptal edilmesi gibi hususlar mağdurun ikamet ettiği ildeki Valilik onayına tabidir. Mağdur ülkesinde yaşadığı sorunları tekrar yaşamak istemeyebilir yada ülkesinde kimsesi kalmamış olabilir. Kendisine verilen ikamet izninin uzatılmasını herhangi bir nedenle talep edebilir veya sığınma evi dışında güvendiği ve bildiği bir adreste kalmak isteyebilir. Kalmak istediği adrese emniyet güçlerince gerekli tahkikat yapılır ve bu tahkikat on gün içinde neticelendirilir. Tahkikat

sonucuna göre kişinin kalmak istediği adrese yerleşmesinin uygun olup olmadığı hakkında karar verilir (Seçkin, 2018, s.59).

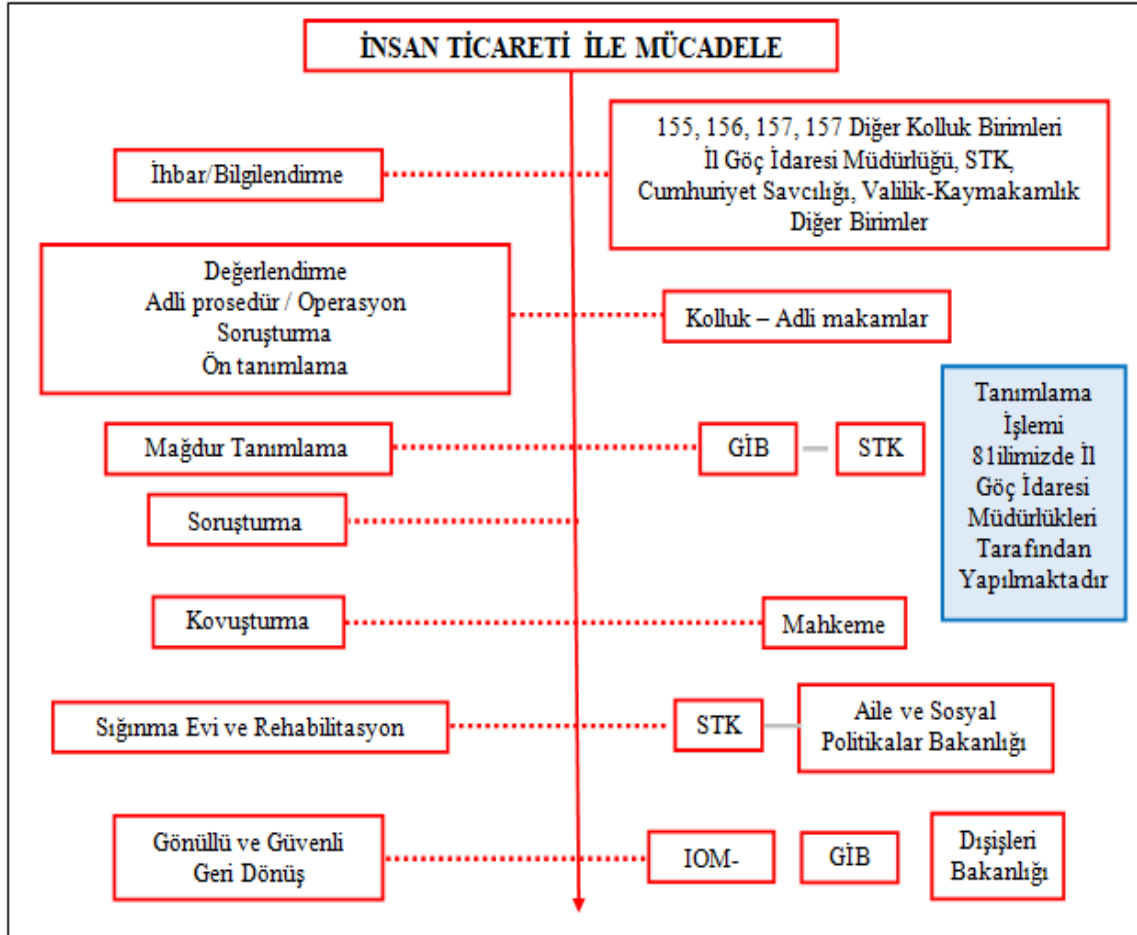
3.4. İnsan Ticareti Mağdurlarına Maddi Destek Sağlanması ve İş Gücü Piyasasına Erişimleri

İnsan ticareti mağdurları, mağdur destek programı kapsamında usulüne uygun bir şekilde sığınma evine ulaştıklarında, bir nekahet evresine dahil edilerek “güçlenme dönemi” adı verilen bir sürece tabi tutulmaktadır. Bu sürenin sonunda gerekli ikamet izinlerini alan mağdur özgüven kazanabilmek ve insan tacirlerinin ağına düşmesine sebep olan para kazanmak arzusu için çalışmak isteyecektir. Bu gibi durumlarda 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu hükümlerince zaten dezavantajlı bir grupta olan mağdurların çalışma izni düzenlenmiştir.

İnsan ticareti mağdurlarının ihtiyaçları sığınma evlerince yada protokol yapılan kurum ve kuruluşlar tarafından karşılanmaktadır. Ek olarak temel ihtiyaçlarını karşılayacak maddi destek hizmeti 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu uyarınca ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün talebiyle mağdurların kaldığı ettiği ildeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfınca karşılanmaktadır. Türkiye’ye çalışmak için gelen her yabancı çalışma izni için gerekli olan prosedürleri yerine getirmek ve çalışma izni almak zorundadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na bağlı Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü tarafından 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu çerçevesinde yabancılara yönelik çalışma izni verilmektedir. İnsan ticareti mağduru, destek programından yararlandığı esnada psikolojik ve fiziksel olarak kendini sağlıklı ve hazır hissettiğinde çalışmayı arzulayabilir. Mağdurların işgücü açısından herhangi bir ayrımcılığa uğramaması ve dezavantajlı duruma düşmemesi amaçlanmış olup 6735 sayılı Kanunun "çalışma izninin istisnai olarak verileceği yabancılar" başlıklı 16. maddesinde *“insan ticareti mağdurlarına kriterlerden muaf olarak çalışma izninin istisnai olarak verileceği”* hükmü yer almaktadır. Mağdura verilen çalışma izni ile sosyal güvenlik sistemine dâhil olması ve sağlık ve sosyal güvenlik haklarından faydalanması sağlanmaktadır. Mağdur destek programından faydalanmakta olan mağdurlara yönelik işgücü piyasasına erişim konusunda gerekli tedbirler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından alınmaktadır. Bununla beraber mağdurların işgücü piyasasına erişebilmesi, uyum sağlayabilmesi, mesleki beceri ve nitelikleri kazanabilmesi amacıyla Türkiye İş

Kurumu Genel Müdürlüğü ve Halk Eğitim Merkezleri gibi kurum ve kuruluşlar da destek vermektedir (Seçkin, 2018, s.61).

Şekil 3.2. : İnsan Ticareti ile Mücadele ve Mağdur Tanımlama Süreci



Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Şekil 3.2. de, üçüncü bölümde anlatmaya çalıştığımız insan ticareti mağdurlarına yönelik uygulanan sosyal politikaları bir tablo halinde görsel hale getirdik. Bir kişiye sosyal politikaların gereği olan programlardan biri uygulanmadan önce o kişinin mağdur tanımlaması alması gerekmektedir, mağdur tanımı aldıktan sonraki süreç ve insan ticareti ile mücadele süreci aşamaları ile anlatılmaya çalışılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. İnsan Ticareti Mağdurları ve İnsan Ticaretiyle Mücadele Aktörleri İle Yapılan Nitel Araştırma

Çalışmamızın bu bölümünde, sahada mağdurlarla birebir ilgilenen, onlarla mülakat yapan, onları anlamaya çalışan ve onları mağdur olarak tanımlayıp yasal bir statüye kavuşturan Göç İdaresi Başkanlığında görevli göç uzmanlarıyla yaptığımız araştırmaya yer verdik.

4.1. Araştırmanın Amacı

İnsan Ticareti mağdurlarını daha iyi anlama çabasıyla kurguladığımız bu araştırmada, ilk olarak her mağdurun bütünsel insan tacirlerinin ağlarına nasıl düştüklerini derlemeyi amaçladık. Olabildiğince bütünsel bir anlatımın, Türkiye'deki mağduriyet süreçlerini daha iyi anlamamıza yardımcı olabileceğini düşünmekteydik. Şüphesiz tüm hayat hikâyelerini derlemek pek mümkün değildi, ancak durumsal olanı anlamanın, arka plandaki geniş problemi anlamaya çalışmadan mümkün olmayacağının da farkındaydık. Bu nedenle, mağdurların tecrübeleri hakkında doğrudan anlatılarına başvurarak onların sesine yer vermeyi amaçladık. Başlangıçta yapmış olduğumuz alan yazını taramasında insan ticareti araştırmalarında çok fazla metodolojik sınırlılıklar olduğu gözlemlendi. İnsan Ticareti mağdurlarına erişimin güçlüğü bu sınırlılığın esas nedeni idi. Bu nedenle araştırma kapsamını genişleterek sahada insan ticareti ile mücadelede en önemli aktörlerden İl Göç İdaresi Müdürlüğü Uzman Personeli ile de, görüşerek devlet perspektifinden bir durum tespiti yapmanın yerinde ve doğru olacağı kanaatine vardık. Bu araştırmanın amacı, katılımcı yöntemle başvurarak yok sayılan mağdurların görünürlüğünü sağlamaktır. Özelde, insan ticaretinin en kapalı kalan hususlarından olan sömürünün gerçekleştiği süreçte mağdurların neler yaşadığını kendi ağızlarından aktarmayı amaçladık. Bu araştırmanın diğer bir amacı ise, bir sosyal sorun olarak tanımlayabileceğimiz insan ticareti olgusu üzerine, sosyal devletin bir gereği olan sosyal politika uygulamalarının insan ticareti mağdurlarının perspektifinden etkinliğinin sorgulanması düşüncesi idi ancak çalışmamızın başında da, belirtmiş olduğumuz gibi Göç İdaresi Başkanlığı'ndan mağdurlarla araştırma izni verilmemiş, mağdur tanımlaması yapan onlarla birebir görüşen uzmanlarla mülakata izin verilmiştir. Bu sebeple uzman personel gözünden bir öz değerlendirme ile devletimizin uygulamış

olduğu insan ticareti ile mücadele pratiklerinin verimliliğinin tespiti çalışmamızın esas çıkış noktasını oluşturmuştur.

4.2. Araştırmanın Önemi

İnsan ticareti, uluslararası hukuk ve sınır aşan suçlar kapsamında çokça çalışılmış bir konudur ancak konu bir sosyal sorun tanımlaması ile Sosyal Politika perspektifinden hiç ele alınmamıştır. Bu çalışma Türkiye’de bulunan insan ticareti mağdurlarına uluslararası andlaşmalar ve sosyal bir devletin gereği olarak uygulanan gönüllü geri gönderme ve mağdur destek programları gibi sosyal politika araçlarının mağdur perspektifinden etkinliğinin ölçülmesi ve varsa sistemdeki eksik ve aksak hususların belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Bununla birlikte çalışmamız, ülkemizde var olan uzman gözünden nitel araştırma eksikliğini gidermek ve gelecekte bu alanda yapılacak olan akademik çalışmalara ışık tutmak açısından son derece önemlidir. Ayrıca çalışmamıza konu olacak insan ticareti mağdurlarıyla birlikte ilk kez çalışılacak olması bu tezi, keşifsel bir korelasyonel⁶ araştırma durumuna da getirecektir. Aynı zamanda İnsan Ticareti ile mücadelede sahada aktif rol alan uzman personelle görüşülecek olması da, devlet perspektifinden bir öz eleştiri ve verimlilik ölçümü açısından özgün bir çalışma olacaktır.

Korelasyonel araştırmalarda, araştırmacı kasıtlı olarak bir müdahale yapmadan değişkenler arasındaki bağlantıları veya ilişkileri incelemeye çalışır. Amaç genellikle test edilebilecek hipotezler üretmektir (Walker, 2005, s.573).

Korelasyonel araştırmalar neden sonuç ilişkisinin olabileceğine dair bir fikir verebilir ancak kesinlikle neden sonuç ilişkisi şeklinde yorumlanamaz. Değişkenler arasındaki ilişkileri tanımladığı için bazı kaynaklarda betimsel araştırmaların bir türü olarak da adlandırılır.

4.3. Araştırmanın Deseni

Araştırmanın temelini literatür incelemesinin yanı sıra nitel yöntem ve buna bağlı olarak geliştirilecek "Olgu Bilim (fenomoloji)" deseni oluşturacaktır. Farkındalığımızın olduğu fakat derinlemesine ve ayrıntılı bir biçimde bilgi sahibi olmadığımız olgulara odaklanılması Olgu Bilim(Fenomenoloji) deseni olarak

⁶Korelasyon analizi iki değişken seti arasındaki ilişkileri belirlemede kullanılan çok değişkenli istatistiksel analiz tekniğidir.

nitelendirilmektedir. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bu olgularla günlük yaşantımızda çeşitli biçimlerde karşılaşabiliriz. Ancak bu tanışıklık, olguları tam olarak anladığımız anlamına gelmez. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da, tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilim(fenomoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.69).

Bu bağlamda İnsan Ticareti olgusu gibi günlük yaşantımızda karşılaşabileceğimiz fakat tam olarak anlamlandıramadığımız toplumsal bir sorunu araştırmada olgu bilim etkili bir araştırma zemini oluşturacaktır.

Nitel araştırmaların, elbette bir dizi dezavantajları bulunmaktadır. İlk olarak, incelenen bireyler veya gruplar genellikle sayıca azdır ve/veya rastgele seçilmiştir. Bu da, daha geniş bir evren hakkında genellemeler yapmayı oldukça problemlidir(imkansız olmasa da) kılmaktadır. İkincisi, gruplar genellikle kendine özgü olarak veya diğer katılımcıların tavsiyesi üzerine seçildiğinden, sonuçları çoğaltmak ve dolayısıyla bağımsız olarak doğrulamak zordur. Üçüncüsü, bir çalışmanın nitel analizi çoğu zaman, ilgililerin yorumlayıcı yargılarını içerir. Açmak gerekirse aynı verilere bakan iki araştırmacı farklı yorumlara varabilir. Nicel yöntemler, yorumlamada nispeten bu tür öznelliklere daha az eğilimlidir ancak tamamen objektif değildir. Son olarak, diğer hafifletici faktörleri kontrol edememe veya karşı olgusallığı tesis edememe sebebiyle, nedensellik konusunda zorlayıcı iddialarda bulunmak zordur (Rao ve Woolcock, 2003, s.168).

Fenomenolojinin amacı, belirli bir deneyim alanının birinci şahıs tanımına ulaşmaktır. Diyalogun seyri büyük ölçüde katılımcı tarafından belirlenir. Açılış sorusu dışında, görüşmecinin konuyla ilgili hiçbir ön sorusu yoktur. Diyalog doğrusal olmaktan çok dairesel olma eğilimindedir. Görüşmeci tarafından kullanılan tanımlayıcı sorular önceden belirlenmiş yoldan değil, diyalog sürecinden kaynaklanır. Röportaj, bir soru-cevap oturumu değil, bir konuşma sağlamayı amaçlamaktadır (Thompson, vd., 1989, s.138).

4.3.1. Veri Toplama Yöntemi

Veri toplama yöntemi olarak; görüşme yönteminin bir çeşidi olan "Standartlaştırılmış Açık Uçlu Görüşme" yöntemi, demografik anket ve yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır.

Standartlaştırılmış Açık Uçlu Görüşme yaklaşımı, özenle hazırlanmış ve belirli bir sıraya sokulmuş bir dizi sorudan oluşur ve her görüşülen katılımcıya bu sorular aynı sırada ve üslupta sorulur (Patton, 1987, s.112).

Bu yaklaşım, bazı insanlardan daha yoğun ve çok, bazı insanlardan ise, daha az sistematik ve yüzeysel bilgi edinilmesine yol açabilecek olan "görüşmeci yanlılığını veya özelliğini" azaltır. Bu bağlamda bu yöntem bir araştırmada birden çok görüşmecinin olduğu durumlarda etkili bir şekilde kullanılabilir. Duruma göre anlık tavır ve esneklik önemli ölçüde sınırlanırken, aynı soruların sistematik bir sıra içinde bütün deneklere aynı şekilde sorulması yoluyla görüşmeci etkisini ve öznel yargılarını en aza indirdiği için, bu yaklaşım yoluyla elde edilen verilerin karşılaştırılması ve analizi daha kolaydır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.132).

Görüşme verilerinin net bir biçimde anlaşılmasını sağlamak ve hiçbir şeyin kaçırılmaması adına görüşme sesli olarak kaydedilmiş aynı zamanda da, notlar alınmıştır. Kayıtlar, yalnızca araştırmacının erişebileceği kilitli bir yerde tutulacaktır. Deşifrenin(transkripsiyondan) ardından gerekli işlemlerin tamamlanmasından sonra imha edilecektir. Transkripsiyona hiçbir isim dahil edilmemiş, demografik veriler haricinde diğer tanımlayıcı bilgiler toplanmamış veya rapor edilmemiştir. Bu kapsamda, not alma sırasında katılımcıların isimlerini yazmadığımız hatırlatılmış, soru kâğıtlarına isimlerini temsilen "A, B, C, D,....." gibi alfabeden oluşan kodlamalar yerleştirdiğimiz belirtilmiştir. Görüşmeler 06.04.2022 ile 28.05.2022 tarihleri arasında yapılmış olup, en kısa görüşme 27 dakika 42 saniye, en uzun görüşme ise, 1 saat 24 dakika 29 saniye sürmüştür. Tüm katılımcılarla toplam 574 dakika 45 saniye görüşme yapılmıştır. Yapılan bu görüşmelerin yazıya dökülmesinden(deşifre/transkripsiyon) 181 sayfa veri elde edilmiştir.

4.3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evreni ilk olarak Göç İdaresi Başkanlığından alınan özel izinle Türkiye'nin yerleri gizli olan çeşitli sığınma evlerinde bulunan gönüllü insan ticareti

mağdurları ve insan ticareti ile mücadelede önemli rol oynayan, sahada mücadele eden Türkiye'nin çeşitli İl Göç İdarelerinde görevli "Uzman Memurlar" olarak planlanmıştı. Ancak Göç İdaresi Başkanlığı mağdurların psikolojisinin travmatik etki ile bozulabilmesi olasılığı ve gizlilik hassasiyetleri gibi nedenlerle mağdurlarla araştırma yapılmasına izin vermemiştir. Bu nedenle araştırma evrenini Türkiye genelinde insan ticareti muhtemel mağdurlarıyla birebir mülakat yaparak en çok mağdur tanımlayan çeşitli illerden on dört göç uzmanı oluşturmaktadır. Göç İdaresi Başkanlığı tarafından izin dilekçemize verilen cevap EK-1'de sunulmuştur. Örneklem yöntemi olarak "Amaçlı Örneklem" yöntemi olan "Kritik Durum Örneklemesi" yöntemi seçilmiştir. Seçilen örneklem kümesi üzerinde çıkan sonuçlar ilgili evrene genellenecektir.

Nicel araştırma anlayışı içinde gelişen, ancak nitel araştırmacılar tarafından da, kısıtlı şekilde kullanılan olasılık temelli örneklem yöntemlerinin aksine amaçlı örneklem yöntemleri, tam manasıyla nitel araştırma içinde ortaya çıkmıştır. Patton'a (1987) göre, olasılık temelli örneklem temsiliyeti sağlama yoluyla evrene geçerli genellemeler yapma hususunda önemli yararlar sağlarken, amaçlı örneklem zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen olayların derinlemesine çalışılmasına olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda, amaçlı örneklem yöntemleri pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında faydalı olur. Kritik durum örneklemesi; *"bu, burada oluyorsa, başka benzer durumlarda kesinlikle olur"* veya tam aksine *"bu, burada olmuyorsa, başka benzer durumlarda kesinlikle olmaz"* şeklinde bir ifadedir. Yada diğer bir örnekle *"bu gurup belirli bir problemle karşılaşıyorsa, diğer bütün guruplar kesinlikle bu problemle karşı karşıya kalır"* biçiminde bir yargının varlığı veya yokluğudur. Araştırmacı problemi ile ilgili bu tür olay veya sınırlı birkaç durumu derinlemesine inceleyebilir. Kritik durum örneklemesi araştırmacı şayet problemi ile ilgili belirli sayıda durumu çalışacak kadar yeterli kaynağa sahip değilse daha çok işe yarayabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.121).

4.3.3. Araştırma Soruları

Araştırmamızın soru seti; sosyal devletin bir gereği olan sosyal politika uygulamalarının İnsan Ticareti Mağdurlarının perspektifinden etkinliğinin sorgulanması amacıyla oluşturduğumuz "Mağdur Soru Seti" ve uzman personel gözünden bir öz değerlendirme ile devletimizin uygulamış olduğu İnsan Ticareti ile mücadele pratiklerinin verimliliğinin sorgulanması ve devlet tarafından bir durum

tespiti amacıyla hazırladığımız "Uzman Soru Seti" olmak üzere iki farklı şekilde ve amaçta tasarlanmıştır, ancak yukarıda belirtmiş olduğumuz sebepten dolayı araştırma sınırlılığı geçerli olmuş ve araştırmamıza Uzman Soru Seti ile devam edilmiştir. Uzman Soru Seti EK-2'de sunulmuştur.

4.3.3.1. Mağdur Soru Seti

Araştırmamızın en büyük sınırlılığından dolayı uygulayamasak da, bizden sonraki yapılacak olan araştırmalara ışık tutmak adına mağdur soru setine değinmekte fayda görüyoruz; Beş (5) soruluk bir demografik anket ve araştırmanın dört (4) ana inceleme alanı ile ilgili yirmi beş (25) soruluk bir görüşmeden oluşmaktadır. Demografik anket şu soruları ihtiva etmektedir:

1. Mağdur konumdaki sürenin uzunluğu.
2. Cinsiyet.
3. Irk/Etnik köken.
4. Yaş.
5. En yüksek tamamlanmış eğitim seviyesi.

Mağdurlara yönelik inceleme alanlarımız (İ) ise;

- (İ1) İnsan Ticareti konusundaki farkındalık düzeyini tanımlamak.
- (İ2) İnsan Ticaretinin anlamını açıklamak.
- (İ3) İnsan Ticareti mağdurlarının belirlenmesiyle ilgili zorlukları tanımlamak.
- (İ4) Sosyal Politika araçlarının İnsan Ticareti mağdurlarına olan etkilerini anlamak.

Olarak kurgulanmıştır.

4.3.3.2. Uzman Soru Seti

Dört (4) soruluk bir demografik anket ve araştırmanın üç (3) ana inceleme alanı ile ilgili yirmi yedi (27) soruluk bir görüşmeden oluşmaktadır. Demografik anket şu soruları ihtiva etmektedir:

1. Mesleki tecrübe.
2. Cinsiyet.
3. Yaş.

4. En yüksek tamamlanmış eğitim seviyesi.

Uzmanlara yönelik inceleme alanlarımız(İ) ise;

(İ1) İnsan Ticareti konusundaki bilgi düzeyini tanımlamak.

(İ2) İnsan Ticareti mağdurlarının belirlenmesiyle ilgili zorlukları tanımlamak.

(İ3) Sosyal Politika araçlarının etkinliğini anlamak.

Olarak kurgulanmıştır.

4.4. Bulgular ve Değerlendirme

Araştırmamızın bulguları yukarıda açıklamış olduğumuz Uzman Soru Setinin çıktıları doğrultusunda inceleme alanlarının çeşitli kodlara ve temalara ayrılması suretiyle değerlendirilecek ve aktarılacaktır.

Kodlama, veriler arasında yer alan anlamlı bölümlere (bir sözcük, cümle, paragraf gibi) araştırmacı tarafından isim verilmesi iş ve işlemleri olarak ifade edilir. Kodlama süreci; elde edilen verileri bölümlere ayırmayı, karşılaştırmayı, incelemeyi, kavramlaştırmayı ve ilişkilendirmeyi zorunlu kılar. Veriler içerisinde bulunan belirli bölümlere (bir sözcük, cümle, paragraf gibi) ve olaylara verilen anlamlar ise, kavram olarak nitelendirilir. Kavramlar içerik analizinin temel analiz birimini meydana getirirler. İçerik analizinde oluşturulan kavramların birbirleriyle belirli bir ilişki içinde sınıflandırılması kategorilere ayırma olarak adlandırılır. Kategoriler ise, bir tema altında bir araya gelir. Kategorilerin incelenmesi neticesinde birbirleriyle olan ilişkileri ortaya çıkarılır ve bu ilişkilerin daha üst düzey bir gruplamayı zorunlu kıldığı durumlarda temalardan söz edilir. Temalar içerik analizinde elde edilen kavramlardan daha genel ve soyuttur aynı zamanda araştırma probleminin boyutlarını göstermesi açısından da oldukça önemlidir (Baltacı, 2019, s.378).

Katılımcıların soru setine vermiş oldukları cevaplar; belirli temalara ve kodlara ayırmak suretiyle sınıflandırılarak oluşturulan veriler, incelenen olgunun gerçekleştiği bağlamda, yani katılımcının gündelik yaşamında gerçekleşen küçük ayrıntılar, araştırmacının gerçekte neler olduğunu, bunun katılımcıya ne ifade ettiğini ve meydana gelen olayın perde arkasındaki problemin ne gibi öğeler içerdiği ile ilgili katılımcıların bakış açılarını yansıtan betimlemelerle yorumlanacaktır.

4.4.1. Uzmanlara İlişkin Demografik Veriler

Tablo 4.1. : Uzmanlara İlişkin Demografik Verilerin Oransal Dağılımı

Özellikler	Sayı	Yüzde
Mesleki Tecrübeniz:		
0-1 Yıl	2	%14,3
2-5 Yıl	3	%21,4
6-10 Yıl	9	%64,3
10+		
Cinsiyet:		
Erkek	3	%21,4
Kadın	11	%78,6
Yaş:		
29 veya daha az	4	%28,6
30-39	10	%71,4
40-49		
50-59		
60 ve üzeri		
Eğitim Seviyesi:		
Önlisans		
Lisans	13	%92,8
Yüksek Lisans	1	%7,2
Doktora		
Toplam	14	

Yukarıdaki tabloda araştırmamıza katılan uzmanlarımıza ilişkin demografik verilerin oransal dağılımı gösterilmektedir. Katılımcıların çoğu mesleki tecrübe olarak 6-10 yıl arasında değişkenlik göstermektedir. Bu veriler göç idaresinin kuruluş tarihi

olan 2013 senesi ile doğru orantılı olarak en çok personel alımının kurumun ilk yıllarında yapıldığı çıkarımını doğurmaktadır. Yine katılımcıların çoğu kadınlardan oluşmaktadır. Bu da, insan ticaretine mağdur perspektifinden bakıldığında, en çok mağdurun dezavantajlı guruplar olan çocuk ve kadınlardan oluştuğu düşünüldüğünde, mağdur tanımlama ve kurumun diğer işlemlerinde mağdurların hemcinsleri ile daha kolay iletişime geçebileceği gerçeği düşünüldüğünde, olumlu bir gözlemdir. Yaş ile ilgili veriler incelendiğinde mesleki tecrübe ve yaş ilişkisinin yine doğru orantılı olarak gözlemlendiğini söyleyebiliriz. Tamamlanmış en yüksek öğrenim seviyesine gelindiğinde ise, maalesef on dört uzmandan yalnızca biri yüksek lisans eğitimi tamamlamış, bu durumun kamu hiyerarşisi ve kurumun kritik görev yapısı düşünüldüğünde uzman memur gibi üst seviye meslek memurluğu ile pek de, bağdaşmadığını üzülererek belirtebiliriz.

4.4.2. İnsan Ticareti Konusundaki Bilgi Düzeyine (İ1) İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler

Araştırmamızın üç ana inceleme alanından biri olan uzmanlarımızın insan ticareti olgusu üzerine bilgi düzeylerini ölçmek maksadıyla kurgulamış olduğumuz bu alan on adet sorudan oluşmaktadır. Sorulara verilen cevapları tablolar eşliğinde içerik analizi ve betimsel analiz metoduyla aktaracağız;

Soru setimizin tamamı belirli bir düzen içerisinde sistematik olarak sorulmuştur. İlk sorumuz uzmanların daha soruları görmeden, önyargıları oluşmadan kendilerini objektif olarak öz eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutmak maksadıyla kurguladığımız *İnsan ticareti hakkındaki bilgi düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?* sorusu idi. 1 çok düşük, 5 çok yüksek olacak şekilde kendilerine bir puan vermelerini istedik. Verilen cevaplara ilişkin tablo aşağıdadır:

Öz değerlendirme, bir bireyin kendisiyle ilgili bir ölçme sonucunu, belirli ölçütlerle karşılaştırılarak kendisiyle ilgili bir yargıya ulaşma süreci olarak tanımlanabilir. Bir performans görevini yerine getiren öğrenciden gösterdiği performans hakkında kendisinin de, bir değer biçmesi istenerek hem yaptığı işe karşı farkındalığının artırılması hem de, kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu öğretmeniyle paylaşması amaçlanır. Ayrıca bu değerlendirme faaliyetinin, öğrencilere kazandırılacak eleştirel düşünme becerisinin, kendi performansını eleştirmesi yoluyla kazandırılmasına da, hizmet edeceği düşünülmektedir (Kösterelioğlu ve Çelen, 2016, s.673).

Tablo 4.2. : İnsan Ticareti Hakkındaki Bilgi Düzeylerine İlişkin Verilen Cevaplar

Katılımcı	Çok Düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek
A					X
B		X			
C				X	
D			X		
E				X	
F					X
G				X	
H				X	
I				X	
J			X		
K				X	
L				X	
M				X	
N			X		

Uzmanları kendileri hakkında öz değerlendirmelerini içeren tablo incelendiğinde on dört uzmandan sadece ikisi insan ticaretine ilişkin bilgi düzeylerini çok yüksek olarak tanımlarken katılımcıların büyük çoğunluğu yüksek cevabını vermiş, üç katılımcı kendilerini orta düzeyde değerlendirirken yalnızca bir katılımcı düşük olarak değerlendirmiştir.

Daha sonra katılımcılarımızdan kendi ifadeleri ile *İnsan ticareti nedir?* sorusuna yanıt vermelerini istedik, verilen cevaplara ilişkin özel ve önemli görülen kısımlar çalışma gurubunda yer alan kişilerin kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmektedir:

Tablo 4.3. : İnsan Ticaretini Kendi İfadeleri ile Tanımlamaları

Kodlar	n	Katılımcı
Sömürü	4	A, B, E, K
Mal, Meta	5	C, F, G, J, N
Maddi Kazanç, Çıkar	4	D, H, I, K
Modern Kölelik	2	F, J
Menfaat	1	L
Mağdur	2	L, M

Tablo 4.3'de insan ticaretine ilişkin yapılan tanımlara ilişkin verilen cevaplar yer almaktadır. En yaygın verilen cevabın mal, meta olduğu görülmüştür. Katılımcı C insan ticaretini şu şekilde tanımlamıştır:

" Bir kişinin gerçekten çaresizliğinden yararlanıp onu bir mal olarak yani bir meta olarak kullanmak, üzerinden para kazanmak diye ben tanımlıyorum". (C)

F katılımcısı ise:

"Günümüzde modern kölelik diye de adlandırılan bir suç türüdür, aynı zamanda bilhassa kişinin hak ve hürriyetini ihlal edilmesinin yanı sıra sınır geçişlerinden kaynaklı kamu düzeni, kamu güvenliği ve bulaşıcı hastalıklardan da kaynaklı kamu sağlığını tehdit eden bir suç türüdür. Kısa tabiriyle kişilerin ticari meta olarak alınıp satılması". (F)

Aslında insan ticaretinin literatürde modern kölelik olarak adlandırılmasının yanı sıra, pek çok uluslararası anlaşma ve protokolde de, bu şekilde tanımlanmasına ve en yaygın kullanılan tabirin modern kölelik olmasına rağmen katılımcılardan sadece ikisi

insan ticaretini bu ifadelerle tanımlamaktadır. Buda bize sahada bire bir bu suçla mücadele eden aktörlerin masa başında tanım yapan akademisyen ve diplomatlar arasındaki farklı bakış açısını yansıtmaktadır.

İnsan ticaretinin saha pratikleri özelinde temel sebeplerini anlayabilmemiz için sormuş olduğumuz *Sizce insan ticaretinin temel sebepleri nelerdir?* sorusuna farklı açılardan yaklaşım söz konusu olsa da, verilen cevaplar yine belirli kategoriler altında yoğunlaşmaktadır:

Tablo 4.4. : İnsan Ticaretinin Temel Sebeplerine İlişkin Veriler

Kodlar	n	Katılımcılar
Ekonomik Sebepler	10	A, B, D, E, F, G, H, I, L, N
Savaş ve Coğrafya	5	A, D, F, H, N
Çaresizlik	4	C, J, K, N
İşlevsiz Kalmış Aileler	7	E, H, J, K, L, M
Göç	4	C, D, H, K
Eğitimsizlik ve Toplamların Geri Kalmışlığı	4	C, D, J, N
Sosyo Kültürel Faktörler	5	A, B, D, F, N

Tablo 4.4'ü incelediğimizde insan ticaretinin en büyük nedenlerinden birinin ekonomik sebepler olduğunu görmek zor olmayacaktır cevapların yoğunluğu ekonomik sebepler kodunda toplanmıştır. Zira daha iyi yaşam şartları için evinden, yurdundan,

ailesinden ayrılarak başka ülkelere göç eden kişiler hiç bilmedikleri bir coğrafyada dil bariyeri ile birlikte istismara açık hale gelerek kolayca mağdur edilebilmektedirler. Bu konuda F katılımcısının sözleri gerçekten bu olgunun sebebini anlamaya yeterli olacaktır:

"Bu tabi ülkelerin ekonomik ve sosyal boyutları ve bölgesel coğrafyadaki ülkeler arasındaki farklılıklar temel sebeplerini oluşturuyor. Genelde ülkelerdeki iç karışıklıklar, savaş durumları, ekonomik sebepler, sosyal istikrarsızlıklar gibi sebeplerden kaynaklı diğer göç ettiği ülkelerde savunmasız duruma düşüyorlar buda hangi sebepten kaynaklı; dil bariyeri, o ülkedeki yasal mevzuatı bilmemekten olsun topluma ayak uydurma konusunda tabii ki çekingen davranmaları olsun insanların bu yola düşmelerine, mağdur edilmelerine sebep olabiliyor". (F)

Bu tabloda dikkat çeken bir diğer neden aile faktörü, zira bir toplumun en küçük yapı taşı olan ailenin sosyal bir varlık olan insan için ne kadar da, önemli bir olgu olduğunu anlamak için katılımcı J'nin ifadeleri yeterli olacaktır:

"İnsan ticaretinin temel sebepleri, yani tacir açısından inanılmaz bir rant elde ediliyor, insan ticareti üzerinden ama mağdurun da işte hassas durumda olması, yani işte çaresizlik, kandırılma, eğitimsizlik. En temel sebebi de, ailesinin olmaması, aile aile çok önemli burada, bizim mağdurlarının hepsinde neredeyse ailede bir sakatlık var". (J)

Birinci bölümde insan ticareti ile ilgili kavramsal çerçeveyi açıklarken insan ticaretinin görünümüne değinmiştik, zira insan ticareti bölgeden bölgeye, ülkeden ülkeye, konjonktürel olarak değişebilen kendi içerisinde dinamikleri olan bir suç şekli. Bu sebeple ülkemiz açısından bu olgunun ortaya çıkış şekillerini anlayabilmek için katılımcılara *Türkiye'de genellikle insan ticaretinin ortaya çıkış şekilleri nelerdir?* sorunu yönelttik:

Tablo 4.5. : Türkiye'de İnsan Ticaretinin Görünümleri

Kodlar	n	Katılımcılar
Fuhuş(cinsel sömürü)	13	A, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L,M, N
İşgücü Sömürüsü(zorla çalıştırma)	10	B, D, E, F, G, I, J, K, M, N
Çocuk Evlilikler	6	A, B, C, G, H, N
Zorla Evlendirme	4	C, D, F, G
Çocuk İşçiliği	5	A, B, C, L, M
Çocuk Savaşçı	2	B, F
Organ ve Doku Ticareti	2	F, M
Zorla Dilendirme	4	C, E, F, H

Tablo 4.5. incelendiğinde ülkemizde insan ticaretinin hemen hemen tüm görünümlerine rastlamakla beraber en çok görülen vakanın cinsel sömürü yani fuhuş olduğu açıkça görülmektedir yani uluslararası ifadesi ile beyaz kadın ticareti. Onu işgücü sömürüsü yani zorla çalıştırma izlemekte ve maalesef bir dezavantajlı ve belki de, en çok korunması gereken gurup olan çocukların evlendirilmesi vakalarında da, son yıllarda artan sığınmacı sayıları ile birlikte konjonktürel bir artış gözlenmektedir. Ülkemizdeki insan ticareti görünümlerini daha somut anlayabilmek için katılımcı K'nın ifadelerine bakmakta fayda var:

"Burada birazcık eleştirel bir şeyler söylemek istiyorum. Bizim en çok tanımladığımız cinsel sömürü en çok karşılaştığımız en çok kafamızda evet, bu

insan ticaretidir, bunu yapan insan değildir, yaşayan mağdurdur diye. Net bir şekilde bir tablo çizdiğimiz durum ve sayısal veriler anlamında da cinsel sömürü ama en çok göz ardı ettiğimiz husus, işgücü sömürüsü, işgücü sömürüsü üzerinde bence çok daha fazla tanımlama yapılması gerekiyor ama orada şöyle bir durum var aslında bu sadece Türkiye özelinde değil, uluslararası konjonktürde de, durum bu şekilde yani pek çok medeni ülkenin ILO sözleşmelerini kabul etmediğini, imzalamadığını görüyoruz. O yüzden bunların yani iş gücü sömürüsü birazcık daha tacir olarak nitelendirdiğiniz kişilerin nüfus sahibi varlıklı insanlar olduğunu görüyoruz, işverenler olduğunu görüyoruz. Bu anlamda devletlerin bu konuda iradesinin birazcık daha net olması gerekiyor. Evet cinsel sömürü en çok ortaya çıkış şekli ama üzerinde en çok konuşmamız gereken hususlardan birisi de, işgücü sömürüsü bir diğer durum yine çocukların suçta kullanılması, dilendirilmesi de çok önemli bir süreç. Orada da aslında kendi biraz toplumsal normlarımızla çelişiyoruz. Çünkü orada tacir olarak sömürüyor dediğimiz kişi, kişinin anne babası olabiliyor. Ailesine bir olumsuz gönderme yapmış oluyorsunuz yaptığınız tanımlamada. Oda işte alelade haklar annelik babalık hakları ile ilgili savları ortaya sürebiliyor karşı taraf o yüzden evet, cinsel sömürü en çok olan, sonrasında işgücü sömürüsü üzerine en çok eğilinmesi gereken işgücü sömürüsü olduğunu düşünüyorum"... (K)

K katılımcısının kişisel saha tecrübelerinden yola çıkarak bir değerlendirme yapılacak olursa yukarıda da ifade ettiğimiz gibi insan ticareti suçu kendi dinamikleri olan sürekli değişken bir suç, bu bağlamda bu suçla mücadelede kavramsal ve statik bir yaklaşım yerine daha stratejik ve durumsal bir yaklaşımın saha pratikleri açısından daha gerçekçi olacağını düşünmekteyiz.

Ayrıca ülkemizin bulunduğu jeopolitik konum nedeniyle az sayıda da olsa çocuk asker tanımlamasının yapılması araştırmanın şaşırtıcı ve bir o kadar da üzücü çıktılarından bir tanesi olmuştur, bu durumu B katılımcısı şöyle açıklıyor:

"Genelde erken yaşta evlilik var şuan burada ilimizde karşılaştığımız, çocuk evlilikler var, çocuk yaşta çalışanlar var zorla çalıştırılanlar var bizim burada karşılaştığımız. İki tane mağdurumuz vardı çocuk savaşçı diye geçiyordu ama bu çok fazla değil, çocuk savaşçılar da var". (B)

Kavramsal çerçevede insan ticareti olgusunun ülkeler bağlamında hedef ülke ya da, transit geçiş ülkesi olarak konumlandıklarını dile getirmiştik. Bu kapsamda ülkemizin hangi konumda olduğunu *Türkiye insan ticaretinde hangi konumdadır? Transit bir geçiş ülkesi midir yoksa hedef midir?* sorusunu sorarak anlamaya çalıştık:

Tablo 4.6. : İnsan Ticaretinde Türkiye'nin Konumu

Konum	n	Katılımcılar
Transit Geçiş Ülkesi	1	K
Hedef Ülke	10	A, B, C, D, F, H, I, J, M, N
Hem Transit Hem Hedef Ülke	3	E, G, L

Tablo 4.6. incelendiğinde net bir şekilde ülkemizin hedef ülke olarak konumlandığını, uzmanlar tarafından bu şekilde değerlendirildiğini görmekteyiz. F katılımcısı bu konudaki fikirlerini şu şekilde beyan etmiştir:

"Daha öncesinde transit bir geçiş ülkesiydi aslında yani Avrupa'ya açılan kapı olarak görülüyordu ama şu son dönemlerde incelediğimize Artık Türkiye'nin hedef ülke bilhassa bölge coğrafyası dikkate alındığında hem ekonomik koşullar hem sosyal koşullar hem refah koşulları hem de coğrafi koşulları olsun diğer ülkelere nazaran çok daha iyi konumda olduğu için şuanda civardaki bölge ülke vatandaşları tarafından ülkemiz hedef ülke şuanda". (F)

Ancak olaya daha farklı bir açıdan bakan K katılımcısı aslında Türkiye'nin Avrupa'ya açılan bir kapı olduğunu, düzensiz göçmenlerin Türkiye üzerinden diğer ülkelere geçiş yaparken mağduriyet yaşadıklarını şu şekilde ifade etmiştir:

"Şöyle yani burası bir bu anlamda hedef ülke değil. Ama bizim mağdur profillerimiz daha belirgin işte fuhuş üzerinden konuşuyorsak fuhuş suçuna

fuhuş anlamında sömürülen misafirlerimiz ile ilgili konuşuyorsak, bu kişilerin genelde Türki cumhuriyetlerden geldiklerini görüyoruz. Bize anlatılan hikayelerin %90 ı aynı genelde, Türkiye'de daha önce çalışmış olan kişilerin davetiyle, erkek arkadaşları daveti ile işveren firmalar aracılığıyla bir şekilde bu sömürü alanlarına kaydırıldığını görüyoruz. Burası bir transit ülke demeyeceğim, hedef ülkede demeyeceğim ama kendi dinamikleri olan bir ülke yani bizim burada aslında yoğunlaşacağımı alanlar çok belli. Tabii ki transit geçişler sırasında yani göç anlamında transit ülke vasfımız üzerine konuşursak zaman zaman göçmen kaçakçılığı olarak başlayan hikayelerin insan ticaretine dönüşebildiğini görebiliyoruz. Bu alanda bir farkındalığımız olursa o transit geçiş aşamasında çünkü evet, hedef Avrupa ama Avrupa'nın bu konuda çok güçlü hatta insan haklarından uzak, sınır kontrolleri söz konusu ve o insanlar transit olarak çıktıkları yolda hedef ülke konumunda Türkiye'de uzun süre kalabiliyorlar. Bunları Afganlar üzerinde görüyoruz, Suriyeli misafirlerimiz özelinde görüyoruz, tecrübe ettik. O yüzden bence insan ticareti konusunda şey değiliz nasıl söyleyeyim insan ticaretinin çok görüldüğü bir ülke değiliz aslında. Ama insan ticaretinin görüldüğü, görülebileceği, çok görülebileceği alanlara da henüz çok bakmadık. Yine işgücü sömürüsü alanında yani bu kadar çok düzensiz göçmen sayıları var, biliyoruz işte yabancı profili yüksekken sömürülmeye açık bir ekibimiz grubumuz var aslında onlarla ilgili. Bu anlamda işgücü kanunu anlamında daha net ifadeler koyamadığımız için. Hedef ülke değiliz ya, onu hiç yakıştıramadım kendimize hedef ülke değiliz transit geçiş ülkesiyiz diye düşünüyorum ben yine de, yani orada başlarına geliyor transit ülke konumundayken belki". (K)

Çalışmamızın ikinci bölümünde *Türk Hukukunda İnsan Ticaretine İlişkin Düzenlemeler ve Çabalar* başlığı altında ülkemizde insan ticareti suçunu Türk Ceza Kanunu kapsamında değerlendirmiştik. Bu konuya ilişkin uzmanlarımızın bilgi seviyelerini ölçmek için, 5237 sayılı TCK' da insan ticareti suçu nasıl ele alınmıştır? sorusunu yönelttik. Genel olarak aldığımız cevaplar tatmin edici idi yani uzmanlarımızın çoğu konuya hukuki açıdan hakim olduklarını kanıtladılar. Soru setimizin başlangıcında sorduğumuz insan ticareti ile ilgili bilgi düzeylerine dair öz değerlendirmelerini içeren soruya düşük cevabını veren B katılımcısı çok detaylı

olmamakla birlikte hukuki çerçeve hakkında bilgi sahibi olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

"80. Maddede geçiyor diye biliyorum insan ticareti suçu, orada insan ticareti suçu bir kişiyi cinsel sömürü amaçlı, yada dilendirilmek amacıyla bir yerden bir yere götürülmesidir kişinin. Bu şekilde hatırlıyorum tanımını". (B)

İnsan ticaretine ilişkin öz değerlendirmesini orta seviye olarak gören N katılımcısı ise, bu soruya:

"İnsan ticareti suçu TCK'da, aslında TCK'deki insan ticaretinin tanımı da Palermo protokolündeki insan ticareti tanımıyla ve Cenevre sözleşmesindeki insan ticareti tanımıyla çok da uzak değil diye hatırlıyorum ve buna paralel bir tanımlama yapılmış. Söylediğim gibi kişilerin istismar edilmesi belli araç fiiller kullanılarak istismar türlerine konu olabildiğini en başta ben birinci sorunuzda tanımlamıştım sanırım aynı ifadelerle paralel şekilde TCK madde 80 diye hatırlıyorum yanlış hatırlamıyorsa insan ticareti suçunu 8 ila 12 yıl arasında Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanmak üzere tanımlayıp cezasını da bu çerçevede belirlenmiştir diye anımsıyorum. Umarım yanlış anımsamıyorum maddeleri bu şekilde görüyorum. Yani tekrar tanımlama yapmak istemedim".(N)

Yüksek bilgi düzeyinde olduğunu değerlendiren H katılımcısı ise:

"İnsan ticareti suçu bizim kanunumuzda da uluslararası suçlar kapsamında değerlendirilmiş olup, ağır cezayı gerektiren bir suç ve resen soruşturulan bir suç. Türk Ceza Kanunu insan ticareti suçunu TCK'da aslında biz bunu kanun metnini incelediğimizde amaç fiiller, araç fiiller ve suç eylemlerini görüyoruz. Buradaki amaç fiiller fuhuş yaptıрма, zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, esarete tabi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak. Bunların bunlar yapılırken de, araç fiiller olarak tehdit, baskı, cebir, şiddet nüfusu kötüye kullanma veya kişiler üzerindeki çaresizlikten yararlanma yöntemleri kullanılıyor. Suç eylemi olarak da bu kişiler bu amaçlar doğrultusunda ülkeye sokulabiliyor ülke dışına çıkartılabiliyor, tedarik edilebiliyor veya kaçırılabilir barındırılabilir kanunumuz sözleşmenin de yansıması olarak. insan ticareti suçunun değerlendirmesini yaparken eğer bir kişi buradaki amaç fiiller doğrultusunda araç fiiller kullanılarak yani tehdit baskı, cebir

kullanılarak temin edilmişse onun rıza unsuru taşıdığını söylemiyor kabul etmiyor, rızası vardır demek doğru olmuyor. Kanun metnine göre yine bizim kanunumuzda 18 yaşından küçük olan herkes çocuk olarak kabul ediliyor ve çocuklarda da yine kanun metninde geçen ibare, 18 yaş altında ise, araç fiiller olmaksızın yani buradaki işte tehdit, baskı, cebir, şiddet. Bunları kullanmaksızın eğer çocuklar fuhuş yaptırılmak, zorla çalıştırılmak veya organların alınmasını sağlamak suretiyle barındırılmışsa, sevk edilmişse, insan ticareti suçunun işlendiği kabul ediliyor". (H)

Yukarıdaki doğrudan aktarma yoluyla sunmuş olduğumuz uzmanlara ait çeşitli tanımlar incelendiğinde katılımcıların öz değerlendirmeleri ile yaptıkları tanımlamaların doğru orantılı olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Yine çalışmamızın ikinci bölümünde detaylarını açıklamış olduğumuz 2013 yılında yürürlüğe giren Göç İdaresi Başkanlığının kuruluş kanunu olarak nitelendirebileceğimiz Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) insan ticareti mağdurlarına sunmuş olduğu haklara ilişkin katılımcılarımıza 6458 sayılı YUKK' da insan ticareti mağduru nasıl ele alınmıştır? sorusunu yönelttik. Katılımcılarımızdan aldığımız cevaplardan öne çıkanlar şu şekildedir:

"Çok fazla değinilmemiş, sadece insan ticareti ikamet izninden bahsedilmiş kısa bir şekilde yani mağdur destek hizmetleri çok fazla kanunda geçmiyor". (J)

"Avrupa konseyi ve Palermo protokolündeki tanımı aslında ele alıyor, bence doğru ele alınmıştır. Aslında zaten TCK 80 e atıf yapıyor aynı şekilde değerlendirebiliriz aslında bunu". (E)

"Aslında insan ticareti mağduru kanunda uzun uzadıya ele alınmıyor ama mağdur destek hizmetleri falan var orada bahsedilen tanımlama şeyleri var. Yönetmelikle biraz burayı tamamlamaya çalıştık biz. Burada da yine amaç araç fiillere bakılarak insan ticareti tanımlaması yapılması ile ilgili yine bir uygulamamız var". (C)

"Tamamıyla bir tanımlama ya da şey kanunumuzda geçmiyor. Sadece ikamet izni konusunda geçiyor bu tanımlamada hem uluslararası sözleşmelerden nemalanıyoruz hem de, bizim yönetmeliğimiz var. Gerçi yönetmelikte kanunun

uygulanmasını gösteren bir şey ama yönetmelikte bir tık daha ayrıntılı hususlar var, mağdur olunca ne yapılacağı işte şey çocuk olunca ne yapılacağı mağdur olduktan sonraki süreç. 6458 sayılı kanunumuzda insan ticareti mağduru aslında çok geniş kapsamda yer almıyor". (L)

"Bu kanunda insan ticareti ikamet izninin tanımı yapılmakta, sadece tanım olarak geçmekte. Burada ilk aşamada mağdura düşünmek için 30 gün süreli bir ikamet izni verilmekte bu 30 günlük süre sonunda mağdur hizmetlerden veya mağdur sıfatından yararlanmak istiyorsa 6 şar aylık sürelerle en fazla 3 yılı geçmeyecek sürede ikamet izni düzenlenebiliyor. YUKK da sadece bu geçiyor". (A)

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) aslında insan ticareti açısından çok fazla detay içermediği gerçeği bizi şaşırtmıştır. Yani kanun sadece insan ticareti mağdurları için ilk başta sağlıklı düşünüp işbirliği yapabilmeleri açısından 30 günlük ikamet izni ve sonrasında da, 6 şar aylık sürelerle en fazla 3 yılı geçmemek kaydıyla ikamet iznini düzenlemiştir. Ancak mağdur destek hizmetleri ve mağdurlar için bu kanunun bir uygulama yönetmeliği olan 29656 sayılı İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik araştırmamızın 3. inceleme alanında (İ3) ele alınacaktır.

Uluslararası düzeyde insan ticareti ile ilgili anlaşma ve protokollere çalışmamızın ikinci bölümünde *Uluslararası Hukukta İnsan Ticaretine İlişkin Düzenlemeler ve Çabalar* başlığı altında detaylı olarak yer vermiştik. Bu konuya ilişkin uzmanlarımızın bilgi seviyelerini ölçmek için, *İnsan ticareti konusunu ele alan uluslararası protokol ve andlaşmalar nelerdir ve neleri içermektedir?* sorusunu yönelttik. Genel olarak aldığımız cevaplar pek de, tatmin edici değildi çünkü, 1895'de Paris'te gerçekleştirilen bir konferans ile başlayan beyaz köleliğin uluslararası alanda sesini duyurma çabaları 1899'da Londra ve Budapeşte'deki konferanslarla devam eder. Beyaz Kadın ticareti konusunda toplanan uluslararası kongrelerden sonra ilk kez 18 Mayıs 1904 tarihinde Avrupa milletleri arasında Beyaz Kadın Ticaretine Karşı Etkili Himayenin Sağlanması Dair Uluslararası Düzenleme kabul edilmiştir. Bunu takiben de, 1910'da yeniden Paris'te bir uluslararası konferans düzenlenmiş ve 1902 tarihli Paris Kongresi'nde hazırlanmış olan Sözleşme taslağı bir takım değişikliklerle 4 Mayıs 1910 tarihinde "Beyaz Kadın Ticaretinin Cezalandırılması konusunda Paris Sözleşmesi"

olarak kabul edilmiştir. Bu sözleşme insan ticareti ile ilgili uluslararası bir anlaşma niteliği taşıyan ilk sözleşmedir. Sonrasında BM nezdinde 2000 yılına gelinceye kadar bir dizi anlaşma ve protokol imzalanmış olsa da, 147 ülkenin imzalaması nedeniyle insan ticareti açısından bir mihenk taşı olan Palermo Protokolü, 12–13 Aralık 2000’de İtalya’nın Palermo şehrinde imzalanarak literatürde insan ticareti ile ilgili en önemli anlaşma olarak yerini almıştır. Ancak maalesef katılımcılarımızdan aldığımız cevaplar arasında 2000 yılında imzalanan Palermo Protokolü öncesine pek fazla değinilmemiştir.

"2000 Palermo Protokolü var zaten hepimizin bildiği, daha sonrasında 2014 yılında bir AB insan ticareti sözleşmesi olması gerekiyor yani tam olarak ismini bilmiyorum ama 2014 olması gerekiyor. Zaten şöyle söyleyeyim bizim daha çok yönetmeliğimize girmesi de, o 2014 deki yapılan uluslararası anlaşma gereği aynı şekilde uyarlanıp kanunumuza yönetmeliğimize eviriliyor". (A)

"Palermo protokolü var uluslararası en fazla yararlandığımız o, birde kadın ticaretinin önlenmesine yönelik Avrupa sözleşmesi var. Bir dakika, bir saniye lütfen iki tane yararlandığımız var ama bizim en çok yararlandığımız Palermo protokolü ve zaten Türk Ceza Kanunu madde 80’de de Palermo protokolüne atıfta bulunarak bir tanımla yapılmıştır. Suç olarak tanımlanması bu şekilde yapılmıştır. Palermo protokolüne uygun bir şekilde". (G)

"Palermo protokolü var, her türlü köleliğin önlenmesi anlaşması var diye hatırlıyorum beyaz kadın ticaretinin önlenmesi, bunlar vardı aklımda kalan".(D)

"Şöyle, yani şu an en son uluslararası değerlendirme Palermo protokolü yine Avrupa Birliği, Avrupa Birliği’nin bir Uluslararası düzenlemesi var, insan ticareti ile ilgili ama onu tam hatırlayamıyorum şuan kusura bakmayın, yani en son gelmiş olduğu nokta. Palermo protokolü sınır aşan örgütlü suçlar protokolünün kadınların ve kız çocuklarının, özellikle kadınların ve kız çocuklarının insan ticaretinin önlenmesi, soruşturulması, kovuşturulması dair diye devam eden protokol, bir de, Avrupa Birliği’nin şeyi vardı ama onu şuan hatırlayamadım". (K)

"Palermo protokolünde geçiyor diye biliyorum, insan hakları sözleşmesinde de geçiyor sanırım. Hatırladıklarım bunlar". (B)

"Birleşmiş Milletler protokolü var beyaz kadın ticareti yani aklıma gelenler. Şu an bunlar". (I)

Genelde verilen cevaplar bu şekilde kısa ve yüzeysel iken en başta öz değerlendirmesini yüksek bilgi seviyesinde olarak yapan F katılımcısı değerlendirmesine yakışır bir biçimde tatmin edici şekilde şöyle ifade ediyor:

"Şimdi uluslararası protokol dediğimiz bizim 2000 yılında, aslında 1910 dan itibaren köleliğe ilişkin sözleşmeler var daha sonrasında 1920'lerde, 1956'da vesaire ama asıl bizim incelediğimiz protokol, 2000 yılındaki Palermo protokolü bu protokol kapsamında aslında insan ticareti suçunun ne olduğu bizim TCK 82. maddede zaten Palermo protokolünden esinlenerek oluşturulmuştur. Bu kapsamda insan ticareti suçu neleri içermekte? Hangi kapsamda oluşmakta? Bunlar için ve daha çok Tacirlere ilişkin hükümler içerdiğini, cezalandırmaya yönelik hükümler içeriyor diğer bir önemli bizim yönetmeliğimiz var; Yabancılar ve İnsan Ticaret Mağdurları Korunması Hakkında Yönetmelik, 2016 yılında çıkarılmış bir yönetmelik, oda 2005 yılında çıkarılan Avrupa Konseyi insan ticaretine karşı eylem sözleşmesinden esinlenerek oluşturulmuştur. Avrupa Konseyi eylem sözleşmesi de, insan ticaretine karşı eylem sözleşmesi mağdurlara yönelik hakları şeyleri içermekte aslında daha çok mağdurlara ne gibi destek hizmetleri sunabilir, hangi haklara sahipler, devletler nezdinde nasıl bunlar koruma altına alınabilir? Bu tarz hükümleri içermektedir. Dediğim gibi Palermo protokolü biraz tacir odaklı. Avrupa Konseyi insan ticaretine karşı eylem sözleşmesi de, mağdur odaklı bir sözleşmedir". (F)

Uluslararası andlaşma ve protokollerle ilgili olarak tatmin edici cevaplar veremeyen katılımcıların, sahada bire bir mücadele ettikleri ve kendi kanun ve yönetmeliklerine hakim oldukları değerlendirildiğinde kabul edilebilir ve makul olarak görülebilir.

Ülkemizde her yıl tanımlanan mağdur sayılarıyla ilgili resmi istatistikler Göç İdaresi Başkanlığının resmi internet sayfasında düzenli ve sistematik olarak yayınlanmaktadır. Ayrıca bu istatistiklere araştırmamızın ikinci bölümünde tablo 2.1. 'de yer vermiştik. Bu istatistiklerin takibi ve konuya hakimiyetlerini ölçmek adına katılımcılara: *Türkiye'de İnsan Ticareti ile ilgili resmi istatistikleri biliyor musunuz,*

yani her yıl resmi olarak kaç İnsan Ticareti vakası kaydediliyor? Bu fenomenin büyüklüğü hususunda bir tahmininiz var mı? sorusunu yönelttik. Aldığımız cevaplardan öne çıkanlar şu şekildeydi:

"Şöyle söyleyebilirim, bu konudaki yıllık insan ticareti mağdur tanımlamalarını Genel Müdürlüğümüz kendi resmi sayfasında açıklıyor ve bu konuda biz taşra uzmanları olarak bir istatistik vermeye yetkili değiliz benim bildiğim kadarıyla, tabii ki de, bildiğim bir sayı var ama paylaşabilir miyim emin değilim şuan bu sayıyı ama bu sayı her yıl Genel Müdürlüğümüz yayınlıyor diye biliyorum Cumhur bey bu şekilde cevaplayayım bu soruyu". (N)

"Yani istatistikleri biliyoruz ama şuan istatistikleri sizinle paylaşmam doğru olur mu bilmiyorum ama her yıl istatistikler genel müdürlüğümüzün sitesinde yayınlanıyor zaten istatistikler bu yüzden bizde biliyoruz. Diğer kişiler de biliyor. Tamam, şuan hani insan ticareti tanımlamasında diğer yıllara göre daha çok insan ticareti mülakatı yapılıyor tanımlama sayıları arttı ama tam olarak yeterli değil". (G)

"Bizim 2020 yılında son 2 yıldan örnek vermek gerekirse, 282 insan ticareti mağduru tanımlandı. Bizim 2021 yılında ise, 402 mağdurumuz tanımlandı, 403 tii de 1 mağduru çıkardık çünkü şu anda mağdur değil o taciri ile iletişime geçtiği için. Bu kapsamda şu anda 402 mağdurumuz var bizim. Bu senede şu anda 160 lardaydı sanırım yanlış hatırlamıyorsam, 150 küsurdu yada 160 küsurdu şuan öyle ilerliyoruz. Baktığımızda bu senede 500 bu geçebiliriz yani büyük ihtimal öyle gözüküyor". (F)

"Aslında yıllık olarak şöyle söyleyeyim; geçen seneyi biliyorum her yılı bilmiyorum ama geçen sene 300 ila 400 arası insan ticareti mağduru tanımlaması yapıldı diye biliyorum". (A)

Verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların bazılarının herhangi bir sayı vermekte çekingen davrandıklarını görmekteyiz, oysa ki bu sayılar yukarıda da belirttiğimiz gibi belirli periyotlarla Göç İdaresi Başkanlığının resmi internet sitesinde paylaşılmakta olup herhangi bir gizlilik derecesine sahip değildir ve aynı zamanda uluslararası ülke raporlarında da, bu sayılara ülke performansları doğrultusunda yer verilmektedir. Katılımcıların fenomenin yani olgunun büyüklüğü ve konuya hakim

olması açısından değerlendirildiğinde ise, tamamına yakını bilgi sahibi ve alanlarına hakimdiler.

Araştırmamızın başında da belirttiğimiz gibi standartlaştırılmış açık uçlu görüşme yaklaşımının bir gereği olarak sorularımız özenle hazırlanmış, belirli bir sistematik sıraya sokulmuş birbirini tamamlayan sorulardan oluşmakta ve her görüşülen katılımcıya bu sorular aynı sırada ve üslupta sorulmaktadır. Bu yaklaşım doğrultusunda katılımcılarımızın insan ticaretine ilişkin bilgi düzeyi araştırma alanımıza(İ1) dair son sorumuz ise: *Türkiye'de resmi olarak kaydedilen İnsan Ticareti vakalarının ülkede gerçekte meydana gelen İnsan Ticaretinin boyutunu doğru bir şekilde yansıttığını düşünüyor musunuz?* olmuştur. Zira masa başında istatistik tutmanın sahada birebir mücadele eden katılımcıların tecrübeleri arasındaki yaklaşımı ve farkı görmek istedik verilen cevaplardan öne çıkanlar şu şekildedir:

"Yo düşünmüyorum, o konuda yani direkt söyleyebilirim çünkü fark edilme boyutu çok zor bir olay insan ticareti. Ancak ihbar veya şikayetlerle ortaya çıkabiliyor yada baskınlarla. Onun dışında zaten bizim göç idaresi olarak insan ticareti birimi olarak eğitimler olsun, farkındalık faaliyetleri olsun artırılmaya başlandı ve bu farkındalık artmaya başladıkça alınan mülakat sayıları da artmaya başladı, mülakat alınca bu sefer tanımlamalar da artmaya başladı. Ne kadar çok farkındalık yaratabilirsek ne kadar çok mülakat alabilirsek okadar iyi bizim için öyle söyleyebilirim". (A)

"İnsan ticareti suçu zor ulaşılan bir suç, eğer kişiler tacirlerin elinden kurtulamadığı müddetçe biz o kişilere ulaşamayız zaten herhangi bir ihbar şikâyet oluşmadığı sürece yani operasyon gerçekleştirilmediği sürece biz bu kişilere ulaşamıyoruz. Yada bizim işte iletişim hatlarımız var yabancılar iletişim merkezi 157 başta olmak üzere işte bu 155 156 158 hepsi 112 de birleştiler şu anda oralara bildirim gerçekleştirilmediği müddetçe bu kişilere ulaşamıyoruz şu anda. Bu kapsamda şuan çok zor zaten çok büyük bir ilerleme kaydettik geçen yıllara nazaran biz 2021 yılında bu senede aynı şekilde aynı ivme ile devam ediyor ama daha hala belki de tam bu boyutuna ulaşamamış olabiliriz çünkü dediğim gibi bu kişiler o tacirlerin elinden kurtulamadığı müddetçe bize bildirim yapmadığı müddetçe bizim bunlara ulaşmamız çok zor". (F)

"Hayır düşünmüyorum diyorum ya tanımlamalar şuan yetersiz, mülakat sayıları da yetersiz. Bu tanımlamaların çok daha fazlası var tespit edilemeyen. Maalesef keşke daha çok tanımlama yapabilse". (G)

"Şöyle ki, kesinlikle resmi olarak kayda geçmişse bu kadar insan ticareti mağduru bulunmaktadır diye bir cümle kuramayız. Ne yazık ki hala ulaşamadığımız, erişemediğimiz insanlar üzerinden bu mağduriyet devam etmekte". (L)

"Burada yine istatistiklere bakmakta fayda var. Bizler az önce konuştuğumuz yıllarda genellikle en yüksek tanımlamanın cinsel sömürü üzerinden gerçekleştiğini görüyoruz. Onu, işgücü sömürüsü ve zorla dillendirme izliyor. Ve işgücü sömürüsü, cinsel sömürü ile işgücü sömürüsü tanımlamaları arasında neredeyse 2 kat fark var. Yani mesela 2020 yılında cinsel sömürü suçundan cinsel sömürü konusunda mağdur olarak tanımlanan kişi sayısı 728 kişi kişiyken işgücünden tanımlanan kişi sayısı 249 kişi. Bu bize aslında şunu gösteriyor, sahada böyle bir potansiyel var ama cinsel sömürü meselesi daha gözle görülebilen ve tespiti daha kolay bir alan ama işgücü sömürüsü tespit etme noktasında daha da zorlanılan bir alan olduğu için yani tespiti daha düşük dolayısıyla doğru bir sayı yani kişilerin yakalanıp onlar üzerinde bir tanımlama yapıldığı düşünülürse bence doğru ama toplumun genelinde insan ticareti mağduru olduğu kişilerin bu kadar mı? sayıları bu kadar olduğunu göstermesi anlamında yetersiz kaldığını düşünüyorum". (H)

Katılımcıların ifadelerinden hareketle Türkiye'de resmi olarak her yıl yayınlanan insan ticaretine ilişkin istatistiklerin ülkede gerçekte var olan mağdur sayılarını doğru bir şekilde yansıtmadığını net olarak söyleyebiliriz. Aslında bu beklenen bir sonuçtu çünkü istatistiklere yansıyamayan yani yetkili makamlarca ele alınmamış, gizli kalan suç ve suçlulara kriminolojide “siyah sayılar” adı verilir. Bu gibi suçlara, siyah sayılar denmesinin temel sebebi bu suçların istatistiklere geçmemesi; bir başka deyişle karanlıkta kalmasıdır. Söz konusu suçlar, “karanlık alan” şeklinde de, ifade edilebilmektedir. Ortada bir suç vardır fakat bu suçu sadece fail ve mağdur hatta sadece fail bilebilir. Suç istatistiklere yansımaz ve gizli kalır. Ancak yinede kurumlar belirli istatistikler ve kayıtlar tutmak zorundadırlar.

Belirli zaman ve mekânda işlenen suçların bütününi tespit etmek, nicel ve nitel olarak takip etmek, gözlemlemek ve gerektiğinde rapor etmek süreci, ‘suçların izlenmesi’ olarak adlandırılmaktadır. Bu amaçla istatistiksel tekniklerle yapılan tespit ve analiz çalışmalarına ise, ‘suçluluğu ölçmek’ denmektedir. Dolayısıyla suçla mücadele amacıyla oluşturulan resmi kuruluşlar, faaliyetlerini hem belgelemek, hem de, yönlendirmek için kendi bölgelerinde ve faaliyet alanlarındaki olayları ve kendi tepkilerini kayıt altına almak zorundadırlar. Sonuç olarak ölçülemeyen bir olgunun yönetilmesi de, düşünülemez (Tepecik, 2020, s.403).

4.4.3. İnsan Ticareti Mağdurlarının Belirlenmesine (İ2) İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler

Bu bölümde araştırmamızın bir diğer inceleme alanı olan insan ticareti mağdurlarının belirlenmesiyle ilgili zorlukları ölçmek maksadıyla kurgulamış olduğumuz yedi adet soruya verilen cevapları tablolar eşliğinde içerik analizi ve betimsel analiz metoduyla aktaracağız;

Bir önceki inceleme alanında insan ticaretinin tanımıyla başlamıştık, bu bölüme ise, bu ticarete maruz kalıp mağdur olan kişilerin sahada mücadele eden uzmanların gözünden neler ifade ettiğine yönelik bir değerlendirme sorusu olan, *İnsan ticareti mağduru kime denir?* sorusu ile başlıyoruz:

Tablo 4.7. : İnsan Ticareti Mağdur Tanımlaması

		Kodlar	n	Katılımcılar
Temalar	Amaç Fiiller	Zorla çalıştırma Fuhuş Zorla evlendirme Çocuk işçiliği Organların alınması	4	A, E, H, M
	Araç Fiiller	Tehdit Şiddet Baskı Cebir Hile	3	A, H, L
	İradenin Sakatlanması	Sömürülmesi Kazanç elde edilmesi Suça maruz bırakılması İstismar edilmesi	11	B, C, D, E, F, G, I, J, K, L, N

Tablo 4.7. incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun cevaplarının iradenin sakatlanması teması altındaki kodlarda toplandığı görülecektir. Sahada bire bir mücadele eden, mağdur tanımlayan uzmanların farklı bakış açılarına ilişkin ifadeleri şöyledir:

"Aslında az önce konuştuğumuz mesele kanun metninin tersinden yorumlayarak mağduru belirlemek istiyorum ben çünkü bir metinde mağdur problem çıkartılmıştır. Bu gerek uluslararası sözleşmelerde gerekse bizim kanunumuzda, bir kişi fuhşa zorlanmış ise, işte zorla çalıştırılmışsa, organları zorla kendinin rızası olmaksızın alınmışsa ve burada bunlar yapılırken işte çeşitli faktörler kullanılmışsa tehdit, cebir, şiddet gibi, o kişi mağdur olarak, mağdur edilmiştir tacirler tarafından. Kanun tersinden ben mağduru çıkartıyorum çünkü kanun

metni veya sözleşmedeki sözleşmeleri incelediğimizde bir mağdur tanımı yapılmamakta. Mağdurun, suç unsuru üzerinden tanımlanması öngörülmektedir. Bizlerde mağduru tanımlarken işte buradaki amaç fiiller doğrultusunda araç fiillerin kullanılarak kişilerin istismar edilmesi olarak değerlendiriyorum". (H)

"İlk tanımda yer alan göstergelerden zorla çalıştırma dedik fuhuş yaptırma dedik amaç fiili yani suç eylemi var ülkeye sokmak ülke dışına çıkarmak tedarik etmek. Birde araç fiiller var bunlar; tehdit, baskı şiddet cebir, insan ticareti suçunun oluşabilmesi için mağdurun, mağdur olarak tanımlayabilmek için bu göstergelerden en az birinin gerçekleşmesi gerekiyor. Bu şekilde göstergelerden birini içeren kişiye biz mağdur olarak tanımını yapıyoruz. Burada ufak bir ayrıntı var 18 yaşından küçüklerde araç fiil aranmaz yani suç eylemi asıl fiil dediğimiz olay ülke dışına çıkarma ülke içine girme tedarik etme, bir yerden başka bir yere götürme ve amaç fiillerden birini yani suç eylemlerinden zorla çalıştırma olsun fuhuş olsun herhangi biri gerçekleşmesi durumunda araç fiil tamamen ortadan kalkıyor". (A)

"Bu şekilde ülkeye belirli vaatlerle işte yada iradeleri sakatlanarak ülkeye getirilen kişilere diyebiliriz yani sömürülen kişilere diyebiliriz insan ticareti mağduru". (B)

"İnsan ticareti, mağduru kendi rızası dışında vücudunun ve işgücünün istismar edilmesine razı olmayan kişiye denir". (N)

"Yani insan ticareti mağduru, mağdur edilen kişi, bu işte üzerinden bir rant sağlanan sömürülen ve bunu kendi isteği dışında zorla yaptırılan kişi diyebiliriz". (J)

Mağdur tanımını yaptırdıktan sonra katılımcılarımızdan mağdurların, insan tacirlerinin ağlarına nasıl düştüklerini yani bu suça nasıl dahil edildiklerine dair tecrübelerini, *İnsan ticareti mağduru kişiler bu suça nasıl dâhil olmaktadır?* sorusunu yönelterek paylaşımlarını istedik:

Tablo 4.8. : İnsan Ticareti Mağdurunun Suça Dahil Edilme Yöntemleri

Kodlar	n	Katılımcılar
Tahakkümle	3	B, D, I
Çaresizlikleri Kullanılarak	7	C, D, F, I, J, K, N
Tehdit ve Şiddetle	3	C, E, H
Vaatle Kandırılmak Suretiyle	9	A, F, G, H, J, K, L, M, N

Tablo 4.8. incelendiğinde tacirlerin en fazla kullandıkları yöntemlerin başında mağdurlara bir vaat vermek suretiyle kandırmak olduğunu rahatlıkla gözlemleyebiliriz. Onu takip eden yöntem ise, insanların çaresizliklerini kullanarak mağdur edilmeleridir. Katılımcıların tecrübelerinden çarpıcı cevapları şu şekilde aktarabiliriz:

"Genelde iş ilanları üzerinden bu gerçekleştirilir ya da bu evlenme vaadiyle bu kişiler bu suça düşebiliyorlar. Çünkü mağdur dosyalarını incelediğimizde bizim çalışma arkadaşlarımız mülakatları yaptığında bize gönderiyorlar tabi sonrasında bizde inceliyoruz dosyaları, o dosyaları incelediğimizde özellikle Orta Asya ülkesinden gelen kişilerin internet üzerinden tanıştığı kişilerle yani arkadaş anlamında tanıştığı kişiler yoluyla yada iş ilanları üzerinden işte Türkiye'deki iş olanaklarından dolayı kandırılarak ülkemize getiriliyor. Yani ulaşım masrafları vs. her şeyi karşılıyor işte kalmayı yerleri vesaire her şeyi karşılanarak kandırılarak getiriliyor ve burada da işte sen çocuk bakıcılığı yapacaksın, sen yaşlı bakıcılığı yapacaksın, sen kuaför olacaksın, bu işi yapacaksın, şu işi yapacaksın diye kandırılarak ülkemizde bu suça maruz bırakılabiliyorlar. Bu, Afganistan Suriye uyruklu kişilerde ise, biraz daha aile bağları kopuk olduğu için şu son dönemlerde zaten ülkelerde iç karışıklıklardan dolayı bunlar istismara çok müsait kişiler özellikle Afganistan, Pakistan, Irak uyruklu kişiler, işverenler tarafından iş gücü sömürüsüne maruz bırakılmaya çok müsaitler. Çünkü işverenler bu konuda çok sosyal güvencelerden mahrum

bırakarak kişilere maliyetleri düşürerek bu kişilerin çalıştırıyorlar yani çoğu zaten asgari ücretin altında çalışıyor. Uzun saatler boyunca asıl işin haricinde pek çok iş yaptırılıyor bu kişilere, bu şekilde çalışıyorlar. Suriye uyruklularda ise, biraz daha aile bağları üzerinden ilerleyen süreçlerde var. Özellikle bu evlendirme zorla evlendirmeler çok yaygın ya da ülke vatandaşlarımız arasında özellikle Şanlıurfa üzerinde düşünürseniz orada zorla evlendirmek çok yaygın. Yani bu kapsam dışında hem aile bağları olsun hem kişilerin kendi bulunduğu koşullar olsun, bu suça maruz kalmalarına müsait ortamlar oluşuyor. Bu şekilde düşünüyorlar, dahil oluyorlar, bu suça". (F)

"Burada çeşitli yöntemler kullanılıyor. Şimdi ilk olarak kişiler yasal yollarla ülkeye getirilerek işte çok iyi koşullarda çalıştırılacaklarını düşünüyor. Ekonomik olarak imkanların çok yüksek olduğu gösteriliyor ve bir şekilde ülkeye getirildikten sonra pasaportlarına el konularak bu alanlarda çalışmaya zorlanıyor. Bunun yanında yine sahada karşılaştığımız vakalar da görüyoruz ki kişiler çalışmak için değil. Tamamen duygusal sebeplerle de getirilmiş olabiliyorlar, işte tacirine taciri ile arasında duygusal bir bağ oluştuktan sonra bir şekilde Türkiye'ye getirilip akabinde burada zorlanabiliyorlar. Veya yasadışı yollarla getirilerek. Ve yine yasadışı yollarla geldikleri, onun için onları tehdit ederek tekrar ülkelerine geri gönderilme tespit edilerek bu alanda çalıştırmaya zorlanabiliyor. Yani genel olarak kandırmak, kandırılmak suretiyle diyebiliriz". (H)

"Yani çaresizlikten diyebiliriz, kandırıldıklarından. İşte o anki başka yapacak bir şeyleri yoktur yani o zaman çaresizlikten katılmışlardır ya da kandırılmışlardır başka bir vaat verilerek kandırılmışlardır". (J)

"Yani kişinin çaresizliği kullanılıyor, o kişi üzerindeki tahakkümün kontrolün kötüye kullanılması, mesela eşi üzerindeki hükmünü kötüye kullanması, çaresizliği yada işte örf adetler bazında mesela çocukları zorla evlendirmelerde kişinin ailesine itiraz edememesi yada itiraz ettiğinde şiddet görmesi buna karşı koyamaması özellikle kadınlar bazında baktığımızda. Bu kişiler bu şekilde yani çok da yabancı kişilerden değil daha çok yakınları tarafından çaresizliği işte üzerindeki kontrolün kötüye kullanımı ve güçsüzlükleri kullanılıyor". (D)

"Korku, bilgisizlik en ön planda olanlar, başlarına geleceklerinden bilgileri yok korkuyorlar. Özellikle farklı ülkelerde yaşayınca sınır dışı edilme korkusu içinde oluyorlar. Ellerine bir açık veriyorlar. Örneğin para kazanma güdüsüyle çok fazla etkiliyor. Örneğin bakıcı olmak için geliyorlar farklı ülkelerden çocuk bakarız, yaşlı bakarız diye geliyorlar ancak tam tersi durumlara maruz kalıyorlar. Pasaportları yırtılıyor, borç altına sokuluyorlar. Devlete sığınma ya da korkuyorlar çünkü yabancı oldukları için sınır dışı edilme yine korkuyorlar şimdi ben sınır dışı edilirim, hapse atılırım. Çalışma izni olmayanlar da zaten bu şekilde kullanılıyor. Gitsek diyorlar ki bizim çalışma iznimiz yok, sizi sınır dışı etmeyecek misiniz? Böyle bir şey yok bu işte bunlarla korkutularak mağdur ediliyorlar". (I)

Uzmanların tecrübelerinden oluşan yukarıdaki örneklerden de, anlaşılabileceği üzere insan ticareti mağdurları genel olarak ülkeye daha iyi yaşam şartları adına çalışmak üzere veya yine evlenerek daha iyi yaşam standartlarına kavuşma arzusuyla gelerek burada pasaportlarına el koyularak, insan ticareti suç tanımındaki araç fiiller olan tehdit, baskı, şiddet ve cebir ile tahakküm altına sokularak mağdur edilmektedirler.

Sahada birebir bu suçla mücadele eden uzmanların gözünden suçla mücadele pratiğinin gelişmesi ve bu suçla daha iyi nasıl mücadele edilebileceğini anlamak adına katılımcılara *İnsan ticareti mağduru olabileceği düşünülen kişiler ile karşılaşıldığında neler yapılması gerekmektedir?* sorusunu yönelttik:

Tablo 4.9. : Muhtemel Mağdurla Karşılaşıldığında Yapılması Gerekenler

Kodlar	n	Katılımcılar
157 YİMER'i aramak	4	E, J, K, M
Bildirim ve İhbarda Bulunmak	5	D, F, H, I, M
Yönlendirme	6	B,C,E,G,H,K
Şahsa Bilgi Vermek	3	A, I, N
Haklarını Anlatarak Güven Duygusu Oluşturmak ve Mülakata Almak	8	A, B, C, D, E, F, J, L

Tablo 4.9. incelendiğinde verilen cevapların mağdura haklarını anlatarak güven duygusu oluşturmak ve mülakata almak kodunda yoğunlaştığını görmekle beraber diğer kodlarda da, hemen hemen eşit dağılım söz konusudur. Buradan hareketle katılımcıların suçla mücadelede tek bir yöntem olmadığına dair değişik fikir ve tavsiyelere sahip olduklarını yorumlayabiliriz. Bu fikir ve tavsiyelerden bazıları:

"Bu kişilerin kesinlikle İl göç idaresi müdürlüklerine yönlendirilmesi gerekiyor. Göç idaresi müdürlüklerinde bu kişilerle mülakat alınması gerekiyor. Uzmanlarımız hem insan ticaretinin görülme biçimlerini onlara sunulacak destek hizmetlerini yada onlarla nasıl irtibat kurulması nasıl mülakat alınması gerektiğine ilişkin eğitimlerden geçiyorlar, donanımlı personeller. Yada YİMER aracılığı ile de, bize ulaştırılabilir tabi ki. Bu kişilerin savcılık gibi diğer kamu ve kuruluşları ve STK lar gibi yerlerden bize getirilmesi ve mülakata alınması gerekiyor. Mülakattan sonra mağdur tanımlaması yapılıyorsa ihtiyacına göre, talebine göre mağdur destek hizmetlerinden yararlandırılması sağlanmalıdır tabi ki". (E)

"İlk başta şahsa bilgi vermesi gerekiyor çünkü çoğu kişi içinde bulunduğu durumun bile farkında olmuyor, kullanılıyor. Mağdur aslında ama o süreci bile bilmiyor. Genel olarak bilgi verip gerekli yerlere de bildirim yükümlülüğümüz var. Sonuçta biliyorsunuz kolluktur savcılıktır vs. bilgilendirmek, haber vermek gerekiyor". (I)

"Bu kişiler eğer daha muhtemel mağdur diyoruz bunlara bu mağdurlara kesinlikle İl Göç İdaresi Müdürlüklerine getirilmesi gerekiyor. Artı bununla bir yoldan geçen vatandaş olur, kolluk olur Aile Bakanlığı olur. Bu kişilerin bize bildirilmesi gerekir ki biz bu kişilerle mülakat gerçekleştirebilelim. Bize getirdiklerinde göç idaresindeki arkadaşlar mülakat gerçekleştiriyorlar. Mülakat kapsamında da tabii kişilere bizim devletin tanıdığı hakları sunuyorlar. Yani gönüllü güvenli geri dönüşü istiyorsa onu sağlıyoruz ya da mağdur destek programından yararlanmak istiyorsa, sığınma evlerimiz de mağdur destek programına alınır. Genelde dediğim gibi ya ilk başta düzenli operasyonlar neticesinde gerçek bir soruya da bazen mağazalar bir anda kaçabiliyorlar, kurtulabiliyorlar tacirlerin ellerinden vatandaşlara sığınyorlar beni polise götür ya da işte poliste daha sonrasında tabi aile bakanlığına ve bize bildiriyor durumu, bu şekilde ilerliyor süreç". (F)

"İnsan ticareti mağdurlarının değerlendirilmeleri göç idarelerine bağlı, o yüzden illerdeki göç idaresi müdürlüklerine ivedi şekilde bilgi verilmesi gerekiyor. Yapılması gereken işlemler yapıldıktan sonra kişinin birincil ihtiyaçları karşılandıktan sonra bir an önce bize bilgi verilmesi ve bu kişinin muhtemel mağdur görüşmesinin yapılması gerekiyor". (D)

Yukarıda belirttiğimiz gibi durumu değişik perspektiflerden değerlendiren katılımcıların tecrübe ve tavsiyelerinden yola çıkarak bir kapalı sorun alanı olan insan ticareti suçunda da, diğer tüm suçlarda olduğu gibi vatandaşlara düşen görev ihbar ve bildirim yükümlülüğüdür. Aksi halde muhtemel mağdurlara ulaşılması ve tanımlama yapılması çok güç olacaktır. İhbar mekanizmasının sağlıklı işletilmesi için ise, eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerine ağırlık verilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Sahada mücadele eden uzmanlarımızın ulaşılması ve tespit edilmesi güç olan insan ticareti muhtemel mağdurlarına ulaştıklarında da, maalesef sorun bitmiyor, bilakis gerçek zorluk ulaştıktan sonra başlıyor çünkü her suçta olduğu gibi bu suç türünde de,

kanun açıkları ve bu açıkları kullanmak isteyen, istismar eden insanlar bulunmaktadır. Bu bağlamda uzmanlarımızın sahada muhtemel mağdurları belirlerken karşılaştıkları güçlükleri anlamak adına onlara; *İnsan ticareti mağdurlarını belirlerken ne gibi güçlüklerle karşılaştınız?* sorusunu yönelttik, cevaplara ilişkin tablo:

Tablo 4.10. : Mağdurları Belirlerken Karşılaşılan Güçlükler

Kodlar	n	Katılımcılar
Mükerrer İfadeden Dolayı İfade Güçlüğü	3	A, D, L
Görevlilere Güvenmemekten Kaynaklı İfade Güçlüğü	8	A, B, C, E, G, J, M, N
Kendini Mağdur Değil Suçlu Olarak Görme	3	A, C, N
Dil Bariyeri	2	E, F
Yaşadığı Travmadan Dolayı İfade Güçlüğü	4	E, F, G, I
Mağdur Olmayıp Mağdur Rolüne Bürünme(Rıza)	4	F, H, I, K

Tablo 4.10. incelendiğinde mağdur belirleme sürecindeki en büyük güçlüğün görevlilere duyulan güvensizlikten dolayı muhtemel mağdurların ifade vermek istememesi, çekingen davranıp işbirliğine yanaşmaması olarak göze çarpmaktadır. Daha sonra elbette bir suçun mağduru olarak yaşadıkları travmanın doğal bir süreci olarak ifadelerde tutarsızlık ve ifade zorluklarının yaşandığını söyleyebiliriz. Her suç da olduğu gibi insan ticareti suçunda da, şüphelinin kendini kamufle etmek istemesi yani kişinin rıza kavramını kullanarak aslında mağdur olmadığını ancak sistemdeki açıkları kullanarak mağdur rolüne büründüklerini söyleyebiliriz. Az da olsa dil bariyeri ile ilgili güçlüklerin yaşanabildiğini de, gözlemlemekteyiz. Belirli kodlar altında yoğunlaşan cevaplara dair katılımcı ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

"Şöyle aslında en çok yani tanımlamalarda en çok kafada soru işareti bırakan şey yetişkin bireyler en nihayetinde idari bir işlem yapıyorsunuz idari bir işlem yaptığımız için mağdur tanımlamaları ile ilgili bir endişemiz yok belli bir yani eğer görüyorsak bazen görüp anlatamayadabilirsiniz çünkü uzman raporunuzda veya mülakat formunuzda tekrar okuduğumda yansıtamadığını düşündüğüm raporlarım var mesela oradaki hususları ama en çok güçlük çekilen şey rıza kavramı, rıza kavramı bizi çok zorluyor. Özellikle yetişkinler içerisinde bu tabii ki hani işte ana metin olan Palermo protokolü nüün şeyinde de inşasında da çok tartışılmış kimisi işte yine cinsel sömürü üzerinden bakarsak duruma işte kimisi demiş ki bu bir insan kadın hakkıdır işte feministler demiş ki, kendi vücudum yaparım buradan kazanç sağlarım. Yine işte birazcık daha muhafazakar gruplar konuyla ilgili farklı bir şey yapmış, kesinlikle insan ticaretidir ya da bir suçtur sömürüdür şeklinde. Rıza kavramı bizi çok zorluyor, yani zaman zaman biletler karşı taraftan alınmış getirilmiş, havaalanında karşılanmış vs de olsa işte bir yer temin edilmiş vesaire de olsa kadın şunu dediği anda kilitleniyorsunuz yani ben zaten gelirken bunu yapacağını biliyordum. Yani farklı bir pratiği yoksa iş anlamında bir beklentisi yoksa bu tabii ki menfaat karşılığı cinsel ilişki oluyor isterseniz onu tanımlayamıyorsunuz yani o yüzden şey rıza kavramı kafaları çok karıştırıyor". (K)

"Yani şöyle gri alanlar bunlar şimdi kişi fuhşa zorlanmış ve açık açık söylüyor, beni zorla orada tutuluyorlar. Ama bunu tanımlarken şimdi kullandığı kavramlar bizim için yeterli gelmiyor olabilir. Mesela diyor ki, ben işte soruyorum, ona izin günlerin var mıydı? Evet vardı. Evden dışarıya serbest çıkabiliyor muydun? Evet çıkabiliyordu işte. İstedğin zaman birilerini arayabiliyor muydun? Evet, arayabiliyordum diyor mesela. Buna rağmen bunları yapabiliyor olmasına rağmen onun durumunu tespit etmek ve tanımlamasını gerçekleştirmek zor oluyor. Bunları söylediğimizde ve cevapları aldığınızda aa mağdur değil ozaman yani rızasıyla bunun içerisinde olabiliyor ama işte orada soracağın soru da çok önemli. Yani kişiye siz işte seni birileri tehdit etti mi diye yönlendirici bir soru sorarsanız karşı taraftan alacağınız cevap belki de hayır. Ama ona bir resim gösteriyordur, yada bir şekilde korkutuyordu. Bunları da öngörerek onunla görüşmeleri sağlamanız gerekiyor. Benim bireysel olarak karşılaştığım sonuç şu oluyor, görüşme sayısı arttıkça

kişilerle mülakat yaptıkça, tecrübe ile beraber önyargılar da oluşuyor. Söylemekte fayda var çünkü kişilerle konuştuğunda artık bir yerden sonra hangi noktadan yalanın başladığını anlayabiliyor noktaya geliyorsunuz ama bu ön yargı ile sebep olan diğer insanlar aynı konuda değerlendirmek de doğru değil. İkincil travma dediğimiz mesele burada yaşanabiliyor. Yani onunla beraber siz de bir travmadan geçiyorsunuz çünkü vakanın ağırlığına göre sizin oradaki durumu da yönetebiliyor olmanız lazım bir şekilde o vaka bittikten sonra kendi hayatınıza dönüyor olmanız lazım bu bazen kolay oluyor, bazen zor oluyor, zor olabilir yani". (H)

"Öncelikle biz beyan usulüne göre tanımlama yapıyoruz ve mağdur travma altında olduğu için bazı olumsuz durumlar olabiliyor hikayesinde bazı aksamalar meydana gelebiliyor. Net bir şekilde kendini ifade edemiyor olabiliyor yada işte dil bariyeri olabilir. Bizlere yani görevlilere karşı güvensiz kılınmış olabiliyor bizlerle konuşmak, bilgi vermek zor olabilir. Bunun gibi güçlüklerle karşılaşılabilir. Bir keresinde şöyle bir durumla karşılaştık; kişi Fas Uyrukluydu ama konuşma ve işitme engeli vardı bu nedenle Arapça yani onun dilini konuşabilen evrensel bir konuşma dili tercümanı bulmakta çok güçlük çektik. Uluslararası kuruluşlarda destek almıştık". (E)

E katılımcısının ifade etmiş olduğu gibi sahada bazen literatürde olmayan, ihtimali dahi akla gelmeyen hadiselerle karşılaşılabilen, buda çalışmamızın keşifsel açıdan ortaya çıkardığı güzel çıktılarını ve insan ticaretinin görünmeyen gizli yüzünü aydınlatmak için çıktığımız yolda doğru bir biçimde ilerlediğimizin somut bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Mağdur tespit sürecinin doğal döngüsü olan ve mağdur açısından da son derece önemli olan mağdur mülakatlarında uluslararası standartlara erişilmesinin, ülkemizin uluslararası anlaşma ve protokollere olan taahhüt ve bağlılığının ve aynı zamanda da uluslararası ülke değerlendirme raporlarındaki ülke prestijinin somut bir göstergesi olması hasebiyle insan ticareti mağdurlarıyla yapılan mülakatları incelemek maksadıyla katılımcılara: *İnsan ticareti muhtemel mağdurları ile nasıl mülakat gerçekleştirilmelidir, nelere dikkat edilmelidir?* sorusunu yönelttik:

Tablo 4.11. : Mağdurlarla Mülakat Esasları

Kodlar	n	Katılımcılar
Travmadan Kaçınmak	7	B, C, D, E, F, G, I
Kendimizi Tanıtmak	4	A, C, I, M
Mülakat Tekniklerini Uygulamak	6	A, D, G, H, L, N
Tercümanı Sürece Dahil Etmek	2	B, D
Gizlilik İlkesi	5	J, I, N, E, D
Mağdurun Güvenini Kazanmak	9	A, C, D, E, G, I, J, K, M

Tablo 4.11. incelendiğinde mağdurlarla mülakat yaparken en çok dikkat edilmesi gereken hususun mağdurun güveninin kazanılması olduğunu görmekteyiz. Onu mağdurla mülakat yaparken mağduru travmatize etmekten kaçınmak izlemekte ve sonra çeşitli mülakat tekniklerinin uygulanması gerektiği gözlemlenmektedir. Öne çıkan cevaplar şu şekildedir:

"Yani buna aslında olay bazlı bakmamız lazım yani fuhuştan dolayı bir mağdurun mülakatını alacaksak dikkat etmemiz lazım çocuğun mülakatını alacaksak ona göre dikkat etmemiz lazım. En önemli şey aslında o mülakata başlamadan önce mutlaka güven duygusunu aşılammamız gerekiyor karşı tarafa, yardımcı olabileceğimiz hissini vermemiz gerekiyor bu en önemli şey. Mutlaka kendimizi tanıtmamız gerekiyor. Eğer yabancıysa yanımızdaki tercümanın da insan ticareti konusunda tercümanlık olarak neler yapması gerektiğini bilmesi gerekiyor mülakat esnasında. Yani aslında mülakat eğitimleri alıyoruz biz işte mülakatta yabancıyla aramızda ne kadar mesafe olması lazım, hangi açıda oturmamız lazım, şunu bile öğretiler mesela su getirdik kapalı ve ya açık yabancı gelmeden doldurmayın diyorlar çünkü güvenmeyebilir kendisi içmeden

önce siz için ki size güvensin suda bir şey olmadığını anlasın. Yada bir yiyecek varsa önünde yabancı yemeye korkabilir diyorlar. Önce siz yeğin deniliyor. Aramızda 1-1,5 metre mesafe olması lazım diyorlar. Ama mülakatlarda yabancıya diyoruz yani istediğin zaman yarıda bırakabilirsin, istediğin zaman erteleyebilirsin, her şeyi anlatmak zorunda değilsin ama anlattığın şeyler hem senin için hem de, bu suçu işleyenler için faydalı olabilir". (A)

"Burada kişinin genel geçer, çok derine inmeden ve tekrar travmatize olmasını yani işte o süreci alınması gereken kadar bilginin alınıp daha sonraki süreçte hani çok derin süreci dipten o kişinin tekrar aynı şeyleri yaşamasına izin vermeden görüşme sağlanması gerekiyor. Bir kere gizliliğin önemi başta ortaya konulması gerekiyor gizlilik sözleşmesinin başta sağlanması gerekiyor. Yani kişiye bu mülakatın gerçekleştirme amacının anlatılması, bu bilgilerin kimlerle paylaşılacak zorunda kalınabileceği ve paylaşılacak bilginin ne kadar olacağı konularının kişiye verilmesi gerekiyor ki kişi kendini buna göre mülakata koysun yoksa bunlar kimseyle paylaşılmayacak deyip kişinin güvenliğini sağlayıp bilgileri aldıktan sonra adli mercilerle paylaştığınızda bu o kişinin güvenliğini kırar yada biz bunu bir yere bildireceğiz dediğimizde kişi diyor ki ben bildirmeyeceksiniz diye söylemiştim diyebilir o yüzden başta bir gizlilik sözleşmesi ve bilgilerin kimlerle paylaşılacak zorunda olacağı verilirse.. bu önemli. Bu sürece tercümanı da dahil etmek çok önemli, biliyorsunuz yabancılarla görüşmelerde en önemli faktör tercüman. Siz belki mülakat tekniklerini çok iyi biliyorsunuz ama eğer sizin yaptığınız süreci, açık uçlu sorduğunuz soruyu karşı taraf kapalı uçlu soruyorsa sizin mülakatınız ilerlemez ilerlemiyor da, o yüzden tercümanla da iyi çalışmak ve onu bu sürece dahil edebilmek çok önemli". (D)

"Ben bizim mülakat tekniğimizden bahsedeyim sizlere bizler mülakatı yaparken açık uçlu sorularla başlıyoruz, irdelleyici sorularla devam ediyoruz ve en son kapalı uçlu sorularla boş kalan yerleri tamamlamayı planlıyoruz. Dosyamızı hazırlarken de yani görüşme esnasında harita metodunu kullanıyoruz. Kişiler açık uçlu sorulara bize bir sınırlama olmadan verdiği cevaplar doğrultusunda bizim özellikle cevabını almadığımız, almak istediğiniz sorunu tek tek yazıyoruz. Akabinde o sorular üzerinden tekrar açıklayan sorularla konuyu biraz da hayır diliyoruz, spesifik bir bilgiye ihtiyacımız olduğunda da kapalı sorularla mülakatı

devam ettiriyoruz. Mülakatta genel olarak ben psikolog ve sosyal çalışmacının katılmasını sağlıyorum mülakatlarıma. Çünkü kişinin durumunu her yönüyle değerlendirmek istiyorum. Yani sadece bir uzman görüşü değil aynı zamanda ben orada mülakata alırken psikologun da kişinin durumunu analiz etmesini, sosyal çalışmacının da kişinin gerek aile yapısı, gerek toplumsal olaylara bakış açısı anlamında durumu raporlamasını istiyorum. Ve az önce de söylediğim gibi görüşmeleri tamamlama cümlemiz bizim şey oluyor; bundan sonra ne yapmayı düşünüyorsun? Bu soru, kişiye yapacağımız yardımın veya onu yönlendireceğiniz mekanizmayı belirliyor. Bazen şunu da yaptığımız oluyor, hiçbir hiçbir bize işbirliği yapmayan bir kişi ile karşı karşıyaysak o zaman tamamen konudan uzaklaşıyoruz ve yine psikolojide kullanılan yöntemlerden biri işte elinde bir sihirli değnek olsa bunu nasıl kullanırdın gibi konuyla tamamen bağımsız, onun özgürce cevap verebileceği sorular yöneltiliyor. Bu sorunun cevabı genelde kişilerin şikayet ettikleri unsurlar oluyor. Yani bir kişi sihirli değneğini dünyada adalet sistemi değiştirmek için kullanıyorum diyorsa adalet sistemi ile ilgili sorunlar yaşamıştır ve onu değiştirmeye çalışıyordur bunu düşünerek bundan sonraki görüşmelerimiz biraz onun özelinde değerlendirilerek ya da işte farklı bir unsura dikkat çekiyorsa o unsur bizim onun için yaşamış olduğu mağduriyet olarak değerlendirilip ona göre mülakatları gerçekleştirmek çalışıyoruz". (H)

"Biz muhtemel mağdurlarla şöyle bir iletişim sağlıyoruz; bir arkadaş gibi onlara yaklaşıyoruz, önce kendimizi tanıtıyoruz, sonra onlara burada konuştuklarımızın kendi aramızda kalacağından bunu hiçbir şekilde kimseyle paylaşmayacağımızdan gizlilikten bahsediyoruz. Onlara güven vermeye çalışıyoruz. Tabi ortamı da ona göre ayarlıyoruz işte kimsenin gelemeyeceği sesinin işte ağıladığında ya da sesinin duyulduğundan tereddüt etmeyeceği bir şekilde bir mülakat ortamı sunarak mülakatlar gerçekleştiriyoruz. Karşılıklı güvenle, en önemlisi o yani yabancının konuşabilmesi için size güven duyması gerekiyor". (J)

Cevaplar irdelendiğinde uzmanın karşısına mülakat aşamasına gelen kadar değişik aşamalardan geçen, kandırılan, sömürülen, istismar edilen mağdurun mülakat esnasında en fazla ihtiyaç duyduğu şeyin güven duygusu olduğunu anlıyoruz.

Kavramsal açıdan incelendiğinde kuramcılar güveni çeşitli şekillerde açıklamışlardır; Maslow, insanın yaşamı boyunca kendini gerçekleştirmesi için aşması gereken beş hiyerarşik basamak tanımlamış ve güven kavramını ikinci basamakta ele almıştır. Bireylerin güvenlik ihtiyaçlarını gidermeden bir sonraki basamak olan sevmeye, sevilme ve ait olma basamağına geçemeyeceğini ileri sürmüştür. Birey güvenlik ihtiyaçları karşılanmadığı takdirde kaygı yaşar. Çünkü birey kendini güvende ve emniyette hissetmek ister. Herhangi bir tehlike durumu ile karşılaştığında insanlar bu basamağı geri dönerler (Çam vd, 2017, s.509).

Tıpkı Maslowun ileri sürdüğü gibi eğer uzmanlar mülakatları esnasında mağdurlarla güven aşamasını geçemezlerse mülakatın tıklandığını ve ilerlemediğini görmekteyiz.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde mağdur tanımlama sürecine ve prosedürlere yer vermiştik. Bir kişinin mağdur tanımlaması aldıktan sonra kazanmış olduğu statünün bir gereği olan mağdur kimliğinin o mağdurlarla bire bir ilgilenen ve o mağdurları tanımlayan uzmanların gözünden işlevselliğini ve yeterliliğini sorgulamak adına katılımcılara, *Mağdur kimliğinin iyileştirilebileceğini düşünüyor musunuz?* sorusunu yönelttik:

Tablo 4.12. : Mağdur Kimliğine İlişkin Görüşler

Mağdur Kimliğine Dair Görüş	n	Katılımcılar
Yeterli	8	A, B, D, H, I, J, K, L
Yetersiz/İyileştirilebilir	6	C, E, F, G, M, N

Tablo 4.11. incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunun mağdur kimliğinin yeterli olduğunu düşündüğünü görmekteyiz yine de, yetersiz ve iyileştirilebilir olduğunu düşünenlerin sayısı da yarıya yakın. Her iki görüşe sahip katılımcıların düşüncelerini aktaracak olursak:

"Tabi ki bu her zaman geliştirilmeye muhtaç olacaktır yani her zaman daha iyisi yapılabilir. Nekadar geliştirirsek geliştirelim daha ileri düzeyi mutlaka olacaktır diye düşünüyorum. Mağdurların çoğunluğu tabi ülkelerine dönmek istiyorlar ama bu zaten ülkelerinde hani kendilerine bir hayat kuramadıkları için tutunamadıkları için yada orada başına gelen olaylardan dolayı buraya geldikleri için hani mağdur konumuna düşüyorlar o yüzden orada tekrar hayata entegre olmaları sağlanmalı biz bunu genel olarak uluslararası kuruluşlar aracılığıyla yapmaya çalışıyoruz ama tabi ki bunun takibinin iyileştirilmesi gerekiyor. Orada bu kişiye tekrardan bir hayat kurulmalı, belki bir işyeri açması konusunda desteklenebilir. Böylelikle kaynak ve menşei ülkede sorunu çözmüş oluruz tekrardan mağdur olmazlar". (E)

"İnsan ticareti mağduru ikamet izni kişinin Türkiye'de ayrılmak istemediği durumda yasal kalışını sağlayan bir izin ve 3 yıla kadar bu izin sağlanabiliyor. İkamet izni düzenlendikten sonra bizler o 30 günlük düşünme süresi içerisinde bunu gerçekleştiriyoruz. Eğer o mağdur profili ve tanımlamayı yetersiz kalmışsa, ikamet izninin 6 aylıkta düzenliyoruz ama genelde 30 günlük süre içerisinde kişinin durumunu analiz edip ilgili birimlere yönlendiriyoruz yani. uluslararası korumayı gerektiren bir unsur varsa vakanın içerisinde uluslararası koruma birimine insan ticareti mağduru tanımladıktan sonra yönlendirmeyi yapıyoruz. Ulusal koruma birimi de kişilerle bu kapsamda da görüşmeler alıyor veya insani ikamet durumu varsa ya da normal bir ikamet türüne geçiş hakkı varsa bunları sağlama durumunda yani Türkiye'deki yasal boyutunu sağlama konusunda yeterli olduğunu düşünüyorum. İnsan ticareti mağduru ikamet izinlerinin, çünkü mağdur kimliği bizde geçiş olarak kullanıldığı için yani aslında bunu sadece mağdura verilen bir işte sadece onu alabilir diye değerlendirirsek yeterli olmayacaktır süre sınırından dolayı ama kimliğin veriliş amacı başka bir yasal statü sağlanması olduğundan ben yeterli olacağını düşünüyorum". (H)

"Türkiye insan ticareti ikamet izni zaten yabancıya çok fazla haklar sağlayan bir ikamet izni, yani hiçbir şey istemeden, evrak istemeden düzenleme prosedüre hiçbir prosedüre takılmadan, harç istemeden düzenlenen bir ikamet izni, artı onun bu işte hakkında sınır dışı kararı varsa, tahditleri varsa bunları da kaldıran bir ikamet izni ve birçok hak da sağlıyor işte insan ticareti ikamet izni

varken yabancı çalışma iznine de başvurabiliyor, çalışabiliyor ya da insan ticareti ikamet izni varken başka ikamet izin türlerine de geçiş yapabiliyor. Hani bence yeterli olduğunu düşünüyorum". (J)

"Yani tabikide iyileştirilebilir, yeterli diyemem ama yetersiz de değil. Birçok kanunumuzun verdiği haklar var, mağdurlara yönelik hali hazırda işletilen sığınma evleri var bu kişilere, hem genel müdürlük olarak hem de belli uluslararası kuruluşlar olarak yürütülen projelerle maddi ve manevi sunulan hizmetler var ama neden daha da iyileştirilmesin neden bir adım öteye gidilmesin? Mutlaka tamamen yapılabilecek hiçbir şey kalmadı noktasında da tabii ki de bu şekilde düşünmüyorum". (N)

Katılımcıların farklı görüşlerine yer verdik aslında her iki görüş de, kendi perspektiflerinden geçerli somut gerekçelere dayanmakta bu yüzden olay bazında kişi bazında değerlendirme yapmanın daha doğru olacağı kanaatindeyiz.

İnsan ticareti gibi dinamik bir suç türü ile sahada bunca zorluğa rağmen başarı ile mücadele eden aktörlerimizin meslek içi eğitim konusunda yeterliliklerini sorgulamak için katılımcılara, *İnsan ticareti ile mücadele aktörlerinin insan ticareti konusunda meslek içi eğitime ve gelişime ihtiyacı olduğunu düşünüyor musunuz? Varsa, neye ihtiyaç olduğunu düşünüyorsunuz?* sorusunu yönelttik dikkat çeken cevaplar:

"Bizim kurumda göç idaresi başkanlığında en fazla eğitim gören birim insan ticareti birimidir. Daire başkanımız toplantıda şey demişti: personel dairesi başkanlığından bile daha fazla eğitim alıyoruz. Eğitim konusunda şöyle söyleyeyim, eğitim almış kişilerin kendilerini geliştirmeleri için daha fazla çaba sarf etmesi lazım. Ben geçen sene insan ticareti konusunda 4 eğitime gittim. Zaten insan ticareti konusunda illerde uzmanlaşmış kişiler var. Bu kişiler mümkün olduğunca değiştirilmemeye çalışılıyor. Bu kişiler insan ticareti konusunda daha fazla eğitim verilerek eğitici konumuna gelmesi için uğraşıyor. Bize denilen şey; belli bir süreden sonra artık siz yeterli donanımına sahipsiniz artık sizler eğitim vermeye başlayacaksınız. Bu arada geçen sene bizim eğitim yaptığımız uluslararası kuruluş da her eğitime sabit hocalar geliyordu. Protokol o şekilde yapıldığı için hep aynı kişiler geliyordu. Bu sene sanırım haziranda farklı bir protokol imzalanacak başka bir uluslararası kuruluşla, eğitimcilerin de değişeceğini düşünüyorum. Şunu da ekleyeyim biz

eğitim alıyoruz ama yerelde de yani il bazında göç idaresi çalışanlarına eğitimi biz veriyoruz. Onun dışında mesela sivil toplum kuruluşları var, en çok bilinen; Share international concern, Danimarka mülteci derneği, hayata destek derneği, yerel bazda Kızılay, bunlar sahada çok aktif oldukları için bu kuruluşların sahada çalışan personellerine de biz insan ticareti nedir? mülakat nasıl alınır? gibi hepsine eğitim verdik. Tabi kamu kurum ve kuruluşlarına da yine insan ticareti nedir diye farkındalığı arttırmak amacıyla mevzuat bazlı eğitimler verdik. Onun dışında başkanlığımız yılda birkaç defa jandarma ve emniyet personelinin insan ticaretinden sorumlu birimine eğitim veriyor". (A)

Araştırmamızın birinci inceleme alanında (İ1) Türkiye'de insan ticaretinin görünümünü aktarırken çocuk savaşçı gerçeği ile yüzleşmiştik, bu konuda F katılımcısının ifadeleri eğitimin insan ticareti gibi dinamik bir suçla mücadelede ne kadar elzem olduğunun en somut örneğidir:

"Bu konu kesinlikle çok önemli yani biz dahil herkesin bu eğitimleri sürekli şekilde alması gerekiyor ki bu konuda yetkinliği sağlayalım. Çünkü bazı şeyler güncellenebilir, insan ticareti suçu çok dinamik. bir suç özellikle bu sosyal medya ayağı olan bir suç olduğu için gitgide şekilleniyor, farklı türlere evirilebiliyor ya da bizim burada bakanlık düzeyinde, başkanlık düzeyinde aldığımız kararlar olabiliyor, buna örnek vermek gerekirse; 2020 yılında biz bu çocuk savaşçı dediğimiz kararlar aldık. Kandırılarak kaçılan terör örgütleri tarafından zorla çalıştırılan kişilerin insan ticareti mağduru olma yönünden incelenmesi gerektiğine dair karar aldık ve bu karara istinaden 2021 yılı ile birlikte çocuk savaşçı tanımlamalarına başlandı. Şimdi biz bu eğitimi vermezsek mesela 2020 yılında bir eğitim verildi ve bu karar 2020 nin sonunda alındı. 2021 yılında bu kişiler bu kararın alındığını bilemeyebilir. Çünkü biz yazı gönderiyoruz ama görmeyebilirler tabii ki bu yüzden eğitimlerde buna dikkat etmemiz gerekir çünkü bu değişiklikleri de aktarabilelim. Aynı zamanda bu özellikle dediğiniz gibi emniyet personelleri, kolluk kuvvetleri ya da işte Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığındaki çalışan arkadaşlar bilhassa olmak üzere yada iş müfettişleri, Sayıştay denetmenleri, özellikle işgücü sömürüsüne ilişkin eğitimleri almalı ki bu konuda bize bildirimler gelsin. Çünkü bu konuda farkındalık oluşmadığı müddetçe bize bildirim yapılamıyor. Bilhassa Türk

vatandaşlarının insan ticareti mağduru olabileceği düşünülüyor. Emniyet tarafından özellikle mesela bize yabancılar bildiriliyor ama Türk vatandaşları yeri geliyor, çoğu kez bildirilmiyor. Bizde bu düzenlediğimiz eğitimlere tabi biz bu eğitimleri genelde uluslararası kuruluşların işbirliğiyle gerçekleştiriyoruz. Dediğimiz eğitimlerde bilhassa bu konulara dikkat çekiyoruz. Aynı zamanda yeri geliyor psikolog hocamız var. bir tane hocamız da geliyor. Aynı zamanda mağdura yardım, nasıl yaklaşılması gerektiğine dair eğitimler de veriyor. Yani hem mevzuatsal olarak eğitim hem uygulamalı eğitim, hem psiko sosyal destek kapsamındaki eğitim bazı yeri geliyor sığınma evi müdürlerimizi, bazı eğitimlere çağırıyoruz onlar neler yaptıklarını aktarıyorlar ya da yine uzmanlarımızdan kendi illerindeki yaptıkları faaliyetleri aktarmalarını istiyoruz ki. Diğer arkadaşlarımıza yol gösterici olsun. Bu şekilde eğitimler gerçekleştiriyoruz". (F)

"Aslında insan ticareti alanı bizim başkanlığımızın en fazla eğitim verdiği alanlardan biri. Çok fazla eğitim veriyoruz yurt içi ve yurt dışı olacak şekilde bu konuda zaten uluslararası kuruluşlarla da sürekli işbirliği içerisindeyiz yürütülen bazı projeler var, çok sık eğitim veriliyor ama tabi bu eğitimler belki de şöyle olabilir, telefonum çaldı, özür diliyorum hayır, acil değil bu eğitimler şöyle olabilir belki cumhur bey; sadece alanda görevli personeli değil, bütün göç ile ilgilenen önce kendi kurumumuzun çatısı altında olan herkese belki de belli eğitimler verilmeli sonrasında da insan ticareti muhtemel mağdurlarıyla birebir karşı karşıya gelebilecek diğer özel ve kurum kamu kurumlarındaki sahada görevli kişilere belli eğitimler istisnasız verilebilir mutlaka olumlu geri dönüşlerin olacağını düşünüyorum". (N)

"Aslında herkese eğitim verilmesi gerekir mesela milli eğitimde okullarda öğretmenler bizden daha fazla mesela yani burada çocuklar olduğu için daha çok çocuk evlilikler üzerinden gidiyorum oradan örnek vereyim yani, çocuklarla onlar daha çok ilgileniyor belki rehberlik öğretmenlerine psikolojik danışmanlara bu tarz eğitimler verilebilir ki onlar öğrencilerinde böyle bir vaka ile karşılaştıklarında bize bildirebilsinler yani insan ticareti suçunun farkında değiller açıkçası hani bu açıdan bir eğitim verilebilir. Sağlık çalışanlarına verilebilir sonuçta hastanede doğum gerçekleştiği zaman kişi 18 yaş altı olduğunda bildiriliyor ama insan ticareti suçu açısından bildirilmiyor yani savcı

farklı açıdan dava açıyor bu gibi kurumlara bilgilendirme yapılabilir yani geliştirilebilir. Şuan sadece göç idaresi insan ticareti mağduru tanımlaması yapıyor, ama yabancılarla ilgili yaptığımızı düşünüyorlar aslında Türk vatandaşlarının insan ticareti mağduru tanımlama yetkisi de bizde ama biz ulaşamıyoruz öyle söyleyeyim size belki eğitimlerle daha fazla farkındalık yaratılsa eğitimlerle birlikte bize ulaşmaları daha kolay olur yani". (B)

"İlk başta zaten uzmanların bununla ilgili psikolog, sosyal çalışmacı tercümanların hatta bizim belki kaçırdığımız nokta bu, ben daha öncede söyledim, tercümanlar bu anlamda çok önemli yabancılar açısından. şöyle bir durum oluyor be sürekli bu konuda uyarıyorum tercümanları; benimle aynı duyguya giremiyor yani ben mesela mimiklerimi, seslerimi aslında onun orada var olmadığını hissettirmesi gerekiyor yabancıya yani onun sadece bir çevirmen olduğunu ... o duyguya direkt giriyor mesela, ne oldu ne yaptı ne dedi gibisinden bu yüzden tercümanlarında eğitilmesi gerekiyor bu anlamda ve jandarma emniyet bunların komple bir eğitimden geçmesi gerekiyor çünkü onlar bizim gibi bakmıyorlar maalesef yani biz sivil bir kuruluş olduğumuz için bu tezatlığa çok giriyoruz aslında evet arkadaşlar çok iyi çalışıyor ama bir şey oluyor yani hep aramızda yani ama buda yapmış yani fuhuş da yapmış kaçabilirdi, bize ulaşabilirdi diye düşünüyorlar, arka tarafını pek düşünmüyorlar teknik açıdan bakamıyorlar. O yüzden illerdeki jandarma personellerine emniyet personellerine eğitim düzenlenmeli ve bunun en önemli kısmı aile ve sosyal politikalar mağdurların bir süre kaldığı çünkü kadın şiddet görüp geliyor ama bize iletmeleri gerekiyor şiddetin altında çok farklı şeyler çıkabiliyor dolayısıyla aile sosyal politikalara da eğitimler verilerek daha iyi olabileceğini düşünüyorum. Ancak göç idaresi başkanlığı olarak bizim meslek içi eğitimleri çok çok yeterli buluyorum geçen sene zaten ful eğitim ile geçti bizim zamanımız. Bize artık şey dediler yani siz artık eğitim vermeye başlayın bununla ilgili de eğitici eğitimi yapacaklar bu çok önemli bir proje yani illerde uzmanları eğiteceğiz artık eğitici olacağız ve jandarmayı emniyeti direkt biz burada eğitmeye başlayacağız bu çok önemli bir şey olacak bizim açımızdan". (C)

Katılımcıların cevapları analiz edildiğinde Göç İdaresi Başkanlığı olarak insan ticareti ile mücadelede eğitimin yeterli olduğunu ve eğitime gerçekten olağanüstü önem

verildiğini, verilen bu eğitimlerin sahadaki personelin performansları ve çabaları göz önünde bulundurulduğunda ve her yıl giderek artan mağdur tanımlama sayılarının somut göstergesi ile de, işe yaradığını söylemek yanlış olmaz. Ancak her suçun doğasında olduğu gibi insan ticareti suçu da, tek başına bir kurumun sorumluluğuna bırakılamayacağı gerçeğinden hareketle ve katılımcıların ifade ve tecrübeleri doğrultusunda diğer kamu kurum ve kuruluşları perspektifinde maalesef yetersiz olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda Göç İdaresi Başkanlığı haricindeki insan ticareti ile mücadele aktörlerinin meslek içi eğitimine ağırlık verilmesi gerektiğini değerlendirmekteyiz.

4.4.4. Sosyal Politika Araçlarının Etkinliğine (İ3) İlişkin Bulgu ve Değerlendirmeler

Bu bölümde araştırmamızın son inceleme alanı ve aynı zamanda da, çıkış kaynağı olan insan ticareti mağdurlarına uygulanan sosyal politika araçlarının etkinliğini ölçmek maksadıyla kurgulamış olduğumuz sekiz adet soruya verilen cevapları tablolar eşliğinde içerik analizi ve betimsel analiz metoduyla aktaracağız;

İnsan ticareti ile mücadelede doğrudan bir sosyal politika aracı olan Göç İdaresi Başkanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü adıyla 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu(YUKK) ile birlikte kurulmuş, yasanın çıkarılmasından bir sene sonra, 2014 yılında, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü faaliyetine başlamıştır. 11 Ekim 2021'de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün adı değiştirilerek Göç İdaresi Başkanlığı olmuştur. Ancak bir önceki inceleme alanında(İ2) katılımcılara yönelttiğimiz sorulara verilen cevaplardan da anlaşılacağı üzere insan ticareti mağdurlarına ilişkin detay barındırmayan sadece ikamet izinleri ile ilgili düzenleme içeren YUKK kapsamında 29656 sayılı İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, bir uygulama yönetmeliği olarak 17 Mart 2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Anılan bu yönetmeliğin mağdurlar için neleri kapsadığını anlamak adına bu inceleme alanının ilk sorusuna, *29656 sayılı İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik kapsamında insan ticareti mağdurlarına sunulan hizmetler nelerdir?* sorusuyla başlıyoruz:

Tablo 4.13. : 29656 Sayılı Yönetmelik Kapsamında İnsan Ticareti Mağdurlarına Sunulan Hizmetler

		Kodlar	N	Katılımcılar
Temalar	Mağdur Destek Programı	Sığınma Evi(Barınma)	12	A,B,C,D,E,G,H,J,K,L,M,N
		Hukuki Destek	5	A,E,F,H,M
		Tercümanlık	5	A,E,F,H,M
		İkamet İzni	8	B,C,F,G,J,K,M,N
		Sağlık Hizmetleri	7	B,C,H,I,L,M,N
		Psiko-Sosyal Destek	10	A,B,C,D,E,F,H,I,K,L
		İşgücü Piyasasına	6	E,F,I,K,M,N
		Erişim(Meslek Edindirme)		
	Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş	Kendi Ülkesine Dönüş	9	A,C,D,F,G,H,J,L,N
		3. Bir Ülkeye Dönüş	2	A,D
		Genel Hükümlere Tabi	2	A,D

Tablo 4.13. incelendiğinde mağdur destek hizmetlerinin iki bölümde ele alındığını anlıyoruz ele alınan iki bölüme göre oluşturulan temaların alt kodlarında en çok dile getirilen cevap barınma hizmetleri olurken onu psiko-sosyal destek ve diğer temadaki kendi ülkesine dönüş izlemiştir. Mağdurlara verilen hizmetleri daha iyi anlamak için katılımcıların ifadeleri:

"İnsan ticareti mağdurlarına sunulan hizmetler aslında iki temelde sınıflandırılabilir, bir mağdur destek programı, diğeri ise, gönüllü ve güvenli geri dönüş programı. Mağdur destek programlarının esas olarak sığınma evlerinde sunulmasını biz destekliyoruz. Bunu açmak gerekirse mağdur destek programında öncelikle bir kere güvenli bir barınma imkanı sağlıyoruz, temel ihtiyaçlarını karşılıyoruz, tercümanlık desteği olabilir, çalışma hayatına erişme olabilir, psikolojik ve sosyal destek olabilir, çünkü önemli bir kısmı çoğunlukla travma altında oluyorlar ve tekrardan hayata entegrasyonu için de o psikolojik travmadan da kurtulması gerekiyor. Bir yandan da onun haricinde avukatlık yani hukuki destek sağlanıyor ve sığınma evlerine yerleşen mağdurların

çoğunun refakatinde çocuklarıda birlikte geliyor, o anlamda çocukların okuldan geri kalmaması derslerine yardımcı olabilmesi için etüt merkezleri ile anlaşılması gibi birçok destek aslında mağdura sunuluyor diyebilirim". (E)

"Mağdur koruma hizmetlerimiz var, bu hizmetlerden birincisi; gönüllü geri dönüş desteği, uluslararası çalışma örgütü bunu fonluyor. Bir mağdur, mağdur olarak tanımlandıktan sonra ona soruyoruz kendi ülkemiz demi kalmak istiyorsun ülkeneye mi dönmek istiyorsun yada bir başka 3. ülkeye mi dönmek istiyorsun diye. Eğer kendi ülkeme yada 3. bir ülkeye dönmek istiyorum derse işlemlere başlıyoruz ILO aracılığıyla konsolosluklar tarafından iletişime geçiliyor orada kimin yanına gidecek falan araştırılıyor, daha sonrasında mağdurun güvenli bir şekilde o ülkeye girişi sağlanıyor. İkincisi; mağdur olarak tanımladıklarımızı sığınma evlerimizde barınmalarını sağlıyoruz, sığınma evlerinde barınmasa dahi mağdur destek hizmetlerinden yararlanmak istiyorsa psikolojik destek olabilir, ekonomik destek olabilir, avukatlık hizmeti olabilir, tercümanlık olabilir, yani bir çok konuda hizmet sağlıyoruz. Ama şunla da karşılaşılıyor; mağdur olarak tanımladık diyoruz ki herhangi bir hizmetten yararlanmak istiyor musun? ben hiçbir hizmetten yararlanmak istemiyorum diyenlerle de karşılaşılıyor oda genel hükümlere tabi yabancı olarak değerlendirilip normal prosedür uygulanıyor". (A)

"Şöyle, insan ticaretini işte sığınma her şeyden önce bir yasal kalış hakkı temini bu çok önemli. Hani yetkililerle işbirliği yapıp yapamayacağına dair sonrasında aslında bu kadar büyük travmalar yaşayan insanların ben bu gecelerde yatacağım, ne yiyeceğim, güvende uyuyabilecek miyim? düşünmeden var olabilecekleri, dinlenebilecekleri bir o travmayı atlatabilecekleri sığınma evleri sığınma evlerinde verilen yabancılara mesleki edilmelerine yönelik mesleki tecrübeleri edinmelerine yönelik eğitimler, şey yine milli eğitime bağlı kurslar aracılığıyla aldıkları eğitimler olabilir. Bunun dışında belli bir miktar kendilerine harçlık bağlanabiliyor sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları aracılığıyla. Başka ne var? Bunları tabi ki en önemlisi psikoz sosyal destek en başta söylemem gerekeni belki söylemedim ama bence kalış hakkından sonra çünkü insanlar yatacağı yeri düşünürken psikoz sosyal desteğin peşine düşemez hiçbir zaman. Yani o ihtiyaçlar hiyerarşisinde de bu şekilde o yüzden evet iş

hayatına eklenmelerini sağlayacak, kendilerine özgüveni sağlamak, özgüvenlerini sağlayacak edimimleri olduğunu biliyorum tabi şimdi sığınma evi hem ilimizde yok hem de tabii ki sığınma evine gider gidecek olan kişiye aslında şöyle, mağdur mülakatını alırken görüşürken, bir kişiye önce işte tüm süreci anlattığınız takdirde mesela şunu dediğiniz takdirde bir düzensiz göçmeni işte seni insan ticareti mağduru olarak tanımladığımız takdirde bu tesisten çıkıp işte belli bir süre ikamet izni verip gönüllü geri dönüşüne yardımcı olup yada işte senin sığınma evine yerleştirebileceğiniz diye yerleştirebiliriz dediğimiz anda bir anlamda bir anda hikaye anlamında ya da kurgu anlamında sufle vermiş oluyorsunuz ve yabancının ifadeleri bu hakları elde edilebileceği emarelere eviriliyor. Bu yönlendirme oluyor. O yüzden biz öncelikle hani nötr bir şekilde arka planını sorarak bilgi serbest veya bir dinleme sonra işte bizim için kendini önemli göstergelerini anlatıp tanımlama yaptıktan sonra bu hakların geneli hakkında bilgi verip ne istediğini nasıl yardımcı olabileceğimizi soruyoruz. Tabi dediğim gibi şehirde sığınma evi olmadığı için orada verilecek destek hizmetleri konusunda da çok bence vakıf olamayabilirim". (K)

"Bir mağdur geldiğinde tamam ben mağdur tanımlandım ama ne olacak bana? demeyecek kadar çok fazla seçenek destek var. Psikolojiden maddi iş gücüne erişim, bir sürü barınma, her şey var. Eğitim, sağlık aklınıza gelebilecek her destek var şahsın durumuna göre değişiyor. Kimisinin sağlık ihtiyacı olmuyor ama psikolojik olarak çok yıpranmış oluyor o şahsına göre vakaya göre değişiyor tabii ki uygulanan hizmetler". (I)

Katılımcıların ifadelerinden 29656 sayılı İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmeliğin gerçekten bir mağdurun uluslararası standartlarda mağduriyetinin giderilmesi adına çok kapsamlı ve yeterli olduğunu değerlendiriyoruz ve mağdur destek hizmetlerinin mağdura uygulanan doğrudan sosyal politika uygulaması olarak yani bir sosyal politika aracı olarak sosyal politikanın amacına hizmet ettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Yine bu bağlamda sahada bu suçla mücadele eden tecrübe sahibi uzmanların insan ticaretine dair uygulanması gereken sosyal politikalar hakkında şahsi fikirlerini öğrenmek adına onlara, *Sizce Türkiye İnsan Ticareti ile ilgili nasıl bir sosyal politika izlemelidir?* sorusunu yönelttik, öne çıkan cevaplar:

"Kanun olarak yeterliyiz aslında ama farkındalığı arttıracak faaliyetlerde bulunabilir. Biz yerelde anlatıyoruz farkındalığı arttırmaya çalışıyoruz kamu kurumları olsun uluslararası kuruluşlar olsun ama halk bazında da bunun farkındalığın arttırılması gerekiyor. En kalabalık alanlara billboardlara kamu spotu asılabilir yani TV lere bu zamana kadar verilmiş üç tane kamu spotu var ama ben hiç görmedim. Taksiler olabilir radyolar olabilir havaalanları olabilir, insan kalabalığının çok olduğu yerlere insanların görebileceği şekilde farkındalığı arttırıcı şeyler yapılabilir reklamlar yapılabilir". (A)

A katılımcısı soruya daha mikro düzeyde yaklaşırken farkındalığı arttırma üzerine değerlendirme yapmıştır.

"Bununla ilgili bizim yine bir çalışmamız var eğer uygulayabilirsek. Mahallelere kadar inmemiz gerekiyor aslında, mahalle muhtarları zaten herkese çok yakın onlarla ilgili mesela neler yapılabilir, nasıl bilgilendirilebilir, broşürler dağıtma var. Belediyelerle iş birliği içerisinde olabiliriz, yabancıyı koruma altına alma konusunda, yani destek hizmetleri konusunda. Bizim burada en önemli şansımız Gaziantep olarak STK lar. STK lar ile uluslararası alanda bile fazla işbirliği yapıyoruz ve bir mağdur bize ulaştıktan sonraki hayatını kolaylaştırabiliyoruz. Ev yardımı yapıyorlar, maddi yardım yapıyorlar, daha sonra 3. bir ülkeye yerleştirmesi ile ilgili yardımlar yapıyorlar. Aslında sosyal politika olarak işbirliği, Muhtarından belediyesine, belediyeden kamu kurumlarına kadar giden basamak halinde bir işbirliği ile ancak geliştirilebilir. İletişim ve koordinasyonun tam olarak sağlanması gerekiyor. Bürokrasiyi aşmak gerekiyor". (C)

C katılımcısı konuya makro düzeyde yaklaşarak aslında kendi somut fikirlerinden de, bahsetmiş, iletişim ve koordinasyonun önemine değinerek bürokrasiyi aşmanın gerekliliğini vurgulamıştır.

"Bu sosyal politika tabi insan ticaretinin koordinasyonu göç idaresi başkanlığı altında bizim dairenin görevi insan ticareti mağduru koruma daire başkanlığı ama bir sosyal politikadan bahsediyorsak tek başımıza yürütemeyiz bunu bu kurumlar arası sivil toplum kuruluşlarının da dahil olduğu uluslararası kuruluşların katıldığı bir işbirliği çerçevesinde gerçekleştirilebilir. Ancak böyle bir sosyal politika oluşturulabilir. Çünkü biz bir karar aldığımızda bu sosyal

politikaya yönelik buna çalışma ve sosyal güvenlik bakanlığı dahil olmak durumunda ki çalışma iznini çıkartabilesiniz onun haricinde sonrasında aile bakanlığı dahil olmalı ki Türk vatandaşlarına hizmet veriyorlar, çünkü bizim sığınma evlerimizde yabancılar kalıyor ama Türk vatandaşı ve çocuklar Aile ve Sosyal Hizmetler bakanlığı sığınma evlerinde kalıyorlar. Bu kapsamda tabi yaratıcı olmak için bir araya gelip fikirlere danışılmalı ki neler yapılabilir? Nasıl bunları tekrar bu travmaları atlatıp topluma entegre edilebilir? Bu konular görüşülmeli. Bizim kurullarımız toplanıyor insan ticaretiyle mücadele koordinasyon kurullarımız ama biraz daha üst düzeyde olduğu için onlar, bu kurul kapsamında yürütülüyor, iş ve işlem". (F)

F katılımcısı da, yine C katılımcısı gibi kurumlar arası iletişim ve koordinasyonun önemine vurgu yapmıştır. İnsan ticareti gibi çok yönlü ve tüm kamu kurum ve kuruluşları ile birlikte mücadeleyi gerektiren bir suç için katılımcıların fikir ve değerlendirmelerini yerinde buluyoruz.

"Bu fişlemek gibi algılanmasın ama mesela her şeyden önce mağdur olarak tanımladığımız kişilerin bir daha aynı mağduriyetleri ya da, insan ticareti mağduru suçunun unsurunu oluşturan, örneğin fuhuştan bir hanımefendi mağdur olarak tanımladınız ama işgücü sömürüsüne konu edilmeyeceğini sağlayabilecek bir mekanizma geliştirilebilir. Yani burada sosyal politika anlamında şöyle mesela şöyle şöyle bir şey olabilir mesela biz mağdur tanımladığımız her yabancıнын bir sisteme veri girişini yaparız mağdur olarak tanımlamasak da tanımlasak da olması gerektiği gibi, tabii ki burada onlara belli sekmeler açıyoruz neden bu karşılaşma oldu? Neden bu değerlendirme görüşmeyi yaptık? Örneğin dediğim gibi düzensiz göçmenden bahsediyoruz bir belli bir bilgi giriyoruz oraya bu kişilerin bir daha hiçbir şekilde işgücü sömürüsüne konu edilmemesini sağlayabiliriz ama oda bir yani mesela çalışma izni olmadan bu kişiler çalışma izni olmadan çalıştırıldığı takdirde ortalamanın 5 katı daha cezaya tabi olabilirler. İşverenler gibi bir şey aklıma geldi şuan hani izlemelidir olmalı, gerekeni konuşuyoruz. Dediğim gibi, yani insan ticareti suçunun mağduru olmuş bir kişiyi bir daha farklı alanlarda sömürülmemesine yönelik bir şeyler sömürüldüğü takdirde de ekstra yaptırımlar söz konusu olabilir. Ama yine sosyal politikalarda işte toplumun refahı arttırmak adına

bireyi destekleme amaçlı şeyler olduğunda da burada işte o süreklilik, yani sürekli bir bağımlılık yaratmayacak bir sosyal politika inşasının önemli olduğuna inanıyorum. Çünkü işte zaten bir mağdur tanımlaması yapıyoruz az evvel mağdur kelimesinin olumsuz çağrışımları üzerine de konuştuk hani bu bu kişinin sürekli bir devlet desteği beklemesi gibi bir şeye dönüşmemeli. Yine belli süreler belli kademeler ile devam etmeli. Belki işgücü, işgücü sömürüsüne maruz maruz kalmış birinin ya da genel olarak insan ticareti mağduru olarak tanımlanmış birinin işte bu suça sebep olan arka planına baktığımızda eğer işte çalışmak için geldiyse ve şayet %90 böyle oluyor maalesef bizim ülkemiz için de bir şekilde onlara iş gücü imkanı sunulmalı diye düşünüyorum ben. Ama bu dediğim gibi yani şey süreklilik arz eden bir durum değil, güçlendirme perspektifi ile birlikte belli bir süre o hizmet verilip ondan sonra kişinin bağımsız olarak ayağa kalkabilecek, kendi ayakları üstünde durabilecek bir süreci kapsamalı". (K)

K katılımcısı ise, olaya mağdur perspektifinden makro düzeyde yaklaşarak uygulanacak kamu politikalarının mağdurda bir bağımlılık yaratmadan ve aynı zamanda devlete yük getirmeden kendi kendine otonom bir şekilde mağduriyetin giderilmesi adına fikir beyan etmiştir. Türkiye gibi jeo politik konumundan kaynaklı konjonktürel göç dalgalarının, geçici koruma altında olan sığınmacı sayılarının milyonlarla ifade edilmesine sebep olan bir ülke için bağımlı mağdur anlayışının ülke ekonomisine ekstra yük getireceği düşünüldüğünde çok güzel bir fikir olduğunu değerlendirmekteyiz.

İnsan ticareti mağduru olan dezavantajlı grupların ortaya çıkardığı sosyal sorun sebebiyle, bir sosyal politika hedefi olan sosyal barışı sağlamanın mağdurlar açısından nasıl mümkün olabileceğini araştırmak adına, *Sizce insan ticareti mağdurlarına yaklaşım konusunda görevlilere, bireylere ve topluma düşen görevler nelerdir?* sorusunu yönelttik:

"Açıkçası görevliler olarak bizim bile yetiştirilmemiz gerekiyor, ben kendim bile insan ticareti mülakatı alıyorum ama bu anlamda donanımlı mıyım gerçek anlamda değil yani. Meslekte yeni olduğum için olabilir bu ancak yabancıya yaklaşma açısından her anlamda iyi olmanız gerekiyor yani çocuklarla mülakat aldığınızda ona sorduğunuz bir soru bile tehlikeli olabilir onun psikolojisi

açısından. Bu anlamda iyi bir eğitim alınması gerekiyor bence psikoloji açısından onlara nasıl yaklaşabiliriz, o şekilde yani". (B)

B katılımcısı özeleştiri yaparak bu konuda kendi eksikliğini dile getirmiş olsa da özel olarak korunması gereken guruplardan olan çocuklar için bu denli hassas ve güzel düşünmesi, sahada görev yapan göç idaresi personelinin yaptıkları işin önem ve ciddiyetini kavradığının bir göstergesi olarak değerlendiriyoruz.

"Topluma düşen görev gerçekten farkındalıklarının oluşması olabilir. Farkındalıklarının yüksek olması gerekiyor. Son zamanlarda toplum olarak her şeyi göz ardı ediyoruz bir kavga olduğunda bile dönüp bakmıyoruz. Kayıtsız kalma çok fazla var. Farkındalığı yükseltmemiz gerekiyor. Görevliler ile ilgili de; eğitimlerle bunu ancak aşabileceğimizi düşünüyorum. Farkındalık eğitimleriyle, uzmanlık eğitimleriyle. Yani farkındalığın yükselmesi ve iletişim ağının çok fazla kullanılması yani yönlendirme, bu kişiyi tanıdığım anda ne yapabilirim ben ne yapabilirim sorusu. Göçmen kaçakçılığı ile insan ticareti birbirine çok karıştırılıyor. Bir keresinde şeyde bile zorluk çekmiştim; emniyetin bir toplantısına gittik, zabıta, emniyet hep beraber bir insan ticaretini anlatalım dedik, finalde bana düzensiz göç ile ilgili sorular geldi. E tamamda diyor bunlar kaçarak geliyor ülkemize.. İnsan kaçakçılığı ile insan ticareti arasındaki farkı anlatmaya çalıştım yani". (C)

C katılımcısı konuya toplumsal açıdan ve insan ticareti ile mücadele aktörleri perspektifinden yaklaşmış, bireylerin toplumsal olaylara kayıtsız kaldığından bahsetmiş görevlilerin ise, aslında kayıtsız kalması olarak değerlendirdiği şeyin eğitimsizlikten kaynaklı ve bilinçsizlik olduğunu anlamamıza sebep olmuştur.

"En önemli şey ihbar. Yani zaten kanuni bir yükümlülüktür ihbar etmek, bir suç varsa ihbar edecekler, farkında olacaklar. İlgili kolluk, işte sonrasında göç idaresi bu birimlere ihbar etmek o kişinin oradan kurtulması için yapılacak şeyler yani sorumlulukları bunlar. En önemlisi ihbar etmek." (D)

"Öncelikle bence farkındalık çok önemli yani o kişiye ulaşmanı için ihbar bence çok önemli, şöyle ki farkındalık arttıkça o kişinin sizinle bir şeyler paylaşmasına yada anlatmasına gerek yok dışarıdan görünüşüyle, davranışıyla bile aslında bu kişiyi tespit edebiliriz bizimle illaki iletişime geçmesi yada konuşması gerekmiyor bu suçun farkındalığı arttıkça aslında mağdura ulaşmamızın

potansiyeli artmakta. Birey ve topluma düşen görev en fazla farkındalık aslında onun haricinde önleme daha çok kamu işi gibi gözüküyor". (E)

D ve E katılımcıları neredeyse aynı şeyleri söylemişler, bireylere ve topluma düşen en önemli görevin farkındalık ve ihbar olduğunu vurgulamışlardır. İnsan ticareti suçunun ihbar ve beyan esaslı tespit edilebilir bir suç olduğu düşünüldüğünde çok yerinde bir değerlendirme yaptıklarını düşünüyoruz.

"Yani burada öncelikle görevlilerden başlayalım yani bizler biraz değerlendirme konusu olsun, bizlerde önyargılardan uzaklaşmak şart. Yani biz çalışırken tecrübe yani başta konuştuk tecrübe de, çok önemli çok katkı sağlıyor ama önyargılar işi tamamen ortadan kaldırıyor. Onu karşı tarafa ulaşamıyor oluyorsunuz dolayısıyla ben bazen şey yapıyorum çalışmalarımızda mülakatlarda önce bunu deniyoruz. Bazen bölgelerin stajyeri arkadaşlardan mülakatları izlemelerini istiyoruz ve bizleri değerlendirmelerini istiyoruz çünkü onlar üniversitede teorik bilgi alıyorlar ve o teorik bilgi eşiğinde konuları eleştirmeyi öğreniyorlar ve bizlere bu çok önemli çıktı sağlıyor. Çünkü dışarıdan bir göz tamamen kurumdan da dışında hani kurumsal bir yapının dışında bireysel bir kişi yapmış olduğumuz mülakatları değerlendiriyor oluyor ve eksik ya da işte ama burası çok iyiymiş, burayı geliştirebiliriz dediği noktalar oluyor. Bu anlamda güzel sonuçlar elde ediyoruz bence. Bu önyargılardan kurtulmak adına önemli. Bugün çünkü mağdurlar bazen sizinle uyumlu iletişim de kurabiliyor. Bazen de çok agresif olabilir o kadar çok kötü bir durumdan çıkmış ki yani bazıları var mesela çok konuşuyorlar. Niye? Çünkü hiç kimseyle konuşamamış o kadar çok şey biriktirmiş ki sizi yakalamış her şeyi anlatıyor her yerden oradan, buradan, şuradan, kafanız böyle şişiyor. Siz orada ona tepki gösterirseniz onu kaybediyorsunuz o güveni çünkü çok önemli. Yani güvenini kaybettiğinizde mülakat tekniği ne kadar iyi olursa olsun bir anlam ifade etmeyecek. Veya hiç konuşmuyordur çünkü yani o kadar korkutulmuştur ki o kadar sindirilmiştir ki konuşmak için bir güven ortamına ihtiyaç var böyle bunların hepsini göz önünde bulunarak karşı tarafı değerlendiriyor olmamız gerekiyor. Yani çok kötü bir suçtan da gelmiş olabilir işte mesela cinsel istismar konusunda şüpheli olarak da geçirilmiş olabilirsiniz ama siz onu suça istediğini varsayarak o kişiyle görüşürseniz o zaman o önyargı ile beraber onu

değerlendiriyorsunuz. Ne kadar size öyle olmadığını, baskı altında olduğu işte zorda yapıldığını söylese de onu dikkate alamıyorsunuz. Biz yine yöntem olarak uzman olarak ben dosyayı okuyup tamamen dosyayı okuduktan sonra mülakatlara gidiyorum ama sosyal çalışmacı ve psikologa dosyayı kesinlikle göstermiyorum. Onlardan dosyayı görüşmenin sonunda okumalarını tavsiye ediyorum. Çünkü benim önyargılarım oluşuyor ama onlar tamamen o anki durum üzerinden o anki ifadeleri üzerinden konuyu değerlendiriyor, görevler anlamında bunun yapılması gerektiğini düşünüyorum ben. Şeyde çok önemli görüşme sırasında karşı tarafta beklenti oluşturacak şeylerden kaçınmak da önemli yani kişiye ben senin Türkiye'de yasal karşın sağlayacağım bana bunları anlat demek doğru değil çünkü o kişi size onları anlattıktan sonra siz o söylediklerinizi yapamıyorsanız bir tramvaya başka bir travma ekliyorsunuz çok önemli, çünkü yani onunla çalışmaya devam ediyor oluyorsunuz. Yani başka bir konuda tekrar konuşuyorsun ve ona bir şey vaat etmiş oluyorsunuz ama gerçekleştiremiyoruz bunlar çok dikkat edilmesi gereken şeyler". (H)

H katılımcısı konuyu görevliler bağlamında ele almış ve bambaşka bir açıdan yaklaşmıştır. Önyargının mağdur açısından olumsuz sonuçlarından bahsederek görevliler açısından mağdura doğru yaklaşımın nasıl olması gerektiğini açıklamıştır. Nesnesi insan olan böyle bir suçla mücadele eden aktörlerin önyargılarından uzak olmaları gerektiğini savunmuştur.

"İlk başta ne yapması gerektiğini bilmeleri gerekiyor, maalesef fuhuştan gelenler de biraz algılarının da yıkılması gerekiyor. Sonuçta karşımızdaki insan mağdur bir suçun mağduru ve ne olursa olsun hani siyasideir? normal hayat tarzı düşüncelerinin bir kenara bırakılması gerekiyor. Biz bu konuda da sıkıntı yaşıyoruz örneğin mağdur tanımıyoruz, fuhuştan tanımlıyoruz ama öyle bir algı var ki o da mağdur değil, hak ediyor tarzında bunların yıkılması gerekiyor. Önyargıları yıkmamız gerekiyor ve biz karşımızdaki insan mağdursa mağdur olarak yaklaşacağız, bütün düşünceleri arka plana atmamız gerekiyor". (I)

I katılımcısının da, bu konuda H katılımcısına benzer görüşlere sahip olduğunu görüyoruz. Toplum olarak önyargıları yıkıp mağdura her şeyden önce insan olarak yaklaşmamız gerektiğini savunuyor.

"Yani toplumdaki fuhuş alan, özellikle fuhuş alanından herhangi bir işleme konu olmuş kişilerin yaşadığı süreci bilmeden değerlendirilmesi ve ahlaki açıdan değerlendirilmesi gerek yani çok yanlış buluyorum bu uygulamayı çünkü belli bir grup halinde özellikle emniyet tarafından yapılan operasyonlarda fuhuştan işlem yaptıysa insanların gözünde de ahlaki bir ekside yer alıyor. Ama bu insanlar insan ticaretine konu olmuş olabilirler. Bunun içinde tabikide eğitim, farkındalık, arttırma ve sahada çalışan kişilerin yaklaşımları çok önemli. Yani bunun ben aşılması gerektiğini düşünüyorum. Kişileri bu şekilde yaklaşılması gerektiğini düşünüyorum. Şuan için aklıma gelenler bu kadar". (N)

N katılımcısının ifadelerini incelediğimizde maalesef aynı sorunsaldan muzdarip olduğunu görmekteyiz. Ülkemizde en fazla görülen insan ticareti türü olan cinsel sömürü yani fuhuş gibi önemli bir toplumsal sorunun hem kolluk görevlileri hem de, toplum nezdinde önyargılara sebep olduğunu ve bunun aşılması için eğitimin ve farkındalık arttırma faaliyetlerinin gerekli olduğunu vurguluyor.

Önyargı, özellikle sosyal psikolojide yer alan; bireysel, grupsal ve toplumsal yönü bulunan bir kavramdır. Önyargının kullanıldığı alana göre tanımı değişmektedir. Önyargı en kısa anlamıyla; birey, grup ya da, toplumun yeteri kadar bilgi sahibi olmadığı ya da, yanlış bilgi edinerek karşı tarafa (bilgi-grup-toplum) takındığı olumlu-olumsuz tutumlardır. Dolayısıyla ön yargı bir tutumdur. Tutum kelimesinin etimolojisine bakıldığında Latince’de harekete hazır anlamına gelmektedir. Tutumların davranışları etkilediği varsayılmaktadır. Pozitivizmin egemen olduğu dönemde ortaya çıkan diğer bütün bilimler gibi sosyoloji ve psikolojinin içinden yeni bir disiplin olarak çıkan sosyal psikoloji; tutumların davranışların yegâne belirleyicisi olduğu, tutumları öngörmenin davranışları öngörmek ve kontrol edebilmek olduğu ileri sürülerek tutum bilimi olarak tanımlanmıştır (Küçüker, 2007, s.11).

21. Yüzyılda bireylere, toplumuna ve toplumsal olaylara yön veren en büyük faktörün şüphesiz teknoloji, internet ve sosyal medya olduğunu söyleyebiliriz. Bu kapsamda teknoloji ve internetin insan ticareti suçundaki yerini anlamak adına, *Sizce internet, cep telefonları ve sosyal medya gibi teknoloji İnsan Ticareti için bir araç olarak nasıl kullanılıyor?* sorusunu sorduk:

Tablo 4.14. : Teknolojinin İnsan Ticareti Açısından Kullanımı

		Kodlar	N	Katılımcılar
Temalar	Duygusal İlişki (Arkadaşlık)	Evlendirme Siteleri Instagram Facebook TikTok Arkadaş Vasıtası	6	A,B,C,E, F,H
	İş Vaadi	Bebek Bakıcısı Ev ve Temizlik Hizmetleri Ajanslar Çeşitli İşler	9	D, F, G, I, J, K, L, M, N

Tablo 4.14. incelendiğinde insan tacirlerinin mağdurlarını iki farklı tema altında ağlarına düşürdüklerini görebiliyoruz. Mağdurlar ya insan ticaretinin sebepleri arasında açıklamış olduğumuz ekonomik sıkıntı nedeniyle iş bulmak için ya da, yine perde arkasında daha iyi yaşam şartlarına erişme arzusu olan duygusal ilişki yani evlilik umuduyla hiç bilmedikleri bir ülkeye geliyorlar ve orada maalesef çeşitli sömürülere maruz kalıyorlar. Oransal olarak incelediğimizde ise, en çok kullanılan yöntemin iş vaadi ile mağdurları internet ve sosyal medyadan kandırarak ülkeye çekmek olduğunu anlamak mümkün. Katılımcıların ifadelerinde öne çıkanlar:

"Yani olağanüstü kullanılıyor bununla ilgili hatta bir vaka üzerinden gidebilirim; facebookda boşanmış bir kadın yazıyor guruplara dahil oluyor bir adamla tanışıyor adam davet ediyor görüşelim konuşalım 4-5 ay ama adam kadını hiç bırakmıyor sürekli telefonla gerçekten sevgili hayatı yaşıyor, daha sonrasında çağırıyor onu evleniyor, ailesi ile tanıştırıyor ailesini bilmiyoruz onun tabi ama aile de işin içinde olabilir imam nikahı kıyıyor. Daha sonra kadını 3-4 ay sonra fuhuş için kullanmaya başlıyor. Direkt facebookdan girme guruplardan tanışma kadını seçip eleyip getirme. İlimizde çok fazla göçmen var ve sosyal medyayı çok fazla kullanıyorlar. Yabancılar da tiktok çok fazla mesela ben çok şaşırmıştım. Tiktok üzerinden tanışmalar, facebook üzerinden

tanışmalar. Hatta facebook şuan bir çalışma yapıyor insan ticareti ile ilgili bizden de bir mağdur talep ettiler STK, mağdurun kimlik bilgileri gizli kalacak şekilde facebooka bir röportaj verecek nasıl kandırıldığı ile ilgili internet üzerinden ne olduğu ile ilgili neler yapıldığı ile ilgili. Direkt mağdurumuzla görüşme yapacaklar evet". (C)

"Aslında yani pandemiyle birlikte daha fazla karşımıza çıkıyor internet, cep telefonu, sosyal medya aracılığıyla insan ticareti potansiyel kişisini temin etmek diyebilirim aslında. Hatta şöyle bir vakamız var bizim bir annenin hidrosefali bir çocuğu var ve sürekli yardım çağrısında bulunuyor çocuğuna sosyal medya hesapları üzerinden ve yasa dışı organ alınıp verilmesi için aracı bir kişi yani tacir de diyebiliriz kişiye git gide çocuğun ağırlaştığını görerek bu kişinin çaresizliğinden yararlanarak kendisi direkt iletişime geçiyor; bak kurtaramayacaksın çocuğunu istersen organını sat ben sana alıcı bulabilirim şu kadar yani aslında çok sık ve çok bariz bir şekilde görülmüyor. Sosyal medya ve internet direkt olarak kullanılıyor evet çok rahat bir şekilde çünkü insanlarda kendi özel durumlarını oralarda daha çok paylaştığı için aslında o hassas ve kırılğan yapıları daha çok ortaya çıkıyor ve direkt bu durumu tacirlerde bence kullanıyor". (E)

E katılımcısının tecrübesi bize marjinal bir vaka örneği sunuyor, ülkemizde insan ticareti görünümünden az sayıda da olsa görülen organ ve doku ticaretine dair çarpıcı bir örnek veriyor.

"Şöyle, bizim en çok karşılaştığımız vakalar da şey, mağdurlarda genellikle internet aracılığıyla, cep telefonu, sosyal medya aracılığıyla iş bulup geliyorlar. Mesela Türkiye'ye gelen yabancılarımız işte internetten bakıcılık işi aradığını, bakıcılık ilanına başvurduğunu fakat Türkiye'ye geldikten sonra bakıcılık işi kalmadığı için ve borçlandırıldığı için fuhşa yönlendirildiğini söylüyor mağdurlarımız. İşte insan ticareti suçu şuan internet cep telefonları ve sosyal medya aracılığıyla çok daha yaygın bir şekilde kullanılıyor insanlar yani bu bu suça buradan bu tuzağa düşürebiliyor". (G)

"Bu, özellikle Orta Asya ülkelerinden gelenler için örnek vermiştim zaten iş anlamında özel bir iş ilanı üzerinden ya da bu evlilik siteleri üzerinden o şekilde Fas uyrukluklarda bunu çok görüyoruz. Adam, geçen size bir örnek vereyim 60

yasında bir mağdur, evlenme vaadiyle ülkemize gelmiş, karşılaştığı kişi işte bakıyor ki sert yani gözü görmeyen bir adam işte kör yani, aynı zamanda korkuyor bir şey de diyemiyor çünkü adam çok sert. Bizim il göç idaresindeki arkadaşlarımıza işte ikamet izni almaya geldiklerinde şüpheleniyorlar durumdan. Mülakata alınıyor işte kişinin zorla evlendirilmeye çalışıldığı ortaya çıkıyor. Bu şekilde bu Fas uyruklular arasında çok yaygın, yani düşünün 60 yaşında bir kadın bile buraya evlenmeye gelmiş. İş ilanı olsun arkadaş vasıtasıyla olsun bilhassa zaten bu tacirlerin kullandığı yöntemler özellikle müşteriye hitap ettikleri kişilerle iletişime geçtikleri araçlar zaten cep telefonları bildiğiniz üzere işte yeri geliyor fotoğrafları vs. sosyal medyada paylaşıyor, bu zaten gördüğümüz çocukların kodlarla satıldığını gördük zaten. Yani bu tarz olaylar teknoloji geliştikçe artıyor". (F)

F katılımcısının ifadeleri her ne kadar bu başlık altında paylaşılmış olsa da, bir önceki inceleme alanında insan ticaretiyle mücadele aktörlerinin eğitimleri ile ilgili olarak sorduğumuz soru içinde güzel bir örnek teşkil etmekte, kurum içi eğitimin farkındalığı arttırarak nasıl da, mağdur tanımlamaya katkı sağladığının somut bir göstergesi olarak değerlendiriyoruz.

Teknolojinin insan ticareti için doğrudan bir temin aracı olarak kullanıldığını bir önceki soruda net olarak gözlemledik, şimdi ise, insan ticaretinin önlemede teknolojiyi kullanmanın yollarını anlamak için katılımcılara, *İnsan Ticaretini önlemek ve mağdurlara daha iyi hizmetler sunmak için teknolojiyi kullanmanın yolları nelerdir?* sorusunu yönelttik:

Katılımcıların hemen hemen tamamına yakını içişleri bakanlığının KADES(kadın destek uygulaması) örneğini ve 157 YİMER(yabancılar iletişim merkezi) örneğini verdiler;

"Burada aslında şey yapılabilir; KADES uygulaması var kadınlar için telefonda direkt basabiliyorsun aslında kadese düşen bildirimlerin, sonuçta kadına şiddet insan ticareti göstergelerinden biri olarak değerlendirilip mutlaka mülakata alınması gerektiğini düşünüyorum. Yani bizim göstergelerimizden biridir. Kadına şiddet olsun, belki kadın zorla evlendirilmiş olabilir başka bir ülkeden getirilmiş olabilir, başka bir ilden Türk vatandaşı getirilip o adamla zorla evlendirilmiş olabilir. Yani bu insan ticareti suçuna giriyor yada polise

bildirim düştüğünde ortak bir aç kurulabilir aslında bence emniyetteki personelde bilmiyordur şiddete uğramış bir kadının aslında insan ticareti göstergelerinden biri olabileceğinden mutlaka mülakata alınması gerektiğini. Onların personelleri bunu bildirmediği için biz hiçbir şekilde haberdar olamıyoruz". (A)

H katılımcısı son zamanların popüler teknolojik buluşu metaverse(sanal gerçeklik) uygulaması gibi bir uygulamanın düşünölebileceğinin fikrini paylaşarak gerçekten inovatif bir fikir ortaya atmış oldu:

"İşte burada az önce konuştuğumuz şey de var. Bence sahada insanları artık bir şeyleri izlemeye çok fazla tahammöllerini yok. Yani bir işte 10 dakikalık yada bir saatlik bir belgesel izlemeyebiliyorlar. Ama çok kısa videolar çok kısa işte anlık 10 saniyelik böyle animasyon şeklindeki unsurlar onların dikkatlerini çekebiliyor. Tabi kamu spotları olabiliyor, animasyonlar olabilir kısa filmler halinde böyle her yerde karşılaşabileceğimiz, teknolojiden faydalanarak hazırlayacağımız ekipmanlar, bence önlemek adına önemli bir etki yaratacaktır. Teknolojide burada kullanmak çok önemli. Bunu şu an söylediğim için henüz emin değilim ama metaverse diye bir dünya yani sanal bir dünya oluşturuluyor bu bence bizler kamu kurumları olarak bu alanda şuan yer edinmemiz lazım. Bizim böyle bir hazırlığımız var o yüzden şu an emin olamadım bunu size açıklarken bizim böyle bir hazırlığımız var. Bundan sonraki toplantımızı özellikle ilk komisyonu, vali yardımcımızın ve ilgili müdürlerin katıldığı toplantımızı ben sanal ortamda sanal dünyada gözlükleri takarak yapmak istiyorum. Orada avatarınız oluşuyor, avatarlar hepsi onlarla yapıyorsun ve böyle herkesin bir avatarı oluyor bildiğin toplantı ortamı oluşuyor orada bunun şöyle bir faydası olacak, belki bizim orada konuştuğumuz meseleler ona gerek duymayacaktır. Yani ne alaka diye bileceklerdir bana ama o teknoloji düzeyinde bir çalışmanın adımıını atıyor olmak bile ya bak burada böyle bir alanda bir çalışma yapıldı, bunu daha da geliştirilebilir farklı bir alanlara kayabilir, burada daha fazla yer edebilir çünkü yeni kurulan bir dünya işte bazı unsurlar dikkate alınarak oradaki oluşumlar sağlanabilir düşünösesi oluşsun diye bunu şimdiden yapmak istiyoruz. Belki bu teknoloji ile alakalı kısma da cevap vermiş olurum". (H)

D katılımcısı kades uygulaması benzeri bir uygulamanın yanı sıra her gün haber kanallarında akşam kuşağında yayınlanan tartışma ve siyaset programlarında insan ticareti ile ilgili bir akademisyen yada sahada görevli bir uzman çağrılarak farkındalık oluşturuca bir program önerisi geliştirmiştir:

"Yani, belki şey olabilir bu KADES gibi bir kioks yani bir uygulama oluşturulabilir ve Türkiye'ye gelen her yabancı kadının bu uygulamayı indirebileceğini, kendisini tehlikede hissettiğinde bu uygulamayı indirip yardım isteyebileceği söylenebilir. Yani zaten kamu spotları var ama kamu spotları genelde şeyde sonra gece yaruları yayınlanıyor. Belki şey olabilir, her gün haber kanallarında güncel konularla ilgili bir oturum yapılıyor işte konu ya savaş oluyor ya ülkenin siyasi gündemi oluyor bilmem ne oluyor, belki bu oturumların birisinde konu insan ticareti olarak alınabilir. Hukukçular davet edilebilir, göç idaresinin çalışanları davet edilebilir, alandaki akademisyenler davet edilebilir, bu konu konuşulabilir anlatılabilir yani illa tartışma ortamı olmak zorunda değil". (D)

K katılımcısı ise, en popüler cevap olan YİMER ve KADES'in yanı sıra kendi tabiri ile ütöpik bir öneride bulunarak daha önce insan ticaretinden hüküm yemiş olan tacirlerin yaftalanması gerektiğini bunların tekrar aynı yöntemi kullanmak istemeleri halinde muhtemel mağdurlara bir uyarı verilebileceğini, aynı zamanda da, insan ticaretinin başak göstergeleri kapsamında fikir beyan etmiştir:

"Evet şöyle olabilir, bunu tamamen ütöpik bir şey söyleyeceğim ama örnek veriyorum, ben aslında neyi anlattığımız yani kadınlara yönelik anlatımlarını tamamında KADES in kullanmalarını indirmelerini yabancıların söylüyorum açıkçası ne kadar çok indirilirse o kadar iyi belki bunun bir alternatifi YİMER gibi bir uygulama olabilir, insan ticareti, acil müdahale hattı gibi şu da olabilir yani bir şekilde bu şeylerde bir kriminal kayıt tutuluyor mesela en yakın vakamda kadın dedi ki, yani siteye ilan vermiş adam temizlik şirketi diye, temizlik şirketi diye geldik geldi hatta bizi aldı personelleri iller bazında topluyoruz diye kurumsal bir kimlikle geldi bizi aldı Bursa ya getirdi geldiğimiz ilk gününde işte siteye kayıt yaptıracaktık diye pasaportlarımızı elimizden aldı akşamında bizi işte para karşılığı fuhuş yapacaksınız diye şey yaptı. Şimdi bu adamın sitesi var, bakıyorum dosyaya emniyet bu sitenin şeyini

vs sini almış yani belki bir uyarı olabilir yani tekrar tıklandığı anda hani bu kişiler tekrar tıklandığı anda dikkat edin insan ticareti suçunun mağduru olabilirsiniz bence insanlar yaftalansın yani tacirlerin yaftalanması ile ilgili hiçbir sıkıntım yok bunu hep söylüyorum aslında bu tüm kriminal vakalarla ilgili aslında tüm yüz kızartıcı suçlar da bu olmalı bence bu çok büyük bir caydırıcılıktır gerçekten ve çünkü a görünüp b şeklinde davranan bir sürü insan var şeyde suçlu profili olarak bahsediyorum o yüzden bence yaftalanabilir zaten kişiler böyle bildiğiniz şimdi Bursa'da mesela bahsedilen kişiler işte bu suça aracılık eden kişiler yaftalanabilir. Ama tabii ki internet şuan güvenliği çok zor bir alan olduğu için bilmiyorum yani tek seferde bile bunla karşılaşsa ikincisinde bastığında site direk açılrsa işte onu hani artık düzeltilmiş olsa falan olabilir ama ilk seferde en azından teknoloji bu anlamda kullanılabilir ya da nasıl söyleyim? Şeyi hiç sevmiyorum broşür dağıtmayı mesela insanlar broşürlerimizi atıyorlar görüyorum, çok üzüliyorum yani o yüzden hani nasıl ki şuan Türkiye'de SUYA eğitimlerin vs. var yabancılara yönelik bilmiyorum. Sosyal Uyum Eğitimleri vs. yani çok kısa bir mesela ben Endonezya ya gittiğim Endonezya ya gittiğim de uçaktan inmeden bize bir taahhüt tarzı bir şey imzalatıldılar işte belli bir miktarın üzerinde uyuşturucu olduğu takdirde ülkemizde idam cezası verilmekte. Hani bulundurmayaçağımıza yada bulundurmadığımıza dair bir şeydi sanırım bu tam içeriğini hatırlamıyorum o zaman o kadar iyi değildi İngilizcem madem imzalayalım artık neyse amacına hizmet bizde yok belki daha işte böyle uluslararası uçuşlarda, sonuçta bizim istatistiki verilerimiz de hangi ülke mensuplarının daha çok bu suçun mağduru olduğuna dair bir verimiz var o uçuşlarda broşür olarak değil ama böyle işte uçak ekranında işte bu tarz durumlarla karşılaşmak çok hani çok başak göstergelerimiz var. En büyük verdiğim telkin hiçbir yabancıya hiçbir işleminiz için pasaportunuzu başkasına vermeyin sizin adınıza hiçbir işlem yapamaz, ikamet izni alamaz, hiçbir şey yapamaz. Avukat dahi olduğunu söylese ona pasaportunuzu vermeyin sizden pasaport belgenizi alırsa işte size iş vaadiyle şunları şunları söylerse mutlaka düşünün insan ticareti mağduru olabilirsiniz gibi bir video bir çok kısa bir şey hazırlanabilir diye düşündüm şuan hani teknolojiyi kullanma anlamında". (K)

M katılımcısı ise, insan ticareti mağdurlarının çoğunlukla havaalanlarından ülkeye giriş yaptığını dile getirerek bu minvalde önerilerde bulunmuştur:

"Biz ne yapabiliriz? Bu konuda havalimanlarına büyük büyük pankartlar asabiliriz, 157 YİMER işte insan ticareti ile karşılaşırsanız ya da şüphe varsa 157'yi arayın, işte 112'yi arayın gibi iletişim için bir şeyler yapılabilir havalimanları. çünkü yabancı nereden geliyor? Havalimanı ya da Türkiye'deki Türk vatandaşları mesela bir Türk vatandaşının insan ticareti mağduru olabileceğini, Türkiye'deki %99 kişi bilmez %1 lik kısmı işin içinde olan insanlardır. Türk vatandaşları için de bu konuda gerek televizyonda televizyonun herkese açık izleyebiliyor televizyonlarda aslında bu konuda gerekli bilgilendirmeler yapılabilir, kamu spotları yapılabilir. Başka, internet sitelerinde bu böyle kamu spotu yapılabilir kamu kurumların da bu konuda atıyorum broşürler, Türk vatandaşlarında hani girdiği sürekli işlemlerini, hizmetleri hizmet aldığı, kamu kurumlarında da insan ticareti mağdurlarını ile ilgili broşürler koyulabilir mesela". (M)

Araştırmamızın birinci inceleme alanında(İ1) katılımcılara kendilerinden insan ticareti hakkında bilgi düzeyleri ile ilgili bir öz değerlendirme yapmalarını istemiştik, bu inceleme alanında ise, ülkemizin uygulamış olduğu sosyal politikaları, *Türkiye'nin insan ticareti ile mücadelede uyguladığı politikaları bir uzman gözüyle genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz, sizce yeterli mi?* sorusunu sorarak bu politikaların sahada uygulayıcıları olarak değerlendirmelerini istedik 1 çok düşük, 5 çok yüksek olacak şekilde bir puan vermelerini istedik, verilen cevaplara ilişkin tablo aşağıdadır:

Tablo 4.15. : Türkiye'nin İnsan Ticareti İle Mücadelede Uyguladığı Politikaların Değerlendirilmesi

Katılımcı	Çok Düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Çok Yüksek
A				X	
B		X			
C			X		
D			X		
E				X	
F				X	
G			X		
H				X	
I				X	
J			X		
K			X		
L			X		
M			X		
N			X		

Tablo 4.15. incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun orta cevabını verdiği gözlemlenirken çok yüksek değerlendirmesinin olmaması dikkat çekmektedir, sadece bir katılımcı ise, düşük cevabını vermiştir. Önceki verilen cevaplarla birlikte düşünüldüğünde, katılımcıların insan ticareti ile ilgili kanunlar ve mağdurlara tanınan hakları yeterli bulup olumlu görüş bildirmesi ile burada yapılan değerlendirmelerin çoğunluğunda orta derece puan vermeleri bir tutarsızlık olarak değerlendirilebilir. Ya da, katılımcıları algıladıkları uygulanan politikaları Göç İdaresi Başkanlığı nezdinden ziyade önceki sorularda serzenişte bulundukları insan ticareti ile mücadelede topyekun bir mücadele gerektiren kolluk kuvvetleri ya da, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının insan ticareti ile ilgili yeterli bilinç düzeyi ve yönlendirme mekanizmasına sahip olmamalarından kaynaklı zihinlerinde bir ilişkilendirme kurguladıkları düşünülebilir.

İnsan ticareti ile mücadelede ülkelerin performanslarını uluslararası değerlendirme mekanizmaları vardır. İnsan Ticaretine Karşı Eylem Uzmanlar Grubu'nun(GRETA), Avrupa Konseyi ve Amerika Birleşik Devletleri bu bağlamda her

yıl ülke raporları yayınlamaktadırlar. ABD yayınladığı yıllık ülke raporunda ülkeleri üç kategoride değerlendirmekte ancak maalesef Türkiye'yi Tier-2 yani 2. kategoride değerlendirmektedir, bu kapsamda katılımcılarımızın fikirlerini almak için, *İnsan Ticareti ile mücadelede gelişmiş ülkelerin(Her yıl yayınlanan A.B.D İnsan Ticareti Raporundaki Tier-1Ülkeleri) çabaları ile Türkiye'nin çabalarını kıyasladığınızda neler söylersiniz?* sorusunu yönelttik:

E katılımcısı fikirlerini kısa ve net biçimde aslında birinci basamak ülke olmamız gerektiği yönünde dile getirmiştir:

"Yani şöyle aslında bizim Tier-1 de olmamız lazım. Tier-2 de kalacak kadar farklı olduğumuzu düşünmüyorum ve aynı zamanda Tier-1 de olan ülkelerinde bizden çok daha iyi olduğunu düşünmüyorum çoğu ülkeyi açıkçası bu nedenle Türkiye'nin çabalarının biraz göz ardı edildiğini düşünüyorum açıkçası". (E)

D katılımcısı gelişmiş ülkelerle kıyaslama konusunda Hollanda örneğini vererek aynı şartlarda olmadığımızı vurgulamış, söz konusu raporları bu bağlamda eleştirmiştir:

"Çok genel bir konumlama olacak ama bir Hollanda'nın göçmen kapasitesi ile Hollanda'nın ekonomik yapısı gelişmişlik süreci değerlendirildiğinde Türkiye ile kıyaslanması çok da mantıklı değil zaten. Yani Türkiye geliştirmekte olan bir ülke şuan kontrol edilemez bir göç akını var ülkemize yani zaten 3,5-4 milyon mülteci... ve bu Suriye geçici koruma süreci Türkiye'nin hiç beklemediği ve hazırlıksız olarak yakalandığı bir süreçti, Türkiye'nin daha önce bu kadar büyük bir göç deneyimi yoktu ve her şey sahada öğrenilebiliyor yani Avrupa'daki göçmen, işçi profilimiz zaten biz daha önce göç veren bir ülkeydik yani. Bunu oluşturmamız çok zaman isteyecek bir süreç, devam ediyor. Biz kendimizde bu işin içerisindeyiz kendimizde zaman zaman zorlandığımız, fener aradığımız, yol yordam aradığımız süreçler oluyor. Bunları değerlendirdiğimde ben Hollanda ile karşılaştırılmak istemem çünkü ben aynı kulvarda değilim bir maratona başlıyorum Hollanda zaten 50-60 yıl önceden koşmuş zaten benim koşacağım yerleri. Şu da unutulmamalıdır her toplumun kendi içerisinde bir iç dengesi vardır bu iç dengeler bizim içerisinde ne kadar oturacak ne kadar uygulanacak, ne kadar benimsenecek benimseninceye kadarki süreçte neler olacak?" (D)

F ve G katılımcılarının ifadeleri ise, aynı paralellikte olup ABD'nin raporlarını siyasi, politik ve tarafsızlıktan uzak olarak değerlendirmekte GRETA'nın raporunu ise, daha objektif ve gerçekçi bulmaktalar. F katılımcısı ise, bu görüşünü farklı ülkelerden örneklerle desteklemektedir:

"Ülke raporunu yazıyoruz, bitirmek üzere zaten inceliyoruz şimdi ABD raporlarını tabii ki özellikle çocuklar özelinde yani şimdi ülkelere baktığımızda mesela geçen sene Güney Kıbrıs Rum yönetimi Tier-1 olabilecek bir ülkemi? zaten fuhşun özellikle döndüğü Kıbrıs alanında organ, organ ve doku ticareti. Bu sene bakıyorsunuz Kolombiya, yani uyuşturucu merkezi suç örgütlerinin merkezi, cinsel sömürünün merkezi çocuk kaçırılmalarının, onların çocukların zorla dilendirilen merkezi olan bir yer Tier-1 yani. Namibya; Namibya'nın ismini çoğu kişi bilmez o Tier-1 de ona bakıyorsunuz Gürcistan kumarın olduğu yerler. Bunun haricinde yine fuhşun özellikle yaygın olduğu ülkeler arasında bu ülkeler Tier-1 ama bize yönelik eleştirilere baktığımızda ülkemizin ya terör üzerine çocukların kullanılmasına vesile oluyormuş, işte filan bu tarz iddialarla karşılaşıyoruz biz gerekli cevapları gönderiyoruz zaten ama aslında çok da dikkate alınmaması gerekiyor. GRETA'nın raporları aslında daha objektif duruyor. ABD insan ticareti raporu bildiğiniz siyasi". (F)

"Yani aslında ABD'nin yayınladığı raporu biz daha çok siyasi olarak yani tarafsız bir rapor olarak görmediğimiz için hani bununla ilgili çok da fazla söyleyeceğim bir şey yok. Bizim için GRETA raporu çok daha önemli, çok daha şey tarafsız bir rapor ve gerçekçi bir rapor olduğu için onun tavsiyeleri raporda söylediği şeyler bizim için daha kayda değer oluyor. Onun dışındaki Avrupa Birliği'nin yayınladığı raporu biliyorum. Tier-1 ülkeleri ile kıyasladığımızda ben biz bizim onlardan çok daha iyi bir durumda olduğumuzu düşünüyorum. Gerek bilinçlendirme faaliyetleri, eğitim faaliyetleri tanımlamalarının önemli olduğunu, yapılan tanımlamalar konusunda daha iyi durumda olduğumuzu düşünüyorum. Ama tabii ki dediğim gibi insan ticareti, ABD'nin yayınladığı raporun hani daha siyasal bir siyasi bir rapor olduğundan dolayı tarafsız olmadıklarını düşündüğüm için başka söyleyecek bir şeyim yok açıkçası". (G)

J katılımcısı da, raporu siyasi olarak değerlendirmiş, yine Hollanda örneğini vermiş ve Avusturya'dan mağdur bazlı bir örnekle cevabını somutlaştırmıştır:

"Bunun tamamen siyasi olduğunu düşünüyorum. Uluslararası siyasetle alakalı Türkiye'nin ikinci duruma düşürülmesi olduğunu düşünüyorum diğer ülkelerde çok gelişmiş bir insan ticareti politikaları olduğunu düşünmüyorum. Çünkü biz başka uzmanlardan da eğitim aldık bence Türkiye bu konuda çok daha iyi yani cezalara baktığımızda da Türkiye birçok ülkeden daha ağır yaptırımlar uyguluyor tacirlere insan tacirlerine. Mesela Hollanda'ya baktığımızda Hollanda gelişmiş ülkeler arasında ama ama işte şeye baktığımızda ceza hukuklarına baktığımızda da işte Hollanda'daki duruma baktığımızda da Türkiye'den çok daha geride insan ticareti konusunda mağdur destek perspektifleri yok yok yani, mağdura ne sağlıyorsunuz diye sorduğumuzda biz bir Avusturya Avusturyalı uzmana, işte zorla çalıştırılmış bir evde zorla tutulmuş bir kadına faiziyle de değil almadığı parasını hani işte o çalıştığı ücretini geri ödetmişler bu kadar bir ceza da yok ya da kadına sağlanan hani bir imkanda yok". (J)

Bu soru setini oluştururken yerli ve yabancı pek çok tez ve makaleyi taradık, yapılan araştırmaları inceledik ve kendi ülkemize yönelik çeşitli uyarılama ve güncellemeleri yaparak sorun alanlarını tespit ederek inceleme alanlarını belirledik. Arnavutlukta insan ticareti mağdurlarına yönelik yapılan bir araştırmada Avrupa'nın çeşitli ülkelerine daha iyi yaşam şartları umuduyla çalışmak için giden ve orada tacirlerin tuzağına düşüp insan ticareti mağduru olan ve gönüllü ve güvenli geri dönüş kapsamında ülkelerine dönen mağdurların karşılaştığı sosyo-ekonomik veya kurumsal zorlukların olduğunun tespit edilmesi üzerine biz de, ülkemizde böyle bir olası problemin varlığını araştırmak adına, *Türkiye'ye dönen yurt dışında İnsan Ticareti mağduru olmuş vatandaşlarımızın yeniden entegrasyonuna yönelik yaşadıkları sosyo-ekonomik, yasal ve kurumsal zorluklar nelerdir?* sorusunu sorduk:

Bu inceleme alanının ve de, belki de, bu çalışmanın tamamının ortaya çıkardığı en ilginç gerçeklik belki de, bu soruyla ortaya çıktı, çünkü katılımcıların tamamı böyle bir vaka ile karşılaşmadıklarını ifade ettiler, ancak suçun doğası gereği bu mümkün değildi. Katılımcıların cevaplarından bazıları:

"Hiç karşılaşmadım böyle bir vaka ile. Böyle bir vaka ile karşılaştığımızda elimizden geleni yapacağımızı düşünüyorum bizde bir sıkıntı yaşanacağını

sanmıyorum. Başkanlığımız insan ticareti konusuna çok eğiliyor ve bu konuda hassaslar. Herhangi yasal ve kurumsal zorluk çıkacağını sanmıyorum". (B)

"Yurtdışında mağdur olmuş Türk vatandaşı... ben karşılaşmadım böyle bir durumla". (M)

"Cumhur bey şimdi bu konuyla alakalı gerçekten benim çok fazla bir fikrim ve bilgim yok. Neden diyecek olursanız yurtdışında mağdur olarak tanımlanıp ülkemize gelen hiçbir kişiyle ben görüşmedim. Herhangi bir hikâyesini dinlemedim o yüzden. Ama bu konuyu da ben not alıyorum açıkçası hiç bu açıdan düşünmemiştim. O yüzden bu soruya böyle cevap vereyim ve herhangi bir fikrim yok bu konuda". (N)

"Yani Türk vatandaşlarıyla ilgili yurt dışında insan ticareti mağduru olmuş ama Türkiye'ye döndükten sonra işte bizim ile karşılaşan vatandaşlarımızla hiç karşılaşmadık. Biz daha çok işte Türkiye'deyken insan ticareti suçuna maruz kalmış kişilerle karşılaştık. Böyle bir mağdurla karşılaşmadığımız için bunu bu konu hakkında hani bir bilgi veremeyeceğim maalesef". (G)

A ve E katılımcısı da, böyle bir vaka ile karşılaşmadıklarını dile getirmişler ancak bunu sebebinin gönüllü ve güvenli geri dönüş protokolü kapsamındaki gizlilik ilkesinden kaynaklanabileceğini değerlendirmişlerdir:

"Yabancıda olsa Türk vatandaşı da olsa insan ticareti suçu bilgi gizliliği gereği sadece kamu kurum ve kuruluşları ile paylaşılıyor yerel bazda halk bilmiyor zaten kimin insan ticareti mağduru olduğunu eğer kişi kendi söylemezse. Eğer kişi sığınma evine yerleştirilecekse sığınma evi protokoller gereği yabancının bilgisi olmadan kimseyle paylaşmıyor. Ben bu konuda Türk vatandaşlarının ülkemizde sıkıntı yaşayacağını düşünmüyorum. Ancak karşılaşılmamış bir şey". (A)

"Maalesef yurtdışında insan ticareti mağduru olmuş Türk vatandaşlarımıza dair yada orada kalmış, elimizde hiçbir bilgi yok. Neden kaynaklandığını bilmiyorum ama bizde şöyle eğer kişi onay vermiyorsa kendi konsoloslukuna bilgi vermemizi bizde bilgi vermiyoruz bundan kaynaklıda olabilir. Bilgi verilmesini oradaki mağdur ailem duyacak diye de, istemiyor olabilir. Bilmiyorum ama bu

sebeplerden de kaynaklanıyor olabilir o yüzden elimizde hiç verimiz yok açıkçası". (E)

H katılımcısı ise, böyle bir vaka ile karşılaşılmadığı için özeleştiride bulunmuş ve Arnavutlukta mağdurların yaşadıkları zorlukların bir kısmının ülkemizde de, yaşanabileceğini düşündüğünü vurgulamıştır:

"Yani açıkçası bu konuda bizim bir çalışmamız olmadı. Ben bunu gördükten sonra başlığı gördükten sonra hani biraz eksik kaldığını da eksik kaldığımızda bence düşünüyorum. Çünkü gerçekten vatandaş olarak Türk vatandaşının mağdur tanımlanması da bizler tarafından yapılıyor müdürlük olarak yani suçun özelliği gereği hani bütün insanlar bu suça konu olabileceği değerlendirildiğinden ayırım yapılmamış, yabancı uyruklu da olsa Türk vatandaşı da olsa mağdur tanımlaması göç idaresi tarafından yapılıyor. Bu bağlamda mağdur tanımlaması yapıldıktan sonra Türk vatandaşı ise, aile sosyal müdürlüğü ile iletişime geçilerek sürecin onlar üzerinden takip edilmesi sağlanıyor. Şimdi direk karşılaştığımız bir vaka olmadığı için hani çok fazla bir şey söylemek istemiyorum ama bence az önce saymış olduğunuz unsurlar, ülkemizde de varlığını koruyabilecek konuşurlar, işte toplumsal baskı dışlanma uyum sağlayamama meseleleri daha ailenin kabul etmemesi ben bunların olabileceğini düşünüyorum ama dediğim gibi çok çalıştığımız bir alan olmadığı için özeleştiride de yapalım burada eksik kaldığımız bir alan olmuş. Evet, mağdur olarak tanımlanmış kişiler vardır ve muhakkak ülkemize gelmişlerdir ancak bunun gizliliğinin sağlanıyor olması bile buradaki hassasiyetin yüksek olduğunu gösterir. Bence bu önemli yani. Çünkü bizlerde kişileri ülkelere gönderirken çok farklı tedbirler alıyoruz. Yani uygulamalardan biri yeri geldiğinde çok ciddi anlamda risk varsa işte 3 tane farklı uçuşa bilet alınıp, hani hangi uçakla ya da nereye gittiğini de bilinmesini engellemek adına çalışmalar yürütüyoruz". (H)

Katılımcılara soru setimizdeki tüm soruları yönelttikten sonra onlara; *Paylaşmak istediğiniz herhangi bir ek bilgi var mı? , Sizin bize bir sorunuz var mı?* sorularını yönelttik ancak görüşmenin uzunluğundan ve soruların çokluğundan olsa gerek bu sorulara sadece C, D, F, J katılımcılar cevap vermiştir, katılımcıların hepsi de farklı konulara değinmiştir:

"Bizim burada ikilemde kaldığımız şeyler oluyordu... Zorla evlendirmeler var çok fazla...15 yaş altı zorla evlendirmeleri insan ticareti tanımlaması yapabilirsiniz bakıldığı zaman hani, çocuklarda rıza aranmıyor ama bizim yaptığımız tanımlamanın adli makamlarda bir karşılığı olmuyor çünkü çocuğunu yüksek yararı diye bir şey var bebeği de olmuş oluyor o kadının yada o kişinin aile bütünlüğü yada kişi diyor ki ben seviyorum hiçbir şey olsun istemiyorum ona diyor, o durumda aşamadığımız şeyler oluyor. Zorla evlendirme ile insan ticareti acaba aynı şeyler içine girmeli mi girmemeli mi? girmeli ama işte bunun nasıl empoze edebiliriz? nasıl yapabiliriz? Bunlarla ilgili nasıl çalışmalar yapılabilir? Mesela şöyle vakalarda oluyor; eşi kadını zorla çalıştırıyor diyor ki evin bakımını yerine getirmiyor fuhuş değil sadece adam eşini ağır koşullarda çalışmaya zorluyor çöp toplayıcı kağıt toplayıcılığı falan yaptırıyor, çocuklarına da aynı şekilde tüm çocukları. Adam sadece çocukları üretim tesisi olarak kullanmış yani ben öyle diyorum 8 çocuğu var ve hepsi kağıt topluyor adam evde çocukları hiçbir şekilde okula da göndermiyor görüşme yaptığımızda işte diyor benim geçim kaynağım bunlar aslında bu bir insan sömürüsüdür yani. Yani önerim burada insan ticareti mağdur tanımlaması geliştirilebilir. Mesela birde şu var, bize 3 tane kız çocuğu kaçıp geldi bizi Suriye'ye gönderiyor abimiz, ne olur bizi zorla evlendirecekler biri 14 biri 15 diğeri 17 yaşında falan.. Birilerini bulmuşlar eğer evlenmezseniz Suriye'ye gidin Suriye de zaten evlendirecekler onlarda bizi STK dan duymuşlar Göç İdaresi evlendirmeye engel oluyor diye duymuşlar, düşünebiliyor musunuz? Geliyorlar işte biz evlenmek istemiyoruz siz bize engel olabiliyormuşsunuz diye işte hemen onları koruma altına aldık emniyeti çağırdık, çocuk evlerine gitmeleri gerekiyor. Emniyetten gelen arkadaşlara ben yarım saat boyunca insan ticareti vakasını anlatmak zorunda kaldım çünkü arkadaşlar şunu diyor: bunların geleneğinde bu var yani bunlar küçük evleniyor. Bunların geleneği değil burası Türkiye Cumhuriyeti medeni kanun var, TCK var yani insan ticareti suçu var işte para karşılığında birde hani direkt evlendirme de değil.. kız diyor ki bende 20 bin lira aldılar ablamdan 20 bin lira aldı.. aile zengin oluyor ve evlenecekleri kişiler kendilerinden 20 yaş falan büyük insanlar ve 3. eşleri olacaklar. Yani ailesinin yapması bunun insan ticareti vakası olmadığı anlamına gelmiyor". (C)

C katılımcısı maalesef son yıllarda artan geçici koruma statüsündeki Suriyeli sığınmacılarda sıklıkla görülen çocuk evlilikleri ve bu evliliklerde yasadaki açıklığa değinerek insan ticareti tanımının genişletilmesi gerektiğini savunmuştur.

"Türkiye'ye geliş sebepleri savaş olmuş burada itici faktörler çekici faktörler çokta geçerli olmamış oluyor. İnsan ticareti mağdurlarının tanımlanmasında destek programlarının geçici koruma literatürüne göre geçici koruma profiline göre tekrardan bir revize edip değerlendirilmesinin gerekli olduğunu düşünüyorum, mağdur destek hizmetlerinde mesela şey var; hani gönüllü geri dönüş var ama Suriyeli bir kişiyi siz gönüllü geri dönüş programına dahil edemezsiniz. Bu kişiyi ne kadar süre mağdur destek programında tutabileceksiniz bu kişi geçici koruma kapsamında ve Türkiye de yani buda bir sorun peki bu kişi bunu istemedi e gönüllü geri dönüş de yaptıramıyorsunuz bu kişi ne olacak ne yapacaksınız mesela? Genel hükümleri nasıl uygulayacaksınız? Yani geçici koruma tarafından tekrardan bir değerlendirilip bir revize edilmesi gerekiyor sosyal destek unsurlarının". (D)

D katılımcısı yine C katılımcısı gibi geçici koruma statüsündeki Suriyeli sığınmacılarla ilgili olarak, insan ticareti suç tanımının geçici koruma statüsündekiler için işe yaramadığını ve bu konuda tekrar bir tanımlama ve revizyon yapılması gerektiğini aksi halde sistemin kilitlendiğini ifade etmiştir.

"Bu özellikle dediğim gibi koordinasyon çok önemli iş birliği çok önemli. Bizde bir koordinasyon da dediğim gibi bizim koordinasyon kurullarımız var, her sene bakan yardımcımız başkanlığında merkezde toplanıyor ve bu kurulda tüm kamu kurum ve kuruluşlarından üst düzey temsilcileri, sivil toplum kuruluşlarının yönetim kurullarındaki kişiler ve uluslararası kuruluşların üst düzey temsilcileri katılıyor bu toplantıda, yani sadece kamu kurum kuruluşları düzeyinde değil, bir sivil toplum kuruluşlarını uluslararası kuruluşlardan da kişileri davet ediyoruz bu toplantılara ki hep birlikte biz bu suçla mücadele yaparak tepki ortaya koyalım. Bu kapsamda aynı zamanda 2020 yılında 36 ilde toplanmış bu kurullar ilk defa, geçen yıl ise, 81 ilin tamamında bu kurullar toplandı. İnsan ticareti ile mücadele koordinasyon kurulları kapsamında iller düzeyinde de bu bilinç arttırılmaya çalışılıyor ki, bize yönelik bildirimler artsın bizde bu kişilere ulaşmaya çalışalım ne kadar çok mülakat, o kadar çok mağdur çıkıyor. Bizim

mülakat düzeyinin incelediğimizde geçen sene 8000 mülakat almışız. 8000 mülakatta. 402 mağdur. Bu sene bakıyorsunuz daha şimdiden kaçtı? Size söyleyeyim, geçen hafta cuma itibariyle söyleyeceğim. Mesela daha 22/4/2022 tarihi itibariyle yapılan mülakat sayısı 6201 daha Nisan ayındayız daha 4 ay dolmadı. Yani geçen sene zaten tüm sene 8000 mülakattı ondan önceki sene 5000 vardı. Çünkü bilinç arttıkça bu suça yönelik mücadele artıyor. Baktığınızda mağdur tanımlama sayısında 167 şu anda daha dört ayda yani sene sonuna kıyasladığımızda. Muhtemelen işte 500 ü geçiyor zaten öyle gözükiyor, bu ek bilgi olarak söylersek bizim mağduriyetimizin profilleri daha çok öncesinde dediğim gibi 2017 öncesinde birazda Ukrayna Rusya, Moldova ülkeleri iken evet, şimdi bakıyoruz Suriye uyruklu Afganistan uyruklu, Türk vatandaşları da var özellikle bu çocuk savaşçı tanımlamalarının artmasından sonra ve Fas uyruklular bir dönem yaygındı yine hala devam ediyor". (F)

F katılımcısı insan ticareti ile mücadelede kurumlar arası koordinasyonun önemine değinmiş, koordinasyon ve farkındalık arttıkça tanımlanan mağdur sayısının da arttığını ifade etmiştir. Ayrıca mağdurların milliyetlerine ilişkin bilgilendirme yaparak son yıllardaki konjonktürel göç dalgasıyla birlikte mağdur profilleri ve milliyetlerinde de, değişiklik olduğunu vurgulamıştır.

"Maalesef Türkiye eskiden transit ülke konumundaydı ama maalesef son zamanlarda hedef ülke konumuna geldi o da işte bizim en büyük sıkıntılarımızdan bir tanesi inşallah nasıl olur bilmiyorum önlemek için. Kaynak ülke, kaynak ülkede çalışmalar yapması gerekiyor. Türkiye'nin başkasının politikasına ne kadar müdahalesi olabilir? Kendi dış politikamızı ayarlayacaksınız yani bir yandan mesela Endonezya Türkiye'ye artık kadın göndermiyor. Türkiye'ye gelmek isteyen kadına izin vermiyor mesela çıkış yapmasına izin vermiyor, bileti tek başına çıkacaksa kadın ya da işte başka kadınlarla Türkiye'ye gelecekse bileti direk Türkiye ise, çıkmasına izin vermiyor. Yani niye? Çünkü geliyorlar burada yine burada Türk ailelerin yanında değil, buradaki işte Arap ailelerinin yanına geliyorlar ve köle gibi satılıyorlar işte o evde hizmet ettiriyorlar bir şey. Mesela Özbekistan çok fazla cinsel sömürü ve Özbekistan'dan buraya gelecek kadınlara soracaksın nereye gideceksin diye. Yani gelmeden onu orada halletmen gerekiyor ya da işte ben buradan işte

gönüllü ve güvenli geri dönüş yaptırdığım kadına orada ona bir hayat sunmalıyız ki o kadın tekrar buraya gelmesin. Yani ben önemli olan ben bu kadını buradan göndermek değil, o kadının orada yaşamasını sağlamalıyız ki o tekrar buraya gelmesin". (J)

İlk inceleme alanında(İ1) Türkiye'nin insan ticaretinde hangi konumda (transit ülke-hedef ülke) olduğuna dair soruya kısa ve net bir biçimde hedef ülke cevabını veren J katılımcısı yine burada bu konuyla ilgili fikirlerini dile getirmiş, Türkiye'nin insan ticaretini daha mağdur ülkemize girmeden, kaynak ülkede önlemesinin gerektiğini vurgulamış, bu konuda Endonezya örneğini vermiştir.



SONUÇ

İnsan ticareti suçu ülkemizin içinde bulunduğu jeopolitik konumun ve dünyadaki konjonktürel durumun bir sonucu olarak son yılların giderek artan bir sosyal ve hukuki sorundur. Bu araştırma, sosyal bir hukuk devleti olmanın getirmiş olduğu sorumlulukla bu suçla mücadelede, mağdur perspektifinden bir bakış açısıyla mağdurlara uygulanan sosyal politika araçlarının etkinliğini araştırmak ve anlamak için katılımcı yöntemle başvurarak yapılmıştır. Araştırmamızın amaçları; genelde yok sayılan mağdurların görünürlüğünü sağlamak, özelde ise, insan ticaretinin en kapalı kalan hususlarından olan sömürünün gerçekleştiği süreçte mağdurların neler yaşadığını empati yaparak onları daha iyi anlayabilmektir. Bu bağlamda sahada mağdurlarla birebir ilgilenen, onlarla mülakat yapan, onları anlamaya çalışan ve onları mağdur olarak tanımlayıp yasal bir statüye kavuşturan 14 göç uzmanı ile çalışılmış ve bir takım sonuçlara ulaşılmıştır:

İlk olarak masa başında yazılan kanun ve yönetmeliklerin saha pratikleri olarak uygulamada zaman zaman yetersiz kalabileceğini söylemek yanlış bir yaklaşım olmayacaktır. Şöyle ki; M katılımcısı bir insan ticareti vakası ile karşılaştığında belirli göstergeler dahilinde mağdur tanımlaması yaptığını belirtmiş ancak onu mağdur eden tacirlerin insan ticareti suçundan değil de, başka suçlar kapsamında ceza aldığı için tekrar mağduriyetlere davetiye çıkardığını söylemiştir, *"...herkesin bu konuda eğitilmesi gerekir. SGK denetmenlerine eğitimler verilebilir, savcılara, hakimlere eğitimler verilebilir. Soruşturma, kovuşturma aşamasında çok önemli çünkü yani ben mağduru tanımlıyorum ama bu mağdur, tacir bundan ceza almadığı sürece yani sadece mağduru korumuş oluyorum ama tacirinde kovuşturulması, soruşturulması gerekir"*. Yani açık ve net bir şekilde bu suçla mücadelede sadece kanun ve yönetmeliklerin tek başına yeterli olmadığı, kanunların uygulayıcılarının da, yeterli eğitim seviyesinde ve farkındalıkta olması gerektiği ortadadır.

Diğer bir sonuç, çıkarılan kanun ve yönetmeliklerin ya da, uygulanan politikaların somut verilerle ölçülebilir olması gerektiğidir. Zira ekonomiden örnek verecek olursak alınan bir para politikası ya da, maliye politikası kararları çıktıları bakımından rakamlarla ölçülebilir bir ölçek yaratırken, sosyal politikalarda bu ölçüt genellikle göz ardı edilmektedir. Oysaki sosyal politikalarda da, alınan kararların ve uygulamaların etkinliğini ölçmenin bir takım yol ve yöntemleri elbette ki mevcuttur.

Yapılacak faaliyetleri belirlerken ilk olarak faaliyet üzerinde bir beyin fırtınası tarzında alanında yetkili uzmanlardan bir çalışma ortamı oluşturup burada çalışma yapıldıktan sonra somut bir fikrin ortaya çıkması daha sonrasında bunun fikir olarak kalmaması ve faaliyet olarak gerçekleştirilmesi, aynı zamanda da, sonuçlarında görülebiliyor ve test edilebiliyor olması gerekmektedir. Bu açıdan insan ticareti ile sahada birebir mücadele eden H katılımcısının ifadeleri insan ticaretiyle mücadelede hayata geçirilen uygulamaların etkinliğinin ölçülmesi adına güzel bir örnektir; *"...bizler burada billboardlarda insan ticareti ile mücadele ve 157 YİMER yabancılar iletişim merkezinin tanıtımını yapmak amacıyla billboardlar da afişler astık, bu afişlerin sonuçlarını ölçemedik. Evet, çok önemli bir faaliyetti evet, Edirne'nin neredeyse birçok noktasında insan ticareti afişlerimiz yer aldı, biz bu afişleri gerçekleştirdikten sonra bu bilinirliğinin arttığını varsayalım ama yani biz hangimiz billboardlardaki afişlere çok uzun bakıyoruz ki. Yani billboardlara afiş asalım fikrinin oluşmasını sağlayan bir altyapı olması lazım o altyapı onun sonuçlarını da öngörüyor olması lazım, mesela yani ben billboardlarımı astım akabinde bu anket çalışmasında yapacağım ya da işte akabinde ben bunu şu platformlarda sorgulayacağım neler olduğunun değerlendirip raporlanması da önemli. etkinliğini ölçebilmek adına"*. Kısaca atılan adımların alınan tedbirlerin verimliliğini anket çalışmaları veya istatistiksel karşılaştırma metotları gibi yöntemlerle ölçmemiz gerektiğini ifade etmektedir. Bu minvalde düşündüğünüzde bu tez çalışmasının da, makro ölçekte bir ölçüt olduğunu söylemek yanlış bir yaklaşım olmayacaktır.

Bir diğer önemli sonuç, dinamik bir suç olan insan ticaretinin sürekli olarak sosyal bir varlık olan insan gibi değişime ve dönüşüme uğraması yani evrilmesi gerçeğidir: Geçmiş insanlık tarihi kadar eski olan insan ticaretinin görünümünün eski çağlarda kölelikle başladığını araştırmamızın birinci bölümünde insan ticaretinin tarihsel gelişimi ve etkileri başlığı altında dile getirmiştik. Sanayi devriminden sonra emek sömürsüne dönüşen insan ticareti suçu Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından beyaz kadın ticaretine dönüşmüş, teknolojinin gelişmesiyle birlikte tıp alanında yaşanan ilerlemelerle beraber organ ve doku ticareti vakaları görülmeye başlanmıştır. Günümüzde ise, küreselleşmenin, bölgesel ve iç savaşların, ekonomik buhranların etkisiyle çocuk evlilikler, çocuk savaşçılar, çocuk işçiliği, çocuk fenomenler ve zorla evlendirme gibi kavramlar görülmeye başlanmıştır. Ancak uluslararası literatürde bu tanımlamalar henüz yaygın değildir. Dolayısıyla uluslararası andlaşma ve

protokollerle iç hukukunu şekillendiren ülkemizde de, henüz uygulama pratikleri adına boşluklar doldurulamamıştır. Bu konuda somut örnek verecek olursak K katılımcısı: *"...sosyal medyada fenomen olan çocuklar var aileleri tarafından ben kendini ya çocuk video çekiyor orada tıklanıyor, Youtube da yüzlerce izleniyor ve aile bundan bir kazanç elde ediyor bence bunun bir düşünülmesi lazım o çocuğun psikolojisine ne kadar uygun? Bu durum ve ailenin sonuçta kazanç elde etmesi bence bunlar birazcık daha insan ticaretinin yeni boyutları üzerinde düşünülmesi gereken şeyler. Yani bildiğimiz pratiklerin dışında işte bu youtube daki fenomen çocuklarının çocukların işte fotoğrafları paylaşılan çocuklar daha küçük bebek mesela yani bir bebeğin fotoğrafını paylaşıyorsunuz onun üzerinden tıklıyorsunuz açtığımız instagram sayfasında ve milyonlar kazanıyorsunuz. Yine çocuğunuzun işte tatildeki görüntüsünü şunu bunu paylaşıyorsunuz onunla, şimdi ben anneyim çalışan bir anneyim ben çok rahatsız oluyorum bu durumdan açıkçası ve aslında çocuğumun vasıtasıyla farkında oluyorum youtube kids indirmişiz mesela 5 yaş grubunda bir çocuğun işte seyahat işte bizim eskiden Ayşegül tatilde, yılbaşında şudur budur kitaplarımız vardı şimdi çocukların böyle partner bölümleri var bu çocuklar bence bildiğin çalıştırıyorlar ve ailesi de eminim bunun üzerinden bir kazanç elde ediyor. Bence bunların mutlaka düzenlenmesi lazım ve bunların da insan ticaretine konu edilmesi gerektiğini düşünüyorum açıkçası ben. Burada açıkça görülmektedir ki ilk inceleme alanımızda katılımcılarımızın kendi ifadeleri ile bir insan üzerinden her türlü çıkar ve menfaat temin etmek olarak da tanımlayabileceğimiz insan ticaretini, aileler kendi çocukları üzerinden çıkar ve menfaat temin ederek gerçekleştirmektedir. Henüz reşit olmayan, tertemiz hayal dünyaları ile gerçek dünyanın acımasızlığının farkını anlayamayan o masum çocuklar, ileride sonuçları öngörülemeyen travmalarla karşı karşıya kalma riskine maruz bırakılmaktadırlar.*

Kanun ve yönetmeliklerde bu ve buna benzer insan ticaretine evirilen vakalarla alakalı olarak başka bir sonuç maalesef çocuk evliliklerin insan ticareti vakası olarak tanımlanamamasıdır. I katılımcısının ifadelerinden örnek verecek olursak; *"...bizde çocuk çocuk evliliklerinin çok sık görüşüyoruz ama zorla evlendirilme ile tanımladığımız çok azdır. Çünkü her çocuk evlilik insan ticareti değil. Zorla evlendirilme aslında insan ticaretidir. Yani bir insanın siz 40 yaşında evlendirildiğini de bu insan ticareti suçudur ki çocuk evlilik dediğimiz ne oluyor? 18 yaş altı oluyor, 18 yaş altında evlenen hepsi mağdur olsaydı biz binlere ulaşırdık. Ama savcılık gönderdiğimiz*

dosyaları aile içi değerlendirmesi sonucu kimse ceza almıyor. Sıkıntımız bu biz örneğin. Örnek olarak söylüyorum, 10 tane mağdur tanımiyorsak 1 tanesinin tacizcisi ceza alıyor ya almıyor. Bu konuda çok eksiğimiz var bu konuda. aile içi olarak değerlendirilmesi yanlış. Çünkü zorla evlendirilenlerde anne babası tarafından evlendiriliyor". Kanunumuzdaki eksiklikten dolayı yapılamayan tanımlama net olarak araştırmamızda ortaya çıkmıştır.

İnsan ticareti suçunun hukuki açıdan cezalandırılması kapsamındaki bir diğer sonuç, bir suç Türk Ceza Kanunu'na göre bir suç maddesinden değerlendirilirken diğer maddeleri kapsayan bir suç işlendiğinde yani farklı suçlar ortaya çıktığında sanık en ağır suçtan yargılanır ve ceza alır. Yani bir adamı tehdit etmişsinizdir, yaralamışsınız ama en sonunda ölmüştür. Öldüyse onun üzerinden ceza alırsınız. Ancak insan ticareti suçu uluslararası protokollerde bu şekilde tanımlanmamıştır. İnsan ticareti suçunun cezalandırılması, aşamaları da, dikkate alınarak katlanarak ilerler. Yani siz bir kişiyi tehdit etmiş, ona zarar vermiş, yaralamış ve mağdur etmişseniz uluslararası protokollere göre tacire verilecek ceza katlanarak büyür. Ancak bu ibare TCK'nin 80 inci maddesinde insan ticareti suçunu tanımlarken yer almıyor. Sadece 8 ila 10 yıl arasında ceza öngörülüyor. Bunu kanunumuzda bir eksiklik olarak kabul edebiliriz.

Araştırmamızın bir diğer sonucu geçici koruma kapsamındaki sığınmacılar hakkındaki hukuki boşluk üzerine. Bilindiği gibi ülkemiz Suriye'de yaşanan iç savaştan ötürü son yıllarda oldukça yoğun bir düzensiz göç dalgasına maruz kalmaktadır. Bu Suriyeli göçmenlere uluslararası andlaşma ve protokollerin bir gereği olarak geçici koruma statüsü verilmektedir. Geçici koruma statüsündeyken ülkemizde insan ticaretine maruz kalmış ve yapılan incelemenin ardından mağdur tanımlaması almış olan Suriyeliler için maalesef hukuki bir boşluk mevcuttur. Çalışmamızın önceki bölümlerinde açıkladığımız gibi, bir kişi insan ticareti mağduru olarak tanımlandığında ona üç farklı seçenek sunulmaktadır. İlki mağdur destek programı, ikincisi gönüllü ve güvenli geri dönüş ve bu ikisini de, istemeyen yabancılar için genel hükümlere tabi yabancı uygulaması. Maalesef geçici koruma statüsündeyken mağdur tanımı alan Suriyeliler hakkında bu hükümlerden bazıları uygulanamamaktadır. "...eğer ben bunların hiçbirini kabul etmiyorum diyorsa da sen ülkemizdeki genel hükümlere tabisin diyorlar ona göre işlem yapılıyor kadınla ilgili. Ama bu geçici koruma kapsamındaki kişilere bunların hiçbirini yapmadığında ne yapacaksınız mesela? Nasıl destek

sağlayabileceksiniz? Sistem kilitleniyor. Bu konuda bir karar verilirse daha iyi olur diye düşünüyorum, biz bu geçici koruma kapsamındaki mağdurları tanımıyoruz sonrasında da uzay boşluğunda dolanıyor yani". D katılımcısının ifadelerinden de sorun net bir biçimde anlaşılmaktadır.

Çalışmamızın ortaya çıkardığı en ilginç sonuç ise, yurtdışında insan ticareti mağduru olarak ülkemize dönen kaydedilmiş herhangi bir Türk vatandaşının olmamasıdır. Suçun doğası gereği bu mümkün değildir. Ancak kayıtlara geçmiş böyle bir vakanın olmaması uluslararası andlaşmalarla uygulanan gönüllü ve güvenli geri dönüş programının etkinliğini ve işlerliğini kanıtlamaktadır.

Özetleyecek olursak, insan ticaretiyle mücadelede uluslararası literatürde İngilizce anlamlarının kısaltmaları olan 3P(Prevent, Protect ve Prosecution) yani; önleme, koruma ve cezalandırma yaklaşımı hâkimdir. Ülkemiz de insan ticareti ile mücadelede uluslararası andlaşma ve protokollere taraf olmuştur. Özellikle 2013 yılında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş ve insan ticaretiyle mücadelede her yıl artan bir verimlilikte büyük bir ivme yakalamayı başarmıştır. Ekim 2021 de, Genel Müdürlük, Başkanlık seviyesine çıkarılarak Göç İdaresi Genel Başkanlığı adını almış bu sayede gerek insan ticareti gerekse göç ve onun getirdiği tüm sorun alanları ile mücadeleye farklı bir boyut kazandırılmıştır. Belki de, ilerleyen yıllarda Bakanlık seviyesine dahi çıkarılabileceğini öngörmekteyiz. Taraf olunan andlaşma ve protokoller hızla iç hukukumuzda çeşitli kanun ve yönetmeliklerle entegre edilmiştir. Bu konuda gelişmiş ülkelerden hiçbir eksiği olmamasına rağmen maalesef ABD'nin her yıl yayınladığı ülke raporunda siyasi ayrımcılığa tabi tutulmaktadır ve ülke kategorisi bağlamında 2. basamak ülkeler içerisine sokulmuştur. Elbette her ülkede olduğu gibi Türkiye'de de, bu suçla mücadelede eksik kalınan hususlar mevcuttur. Bu eksik kalan alanların genel olarak kanunlar ya da, yönetmeliklerden kaynaklandığını söyleyemeyiz. Kanun ve yönetmeliklerimizde yukarıda belirttiğimiz ufak tefek boşluklar dışında bir eksiklik yoktur. Ancak dinamik bir suç olan insan ticaretinde suç da, tacirler de, her suçta olduğu gibi değişik yol ve yöntemler bulmaktadır. Ülkemizde bu değişik yol ve yöntemlere hızlı entegrasyon konusunda ufak tefek sorunlar olduğunu söyleyebiliriz. Son olarak masa başında yazılan kanun ve yönetmeliklerin teorinin ötesine geçemeyerek pratikte mağdurlara uygulanmasında farkındalık, bilinçsizlik ve eğitim eksikliğinden kaynaklı aksaklıkların yaşandığını söyleyebiliriz.

Son olarak bilindiği üzere bir araştırmada en önemli unsur, çalışmanın akademik literatüre getirdiği katkıdır. Bir araştırmacının bulguları ve temel argümanları ne kadar orijinal ve yenilikçiye, çalışma literatüre o ölçüde katkı sağlar. Bir çalışmanın literatüre genel olarak üç farklı akademik katkısından söz etmek mümkündür. Bunlar; ampirik, teorik ve yöntemsel katkılardır. Bu katkılardan en az birini sağlayan çalışmanın akademik olarak değerinin yüksek olması ve daha sonra yapılacak olan gelecek çalışmalara ışık tutması kaçınılmazdır. Ampirik katkı, araştırmalarda en sık görülen katkı türüdür. Araştırmada ortaya çıkan bulguların analizi sonucunda literatürdeki bir tartışmaya yeni bir bakış açısı getirilebilir.

Çalışmamız ampirik katkı bağlamında incelendiğinde ise; sahada insan ticareti mağdurları ile bire bir görüşüp mağdur tanımlaması yapan göç uzmanları ile "Kritik Durum Örneklemesi" amaçlı örneklem yöntemiyle "standartlaştırılmış açık uçlu görüşme" gerçekleştirilmiş ve olgu bilim (fenomenoloji) deseni ile yorumlanan verilerden Türkiye'nin insan ticareti ile mücadelede pratikte verimli ve etkin bir şekilde mücadele ettiğini ancak kanunlar nezdinde boşluklar, kamudaki diğer personelin eğitim ve farkındalık eksiklikleri gibi ufak tefek nedenlerden dolayı bir takım sorunların bulunduğu önemli güncel ampirik bulgulardır. Diğer bir ifade ile bu çalışma, literatürün gözden kaçırdığı bir takım meseleleri ampirik tartışmalarla daha görünür hale getirmiştir.

Akademik bir çalışmada göze çarpan bir diğer önemli katkı ise, teorik katkıdır. Belli bir teorinin argümanlarını sorunsallaştırma ve ileriye taşıma amacı güden çalışmalar literatüre önemli katkı sunmaktadır. Özellikle kullanılan teorik yaklaşım, odaklanılan konuya ilk defa uyarlanıyorsa, o zaman çalışma teorinin açıklama gücü test ederek teorinin rafine edilmesine ve dolayısıyla literatüre katkı sunabilir yani diğer bir ifade ile teorinin temel argümanları farklı vakalar üzerinde test edilir. Buradan hareketle araştırmamızda, insan ticareti olgusunun genel geçer teorileri 14 farklı göç uzmanının yaşadığı farklı tecrübe ve farklı vakalar üzerine sorulan sorularla ilk defa test edilmiş, hâkim literatürün aksine insan ticaretinin yeni görünümüne odaklanarak sürekli evirilen güncel bir suç olduğunu ortaya çıkarmış ampirik olarak da, literatüre yenilik getirmiştir.

Yöntemsel katkıya gelindiğinde ise, çalışmamızda tarafımızca geliştirilen soru seti kullanılarak göç uzmanları ile toplam 574 dakika 45 saniye görüşme yapılmıştır.

Yapılan bu görüşmelerin yazıya dökülmesinden(deşifre/transkripsiyon) 181 sayfa veri elde edilmiştir. Bu sayede orijinal bir veritabanı oluşturulmuştur. Oluşturulan bu veritabanının başkaları tarafından da, bilimsel araştırmalarda kullanılabilir olması çalışmamızın yöntem bazında literatüre sağladığı en büyük katkıdır.



KAYNAKÇA

- Akgün, Erhan. (2017). Modern Kölelik İnsan Ticareti ve Rakamlarla Türkiye Gerçeği . *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* , 22 (1) , 157-182
- Alakuş, Emre ve Uzan, Yıldız, (2020). İnsan Ticaretine Konu Olma Potansiyeli Bakımından Türkiye'nin Afgan Düzensiz Göçmen Gerçeği, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 92-117
- Altan, Ö.Zühtü. (2004). Sosyal Politika, *Açık öğretim Fakültesi Yayınları*, No: 474, Eskişehir,
- Altan, Ö. Zühtü. (2007), Sosyal Politika. Eskişehir: *Anadolu Üniversitesi Yay.*
- Arslan, Gülfem. (2020), Bağlılık, Diğergamlık, İşkoliklik, Tatmin ve İşten Ayrılma Niyeti İlişkisi: Bir Kamu Kurumunda Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Busch-Armendariz, Noel B.; Nsonwu, Maura B.; and Cook Heffron, Laurie (2011). "Human Trafficking Victims and Their Children: Assessing Needs, Vulnerabilities, Strengths, and Survivorship," *Journal of Applied Research on Children: Informing Policy for Children at Risk*: Vol. 2 : Iss. 1 , Article 3.
- Aslan, F., Çabuk, G. Antakyalıoğlu, Ş. (2021). Adli Bir Olgu (Çocuk Evliliği) Üzerinden İnsan Ticareti Kavramı, *Olgularla Adli Tıp ve Adli Bilimler Akademisyen Kitabevi* Mayıs 2021 s.177-183
- Aydın, Emin. (2010). İnsan Ticareti Suçu, Yüksek Lisans Tezi, *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Aydın, Melisa. (2013). Türk Ceza Kanunu'nda İnsan Ticareti Suçu. Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Bakar, N. (2011). Düzensiz Göç Ve Fuhuş Amaçlı Kadın Ticareti :Türkiye Örneği Ve İsveç Modeli Üzerine Tartışmalar. Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Baltacı, Ali,(2019). Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)2019, 5(2), Sayfa 368-388.

- Beydili, E., Atamtürk, E., Yaman, E., Şahin, F., Çabuk, G., Acar, H., Barbaros, H., Özgür, Ö., Çavuşoğlu, T., Baykara Acar, Y. (2014). İnsan Ticareti Mağdurlarıyla Sosyal Hizmet, *Antalya Aile Danışmanları Derneği*
- Bedir, E., Alper, Y., Tokol, A., Özaydın, M., Metin, B. (2012) Sosyal Politika, *Açık öğretim Fakültesi Yayınları*, Eskişehir.
- Bolat, Gürbüz, (2005). Dünya'da ve Türkiye'de İnsan Ticareti. Yüksek Lisans Tezi. Ankara. *Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü*.
- Bolat, Gürbüz, (2013). Berdel Töresi ve İnsan Ticareti. Doktora Tezi. Ankara. *Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü*.
- Colinda M. B. Serie, Anja Krumeich, Anke van Dijke, Ellen de Ruiter, Linda Terpstra & Corine de Ruiter (2018). Sex Traffickers' Views: A Qualitative Study into Their Perceptions of the Victim–Offender Relationship, *Journal of Human Trafficking*, 4:2, 169-184,
- Çakmakcılar, Çevikbaş, Meryem, (2019). İnsan Ticareti İle Mücadelede Suçun Önlenmesine İlişkin Denetim Mekanizmaları, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Çam, Olcay. Engin, Esra ve Uğuryol, Merve,(2017). Üniversite Öğrencilerinde Benlik Gelişimi Ve Güven Duygusu, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt,10 Sayı,51* s.508-514
- Çelik, F. Elif. (2020). Zorunlu-Düzensiz Göçün Yarattığı Sorunlardan Birisi Olarak İnsan Ticareti Mağduru Yabancıların İkametlerine İlişkin Hukuki Düzenlemelerin Değerlendirilmesi. *Public and Private International Law Bulletin* , 40 (2) , 657-706.
- Çınar, Şermin, Yıldız,(2008). International organizations and human rights: the case of International organization for migration (IOM) as part of Counter trafficking efforts in Turkey.Yüksek Lisans Tezi, Ankara, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Demir, Fatma,(2019). Afrika'da Çocuk Askerler Meselesi: Sierra Leone Örneği. Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*

- Demir, Tuğba,(2018). İnsan Ticaretiyle Mücadele Politikaları: Türkiye Ve Ab Ülkeleri İncelemesi. Yüksek Lisans Tezi. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*
- Demiral, Öz, Simge,(2019). Türkiye’de ve Farklı Ülke Örneklerinde İnsan Ticareti. Yüksek Lisans Tezi. Mersin, *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Değirmenci, O,(2006). Ticaret Bankalarının İşlevleri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (67), s.61.
- Dinler, Veysel. (2010), Cinsel Sömürü Amaçlı İnsan Ticareti Suçunun Yöntemi ve Mağdurları”, Yerelden Küresele Sınır aşan Suçlar, Ankara, *Polis Akademisi Yayınları*, s.189-218.
- Doğru, Osman. ve Nalbant Atilla,(2012). *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar* 1. Cilt. Şen Matbaa, Ankara
- Dökmen,Üstün,(1997). İletişim Çatışmaları Ve Empati, *Sistem Yayıncılık*, İstanbul:14. Baskı Mayıs.
- Dündar, Gufran. (2020). Emek Sömürüsü Bağlamında İnsan Ticareti, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, s.326-349
- Erdal, Hakan. (2008). Organize Bir Suç Türü Olarak İnsan Ticareti ve Türkiye Örneği, *Polis Bilimleri Dergisi* Cilt:10 (2)
- Erdendoğdu, Feza, (2014). Sosyal Politikalar ve Toplumsal Yapılara Etkileri.
- Erten, Rıfat, (2014). Evliliğin Butlanının Evlenme Nedeniyle Kazanılan Türk Vatandaşlığına Etkisi Hususunda Değerlendirmeler. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 5(19), Ankara.
- Göçmen, İlke. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Avrupa Birliği ve Türkiye Göç Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.
- Gül, M. & Sarıkaya Güler, T. (2016). Trafficking in Human Beings in Global Age: A Case Study of Turkey. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2 (2), 93-117 .
- http-1: <https://hukukbook.com/insan-ticaretinin-onlenmesine-iliskin-birlesmis-milletler-protokolu/> (Erişim tarihi: 16.06.2022)
- http-2: <https://www.goc.gov.tr/insan-ticareti-sss/> (Erişim tarihi: 31.07.2022)

- http-3: <https://www.unhcr.org/human-trafficking.html?query=trafficking> (Erişim tarihi: 25.02.2021)
- Kalach, Jasmin, (2020). Gmen Kaacaklılığı ve İnsan Ticareti Suçları. Doktora Tezi, Ankara, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Kesgin, Bedrettin, (2012). Sosyal Politikanın En nemli Kurumu: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt 30, s.41-54
- Kılınç, Mustafa, (2014). İnsan Ticareti Suçunda Mağduriyetin Delillendirilmesi, Mağdurla Yapılan Mülakatın nemi Ve Yargılama Sürecine Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, *Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.*
- Kırdım, şahin Eray. Atahan Demirkol, "Türk G Hukukunu TWAIL zerinden Değerlendirmek Dünya Beş'ten Ne Kadar Büyük", *YHFD*, C.XVIII, 2021/2, s.1577-1613.
- Klea Ramaj (2021): The Aftermath of Human Trafficking: Exploring the Albanian Victims' Return, Rehabilitation, and Reintegration Challenges, *Journal of Human Trafficking*,
- Korkusuz, Gülşah, (2014). İnsan Ticareti Kavramı ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda İnsan Ticareti Suçu, İstanbul, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Kösterelioğlu, İ. & elen, . (2016). z Değerlendirme Yönteminin Etkililiğinin Değerlendirilmesi . *İlköğretim Online* , 15 (2)
- Kuloğlu, Turan, (2010). Uluslararası Belgelerde ve Türk Hukukunda İnsan Ticareti. Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.* Konya.
- Kuyucu, Nisan,(2017). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde İnsan Ticareti: Rantsev ve Sonrası, *Fe Dergi* 9(2), s.30-43.
- Küçüker, A., (2007). Gençlerin Siyasal ve Kültürel Tutumları -Ankara rneği-. (Y. Lisans tezi). Gazi Üniversitesi. Ankara.
- Lobasz, J.K. (2009). Beyond Border Security: Feminist Approaches to Human Trafficking. *Security Studies*, 18(2), s.319-344.

- Mace, L. Stephanie. (2013). Child Trafficking: A Case Study Of The Perceptions Of Child Welfare Professionals In Colorado, *Colorado State University*, For the Degree of Doctor of Philosophy
- Maria Ioannou & Miriam S.D. Oostinga (2015). An empirical framework of control methods of victims of human trafficking for sexual exploitation, *Global Crime*, 16:1, 34-49,
- Memişoğlu, Fulya, (2019). Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası Göç Bağlamında İnsan Ticareti, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15(30), s.239-287.
- Özbek, M. Ferhat,(2004). Toplumsal Yaşamda Empati, *Akademik Bakış e-dergi*, (1) Ocak.
- Özer,E.Nimet,(2010). Türkiye’de İnsan Ticareti Mağdurları Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi,*Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*,
- Öztürk, Fahriye ve Ardor, Hakan Naim,(2007). Suç Sanayi inin bir alanı İnsan Ticareti: Türkiye Açısından bir Değerlendirme. *Ekonomik Yaklaşım*, 18(62), s.79-102.
- Patton, M.Q. (1987). How to use qualitative methods in evaluation. *Newbury Park, CA:Sage*.
- Rajaram, S.S. & Tidball, S. (2016). Nebraska Survivor’s Speak – A Qualitative Research Study. Final Report submitted to the *Women’s Fund of Omaha*.
- Rao, V., & Woolcock, M. (2003). Integrating Qualitative and Quantitative Approaches in Program Evaluation.
- Sayın, Hüdayi,(2010). Uluslararası Hukuk Ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Cinsel Sömürü Suçları Ve Bunlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Doktora Tezi,İstanbul*
- Sayın, Hüdayi,(2018). Modern Kölelik Olarak Meta-Göçmen İnsan Ticareti Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (2) 2
- Seçkin, Seçil Akkoca, (2018). İnsan Ticareti Suçu Kapsamında Mağdur Çocuk Tanımlaması, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

- Sever, H. ve Arslan, S.(2008). İnsan Borsası. *Adalet Yayınları, Ankara*.
- Seyhan, Osman, (2012). Kaos ve Kamu Politikası Oluşumu: Türkiye’de İnsan Ticareti Politikaları Örneği. *İnsan Hakları Yıllığı*, 1(30), s.1-20.
- Shelley, Louise, (2010). Human Trafficking, New York: *Cambridge University Press*.
- Şahin, Sultan. ve Polat, Oğuz.(2014). İnsan Ticareti ve Fuhuşun Uluslararası Düzenlemeler Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Küresel Bakış Çeviri Hukuku Dergisi*.(16). s.56-57.
- Şişman, Yener, (2007). Birleşmiş Milletlerin Çalışma Yaşamı İle İlgili Temel Belgeleri ve Denetim Mekanizmaları. Uluslararası Çalışma Normları, (Ed. Şişman, Yener), *Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1743, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 899, Eskişehir*.
- Şişman, Yener, (2013). Sosyal Politika Cilt-1, *Açık öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir*.
- Şişman, Y. ve Balun, B. (2020). International Labour Organization (ILO) and Migrant Workers. *International Journal of New Paradigm*, 3 (1), 21-31.
- Tahiroğlu, B. (2011). Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 45(1-4), 649-676.
- TDK,(2020). Büyük Türkçe Sözlük. <http://tdkterim.gov.tr/bts/>. 17.12.2020.
- Tekin,Gökhan(2020). Avrupa Birliğinde İnsan Ticareti İle Mücadele, Yüksek Lisans Tezi. Ankara, *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Tezgel, Osman. (2013). Sosyal Politika. *Sendikacılık Akademisi, Ders Notları 2*, s.1-32
- Tepecik, Filiz, (2020). Kayda Geçen Suçluluk ve Türkiye. *Turkish Studies - Social Sciences* , 15(2), 401 - 413.
- Thompson, C.J., Locander, W.B, Pollio H.R. (1989) Putting Consumer Experience Back into Consumer Research: *The Philosophy and Method of Existential-Phenomenology Journal of Consumer Research*, Volume 16, Issue 2, September 1989, Pages 133–146.
- Tuğ, Burak, (2020). İnsan Ticareti ile İlgili Vatandaşların Bilinçlendirilmesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün Rolü, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), s.36-60

- Tyldum, G. and Brunovskis, A. (2005). Describing the Unobserved: Methodological Challenges in Empirical Studies on Human Trafficking. *International Migration*, 43: 17-34.
- U.S Department of State. (2016) Trafficking in Persons Report.
- Vural, Devrim ve Yılmaz, Cevdet, (2005). İnsan Hakları Bağlamında Kadın Ticareti. *İnsan Hakları Yıllığı* , cilt.25.
- Vural, Devrim,Gül.(2007). Uluslararası Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti, Yüksek Lisans Tezi, *Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Walker, W. (2005). The strengths and weaknesses of research designs involving quantitative measures. *Journal of Research in Nursing*, 10(5), 571–582.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, *Seçkin Yayınevi*, Ankara.
- Yılmaz, Yeşim, (2017). İnsan Ticareti Suçu ve İktima Sorunu, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*,23(3), s.883-972
- Yücekul,Gülşah, Kurt,(2011). İnsan Ticareti Suçu. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Doktora Tezi. İstanbul.
- Yüksel, H. (2014). Sosyal Politika ve Sosyal Güvenlik Bağlamında İnsan Kaçakçılığı: Güney Afrika Ülkeleri Örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 5 (1) , 17-36.

EK-2. Uzmanlarla Yapılan Tarafımızca Geliştirilmiş Demografik Anket ve Soru Seti

DEMAOGRAFİK ANKET

Lütfen aşağıdaki bilgileri doldurun,

1. Mesleki Tecrübeniz (lütfen birini daire içine alın):

0-1 yıl

2-5 yıl

6-10 yıl

10 yıl ve üzeri

2. Cinsiyet (lütfen birini daire içine alın):

Erkek

Kadın

3. Yaşınız (lütfen daire içine alın):

29 veya daha az

30-39

40-49

50-59

60 ve üzeri

4. En yüksek tamamlanmış eğitim seviyeniz nedir?

Lise

Lisans

Yüksek Lisans

Doktora

MÜLAKAT SORULARI

Bu röportaj, Türkiye'deki İnsan Ticareti ile ilgili bakış açınıza ilişkin bir dizi soru içerecektir. Bu sorular, araştırmanın üç ana inceleme alanı ile ilgilidir:

(İ1) İnsan Ticareti konusundaki bilgi düzeyini tanımlamak.

(İ2) İnsan Ticareti mağdurlarının belirlenmesiyle ilgili zorlukları tanımlamak.

(İ3) Sosyal Politika araçlarının etkinliğini anlamak.

(İ1) Bilgi Düzeyi Soruları

1. İnsan ticareti hakkındaki bilgi düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?

Çok Düşük Düşük Orta Yüksek Çok Yüksek

1 2 3 4 5

2. İnsan ticareti nedir?

3. Sizce insan ticaretinin temel sebepleri nelerdir?

4. Türkiye'de genellikle insan ticaretinin ortaya çıkış şekilleri nelerdir?

5. Türkiye insan ticaretinde hangi konumdadır? Transit bir geçiş ülkesi midir yoksa hedef midir?

6. 5237 sayılı TCK' da insan ticareti suçu nasıl ele alınmıştır?

7. 6458 sayılı YUKK' da insan ticareti mağduru nasıl ele alınmıştır?

8. İnsan ticareti konusunu ele alan uluslararası protokol ve anlaşmalar nelerdir ve neleri içermektedir?

9. Türkiye'de İnsan Ticareti ile ilgili resmi istatistikleri biliyor musunuz, yani her yıl resmi olarak kaç İnsan Ticareti vakası kaydediliyor? Bu fenomenin büyüklüğü hususunda bir tahmininiz var mı?

10. Türkiye'de resmi olarak kaydedilen İnsan Ticareti vakalarının ülkede gerçekte meydana gelen İnsan Ticaretinin boyutunu doğru bir şekilde yansıttığını düşünüyor musunuz?

(İ2) Mağdurların Belirlenmesi İle İlgili Sorular

11. İnsan ticareti mağduru kime denir?

12. İnsan ticareti mağduru kişiler bu suça nasıl dâhil olmaktadır?

13. İnsan ticareti mağduru olabileceği düşünülen kişiler ile karşılaşıldığında neler yapılması gerekmektedir?

14. İnsan ticareti mağdurlarını belirlerken ne gibi güçlüklerle karşılaştınız?
15. İnsan ticareti muhtemel mağdurları ile nasıl mülakat gerçekleştirilmelidir, nelere dikkat edilmelidir?
16. Mağdur kimliğinin iyileştirilebileceğini düşünüyor musunuz?
17. İnsan ticareti ile mücadele aktörlerinin insan ticareti konusunda meslek içi eğitime ve gelişime ihtiyacı olduğunu düşünüyor musunuz? Varsa, neye ihtiyaç olduğunu düşünüyorsunuz?

(İ3) Sosyal Politika Araçları İle İlgili Sorular

18. 29656 sayılı İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik kapsamında insan ticareti mağdurlarına sunulan hizmetler nelerdir?
19. Sizce Türkiye İnsan Ticareti ile ilgili nasıl bir sosyal politika izlemelidir?
20. Sizce insan ticareti mağdurlarına yaklaşım konusunda görevlilere, bireylere ve topluma düşen görevler nelerdir?
21. Sizce internet, cep telefonları ve sosyal medya gibi teknoloji İnsan Ticareti için bir araç olarak nasıl kullanılıyor?
22. İnsan Ticaretini önlemek ve mağdurlara daha iyi hizmetler sunmak için teknolojiyi kullanmanın yolları nelerdir?
23. Türkiye'nin insan ticareti ile mücadelede uyguladığı politikaları bir uzman gözüyle genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz, sizce yeterli mi?

Çok Düşük Düşük Orta Yüksek Çok Yüksek

1 2 3 4 5

24. İnsan Ticareti ile mücadelede gelişmiş ülkelerin(Her yıl yayınlanan A.B.D İnsan Ticareti Raporundaki Tier-1Ülkeleri) çabaları ile Türkiye'nin çabalarını kıyasladığınızda neler söylersiniz?
25. Türkiye'ye dönen yurt dışında İnsan Ticareti mağduru olmuş vatandaşlarımızın yeniden entegrasyonuna yönelik yaşadıkları sosyo-ekonomik, yasal ve kurumsal zorluklar nelerdir?

26. Paylaşmak istediğiniz herhangi bir ek bilgi var mı?

27. Sizin bize bir sorunuz var mı?

Katılımınız için teşekkür ederim.



ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Cumhur HAVAN

Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim ve Mesleki Geçmişi :

- 2017, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Politikası Yüksek Lisans
- 2009, Anadolu Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Lisans
- 2006, Milli Savunma Üniversitesi, Balıkesir Astsubay M.Y.O, Yönetim Bilimleri, Önlisans
- 2017- İtfaiye Eri, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, İtfaiye Daire Başkanlığı
- 2006-2017, Güvenlik Takım Komutanı, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı

Yayımları ve/veya Bilimsel/Sanatsal Faaliyetleri:

- Havan, C. (2022). İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing) Ve Cinsel Tacizin Türk Hukuk Sistemindeki Yeri, Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Temel Alanında Akademik Çalışmalar-1, ISBN 978-625-8088-10-6, Artikel Akademi, Karadeniz Kitap Yayınları, İstanbul. (Kitapta Bölüm)
- Havan, C. ve Şişman, Y. (2022). Human Trafficking In The Axis Of Social Policy. 2. International Symposium "Global Migration Phenomenon", March 23-24, 2022 / Ankara, Turkey (Sözlü Sunum)
- Şişman, Y. ve Havan, C. (2021). Türk Silahlı Kuvvetlerinden İstifa Eden Astsubayların Örgütsel Bağlılığına Etki Eden Faktörlere İlişkin Bir Alan Araştırması. Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (UNIKA Toplum ve Bilim) Dergisi, 1(2), 63-73.

Ödülleri:

- 2016, Non-Article 5 NATO Medal, RS Mission, Kabul/AFGHANISTAN